



กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในบริบทโลก ค.ศ. 1950-1976

ROYAL THAI AIR FORCE AND THAI POLITICS IN THE GLOBAL CONTEXT, 1950-1976



จรัสศรี สมตัน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2563

1190089140
SWU iThesis gs621110112 thesis / rev: 14062564 13:21:38 / seq: 51

gs621110112_1190089140

กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในบริบทโลก ค.ศ. 1950-1976



จรัสศรี สมตน

ปริญญานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีการศึกษา 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ



1130089140

SWU iThesis gs621110112 thesis / rev: 14062564 13:21:38 / seq: 51

ROYAL THAI AIR FORCE AND THAI POLITICS IN THE GLOBAL CONTEXT, 1950-1976



JARADSRI SOMTON

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of MASTER OF ARTS

(History)

Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University

2020

Copyright of Srinakharinwirot University

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในบริบทโลก ค.ศ. 1950-1976

ของ

จรัสศรี สมตน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(รองศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ที่ปรึกษาหลัก

ประธาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย มุกสง)

(พันเอก ดร.สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โดม ไกรปกรณ์)

ชื่อเรื่อง	กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในบริบทโลก ค.ศ. 1950-1976
ผู้วิจัย	จรัสศรี สมตน
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2563
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชชาติชาย มุกสง

การเกิดขึ้นของสงครามเย็นจนนำมาสู่การเกิดสงครามเวียดนามในภูมิภาคอินโดจีนจากการที่สหรัฐอเมริกาได้ใช้แผนการยุทธศาสตร์การรบที่เน้นกำลังทางอากาศ จึงทำให้กองทัพอากาศไทยในฐานะที่เป็นฐานปฏิบัติการรบของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคนี้ ได้รับความช่วยเหลือทางด้านยุทธภัณฑ์ทางทหาร เช่น เครื่องบินขับไล่ เรดาร์ การให้ความช่วยเหลือในการสร้างสนามบินและให้ทุนสนับสนุนแก่นักเรียนกองทัพอากาศเพื่อเข้าศึกษาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งผลจากการได้รับความช่วยเหลือดังกล่าวทำให้กองทัพอากาศเป็นฐานอำนาจทางการเมืองไทย จากการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารราชการ หนังสือพิมพ์ หนังสืองานศพและหลักฐานชั้นรอง พบว่าปัจจัยที่ทำให้กองทัพอากาศเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง สามารถแบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยแรกรัฐบาลต้องอาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะทางของทหารอากาศในการบริหารงานในบริบทสงครามเวียดนาม ปัจจัยที่สองนายทหารที่เขามามีบทบาทต้องเป็นนายทหารอากาศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำทหารบก และปัจจัยสุดท้ายคือนายทหารอากาศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ผลจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่า อำนาจการครองอากาศเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กองทัพอากาศมีบทบาททางการเมือง เนื่องจากอำนาจทางการเมืองไทยท่ามกลางการสืบทอดอำนาจของรัฐบาลทหารบก ยังคงต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างนายทหารและความสัมพันธ์ของกลุ่มการเมืองตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา

คำสำคัญ : กองทัพอากาศไทย, การเมืองไทย, สงครามเวียดนาม

Title	ROYAL THAI AIR FORCE AND THAI POLITICS IN THE GLOBAL CONTEXT, 1950-1976
Author	JARADSRI SOMTON
Degree	MASTER OF ARTS
Academic Year	2020
Thesis Advisor	Assistant Professor Dr. Chatichai Muksong

The emergence of the Cold War ultimately led to the Vietnam War in the Indochina region. The United States adopted a strategic air combat strategy. As a result of their proximity to the United States combat base in this region, the Royal Thai Air Force received military assistance and equipment, such as fighter aircraft, radar, assistance in building airfields, and funding for Air Force students to study in the United States. As a result of this aid, the Air Force is the base of Thai political power. From researching the information from official documents, newspapers, funeral books and secondary sources it was found that the factors that led the Air Force into political power can be divided into three aspects: (1) the government relied on specialized knowledge and the capabilities of the air force to administer the work in the context of the Vietnam War; (2) to become an Air Force officer required close ties with Army leaders; and (3) Air Force officers had close ties to the United States. The results of the study indicated that the power to dominate the air is just one factor of the political role played by the Air Force. As a result, this political power was involved with the succession of Junta government. The relationships between officers and political groups remains to be considered throughout this study.

Keyword : Royal Thai Air Force Thai politics Vietnam War

กิตติกรรมประกาศ

กว่าจะเป็นปริญญาบัตรเล่มนี้ผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผศ.ดร.ชาติชาย มุกสง ที่คอยให้คำแนะนำองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากกว่าในห้องเรียน ทำให้ผู้เขียนกล้าริเริ่มสร้างสรรค์ผลงานที่ทำหายกับความคิดความอ่านของผู้เขียน ขอขอบคุณ พันเอก ดร. สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ ที่กรุณาเป็นประธานกรรมการในการสอบปากเปล่า และให้คำแนะนำที่ทำให้ปริญญาบัตรเล่มนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมไปถึง ผศ.ดร.โดม ไกรปกรณ์ ผู้คอยสนับสนุนในด้านเอกสารและให้ความเมตตาแก่ผู้เขียน ตลอดจนอาจารย์ในภาควิชาประวัติศาสตร์ มศว ที่คอยบ่มเพาะความรู้มาโดยตลอด

ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อนร่วมโครงการสืบหาหนึ่ง มุก มิ่งค์ มีว เบนท์และชัน สำหรับกำลังใจที่มีให้กัน พี่อ๊อต พี่อ่อง พี่ก้อง อาร์ตและประธานชั้น มิตรสหายผู้หยิบยื่นความช่วยเหลือทั้งเอกสารและการสนทนาอันทำให้ผู้เขียนตกตะกอนทางความคิดมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงกัลยาณมิตร ครีมและสามสาวเพื่อนของผู้เขียนที่คอยถามไถ่และให้กำลังใจ ขอขอบคุณสำนักพิมพ์ต้นฉบับที่อนุญาตให้ใช้ห้องสมุดในการค้นคว้าข้อมูล ขอขอบคุณพี่ต่ายและกลุ่มเพื่อนสาว ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ที่คอยอำนวยความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารมาโดยตลอด อีกทั้งกำลังใจจากมิตรสหายอีกหลายท่านที่ไม่อาจสามารถกล่าวถึงได้ทั้งหมด

ชีวิตการเรียนปริญญาโทคงเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดผู้ใหญ่ใจดีทั้งสองท่าน น้ำพุรีย์ ป้าอุ๊ ผู้สนับสนุนทุนทรัพย์ ที่พักและอาหารอร่อย ขอขอบคุณที่ให้ความเชื่อมั่นและเห็นความตั้งใจในการเรียนของหลานคนนี้ ตลอดจนความคิดถึงที่มีต่อครอบครัวเสมอ

จรัสศรี สมทน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	13
1.1 ที่มาและความสำคัญ	13
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	28
1.3 คำถามวิจัย.....	28
1.4 ขอบเขตการศึกษา	28
1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัย	29
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	29
1.6.1 งานศึกษาว่าด้วยบริบทการเมืองไทย	29
1.6.2 งานศึกษาเกี่ยวกับการเมืองและการทหาร.....	35
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	38
1.8 แหล่งข้อมูล	38
บทที่ 2 ข้อมูลเบื้องต้นกองทัพอากาศไทย (1914-1949)	39
2.1. ปฐมบทกองบินทหารบก.....	39
2.1.1. การแสดงบินครั้งแรกในพระนคร.....	39
2.1.2. ศิษย์การบินรุ่นแรกของประเทศไทย	40

2.2. สงครามโลกครั้งที่ 1 กับกำลังรบทางอากาศ.....	41
2.2.1. บทบาทเครื่องบินกับการทำสงครามครั้งแรก.....	41
2.2.2. สงครามโลกครั้งที่ 1 กับกองบินทหารบก	44
2.2.3. กรมอากาศยานภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 1932 (2475).....	47
2.3. กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2.....	48
2.3.1. การเปิดศึกครั้งแรกต่อกรณีพิพาทอินโดจีน	48
2.3.2. กองทัพอากาศกับการดำเนินงานของทวิภาคีในสงครามมหาเอเชียบูรพา	49
2.4. สรุป	53
บทที่ 3 กองทัพอากาศกับจุดเริ่มต้นความช่วยเหลือทางการทหาร (1950-1963)	54
3.1. สงครามเย็นในสถานการณ์เวทีการเมืองโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2	54
3.2. การเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2.....	57
3.3. รัฐไทยในฐานะพันธมิตรในโลกเสรี	61
3.3.1. พันธะสัญญาแห่งการร่วมมือในสงครามเย็น	61
3.3.2. สงครามทางอากาศจากสมรภูมิสงครามเกาหลีสู่กฎแมนฮัตตัน	62
3.4. การเตรียมกำลังทางอากาศผ่านการแสดงพละการของเครื่องบิน	65
3.5. การสร้างกำลังพลของกองทัพอากาศกับอิทธิพลวัฒนธรรมแบบอเมริกัน	68
3.6. สนามบินและเครื่องบินไอพ่น ของขวัญจากพันธมิตรซีโต้	71
3.7. การซ่อมรบ การสร้างความสัมพันธ์และผลประโยชน์ทางการทหารกับมหามิตร	74
3.8. การสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกองทัพอากาศไทยและผู้นำกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา ...	77
3.9. ขุนศึกทัพอากาศฐานอำนาจใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม	79
3.9.1. บทบาทของจอมพลอากาศ ปิ่น รณอากาศ ฤทธาคนี ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูล สงคราม	80
3.9.2. บทบาทของพลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม	82

3.9.3. บทบาทของพลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม	82
3.9.4. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการรักษาอำนาจทางการเมือง	84
3.10. สถานอำนาจทัพบกภายใต้กลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	86
3.10.1. กองทัพอากาศกับการเปลี่ยนหัวอำนาจทางการเมือง	86
3.10.2. บทบาทของจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร กับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	87
3.11. การเตรียมกำลังและเทคโนโลยีการบินในการรับมือคอมมิวนิสต์	93
3.12. สรุป	98
บทที่ 4 กองทัพอากาศกับสงครามเวียดนาม (1964-1976)	100
4.1. บทบาทนายทหารอากาศในรัฐบาลถนอม กิตติขจร	100
4.1.1. บทบาทของพลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ ในรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร	101
4.1.2. บทบาทของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ในรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร	102
4.1.3. ความสัมพันธ์ระหว่างพลอากาศเอก บุญชู จันทรุเบกษา กับจอมพล ถนอม กิตติขจร	104
4.2. กองทัพอากาศกับการร่วมมือหน่วยงานความมั่นคงในแผนการต่อต้านคอมมิวนิสต์	106
4.2.1. บทบาทการดำเนินงานกองบัญชาการทหารสูงสุด	106
4.2.2. การซ้อมรบแอโรบูตัสกับแผนปฏิบัติการจิตวิทยาต่อต้านคอมมิวนิสต์	107
4.2.3. การป้องกันภัยทางอากาศกับโครงการมาร์แชลบี (MARSHAL B PROJECT)	110
4.3. ยุทธการสายฟ้าคำรามในสงครามเวียดนามกับฐานทัพอากาศในประเทศไทย	112
4.3.1. หน่วยบินวิคตอรีกับการสนับสนุนการรบทางอากาศในสงครามเวียดนาม	113
4.3.2. บทบาทเครื่องบินลำเลียงและเฮลิคอปเตอร์ ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ในไทย หลังวันเสียปืนแตก	115

4.3.3. การส่งมอบอาวุธและการสร้างและปรับปรุงฐานทัพอากาศในประเทศไทย.....	117
4.4. นโยบายถอนทัพกับวิธีการทำสงครามที่เปลี่ยนไป	124
4.4.1. การโจมตีทางอากาศที่หนักหน่วง	124
4.4.2. การเปลี่ยนแปลงงบประมาณกับความช่วยเหลือที่เปลี่ยนไป.....	126
4.5. การรัฐประหารเพื่อรักษาเสถียรภาพฐานทัพกับรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร	127
4.6. ความสัมพันธ์ระหว่าง พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา กับจอมพลถนอม กิตติขจร ใน เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 (2516)	129
4.7. ทิศทางนโยบายการเมืองโลกกับการเปลี่ยนแปลงของกองทัพอากาศ	132
4.7.1. พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ กับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของกองบัญชาการทหารสูงสุด	132
4.7.2. การจัดการมรดกฐานทัพ.....	133
4.8. พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารอากาศคนสุดท้ายในยุคอเมริกัน	135
4.9 บทบาทการเมืองและการสร้างฐานอำนาจของกองทัพอากาศในรัฐบาลทหารบก.....	138
4.10. สรุป	142
บทที่ 5 สรุป	144
บรรณานุกรม	149
ประวัติผู้เขียน.....	161

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 จำนวนเครื่องบินของกองทัพอากาศ เดือนพฤศจิกายน 1945 (2488)	52
ตาราง 2 จำนวนเจ้าหน้าที่และเครื่องบินของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในฐานทัพไทย	118
ตาราง 3 จำนวนและประเภทเครื่องบินของกองทัพอากาศปี 1971 (2514)	122
ตาราง 4 งบประมาณก่อสร้างของสหรัฐอเมริกาไม่รวมงบประมาณรายปี	123
ตาราง 5 งบประมาณกระทรวงกลาโหมและงบประมาณ MAP ปี 1964-1970 (2507-2513) ...	124



1130089140

SWU iThesis gs621110112 thesis / rev: 14062564 13:21:38 / seq: 51

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพประกอบ 1 เครื่องบิน AVOR 504N กองทัพอากาศได้นำเข้าประจำการพร้อมชื่อกรรมสิทธิ์การผลิตจากประเทศอังกฤษในปี 1929 (2472)	51
ภาพประกอบ 2 เครื่องบิน T-33 เป็นเครื่องบินไอพ่นรุ่นแรกที่กองทัพอากาศไทยได้รับจากประเทศสหรัฐอเมริกา	74
ภาพประกอบ 3 เฮลิคอปเตอร์ H-34C เป็นเครื่องบินที่สหรัฐอเมริกาได้ทำการมอบให้กองทัพอากาศ เพื่อทำภารกิจในการต่อต้านคอมมิวนิสต์	116

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปี 1945 (2488)¹ การปะทุของสงครามเย็นจึงเริ่มต้นขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตในปี 1947 (2490) เป็นช่วงแห่งความร่วมมือแบบระแวงซึ่งกันและกัน (skeptical cooperation) แต่แล้วความสัมพันธ์ดังกล่าวนำมาสู่การแข่งขันระหว่างโลกเสรีที่นำโดยสหรัฐอเมริกา กับโลกคอมมิวนิสต์ที่นำโดยสหภาพโซเวียตได้ขยายอิทธิพลทำการควบคุมรัฐในยุโรปตะวันออกและตะวันออกกลาง สหรัฐอเมริกาจึงได้ทำการสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต และสร้างฐานอำนาจของตนโดยการประกาศลัทธิทรูแมน (Truman Doctrine) เมื่อวันที่ 12 มีนาคม 1947 (2490) จุดประสงค์คือให้ความช่วยเหลือประเทศที่ถูกคุกคามจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งการประกาศดังกล่าวเป็นการแบ่งโลกออกเป็นสองค่ายอย่างชัดเจน ทั้งนี้สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือกับประเทศยุโรปตะวันตกตามแผนมาร์แชล (Marshall Plan) เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจทุนนิยมให้กับยุโรปตะวันตก²

สหรัฐอเมริกาได้เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือไทยไม่ให้เป็นผู้แพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยลดข้อผูกมัดสัญญาสมบูรณแบบที่ทางอังกฤษเรียกร้องการชดเชยค่าเสียหายในสถานะผู้แพ้สงคราม ด้วยการกำหนดให้ไทยมีหน้าที่ผลิตข้าวป้อนตลาดโลก³ โดยไทยเป็นฐานในการป้อนตลาดสินค้าเพื่อฟื้นฟูญี่ปุ่นหลังสงคราม ผ่านการดำเนินงานฝั่งรัฐบาลไทยของ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช อดีตเสรีไทยผู้ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา⁴ ทั้งนี้รัฐบาลยังให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกากับการเป็นหนึ่งใน

¹ต่อไปนี้จะเขียนจะใช้วิธีการเขียนนามปีเป็นคริสต์ศักราชและในวงเล็บเป็นปีพุทธศักราชควบคู่กันตลอดการทำปฏิญานพนธ์

² สมร นิติพันธ์ประกาศ. (2531). สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบัน (ค.ศ. 1945-1980) เล่ม 1. หน้า 41-42.

³ กุลดา เกษบุญชู มีด. (2552). ความขัดแย้งทางการเมืองของไทย ช้ำมไปให้พันพลวัตภายใน. หน้า 15.

⁴ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช หัวหน้าเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกา เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนนายควง อภัยวงศ์ ที่ถือว่ายังเป็นรัฐบาลที่ยังร่วมมือกับญี่ปุ่น แต่ในขณะที่ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ยังกลับมาไม่ถึงประเทศไทยจึงให้นายทวี บุญยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการชั่วคราวในปี 1945 ทั้งนี้รัฐบาลที่ดำเนินงานทั้งสองรัฐบาลนี้เป็นคนมาจากเสรีไทย อีกทั้งการเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช เป็นผู้ที่สามารถเจรจาให้กับไทยในการให้สหรัฐฯ เข้ามาช่วยเหลือไทยและประสานรอยร้าวระหว่างฝ่ายนิยมเจ้าและคณะราษฎร

สมาชิกขององค์การสหประชาชาติใน หรือ United Nations (UN) 1946 (2489) ¹ ความสัมพันธ์ดังกล่าวได้แสดงให้เห็นทิศทางของไทยในการเข้าร่วมโลกเสรีนิยม แต่สถานการณ์ทางการเมืองในไทยอันเนื่องมาจากการได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ตกต่ำจากสภาวะหลังสงคราม กรณีการเสด็จสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล การช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองระหว่างคณะราษฎรและกลุ่มอนุรักษนิยม สถานการณ์บริหารบ้านเมืองอันวุ่นวายเหล่านี้จึงนำมาสู่การรัฐประหารในปี 1947 (2490)

ขณะเดียวกันสงครามเย็นได้ดำเนินมาสู่ช่วงที่ 2 คือ ช่วงแห่งความเป็นศัตรูอย่างเปิดเผย (outright hostility) 1947-1955 (2490-2498) ขอบเขตของสงครามเย็นเริ่มขยายไปทั่วโลก ฝ่ายยุโรปได้เกิดวิกฤตการณ์เบอร์ลินในปี 1948 (2491) จากการที่สหภาพโซเวียตได้ปิดกั้นเบอร์ลินตะวันตก ทำให้สหรัฐอเมริกาเป็นแกนนำสัมพันธมิตรรวมตัวจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ หรือ North Atlantic Treaty Organization (NATO) ในปี 1949 (2492) โดยมีข้อตกลงที่สำคัญคือ หากภาคีสมาชิกชาติใดชาติใดหนึ่งถูกรุกรานจะถือว่าทุกชาติภาคีสมาชิกถูกรุกรานด้วย² ในปีเดียวกันสหภาพโซเวียตได้ทำการทดลองระเบิดปรมาณูลูกแรกสำเร็จจึงทำให้สหรัฐฯ ตระหนักว่าตนเองไม่ได้เป็นมหาอำนาจชาติเดียวที่สามารถครอบครองการสร้างระเบิดปรมาณู ส่งผลให้ประธานาธิบดีแฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman, 1884-1972) แห่งสหรัฐอเมริกา เพิ่มค่าใช้จ่ายทางทหารเพื่อพัฒนากองทัพและสร้างระเบิดไฮโดรเจนที่มีอำนาจมากกว่าระเบิดปรมาณูในปีต่อมา

เหตุการณ์ทางฝั่งตะวันออก ในประเทศจีนเกิดการต่อสู้ระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ นำโดยเหมา เจ๋อตง (Mao Tse-tung, 1893-1976) ที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพโซเวียตกับจีนพรรคก๊กมินตั๋ง นำโดย เจียง ไค เช็ก (Chiang Kai-shek, 1887-1975) ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา จากการที่พรรคคอมมิวนิสต์สามารถยึดครองแมนจูเรียและบุกยึดครองพื้นที่ทางตอนใต้ได้อย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งได้รับเสียงนิยมจากประชาชนมากกว่าพรรคก๊กมินตั๋ง ทำให้ในปี 1949 เหมา เจ๋อตง ได้รับชัยชนะและประกาศสถาปนาประเทศจีนเป็นสาธารณรัฐประชาชนจีนในปีเดียวกัน โดยรัฐบาลของเหมาได้รับการรับรองจากสหภาพโซเวียต การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในครั้งนี้นักกระตุ้นให้สหรัฐฯ เร่งรีบทำการยับยั้งคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ ส่งผลให้สหรัฐอเมริกาสนับสนุนฝรั่งเศสใน

โปรดดูเพิ่มเติมใน สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). 'แผนชิงชาติไทย' ว่าด้วยรัฐ และการต่อต้านรัฐสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500). หน้า 22-63.

¹ วิลเลียม แอล. เบรดี. (2539). เส้นทางมหาอำนาจ: เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย. หน้า 271.

² สมร นิติทัศน์ประกาศ. (2531). เล่มเดิม. หน้า 46-47.

การทำสงครามต่อสู้กับเวียดนามห์ (Viet Minh) ในปี 1950 (2493) สงครามเกาหลีได้เกิดขึ้น กองกำลังสหประชาชาติที่นำโดยสหรัฐอเมริกาได้ทำการสนับสนุนกองทัพเกาหลีใต้ต่อสู้กับกองทัพเกาหลีเหนือที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ไม่ปรากฏผลว่าใครแพ้หรือชนะและสงครามเกาหลีได้ยุติลงในปีถัดมา ทั้งนี้อังกฤษและฝรั่งเศสต้องสู้รบกับคอมมิวนิสต์ในมาลายาและอินโดจีน

ด้วยสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้สหรัฐอเมริกามีนโยบายในการเพิ่มงบประมาณเป็น 75 ล้านเหรียญสหรัฐ นำมาสนับสนุนประเทศพันธมิตรที่อยู่ในเอเชีย¹ โดยมีเป้าหมายป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ สหรัฐฯ กัดดันให้รัฐบาลไทยประกาศรับรองรัฐบาลเบาได้ที่เวียดนามใต้ ทั้งนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ส่งทหารเข้าร่วมสงครามเกาหลีในปี 1950 (2493) ในฐานะเป็นหนึ่งในกองกำลังของสหประชาชาติและเป็นการแสดงถึงน้ำใจที่มีต่อสหรัฐฯ การส่งทหารไทยเข้าร่วมสงครามเกาหลีเป็นจุดเริ่มต้นของการแสดงบทบาททหารไทยในเวทีโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการให้ความร่วมมือดังกล่าวทำให้ไทยได้รับความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและความช่วยเหลือทางการทหารจากสหรัฐอเมริกาในปี 1950 (2493)²

จากการได้รับความช่วยเหลือทางทหาร เป็นจุดเริ่มต้นของการได้รับอิทธิพลเทคโนโลยีทางทหารจากสหรัฐฯ ที่ส่งผลสำคัญต่อกองทัพอากาศไทย สหรัฐฯ ได้สนับสนุนด้านการจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์โดยเฉพาะเครื่องบินจำนวน 70-80 เครื่อง³ เพราะสหรัฐฯ ให้ความสำคัญในการป้องกันทางอากาศและสนับสนุนการรบภาคพื้นดินให้ได้รับชัยชนะ ทั้งนี้ยังส่งผลต่อการจัดโครงสร้างของกองทัพอากาศในปี 1952 (2495)⁴ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนกลาง ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายกิจการพิเศษ ส่วนการศึกษา คือ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ และส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย ฝ่ายกองบินยุทธการ ฝ่ายอากาศโยธิน ซึ่งเป็นสัดส่วนเหมือนกับสหรัฐอเมริกา แต่แตกต่างจากการจัดระเบียบราชการกองทัพอากาศแต่เดิมที่ไม่ได้แบ่งเป็นสัดส่วน

¹ คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2561). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย*. หน้า 203.

² Department of State United States of America. (1954). *United States Treaties and Other International Agreements*. p.2671-2685.

³ ยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา. (2531). กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519. หน้า 120.

⁴ พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2495. (2495, 23 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 69 ตอนที่ 75. หน้า 1414-1418.

อย่างชัดเจน¹ การจัดระเบียบโครงสร้างนี้แสดงให้เห็นถึงการที่สหรัฐฯ ได้เข้ามามีอิทธิพลในการจัดระเบียบส่วนราชการกองทัพอากาศ

อีกสาเหตุหนึ่งของการจัดโครงสร้างดังกล่าวคือ เหตุการณ์ภายในประเทศปี 1951 (2494) เกิดกบฏแมนฮัตตัน² จากการพ่ายแพ้ของกบฏทหารเรือ นำมาสู่การลดทอนบทบาทของกองทัพเรือและเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการเข้ามามีอำนาจของกองทัพอากาศในบทบาททางการเมืองไทยในฐานะที่เป็นฝ่ายชนะ ฝ่ายรัฐบาลที่หนึ่งในนั้นนำโดยจอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาณีย์ ผู้บัญชาการทหารอากาศ (ดำรงตำแหน่ง 1949-1957) ออกคำสั่งให้นำเครื่องบินเอ.ที. 6 (เครื่องบินสำหรับฝึกแต่บรรทุกระเบิดในภารกิจนี้) และเครื่องบินสปริตไฟร์ ทำการโจมตีเรือรบหลวงศรีอยุธยาโดยการทิ้งระเบิดจากเครื่องบิน เอ.ที. 6 ลงเรือรบหลวงศรีอยุธยาและยิงกวาดจนฝ่ายกบฏได้รับความเสียหายและพ่ายแพ้ไปในที่สุด³ เหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจในการครองน่านฟ้าที่สามารถทำการรบชนะกองกำลังทางภาคพื้นได้ การที่กองทัพอากาศมีเครื่องบินที่ทรงประสิทธิภาพดังกล่าวนี้นี้ได้รับความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกา จากเหตุการณ์ครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงสถานะกองทัพอากาศเป็นกลุ่มทหารที่มีอำนาจอยู่ภายใต้อิทธิพลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันนำมาสู่การเพิ่มอำนาจให้กับฝ่ายรัฐบาลทหาร ประกอบกับการที่รัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา จึงทำให้โครงสร้างของกลุ่มทหารและตำรวจในช่วงเวลานี้ที่ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม มีอำนาจมากขึ้น คือ 1) กลุ่มทหารบกสองกลุ่ม คือ กลุ่มราชครูมีแก่นนำ คือ พลเอกผิน ชุณหะวัณ ผู้บัญชาการทหารบก (ดำรงตำแหน่ง 1948-1954) เป็นผู้ดำเนินการรัฐประหารปี 1947 (2490) และกลุ่มสี่เสาเทเวศร์มีแก่นนำ คือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยกลุ่มนี้ได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกาตามนโยบาย

¹ การจัดระเบียบราชการกองทัพอากาศในปี 1951 เป็นการจัดหน่วยที่ไม่มีลักษณะแบ่งการบริหารงานออกเป็นกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกัน โปรดดูเพิ่มเติมได้ใน พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2494. (2494, 30 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 68 ตอนที่ 9. หน้า 96-99.

² กบฏแมนฮัตตัน สาเหตุหนึ่งเกิดจากความไม่พึงพอใจของฝ่ายทหารเรือที่ในการบริหารงานของรัฐบาล ผู้นำกลุ่มทหารบกและกลุ่มตำรวจ รวมทั้งการที่รัฐบาลไม่สนับสนุนกิจการของกองทัพเรือเท่าที่ควร เนื่องจากถูกตัดกำลังในส่วนของนาวิกโยธินจากเหตุการณ์กบฏวังหลวง โปรดดูเพิ่มเติมใน สุทธชัย ยัมประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 214-221.

³ กองทัพอากาศ. (2530). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาณีย์*. หน้า 50.

ต่อต้านคอมมิวนิสต์ เห็นได้จากการที่จอมพลสฤษดิ์ได้เดินทางไปขอความสนับสนุนทางทหารจาก กระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ ในปี 1954 (2497) การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวย่อมสร้างความแข็งแกร่งให้กับฝ่ายทหารบก กลุ่มสุดท้ายคือกลุ่มตำรวจ แขนงมาจากค่ายราชครูคนสำคัญคือ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ กำลังตำรวจได้รับการพัฒนาจากการสนับสนุนของสำนักข่าวกรองกลาง หรือ Central Intelligence Agency (CIA) จากการจัดตั้งตำรวจพลร่ม ตำรวจตระเวนชายแดน อาสา รักษาตินแดนเพื่อเป็นกำลังต่อต้านคอมมิวนิสต์และการปฏิบัติการลับในอินโดจีน โดยพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้าไปเจรจาขอความช่วยเหลือเพื่อเสริมฐานอำนาจของตนที่สหรัฐฯ ปี 1954 (2497) และปี 1958 (2501) อีกเช่นกัน¹

ในทศวรรษ 1950 เป็นทศวรรษแห่งการต่อสู้เพื่ออิสรภาพจากประเทศอาณานิคมของ อังกฤษและฝรั่งเศส โดยใช้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในการเคลื่อนไหวเป็นหลัก เพราะจักรวรรดินิยม ตะวันตกเป็นตัวการกดขี่และดูถูกลัทธิพยานกรรมชาติเพื่อป้องกันให้กับระบอบทุนนิยม จึงทำให้ หลายประเทศทั่วโลกประกาศอิสรภาพและเกิดการปฏิวัติ ในปี 1953 (2496) ฝรั่งเศสในอเมริกาเกิด การปฏิวัติคิวบา ส่วนฝั่งอินโดจีนสถานการณ์เริ่มตึงเครียดมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเวียดนามใต้ได้ทำการ ยึดครองพื้นที่มากกว่าสองในสามในเวียดนามเหนือ² เดือนกรกฎาคมในปีเดียวกัน คณะมนตรี ความมั่นคงของสหรัฐฯ เสนอให้ไทยเป็น “ป้อมปราการต่อต้านคอมมิวนิสต์” เพื่อขยายอิทธิพลของ สหรัฐฯ และทำให้อิทธิพลนี้เป็นที่ยอมรับในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหมด³ ในปี 1954 (2497) ฝรั่งเศสพ่ายแพ้แก่อินโดจีนในสมรภูมิตีเยนเปียนฟู⁴ ซึ่งชัยชนะของโฮจิมินห์นั้นทำให้สหรัฐฯ ต้อง หาทางเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ให้ได้ โดยจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชีย

¹ กุลดา เกษบุญชู มีดี. (2552). เล่มเดิม. หน้า 20-21.

² พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2556). สงครามเวียดนาม: สงครามความจริงของประเทศไทย. หน้า 8.

³ คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2561). เล่มเดิม. หน้า 205.

⁴ การประชุมที่เจนีวาในเดือนเมษายน 1954 สาระสำคัญของสนธิสัญญาสันติภาพเจนีวา คือ เวียดนาม ลาวและกัมพูชาได้รับเอกราช แบ่งเวียดนามเหนือออกเป็น 2 ส่วน ชั่วคราวตามเส้นขนานที่ 17 ทาง เหนือให้อยู่ภายใต้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม นำโดยโฮจิมินห์ และทางตอนใต้ปกครองโดย รัฐบาลเวียดนาม นำโดยจักรพรรดิเบ่าได้ ทั้งนี้การแบ่งแยกเวียดนามเป็นการชั่วคราว โดยมีกำหนดการเลือกตั้ง ทั่วประเทศในปี 1956 เพื่อให้ชาวเวียดนามตัดสินใจว่าจะรวมเวียดนามเป็นหนึ่งเดียวหรือไม่ และห้ามต่างชาติ แทรกแซงยกเว้นกองกำลังฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งยังคงอยู่ในเวียดนามใต้ชั่วคราว สนธิสัญญาดังกล่าวทำให้สหรัฐฯ ไม่ยินยอมจะรับรองสนธิสัญญาดังกล่าวเพราะสหรัฐฯ เห็นว่า หากปล่อยให้มีการเลือกตั้งฝ่ายคอมมิวนิสต์ต้อง ได้รับชัยชนะ โปรดดูเพิ่มเติมใน พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2556). เล่มเดิม. หน้า 9-10.

ตะวันออกเฉียงใต้ (สปอ.) หรือ Southeast Asia Treaty Organization (SEATO) ในปี 1955 (2498)¹ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมมือกันทางด้านความมั่นคงและการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามเย็น

เมื่อสงครามเย็นได้เข้าช่วงแห่งการฟื้นฟูสัมพันธภาพและการเผชิญหน้า (rapprochement and confrontation) ในปี 1955-1969 (2498-2502) ผลจากการที่เวียดนาม ลาวและกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศสตามสนธิสัญญาเจนีวาในปี 1954 (2497) สงครามเวียดนามยุคที่ 2 ได้เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลเวียดนามใต้ไม่ยอมรับสนธิสัญญาเจนีวาในการเลือกตั้งเพื่อรวมประเทศเวียดนาม สหรัฐฯ ได้เข้ามาแทรกแซงการป้องกันคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน โดยการสนับสนุนโงดินเดียมให้ขึ้นเป็นประธานาธิบดีเวียดนามใต้ เพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับการยับยั้งคอมมิวนิสต์ สหรัฐฯ มีเป้าหมายพัฒนาศักยภาพของทหารและยุทธศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการทหารให้แก่ไทย โดยพัฒนาระบบขนส่งทางบกและทางอากาศในสัดส่วนร้อยละ 46.9 ของงบประมาณความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจที่ไทยได้รับจากสหรัฐฯ โดย The United States Operation Mission (USOM)² นอกจากจะพัฒนาในการขยายเส้นทางรถไฟ ตัดถนนระหว่างภาคอีสานเข้าสู่กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกแล้ว ยังพัฒนาระบบขนส่งทางอากาศเพื่อให้ไทยมีสนามบินทันสมัยที่เอื้อประโยชน์ทั้งเศรษฐกิจและการทหาร ทำหน้าที่ขนส่งในกิจการพลเรือนและเป็นฐานป้องกันทางอากาศสำหรับประเทศไทยเพื่อสอดคล้องกับนโยบายของสหรัฐอเมริกาและ SEATO ในภายหลังจึงยกภารกิจนี้ให้กับ Joint United States Military Advisory Group Thailand หรือ JUSMAGTHAI³ รับผิดชอบด้านการทหารในไทย

ในปี 1955 (2498) กองทัพอากาศไทยเกิดการขยายตัวขนาดใหญ่ทั้งด้านการพัฒนาสนามบินและส่วนโครงสร้างของกองทัพอากาศ USOM ได้พัฒนาขยายฐานการบินเพื่อให้กองทัพอากาศสามารถรองรับเทคโนโลยีการบินแบบใหม่ที่มาพร้อมกับเครื่องบินไอพ่น เริ่มขยายที่แรกคือสนามบินดอนเมือง กองทัพอากาศได้รับเครื่องบินไอพ่นสำหรับการฝึกบินครั้งแรกจากความช่วยเหลือในครั้งนั้นจำนวน 2 เครื่อง⁴ ในปีเดียวกันกองทัพอากาศไทยได้ปรับโครงสร้างใหม่

¹ ประกอบด้วยสมาชิก 8 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ และประเทศไทย โปรดดูเพิ่มเติมใน แบรดี แอล. วิลเลียม. (2539). *เล่มเดิม*. หน้า 305-309.

² เป็นหน่วยงานบริหารพัฒนาของสหรัฐฯ ในต่างประเทศ

³ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 17.

⁴ คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด (2525). *ประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525*. หน้า 361.

โดยขยายตัวแบ่งออกเป็น 5 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนบัญชาการ ส่วนกำลังรบ ส่วนยุทธบริการ ส่วนการศึกษา ส่วนกิจการพิเศษ¹ โครงสร้างในส่วนกำลังรบประกอบไปด้วยกองบินยุทธการและกรมอากาศโยธิน การจัดขยายที่มีความแตกต่างจากโครงสร้างเดิมทั้งนี้ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของนายทหารอากาศที่จบจากโรงเรียนนายเรืออากาศและเพิ่มบทบาทเสนาธิการทหารอากาศในสภากองทัพอากาศ เพื่อรองรับบทบาทเสนาธิการทหารอากาศในการบริหารและประสานงานกับเสนาธิการทหารจากกองบัญชาการทหารสูงสุด

การขยายโครงสร้างดังกล่าวหนึ่งเพื่อรองรับนายทหารที่มาจากโรงเรียนนายเรืออากาศในที่ตั้งตั้งขึ้นในปี 1953 (2496)² เป็นการผลิตนายทหารระดับสัญญาบัตรที่ได้รับอิทธิพลมาจากกองทัพสหรัฐอเมริกา แสดงให้เห็นว่ากองทัพอากาศสามารถผลิตนายทหารจากเหล่าทัพของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาจากการเปิดรับสมัครนายทหารที่จบจากโรงเรียนนายเรือ จปร. การสร้างนายทหารภายในกองทัพที่เป็นเอกเทศ ทำให้ไม่มีสายสัมพันธ์จากการเรียนร่วมรุ่นร่วมสถาบันกับเหล่ากองทัพบก จึงไม่เกิดการสร้างเครือข่ายจากสถาบันการเรียนอีกต่อไป การขยายตัวดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของกำลังพล งบประมาณก็ได้รับเพิ่มขึ้นจาก 78,048,764 บาท ในปี 1951 เป็น 131,300,000 บาท ในปี 1955 และในปีเดียวกันกองทัพอากาศได้รับงบประมาณมากกว่ากองทัพเรือที่ได้รับ 108,000,000 บาท³

การเมืองในประเทศไทยภายใต้นายกรัฐมนตรีจอมพล ป. พิบูลสงคราม สมัยสุดท้ายนี้เป็นการบริหารงานของรัฐบาลเผด็จการที่มีกองทัพบกเป็นผู้คุมอำนาจโดยมีฐานสนับสนุนจากฝ่ายตำรวจในการปราบปรามฝ่ายตรงข้ามที่ไม่เห็นด้วย ในขณะเดียวกันเกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มพลเรือนที่ประกอบด้วยฝ่ายอนุรักษ์นิยมและฝ่ายสังคมนิยม โดยขบวนการสังคมนิยมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยส่วนหนึ่งได้รับผลสะท้อนมาจากการปฏิวัติในประเทศจีน ทำให้ปัญญาชนฝ่ายซ้ายหันมาสนใจนำมาสู่การจัดตั้งขบวนการสันติภาพที่คัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในปี 1951⁴ ขบวนการกู้ชาติที่พยายามก่อการรัฐประหารสถาปนาระบอบสังคมนิยม รวมทั้งกลุ่มปัญญาชนที่เป็นนักศึกษาและนักหนังสือพิมพ์ การที่มีผู้คนในสังคมสนับสนุนให้ความสนใจกับระบอบสังคมนิยมทำให้ตกเป็นเป้าในการจัดการฝ่ายตรงข้ามของ

¹ พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2498. (2498, 9 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 72 ตอนที่ 11. หน้า 264-269.

² กองทัพอากาศ. (2532). 36 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ. หน้า 25.

³ ยุวรัตน์ พันธุ์ยุว. (2531). *เล่มเดิม*. หน้า 127.

⁴ โปรดดูเพิ่มเติมใน วิวัฒน์ คติธรรมนิธย์. (2532). *กบฏสันติภาพ*.

รัฐบาล เกิดการกวาดล้างและจับกุมครั้งใหญ่ของกลุ่มคนดังกล่าวรวมทั้งกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ในไทย

ในปี 1955 (2498) จอมพล ป. พิบูลสงคราม ปรับเปลี่ยนแบบวิธีการบริหารประเทศ โดยการสร้างสิ่งที่เรียกว่า “การฟื้นฟูประชาธิปไตย”¹ เมื่อครบรอบที่จะต้องปิดฉากรัฐบาลชุดนี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงได้จัดตั้งพรรคการเมืองที่รวบรวมพลพรรคที่สนับสนุนตนในชื่อว่าพรรคเสริมมั่นคง² สำหรับการลงเลือกตั้งในครั้งต่อไป การเปิดโอกาสทางการเมืองเช่นนี้ย่อมส่งผลให้เกิดการเคลื่อนไหวในกลุ่มต่อต้าน กลุ่มอนุรักษนิยมได้ฟื้นตัวขึ้นจากการรื้อฟื้นพรรคประชาธิปัตย์ กลุ่มสังคมนิยมได้จัดตั้งพรรคเศรษฐกิจที่มีแนวทางในการดำเนินงานปฏิรูปเศรษฐกิจในระบบสังคมนิยมและสนับสนุนให้เปิดการติดต่อกับจีน แต่ในท้ายสุดก็เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มพรรคเสริมมั่นคงกับกลุ่มรัฐประหาร³ ความขัดแย้งเหล่านี้นำมาสู่วิกฤตการณ์ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อแต่ละฐานอำนาจที่ได้รับการสนับสนุนความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ดังที่กล่าวไปข้างต้นทำให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกองทัพบกแข็งข้อต่อรัฐบาล โดยเฉพาะฝ่ายอนุรักษนิยมและสังคมนิยมที่โหมกระแสวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล อิทธิพลของจอมพลสฤษดิ์ที่ได้เป็นบุคคลที่ทางสหรัฐฯ สนับสนุนแทนจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁴ ร่วมกับการบั่นทอนอำนาจจากกลุ่มการเคลื่อนไหวดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการรัฐประหารโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม

¹ การฟื้นฟูประชาธิปไตย อาจจะมีเหตุผลผลักดันจาก 2 ปัจจัยผลักดัน คือ การลดความขัดแย้งในคณะรัฐประหารและสร้างภาพใหม่การปกครองในปี 1957 (พ.ศ. 2500) ซึ่งเป็นปีที่ครบรอบ 25 ปี แห่งการปฏิวัติ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เดินทางไปศึกษางานที่ต่างประเทศทำให้ได้แนวคิดในการเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์และไฮด์ปาร์ค ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งประชาธิปไตย โปรดดูเพิ่มเติมใน สุทธชัย ยัมประเสริฐ, (2553). เล่มเดิม. หน้า 397.

² เล่มเดิม. หน้า 342.

³ ขบวนการต่อสู้คือปัญหาของการตกลงในการส่งคนไปเป็น ส.ส.ประเภทที่ 1 ส.ส.ประเภทที่ 2 ภายในพรรคในการตัดสินใจที่ไม่ลงรอยกันระหว่างจอมพล ป. พิบูลสงครามกับ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ โปรดดูเพิ่มเติมใน สุทธชัย ยัมประเสริฐ, (2553). เล่มเดิม. หน้า 362-385.

⁴ ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการบริหารงานและนโยบายต่างประเทศในช่วงปลายของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สร้างความไม่พอใจต่อสหรัฐอเมริกาในเรื่องของการลงทุนการค้าเสรีและการแก้ไขระเบียบการลงทุนที่อำนวยความสะดวกต่อสหรัฐอเมริกา การดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เหล่าผู้นำได้ดำเนินความสัมพันธ์อย่างอ่อนๆ กับจีนและสหรัฐฯ เห็นว่าจอมพล ป. ไม่ควรนำนายบริติช พนมยงค์ กลับไทย สหรัฐอเมริกาจึงเห็นว่าไม่สมควรสนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม อีกต่อไป แต่หันมาสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ในการต่อสู้กับปีศาจคอมมิวนิสต์ ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์ได้มีข้อตกลงกับทางจัสแมคและสนับสนุนสหรัฐฯ จึงทำให้เขาได้รับการสนับสนุนจาก JUSMAG ในการก่อรัฐประหาร 1957 แผนการรัฐประหารในครั้งนี้สหรัฐฯได้มองตัวผู้นำคนใหม่ภายใต้

การรัฐประหารปี 1957 (2500) นำโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และผู้ร่วมก่อการที่เป็น นายทหารคนสำคัญ ได้แก่ พล.อ.ท. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ตัวแทนฝ่ายทหารอากาศ พล.ร.อ. หลวงชำนาญอรุณยุทธ์ ตัวแทนฝ่ายทหารเรือ ซึ่งการรัฐประหารครั้งนี้ นายทหารผู้ร่วมก่อการได้ วางแผนคุมตัวนายทหารคนสำคัญ หนึ่งในนั้นคือ จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี ได้ถูก พล.อ.ท. บุญชู จันทรเบกษา และพล.อ.ท. เทพ เกษมุตติ ควบคุมตัวที่ดอนเมือง¹ การรัฐประหารครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดชฯ ออกประกาศพระบรมราชโองการเมื่อคืนวันที่ 16 กันยายน 1957 (2500) ตั้งจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร²

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้นำให้เห็นถึงกลุ่มอำนาจทหารทางการเมืองจากกลุ่มเดิม เป็นกลุ่มที่สนับสนุนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกลดทอนบทบาท เกิดกลุ่มนายทหารอากาศขึ้นมา ใหม่คือ พลอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศในปี 1959 (2502)³ การขึ้นมาของกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีที่มาจากการเริ่มสร้างฐานอำนาจตั้งแต่หลัง เกิดเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันในปี 1951 (2494)⁴ และเริ่มปรากฏบทบาทชัดเจนหลังจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกแทนจอมพลผิน ชุณหะวัณ ในปี 1954 (2497)

ยุคแห่งการพัฒนาและปราบปรามคอมมิวนิสต์ภายใต้ระบอบเผด็จการจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะปฏิวัติยินยอมให้นายพจน์ สารสิน มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในช่วงสั้นๆ เนื่องจากเป็นบุคคลที่ไว้วางพระราชหฤทัยและมีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกาเนื่องจากเขา เป็นประธานซีโต้ (SEATO) หลังการเลือกตั้งในปลายปี 1957 (2500) พลโทถนอม กิตติขจร ได้ดำรง ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลสฤษดิ์เกิดอาการป่วยหนักได้เดินทางไปสหรัฐอเมริกา เพื่อทำการผ่าตัด

แผนการ “Outline Plan of Operations with Respect to Thailand” จะเห็นได้ว่าการกระทำดังกล่าวในการ คัดเลือกคนที่สหรัฐอเมริกาต้องควบคุมได้จากการปกครองที่เป็นนายทหารนำมาสู่การปกครองที่มีเสถียรภาพ เป็นที่ยอมรับของฝูงชนและเป็นมิตรกับสถาบันกษัตริย์เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำสงครามจิตวิทยาไม่ให้ ไทยพึ่งพาประเทศคอมมิวนิสต์ โปรดดูเพิ่มเติมใน กุลลดา เกษบุญชู มีด. (2552). เล่มเดิม. หน้า 29-30.

¹ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). เล่มเดิม. หน้า 396-397.

² ประกาศพระบรมราชโองการตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร. (2500, 16 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 74 ตอนที่ 76. หน้า 1. โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ณัฐพล ใจจริง. (2552). การเมืองไทย สมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2491-2500).

³ ในปี 1960 พล.อ.อ. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้ประสบอุบัติเหตุเครื่องบินตก และได้รับพระราชทานยศจอมพลอากาศในภายหลัง

⁴ โปรดดูเพิ่มเติมใน ทักษิณ เฉลิมเกียรติ. (2552). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. หน้า 114-116.

ทำการรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลกองทัพบกอเตอริวิต พร้อมทั้งเจรจากับสหรัฐอเมริกาในเรื่องความช่วยเหลือทางการเงินเพื่อปราบคอมมิวนิสต์และการเปิดการลงทุนอุตสาหกรรมที่สมบูรณ์แบบโดยอาศัยการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ¹ เหตุการณ์ทางการเมืองตลอดช่วงต้นปี 1958 (2501) พลโทประภาส จารุเสถียร (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งแม่ทัพภาคที่ 1) ได้ทำการสะสมอำนาจของตนจากการที่จอมพลสฤษดิ์ได้รับข่าวว่ามีการขัดแย้งในกองทัพจนเกิดข้ออำนาจระหว่างกลุ่มถนอมและประภาส ทำให้จอมพลสฤษดิ์พยายามผนึกความเป็นปึกแผ่นของคณะปฏิวัติ ในปีต่อมาได้เกิดคณะปฏิวัติที่นำโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พร้อมทั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในปี 1960 (2503) สงครามเวียดนามได้ทวีความรุนแรงขึ้น ส่งผลให้ไทยเป็นประเทศที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้การบริหารของรัฐบาลเวียดนามได้เต็มไปด้วยการฉ้อโกง โงดดิ้งเดียมไม่มีอำนาจในการควบคุมรัฐบาลมากพอ จึงทำให้ประชาชนเวียดนามได้ไม่พอใจ นำมาสู่การจัดตั้งพรรคแนวร่วมการปลดปล่อยแห่งชาติ หรือ National Front for Liberation หรือเรียกกันว่า เวียดกง (Viet-Cong)² เพื่อล้มรัฐบาลของโงดดิ้งเดียมหาทางเจรจากับเวียดนามเหนือและขับไล่สหรัฐอเมริกาออกจากเวียดนาม³ ในปีต่อมาการก่อการร้ายในเวียดนามได้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ปี 1961 (2504) ลินดอน เบนส์ จอห์นสัน (Lyndon Baines Johnson, 1908-1973) รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้ทำรายงานเสนอต่อ จอห์น ฟิตซ์ เจอร์ลด์ เคนเนดี (John Fitzgerald Kennedy, 1917-1963) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ว่าต้องการรักษาไทยและเวียดนามใต้เนื่องจากเป็นโดมิโนตัวสำคัญในยุทธศาสตร์ของอเมริกา นอกจากนี้เหตุการณ์การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในทั่วโลกยังมีผลต่อนโยบายทางทหารของสหรัฐฯ

¹ ผลการเจรจาระหว่างสฤษดิ์กับประธานาธิบดีและผู้บริหารระดับสูงว่า “อเมริกา เขาไม่เคยสนว่าประเทศไทย ใครจะขึ้นมาเป็นอำนาจ... ขอให้เศรษฐกิจดีและอย่าเป็นคอมมิวนิสต์เท่านั้น” จะเห็นว่าประโยคดังกล่าวเป็นเครื่องยืนยันเจตนารมณ์ของสหรัฐอเมริกาในการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสู่ประเทศไทยและภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การสนับสนุนกลุ่มบุคคลจึงจำเป็นต้องหาคนที่เอื้ออำนวยต่อการวางรากฐานทางเศรษฐกิจ จึงทำให้พันธมิตรเดิมที่เปลี่ยนไปมีความสัมพันธ์กับจีนหรือพยายามทำให้เศรษฐกิจไม่เป็นไปตามระบบทุนนิยมจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ พร้อมกับชักกลุ่มคนที่สนับสนุนตนให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อกำจัดไม่ให้พวกพันธมิตรเดิมของสหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองได้อีก โปรดดูเพิ่มเติมใน กุลลดา เกษบุญชู มีดี. (2552). *เล่มเดิม*. หน้า 29-30.

² สมร นิติทัศน์ประกาศ. (2531). *เล่มเดิม*. หน้า 119.

³ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2517). *สงครามอินโดจีน เวียดนาม เขมร ลาว*. หน้า 17.

ในเวียดนาม¹ ทางสหรัฐฯ จึงเร่งการยับยั้งในครั้งนี้อย่างยิ่งโดยการส่งทหารอเมริกันเข้าไปประจำการในเวียดนามจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งหมื่นนายในปี 1962 (2505)² ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์สงครามกลางเมืองในลาวได้แผ่ขยายออกเป็นวงกว้าง จึงทำให้ไทยเรียกร้องให้สหรัฐฯ รับประกันความมั่นคงของไทยในลักษณะทวิภาคี สหรัฐฯ ได้ตอบสนองนโยบายโดยการออกแถลงการณ์ถนัด-รัสค์ (Thanad-Rusk Communique) ในเดือนกันยายน 1962 (2505)³ จากแถลงการณ์ดังกล่าวทำให้รัฐบาลไทยภายใต้นายกรัฐมนตรีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความมั่นใจในกรณีของสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น และได้ขยายขอบเขตความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา

ในปี 1964 (2507) สหรัฐฯ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการทำสงครามเวียดนามเพิ่มมากขึ้นจากการประกาศว่าเวียดนามเหนือได้ทำการโจมตีเรือพิฆาตแมดดอกซ์และเรือพิฆาตซี. เทอร์เนอร์ จอย ที่แล่นอยู่ในอ่าวตังเกี๋ย รัฐบาลจึงมอบอำนาจให้ประธานาธิบดีจอห์นสันดำเนินการทางทหารตามมติอ่าวตังเกี๋ย (Gulf of Tonkin Resolution)⁴ เป็นมติที่เปิดทางให้รัฐบาลอเมริกันขยายการทำสงครามในเวียดนามอย่างเต็มที่ ประธานาธิบดีจอห์นสันได้อนุมัติแผนขยายสงครามในเวียดนาม โดยแผนนี้แบ่งออกเป็น 2 ระยะด้วยกัน ระยะแรกเริ่มจากการโจมตีทางอากาศในลาว และปฏิบัติการโจมตีลับในเวียดนามเหนือ ระยะที่สองขยายการโจมตีทางอากาศเข้าไปในเขตเวียดนามเหนือ นำมาสู่แผนการปฏิบัติการทางอากาศที่มีชื่อว่า ยุทธการสายฟ้าคำรุม (Operation Rolling Thunder)

การที่สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญต่อปฏิบัติการทางอากาศทำให้ฐานทัพอากาศในไทยถูกวางแผนเพื่อใช้งานนี้แต่แรกเริ่ม⁵ ปรากฏฐานทัพอากาศในไทยจำนวน 7 แห่ง โดยมีจุดประสงค์ในการใช้งานและหน่วยทหารประจำการที่มีความแตกต่างกันออกไป โดยฐานทัพอากาศดอนเมืองในการเป็นฐานให้การสนับสนุนให้กับฐานทัพอากาศอื่น ฐานทัพอากาศโคราชเป็นฐานคลังยุทธสัมภาระ (logistical base) มีฝูงเครื่องบิน F-105 ประจำการ ฐานทัพอากาศนครพนมเป็น

¹ ในปี 1961 เคนดี้ประสบความล้มเหลวในการสนับสนุนกองทัพอเมริกันในการบุกอ่าวหมู (The Bay of Pigs) เพื่อยึดอำนาจคืนจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งความพ่ายแพ้ดังกล่าวทำให้โฮจิมินห์ได้ทำการติดตั้งขีปนาวุธและระเบิดไฮโดรเจนที่สามารถโจมตีสหรัฐฯ ได้ทุกจุด จึงทำให้สหรัฐฯ ทำการยื่นคำขาดเจรจากับสหภาพโซเวียต การเจรจานั้นเป็นผลทำให้ไม่เกิดสงครามนิวเคลียร์ขึ้นในปี 1962 โปรดดูเพิ่มเติมใน โกวิท วงศ์สุวรรณ. (2548). *การเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา : แนวพินิจทางประวัติศาสตร์*. หน้า 211-212.

² ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2517). *เล่มเดิม*. หน้า 288.

³ วิลเลียม แอล. แบรดี. (2539). *เล่มเดิม*. หน้า 311-313.

⁴ *แหล่งเดิม*. หน้า 314-315.

⁵ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 12.

ศูนย์กลางในการปฏิบัติการทางอากาศในลาวและเวียดนามเหนือ โดยมีภารกิจในการเป็นหน่วยสืบค้นและช่วยเหลือ (search and rescue) ฐานทัพอากาศอุบลราชธานีและฐานทัพอากาศตาคลี นครสวรรค์ เป็นฐานทัพสำหรับปฏิบัติการต่อสู้ทางอากาศ มีฝูงเครื่องบิน F-4 และ F-100 (ภายหลังผลิตเปลี่ยนเป็นฝูงเครื่องบิน F-105) เข้าประจำการตามลำดับ ฐานทัพอากาศอุตะเถาประกอบไปด้วยหน่วยนาวิกโยธินและเป็นฐานที่มีเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 เพื่อใช้ปฏิบัติการในเวียดนามใต้ ฐานทัพอากาศอุดรธานีที่เป็นฐานทัพที่มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางทางการทหาร¹ จากการติดตั้งศูนย์บัญชาการโทรคมนาคมทางยุทธศาสตร์ ซึ่งเป็นเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถดักฟังคลื่นวิทยุทั่วอินโดจีนที่ค่ายรามสูร² การปฏิบัติการทางอากาศจึงทำให้เจ้าหน้าที่อเมริกันหลังไหลสู่ฐานทัพในไทยอย่างรวดเร็วในปี 1964 (2507) มีเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศสหรัฐฯ 3,000 นาย และเครื่องบินรบ 75 ลำ ประจำการอยู่ในไทย³ จำนวนเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศและจำนวนเครื่องบินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระทั่งปี 1969 (2512) จำนวนเจ้าหน้าที่กองทัพอากาศสหรัฐฯ เพิ่มขึ้นถึง 33,500 นาย เครื่องบินที่ประจำการอยู่ในฐานทัพอากาศจำนวนกว่า 600 เครื่อง⁴

การดำเนินงานรัฐบาลไทยภายใต้ผู้นำคนใหม่อย่างจอมพลถนอม กิตติขจร ผู้สืบทอดอำนาจจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (อสัญกรรมในวันที่ 6 ธันวาคม 1963) จากสถานการณ์ดังกล่าวทำให้ไทยได้ร่วมมือกับสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้น การเจรจาความร่วมมือด้านการทหารมักเป็นการเจรจาที่ตกลงด้วยวาจาระหว่างฝ่ายสหรัฐอเมริกาและฝ่ายทหารไทยที่ประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรี จอมพล ประภาส จารุเสถียร (รองนายกรัฐมนตรี ผู้บัญชาการทหารบกและรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย) และพล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ (รองผู้บัญชาการทหารสูงสุดและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม)

บทบาทการทำงานของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ นายทหารอากาศฝ่ายเสนาธิการเป็นที่ปรึกษาและผู้ช่วยคนสำคัญของจอมพลถนอม เนื่องจากเป็นนายทหารที่มีความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐอเมริกา จึงทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ มีบทบาทโดดเด่นทางด้านการทูตในการติดต่อกับสหรัฐฯ ตลอดจนความเวียดนาม จากแต่เดิมที่ถูกยับยั้งความก้าวหน้าในตำแหน่งการทำงานจากการเกิดรัฐประหารในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ การที่สหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญกับการ

¹ Surachart Bumrungsuk. (1985). *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947- 1977*. p. 130-135.

² พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 20.

³ *แหล่งเดิม*. หน้า 18.

⁴ Surachart Bumrungsuk. (1985). *op. cit.* p. 133.

ทำสงครามในเวียดนาม ทำให้บทบาทกองทัพอากาศอากาศไทยมีความสำคัญในฐานะเป็นตัวแทนของกองบัญชาการทหารสูงสุดที่มีหน้าที่ติดต่อทางด้านการทหารกับทางสหรัฐอเมริกา ทั้งนี้กองบัญชาการทหารสูงสุดถูกจัดตั้งขึ้นในปี 1960 (2503) เพื่อจัดกำลังป้องกันราชอาณาจักรและระเบียบการใช้กำลังทหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลก เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ซึ่งการจัดหน่วยทหารได้รับอิทธิพลจากการจัดตั้งหน่วยบัญชาการรวม (Unified Command) ของสหรัฐอเมริกา¹ โครงสร้างของหน่วยแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายเสนาธิการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ฝ่ายยุทธบริการและฝ่ายการศึกษา² โดยขอขยายหน้าที่ที่สำคัญคือการพิจารณาส่งกองกำลังไปรบนอกประเทศหรือการพิจารณาขอความช่วยเหลือทางทหารจากประเทศพันธมิตร

จากเหตุการณ์ที่เกิดตลอดทศวรรษ 1960 สหรัฐฯ ได้พยายามสถาปนาตนเองในการเป็นผู้นำโลกเสรี ต่อต้านคอมมิวนิสต์ในทุกพื้นที่ รวมทั้งพยายามล้มรัฐบาลฝ่ายซ้ายที่มาจากพรรคเลือกตั้งหรือการปฏิวัติ การเข้ามาแทรกแซงในสงครามเวียดนามทำให้สงครามขยายขอบเขตรุนแรงขึ้น ทำให้เกิดกระแสต่อต้านสงครามเวียดนามไปทั่วสหรัฐฯ นับตั้งแต่ปี 1969-1972 (2512-2515) เสียงตอบรับของคนอเมริกันในการทำสงครามเริ่มแผ่วลง สหรัฐฯ เผชิญกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอันเนื่องมาจากการที่สหรัฐฯ นำเงินไปทุ่มงบประมาณจำนวนมหาศาลในสงครามนี้ ประกอบกับรัฐบาลเวียดนามได้ถอนแอ จึงทำให้ในที่สุด ริชาร์ด มิลเฮาส์ นิกสัน (Richard Milhous Nixon, 1913-1994) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ประกาศหลักการนิกสันให้สหรัฐอเมริกาทอนทหารของตนออกจากเวียดนามในกลางปี 1969 (2512) และประกาศให้สงครามนี้เป็นของคนเวียดนาม แต่ถึงอย่างไรการทิ้งระเบิดถล่มหนักหน่วงขึ้น ท้ายสุดเกิดการเจรจาระหว่างเวียดนามเหนือกับสหรัฐฯ ในปี 1973 (2516) ทำให้สหรัฐฯ ถอนทหารของตนจากเวียดนามในปีเดียวกันและสงครามเวียดนามยุติลงจากการที่เวียดนามเหนือสามารถยึดไซ่ง่อนได้ในปี 1975 (2518)³

เมื่อสงครามเย็นเข้าสู่ช่วงผ่อนคลายความตึงเครียดในปี 1969-1979 (2512-2522) สหรัฐฯ เปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายในการทำสงคราม เป็นผลมาจากแรงกดดันของคนในชาติและสหรัฐฯ ต้องการหันมาดำเนินความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยสหรัฐฯ รับรองจีน

¹ คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). เล่มเดิม. หน้า 392.

² พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503. (2503, 31 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 77 ตอนที่ 26. หน้า 1-10.

³ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). เล่มเดิม. หน้า 14.

คอมมิวนิสต์ให้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติในปี 1970 (2513) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่าง สหภาพโซเวียตที่นำโดย นีกิตา เซียร์เกเยวิช ครุชเชฟ (Nikita Sergeyevich Khrushchev, 1894-1971) เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียต กับ เหมา เจ๋อตง เกิดความแตกแยกกัน ทางความคิด โดยครุชเชฟมีความคิดที่จะหันไปมีความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกในลักษณะที่ เปิดรับเศรษฐกิจมากขึ้น แต่เหมาที่ยึดถือคอมมิวนิสต์แบบดั้งเดิม ทำให้เกิดความแตกต่าง ทางด้านอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ กรณีการพิพาทระหว่างพรมแดนสหภาพโซเวียตกับจีน สหภาพโซเวียตที่เปลี่ยนท่าทีไปติดต่อกับสหรัฐฯ¹ จึงนำมาสู่การแตกแยกกันที่สุดในที่สุด ทั้งนี้จีนคอมมิวนิสต์มี แนวโน้มเป็นหนึ่งในชาติมหาอำนาจต่อไป จึงทำให้ปี 1971 (2514) เกิดการทูตปิงปองระหว่าง สหรัฐฯ กับสาธารณรัฐประชาชนจีน การเปลี่ยนทิศทางนี้ส่งผลให้ไทยต้องดำเนินนโยบายจับมือ กับจีนเช่นเดียวกัน ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ไทยต้องดำเนินนโยบายผูกมิตรดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากการ ล่มสลายของรัฐบาลทหารที่ผูกขาดอำนาจมานานจากการเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 (2516) การดำเนินงานของรัฐบาลพลเรือนที่เปลี่ยนทิศทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศและการ ถอนกำลังทหารอเมริกันออกจากประเทศไทยในปี 1976 (2519)

จะเห็นได้ว่าในบริบทการเกิดสงครามเย็น ไทยมีส่วนสำคัญในการเป็นยุทธศาสตร์ทางการ รบให้กับสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม ตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและ การทหารใน 1950 (2493) ส่งผลให้ไทยได้รับอิทธิพลเทคโนโลยีทางทหารโดยเฉพาะเทคโนโลยีทาง อากาศจากการที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความสำคัญกับการทำสงครามทางอากาศในภูมิภาคนี้ จึงทำ ให้กองทัพอากาศไทยได้รับเครื่องบินรบ F-84 G, F-86F, F-86L, F-5B, F-5A จากสหรัฐอเมริกา จำนวนหนึ่ง เครื่องบินที่ใช้ตัวย่อ F ทั้งหมดนั้นย่อมาจาก Fighter ซึ่งเป็นการปฏิบัติการรบทาง อากาศของเครื่องบินขับไล่ให้มีสมรรถนะความเร็วยิ่งขึ้นเพื่อการสกัดกั้นเครื่องบินของศัตรูบนน่าน ฟ้า การพัฒนาฐานทัพอากาศเพื่อรองรับเทคโนโลยีทางการบิน รวมไปถึงการได้รับอิทธิพล วัฒนธรรมในการปรับรูปแบบโครงสร้างของกองทัพอากาศจากสหรัฐอเมริกา ส่งผลทำให้ กองทัพอากาศมีเทคโนโลยีการบินสมัยใหม่ที่ต่างจากก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ กองทัพอากาศมีเพียงเครื่องบินใบพัดจากการจัดซื้อในยุโรปเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ กองทัพอากาศมีอำนาจเทคโนโลยีการรบทางอากาศที่ทันสมัย ทำให้อำนาจของนายทหารอากาศ ได้รับการยอมรับและสามารถถูกนำมาใช้ต่อรองทางการเมืองในกลุ่มทหารได้ชัดเจนขึ้น ขณะเดียวกันก็ได้สร้างวัฒนธรรมขององค์กรทหารอากาศที่ให้ความสำคัญกับการเป็นผู้เชี่ยวชาญ

¹ โปรดดูเพิ่มเติมใน สมร นิติทัศน์ประกาศ. (2531). *สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบัน (ค.ศ. 1945-1980)* เล่ม 2. หน้า 75-77.

ในการใช้ยุทธโศปกรณ์ทันสมัย กล่าวคือ นักบินที่ขับเครื่องบินขับไล่จะได้รับการยอมรับในหมู่ นายทหารมากกว่านายทหารที่ไม่ได้มีที่มาจากการบินเป็นนักบินขับเครื่องบินขับไล่

งานวิทยานิพนธ์ที่ปรากฏให้เห็นในการศึกษาของกองทัพอากาศกับการเมืองไทยเป็นงานที่ ศึกษา 1937- 1976 (2480-2519) ของยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา พบว่าโครงสร้างของกองทัพถูกก่อตั้งขึ้นมา เพื่อรองรับอำนาจของรัฐ ในการเป็นเครื่องมือใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุเป้าหมายของตน จะเห็นได้ ว่าขอบเขตของการศึกษาจุดเริ่มต้นมาจากการเกิดขึ้นของกองทัพอากาศและจุดสิ้นสุดเมื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงสำคัญทางการเมืองภายนอกและภายในประเทศในวันรัฐประหาร 6 ตุลาคม 1976 (2519) โดยมีประเด็นสำคัญคือการต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจการบริหารรัฐโดยพิจารณาจากบทบาท ทางการเมืองที่กองทัพอากาศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องต่อการมีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหาร รัฐ งานชิ้นนี้เน้นศึกษาโครงสร้างกองทัพอากาศ สถานการณ์การเมืองภายในประเทศเป็นหลัก ยุรา รัตน์เสนอว่าการดำรงตำแหน่งของจอมพลอากาศพื้นเป็นช่วงที่กองทัพอากาศมีส่วนร่วมทางการเมือง มากที่สุด ทำให้ยุรรัตน์ทำการศึกษามหาบททางการเมืองของจอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี มากกว่านายทหารอากาศท่านอื่น

การศึกษาดังกล่าวทำให้ช่วงระยะเวลาหลังจากการพ้นตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ของจอมพลอากาศ พื้น รณอากาศ ฤทธาคนี ไม่เห็นภาพของการเคลื่อนไหวของกองทัพอากาศใน เวทีการเมืองและไม่ศึกษาเหตุการณ์ในช่วงการดำรงตำแหน่งของพล.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ที่ ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศยาวนานถึง 14 ปี ในยุคสงครามเวียดนามนี้ รวมถึง นายทหารอากาศที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการฐานะเป็นเสนาธิการทหาร คือ พล.อ.อ. ทวี จุลละ ทรัพย์ นายทหารทั้งสองที่กล่าวมานี้ล้วนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในเวทีการเมืองไทยและส่งผลต่อ กองทัพอากาศทางการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะช่วงสงครามเวียดนามจากการที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญในการปฏิบัติการทางอากาศโดยมีฐานทัพอากาศที่ไทย

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือยุรรัตน์ไม่ได้นำกลุ่มอำนาจทางการเมืองมาวิเคราะห์เพื่อให้ เห็นอำนาจทางการเมืองในแต่ละช่วงที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาและมีผลต่อสถานะของ กองทัพอากาศในช่วงระยะเวลาดังกล่าว การที่นายทหารอากาศมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่ม ทหารและสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ส่งผลให้กองทัพอากาศมีโอกาสในการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง มากขึ้น ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญในประเด็นการศึกษากลุ่มการเมืองของทหารที่ กองทัพอากาศเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้และการต่อรองกับการเมืองภายในของไทยมาโดย ตลอดด้วย

ฉะนั้นการศึกษาของทศพอากาศกับการเมืองไทยในบริบทโลก ค.ศ. 1950-1976 ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญที่ทำให้ทศพอากาศเข้ามามีบทบาททางการเมืองคือการมีเทคโนโลยีประจำเหล่าทัพที่มีอำนาจต่อรองทางการเมืองและการเมือง พิจารณาร่วมกับบริบททางการเมืองที่แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของรัฐและความสัมพันธ์ของกลุ่มอำนาจที่มีบทบาทในการเมืองไทยและการเมืองในบริบทโลก ตลอดไปจนถึงบทบาทที่นายทหารอากาศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยสำคัญในการดำเนินนโยบายบริหารประเทศที่ได้ดำเนินขึ้นในตลอดระยะเวลาที่ศึกษา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มคนกองทัพอากาศที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองและกองทัพอื่นภายใต้บริบทโลก

1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1.2.1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อกองทัพอากาศเข้ามามีอำนาจทางการเมือง ค.ศ. 1950-1976

1.2.2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมภายในกองทัพอากาศ

1.3 คำถามวิจัย

1.3.1. มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการสร้างบทบาททางการเมืองของกองทัพอากาศ

1.3.2. การมีบทบาททางการเมืองของกองทัพอากาศส่งผลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลไทยภายใต้ความสัมพันธ์ของสหรัฐอเมริกาอย่างไร

1.3.3. โครงสร้างและวัฒนธรรมภายในกองทัพอากาศเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

1.4 ขอบเขตการศึกษา

ช่วงเวลาการศึกษาเริ่ม ค.ศ. 1950 (2493) เมื่อสหรัฐอเมริกาได้ตกลงให้ความช่วยเหลือด้านการทหารกับไทยในฐานะประเทศที่เป็นประเทศที่มียุทธศาสตร์ทางการรบที่สำคัญในการยับยั้งการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตลอดจนการใช้ฐานทัพอากาศในไทยเพื่อทำสงครามเวียดนามของสหรัฐอเมริกาและสิ้นสุดใน ค.ศ. 1976 (2519) กองกำลังทหารสหรัฐอเมริกาถอนกำลังออกจากประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงทิศทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาและไทยในการเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศจีน

1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์ในการศึกษา การวิเคราะห์ และตีความ โดยใช้ข้อมูลจากเอกสารราชการ บันทึกส่วนบุคคล หนังสือที่ระลึกงานศพ วิทยานิพนธ์ เพื่อนำมาทำความเข้าใจและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในครั้งนี้ นำเสนอเป็นรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของการเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.6.1 งานศึกษาว่าด้วยบริบทการเมืองไทย

งานศึกษาเรื่อง *Thailand and the southeast Asian networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954*¹ โดย Christopher E. Goscha เป็นการศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ท่ามกลางรัฐไทย ซึ่งงานศึกษาเรื่องนี้ได้นำพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของรัฐไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งภายในและบริเวณชายแดนโดยรอบ ในการเล่าเรื่องการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เน้นการเล่าเรื่องของขบวนการดังกล่าวเป็นองค์ประธานเพื่อให้เห็นพลวัตรของขบวนการคอมมิวนิสต์ที่มีความแตกต่างจากการเล่าประวัติศาสตร์อินโดจีนผ่านมุมมองของเจ้าอาณานิคม โดยให้รายละเอียดถึงการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในภาคอีสานตั้งแต่การก่อตั้งขบวนการจนถึงผู้นำคนสำคัญ จึงทำให้เห็นภาพการก่อรูปของขบวนการคอมมิวนิสต์ก่อนการเกิดสงครามเวียดนามได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

งานศึกษาเรื่อง *A special Relationship: The United States and military government in Thailand, 1947-1958*.² ของ Daniel Fineman เป็นการศึกษาการเมืองไทยร่วมสมัยที่มีการใช้หลักฐานจากต่างประเทศร่วมกับหลักฐานในไทย โดยงานศึกษาดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยและสหรัฐฯ ที่ก่อรูปผ่านนโยบายต่างประเทศจนนำไปสู่การสร้างพลังทางการเมืองภายในของไทย เป็นงานศึกษาที่ทำให้ภาพการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ตั้งแต่ปีรัฐประหาร 1947 (2490) จนถึงการเปลี่ยนชั่วคราวเมืองมาสู่

¹ Goscha, Christopher E. (1999). *Thailand and the southeast Asian networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954*. New York: .

² Fineman, Daniel. (1997). *A special Relationship: The United States and military government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

สมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในปี 1958 (2501) ซึ่งงานชิ้นนี้ช่วยขยายภาพต่อจากงานของทักษ์ เฉลิมเตียรณ ในเรื่องการเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ ทำให้เห็นความเชื่อมโยงในการเปลี่ยนยุคสมัยของผู้นำทางการเมืองไทยให้สมบูรณ์มากขึ้น

งานศึกษาของณัฐพล ใจจริง เรื่อง *การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2491-2500)*¹ เป็นการศึกษาบทบาทของสหรัฐอเมริกาที่มีผลต่อการเมืองไทยภายใต้บริบทระเบียบโลก โดยนำเสนอคำอธิบายใหม่ในการเมืองไทยและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสหรัฐฯ ณัฐพล ใจจริง ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำว่า “การเมืองสามเส้า”² แทนกลุ่มการเมืองภายในของไทย 3 กลุ่มในช่วงปลายรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่ม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ด้วยเหตุที่ว่าคำดังกล่าวเน้นการเมืองภายในมากเกินไป ทำให้ไม่เห็นบทบาทของสหรัฐฯ สถาบันกษัตริย์และกลุ่มรอยัลลิสต์ ที่มีอิทธิพลในการเมืองไทย ณัฐพลจึงเสนอคำว่า ไตรภาคี (The Tripartite) ที่ประกอบไปด้วยสหรัฐอเมริกา สถาบันกษัตริย์และกองทัพ จึงทำให้งานของณัฐพลที่ทำการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ในช่วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ. 2491-2500 ปรากฏแนวทางการศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม คือ “กลุ่มปรีดี” “กลุ่มจอมพล ป.” และ “สถาบันกษัตริย์กับ ‘กลุ่มรอยัลลิสต์’”

ข้อเสนอของณัฐพลในการให้ความหมายของกลุ่มคนในคำว่าไตรภาคี จะเห็นได้ว่าครอบคลุมกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับบริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวทั้งภายในและภายนอก หากจะพิจารณาแต่กลุ่มคนภายในกองทัพกับการเมืองไทยคงไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากการขึ้นมาของกลุ่มคนกองทัพนั้ได้รับการสนับสนุนทางอำนาจที่ผ่านการให้ความช่วยเหลือในการฝึกกำลังคนและยุทโธปกรณ์จากสหรัฐอเมริกาและไม่ควรละเลยกลุ่มคนที่มาจากสถาบันกษัตริย์และกลุ่มรอยัลลิสต์ ที่เป็นสองตัวละครที่มีจุดหมายในทิศทางเดียวกันในการเคลื่อนไหวทางการเมืองพร้อมๆ กับการได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในการหวนกลับคืนสู่บทบาทการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอีกครั้ง

¹ ณัฐพล ใจจริง. (2552). *การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2491-2500)*. วิทยานิพนธ์. ร.ด. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

² งานศึกษาดังกล่าวที่ณัฐพล ใจจริง ยกตัวอย่างในวิทยานิพนธ์ คือ งานศึกษาของแฟรงค์ ซี. ดาร์ลิง (Frank C. Darling, 1930-1979) ศึกษาความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐฯ ในทางการเมืองและการทหาร โปรดดูเพิ่มเติมในเล่มเดิม

งานศึกษาของทิพวรรณ หอมกระหลบ เรื่อง *ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : การศึกษาเฉพาะกรณีความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2493 – 2519*¹ เป็นการศึกษาความช่วยเหลือประเภทต่าง ๆ ที่สหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในด้านเศรษฐกิจ การทหารและวิชาการ ที่ผ่านหน่วยงานของรัฐและมูลนิธิเอกชน ลักษณะงานเป็นการรวบรวมประเภทของความช่วยเหลือและนำมาวิเคราะห์ผลกระทบจากการช่วยเหลือในด้านการเมือง การทหาร เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์เรื่อง *ความเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายชนชั้นนำไทย พ.ศ. 2495-2535*² ของอาสา คำภา โดยเน้นประเด็นศึกษาไปที่เครือข่ายของสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากมีบทบาทอย่างมากในการเมืองเชิงเครือข่ายชนชั้นนำ ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้คือ พลวัตรของสถาบันกษัตริย์เชิงเครือข่ายมีความสัมพันธ์กับพระราชอำนาจในรัชกาลที่ 9 เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล กลุ่มคน โครงสร้างและบริบททางการเมือง จากการศึกษาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ทำให้เห็นถึงโครงสร้างของเครือข่ายของชนชั้นนำในการเมืองไทยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

จากงานศึกษาดังกล่าวได้ปรากฏชื่อทหารอากาศคนสำคัญ คือ พล.อ.อ. หาริน หงสกุล ตำแหน่งสูงสุดในกองทัพอากาศคือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารอากาศ เนื่องจากภูมิหลังเป็นบุตรของพระพี่เลี้ยงหลวง อนุภาณศิษยานุสรณ์ (หลวง หงสกุล) พระพี่เลี้ยงในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนกในรัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังเป็นนายทหารที่อยู่นอกกลุ่มผู้นำทหารในระบอบสฤษดิ์-ถนอม ซึ่งการถูกกล่าวในงานนี้ เป็นเพียงการกล่าวที่เน้นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างนายทหารและสถาบันกษัตริย์ จึงไม่ปรากฏภาพการสร้างเครือข่ายกลุ่มการเมืองของทหารอากาศที่ปรากฏออกมาในลักษณะอื่น จึงเป็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพอากาศกับระบอบสฤษดิ์-ถนอม

¹ ทิพวรรณ หอมกระหลบ. (2534). *ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : การศึกษาเฉพาะกรณีความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2493 – 2519*. ปรินิพนธ์. กศ.ม. กรุงเทพฯ: วิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

² อาสา คำภา. (2562). *ความเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายชนชั้นนำไทย พ.ศ. 2495-2535*. วิทยานิพนธ์ ปรัช.ด. (ประวัติศาสตร์). เชียงใหม่: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิทยานิพนธ์เรื่อง *โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ. 2497-2518*¹ ของธงนรินทร์ นามวงศ์ เป็นการศึกษากระบวนการทำงานโฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ ที่ถูกพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักข่าวสารอเมริกัน (USIS) จากการศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นว่านิตยสารเสรีภาพมีโครงเรื่อง (plot) ที่นำเสนอเนื้อหาความเป็นไทยและการสร้างสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ อีกทั้งยังได้สอดแทรกแนวคิดประชาธิปไตย ทุนนิยมการพัฒนาและวัฒนธรรมอเมริกัน เผยแพร่ไปพร้อมกับเนื้อหาในนิตยสารเสรีภาพอีกด้วย

เป็นที่น่าสนใจว่าในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีการกล่าวถึงประเด็นของเครื่องบิน B-52 ที่ปรากฏในนิตยสารเสรีภาพ ซึ่งเครื่องบินดังกล่าวเป็นเครื่องบินทิ้งระเบิดที่สหรัฐฯ ใช้ในการทำสงครามเวียดนาม และตีความไว้ว่าประเทศไทยได้กลายเป็นสภาวะกึ่งอาณานิคมของสหรัฐฯ โดยชี้ให้เห็นถึงการมีอยู่ของเครื่องบินรบและฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ในประเทศไทย การแสดงออกทางแสนยานุภาพทางการทหารผ่านรูปถ่ายได้กลายเป็นพลังทางสัญลักษณ์ (symbolic power) แสดงความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิสหรัฐฯ จากการวิเคราะห์ดังกล่าวทำให้เห็นถึงความสำคัญของเครื่องบินในฐานะเป็นหนึ่งในอำนาจทางการทหารและสามารถนำมามุมมองดังกล่าวมาวิเคราะห์ศึกษาต่อในกรณีของเครื่องบินในกองทัพอากาศไทย

งานศึกษาของทักษ์ เฉลิมเตียรณ เรื่อง *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*² ประเด็นสำคัญของการศึกษา คือ การปกครองของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่มีลักษณะเป็น “พ่อขุนอุปถัมภ์” ในการบริหารรัฐบาลในปี 1957-1963 (2500-2506) ร่วมกับกลุ่มสถาบันพระมหากษัตริย์และสหรัฐอเมริกา โดยข้อเสนอในงานคือจอมพลสฤษดิ์ได้สร้างพื้นที่ให้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ในระบบทางการเมืองของตน ผ่านการสนับสนุนให้กษัตริย์ปรากฏตัวต่อสาธารณะและยกสถาบันให้เป็นที่เคารพยกย่อง การศึกษาของทักษ์ยังมีจุดบอดของงานคือการละเลยการศึกษาบทบาทของสหรัฐฯ สถาบันกษัตริย์และกลุ่มรอยัลลิสต์ที่มีการเคลื่อนไหวตั้งแต่ก่อนการรัฐประหาร 1957 (2500) ซึ่งการเคลื่อนไหวดังกล่าวได้สร้างความสั่นคลอนทางการเมืองที่ไม่ได้มีเพียงกลุ่มทหารที่ทักษ์ได้เน้นศึกษาในเรื่องนี้เช่นกัน ส่งผลให้งานศึกษานี้ที่ได้นำเสนอว่ากษัตริย์มีบทบาททางการเมืองจากการรัฐประหาร 1957 (2500) จึงเป็นข้อสรุปที่ไม่สมเหตุสมผลนัก

¹ ธงนรินทร์ นามวงศ์. (2562). *โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ. 2497-2518*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. สาขาประวัติศาสตร์. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

² ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2552). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. แปลโดย พรฤทธิ์ จัตรพลรักษ์; ม.ร.ว. ประกายทอง สิริสุข; และ อารังศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

นอกเสียจากการขึ้นมาบีบบทบาททางการเมืองอย่างเต็มตัวของจอมพลสฤษดิ์ได้สนับสนุนให้สถาบันกษัตริย์มีบทบาทความชอบธรรมทางการเมืองอย่างเต็มตัวเท่านั้น

งานศึกษาของธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์ เรื่อง *บทบาททางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516*¹ เป็นงานศึกษาบทบาทของจอมพลถนอม กิตติขจร ในช่วงของการขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เน้นประเด็นศึกษาในการขึ้นสู่อำนาจทางการเมือง และการรักษาอำนาจทางการเมือง จากการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยที่ส่งผลทำให้จอมพลถนอมมีอำนาจสู่การเมืองคือ บทบาททางด้านทหารและด้านการเมืองในช่วงก่อนหน้าในฐานะทนายที่สืบทอดอำนาจต่อจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และต้องได้รับการยอมรับจากพระมหากษัตริย์เพื่อสร้างความชอบธรรมในการดำรงตำแหน่ง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรักษาอำนาจคือการใช้นุคลิกภาพส่วนตัวที่เน้นภาพลักษณ์เรียบง่ายและไม่คอรัปชั่น

จากงานศึกษาดังกล่าวทำให้เห็นถึงโครงสร้างรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ในการคัดเลือกคณะรัฐมนตรีในการขับเคลื่อนบริหารประเทศ ซึ่งหนึ่งในนั้นคือการแต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่ที่แตกต่างจากรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ คือ พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและมีบทบาทสำคัญในการเจรจากับสหรัฐฯ ทำให้เห็นบทบาทการดำเนินงานระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ผ่านการเจรจาทางทหารและความสัมพันธ์ของจอมพลถนอมและพลอากาศเอกทวิตลอดการดำรงอยู่ของรัฐบาลในช่วงเวลาดังกล่าว

งานศึกษาของกุลลดา เกษบุญชู มีด เรื่อง *การเมืองไทยในยุคสฤษดิ์-ถนอม ภายใต้โครงสร้างโลก*² เสนอการศึกษาการเมืองไทยในบริบทที่รัฐไทยเข้าไปมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา โดยมีปฏิสัมพันธ์ตั้งอยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างประเทศมหาอำนาจในฐานะศูนย์กลางโครงสร้างทุนนิยมโลกกับประเทศชายขอบที่ถูกกำหนดให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เป็นการศึกษาที่เชื่อมโยงระหว่างการเมืองไทยกับโครงสร้างโลกทุนนิยมในปี 1957-1973 (2500 – 2516)

จากงานศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการขึ้นมาของผู้นำทางการเมืองไทยส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเพื่อทำให้ประเทศไทยเข้าสู่ระบบทุนนิยมโดยเร็ว และสามารถเจรจาในการตั้งฐานทัพในไทยเพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ง่ายขึ้นผ่านนโยบายความ

¹ ธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2550). *บทบาททางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516*. วิทยานิพนธ์. อ.ด. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

² กุลลดา เกษบุญชู มีด. (2550). *การเมืองไทยในยุคสฤษดิ์-ถนอม ภายใต้โครงสร้างโลก*. กรุงเทพฯ: กองทุนปริทัศน์ พนมยงค์ มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย.

ช่วยเหลือของสหรัฐฯ หนึ่งในนโยบายความช่วยเหลือที่สำคัญคือนโยบายด้านการทหาร โดยเฉพาะการให้อาวุธเปล่าและการจัดซื้อผ่านโครงการความร่วมมือระหว่างทั้งสองประเทศในระยะยาว ทำให้เกิดประเด็นที่น่าสนใจหนึ่งประการคือการใช้เครื่องบินของกองทัพอากาศเองที่ในยุคนั้นได้รับความช่วยเหลือนี้ อิทธิพลอเมริกันนี้อาจส่งผลต่อการบริหารจัดการรูปแบบกองทัพรวมไปถึงวัฒนธรรมในองค์กรทหาร

งานศึกษาของพวงทอง ภาวครพันธุ์ เรื่อง *สงครามเวียดนาม สงครามกับความจริงของประเทศไทย*¹ มุ่งศึกษาการนำเสนอและวิธีการจัดการความจริงเกี่ยวกับสงครามเวียดนามของรัฐบาลไทย ช่วงเวลาตั้งแต่การที่ไทยมีนโยบายกับโลกเสรีที่เริ่มขึ้นในรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จนกระทั่งการสิ้นสุดสงครามเวียดนาม โดยพิจารณาจากการสร้างวาทกรรมสงครามเวียดนามที่ปรากฏออกมาจากฝ่ายรัฐบาลผ่านการดำเนินงานนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนและเหตุการณ์การเคลื่อนไหวภาคประชาชนที่เกิดขึ้นตลอดระยะเวลาในการศึกษา จากการศึกษาจะเห็นว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างวาทกรรมส่วนหนึ่งมาจากการที่รัฐไทยได้ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการสร้างฐานทัพอากาศอำนวยความสะดวกในการทำสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

งานศึกษาของจุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล เรื่อง *กรณีมายาเกวซ : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์*² มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลไทยในเหตุการณ์ที่มีต่อกรณีมายาเกวซ คือเหตุการณ์ของเรือมายาเกวซ ซึ่งเป็นเรือบรรทุกสินค้าของประเทศสหรัฐอเมริกาที่กำลังแล่นจากฮ่องกงมุ่งหน้ามาสู่ตหีบ จ. ชลบุรี ได้ถูกเรือของรัฐบาลกัมพูชาจับในเขตน่านน้ำซึ่งอยู่ห่างจากฝั่งของประเทศกัมพูชาประมาณ 60 ไมล์ พร้อมทั้งลูกเรือรวม 39 คน รัฐบาลสหรัฐตอบโต้ต่อเหตุการณ์นั้นโดยการนำกำลังชิงเรือคืน โดยนาวิกโยธินอเมริกันถูกส่งมายังฐานทัพอเมริกันที่อุตะเภานในวันที่ 13 พฤษภาคม 1975 (2518) ได้นำลูกเรือและลูกเรือคืนในเช้ามีดวันที่ 14 พฤษภาคม 1975 (2518) โดยมีเครื่องบินรบจากฐานทัพอเมริกันที่อุดรธานีและโคราชออกปฏิบัติการร่วมด้วย

¹ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). *สงครามเวียดนาม: สงครามกับความจริงของ "ประเทศไทย"*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

² จุฬารัตน์ เอื้อรักสกุล. (2529). *กรณีมายาเกวซ : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์*. วิทยานิพนธ์. (ร.บ.). กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เหตุการณ์ดังกล่าวสร้างความไม่พอใจแก่ประชาชน นิสิต นักศึกษาเป็นอย่างมากเนื่องจากการกระทำดังกล่าวส่งผลต่ออธิปไตยของไทยในภายภาคหน้า จึงทำให้งานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสำคัญต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในวิกฤตการณ์มาลายาเกวซ เป็นการศึกษาที่พิจารณาบริบทการเมืองภายในประเทศเป็นหลักที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงปลายของสงครามเวียดนาม จากงานศึกษานี้สามารถนำกรณีมาลายาเกวซมาศึกษาเปรียบเทียบการต่างประเทศระหว่างไทยต่อสหรัฐอเมริกาที่มีทิศทางเปลี่ยนไปในช่วงท้ายของสงครามเวียดนาม

งานศึกษาของเบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน เรื่อง *ในกระจุก วรรณกรรมและการเมืองสยามในยุคอเมริกัน*¹ เป็นการรวบรวมเรื่องสั้นไทยจำนวน 13 เรื่อง ที่เขียนโดยนักเขียนไทย เรื่องสั้นเหล่านั้นสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้รับอิทธิพลและผลกระทบในการดำเนินชีวิตจากสังคมอเมริกัน อันเนื่องมาจากนโยบายภาคการเมืองของรัฐบาลไทยและวัฒนธรรมที่เข้ามาพร้อมกับทหารอเมริกัน จะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นเปรียบเสมือนการคงอยู่ของมรดกสงครามเวียดนามที่ไม่ได้สร้างเพียงแต่ความเสียหายชีวิตและทรัพย์สิน แต่ยังได้ทิ้งมรดกค่านิยมของวัฒนธรรมตะวันตกให้กับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

1.6.2 งานศึกษาเกี่ยวกับการเมืองและการทหาร

งานศึกษาของปรีชากรณ์ ลครพล เรื่อง *คณะราษฎรกับการปรับปรุงกองทัพไทย พ.ศ. 2475-2488*² ศึกษาการปรับปรุงกองทัพไทยในปี 1932-1945 (2475-2488) พิจารณาจากวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของกองทัพไทยในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน คือ ในช่วงเหตุการณ์กบฏบวรเดชในปี 1933-1938 (2476-2481) และช่วงการมีอำนาจทางการเมืองของผู้นำคณะราษฎรในปี 1939-1945 (2482-2488) จากการศึกษาพบว่าในช่วงแรกเป็นการปรับปรุงกองทัพไทยเพื่อเป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจทางการเมือง ช่วงหลังคือการปรับปรุงกองทัพเพื่อเตรียมรับมือกับภาวะสงคราม

¹ เบเนดิกต์ แอนเดอร์สัน. (2533). *ในกระจุก วรรณกรรมและการเมืองสยามในยุคอเมริกัน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.

² ปรีชากรณ์ ลครพล. (2561). *คณะราษฎรกับการปรับปรุงกองทัพไทย พ.ศ. 2475-2488*. วิทยานิพนธ์. ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จากงานศึกษาดังกล่าวจะพบว่าปรัชญาการณศึกษากการปรับปรุง กองทัพบก ที่แบ่งช่วงการศึกษาโดยพิจารณาจากบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผล กระทบต่อการปรับปรุงโครงสร้างภายในของกองทัพบก งานวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จึงเป็นแนวทางใน การศึกษา ในการนำบริบทการเมืองภายในประเทศและต่างประเทศมาพิจารณาว่าส่งผลต่อการ เปลี่ยนแปลงต่อกองทัพอย่างไร

งานศึกษาเรื่อง *Aerial nationalism: a history of aviation in Thailand*¹ โดย Edward M. Yong เป็นการศึกษารื่องการบินของประเทศไทยตั้งแต่การก่อการตั้งกองบินทหารบก จนพัฒนาเป็นกองทัพอากาศ ท่ามกลางการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองตั้งแต่การเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 1 จนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 จากการรวบรวมข้อมูลของงานศึกษาเรื่องนี้ทำให้เห็นถึง พัฒนาการทางการบินของประเทศไทย โดยเฉพาะข้อมูลที่รวบรวมในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 นำมาสู่การต่อยอดในการศึกษาการบินของกองทัพอากาศในยุคสงครามเย็น

งานศึกษาของยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา เรื่อง *กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519*² มุ่งศึกษาสถานะและบทบาททางการเมืองของกองทัพอากาศระหว่างปี 1937-1976 (2480-2519) โดยยุวรัตน์ได้พิจารณาบทบาททางการเมืองของกองทัพอากาศว่ามีมากน้อย เพียงใดขึ้นอยู่กับกองทัพอากาศเข้าไปเกี่ยวข้องในการช่วงชิงอำนาจการบริหารรัฐ โดยใช้ นายทหารอากาศคนสำคัญ คือ จอมพลอากาศพื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี เป็นผู้แบ่งช่วงเวลา การศึกษาเนื่องจากเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากการศึกษพบว่าจาก ความสัมพันธ์ส่วนตัวดังกล่าว ปัจจัยการเข้าสู่สงครามในกรณีพิพาทอินโดจีน เหตุการณ์กบฏแมน ฮัตตันและการได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกาส่งผลให้กองทัพอากาศเข้ามามี บทบาททางการเมือง

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้สอดคล้องกับเนื้อหาวิจัยของผู้วิจัยในการมองบทบาท กองทัพอากาศกับการเมือง แต่งานศึกษานี้ขาดการนำกลุ่มอำนาจทางการเมืองมาวิเคราะห์อย่าง จริงจัง ทำให้ไม่เห็นความสัมพันธ์ของขั้วอำนาจทางการเมืองภายในที่มีความสัมพันธ์กับการเมือง ภายนอกอย่างสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลต่อสถานะกองทัพอากาศในช่วงสงครามเวียดนาม ตลอดจนไป

¹ Yong, M. Edward. (1995). *Aerial nationalism: a history of aviation in Thailand*. Washington, D.C. : Smithsonian Institution Press.

² ยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา. (2531). *กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519*. วิทยานิพนธ์. อ.ม. (ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จนถึงบทบาทที่นายทหารอากาศเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยสำคัญในการดำเนินนโยบายบริหารประเทศที่ได้ดำเนินขึ้นในตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษานี้

งานศึกษาของสุรชาติ บำรุงสุข เรื่อง *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947- 1977*¹ เป็นการศึกษาผลกระทบและการพัฒนาของนโยบายต่างประเทศด้านการทหารในไทยตั้งแต่มีการเข้ามาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรอบที่ 2 จนถึง การเข้ามาของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ทั้งนี้เริ่มศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 โดยวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองภายในและนอกประเทศที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายการต่างประเทศของไทยที่พัฒนาและมีความร่วมสมัยควบคู่ไปกับความสัมพันธ์ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

จากงานศึกษาบริบททางการเมืองทำให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มอำนาจที่ไม่สามารถละเลยได้จากการศึกษาโครงสร้างของรัฐเพียงอย่างเดียว ซึ่งการขึ้นมามีบทบาททางการเมืองของกลุ่มเหล่านี้นอกจากจะเป็นการแข่งขันกันภายในประเทศแล้ว การเมืองในบริบทโลกในช่วงเริ่มต้นสงครามเย็นส่งผลสำคัญต่อการแทรกแซงกลุ่มอำนาจก่อนเกิดการปฏิวัติ 1957 (2500) จากงานที่ทำการศึกษานี้ยังย้ำถึงความสำคัญของสหรัฐอเมริกาในการมีบทบาททางการเมืองจากเริ่มแรกเป็นการสานสัมพันธ์ที่มาจากนโยบายการต่างประเทศเพื่อป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยเป็นยุทธศาสตร์สำคัญสำหรับการสนับสนุนฐานกำลังให้กับสหรัฐอเมริกาในสงครามเวียดนาม นำมาสู่การให้ความช่วยเหลือทางทหาร โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวส่งผลให้กองทัพอากาศเข้ามามีอำนาจในเวทีการเมือง

วิทยานิพนธ์เรื่อง *คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารกองทัพอากาศไทย*² ของ ร.อ. หญิง พริมรดา จันทโรตติกุล เป็นการศึกษาแนวคิดของคติชนทหารอากาศผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลในปี 2014-2018 (2557-2561) จาก ร.ร.นายเรืออากาศนวมิน กษัตริย์ธราช ร.ร.การบินและหน่วยบัญชาการอากาศโยธิน จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูล มีการกล่าวถึงประเด็นอัตลักษณ์ที่ทหารอากาศไทยมี

¹ Surachart Bumrungsuk. (1985). *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947- 1977*. M.A. New York: Southeast Asia Program Cornell University.

² ร.อ. หญิง พริมรดา จันทโรตติกุล. (2562). *คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารกองทัพอากาศไทย*. วิทยานิพนธ์ อ.ด. (สาขาวิชาภาษาไทย) กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ร่วมกับทหารอากาศสากล ในวิทยานิพนธ์ได้วิเคราะห์ข้อมูลตรงนี้ไว้อย่างน่าสนใจว่า ส่วนประกอบสร้างอัตลักษณ์มาจากความสามารถในการบิน หน้าปีกป้อนานฟ้า ลำดับชั้นที่เหนือกว่าและความเป็นสากล นำไปสู่การเป็นผู้มีฤทธิ์ในอากาศ ผู้ครองฟ้าและทหารสมัยใหม่ ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของทหารอากาศสากลที่ทำให้ทหารอากาศแตกต่างจากเหล่าอื่นและคนทั่วไป จากการวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมที่กองทัพอากาศไทยได้รับจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ ซึ่งเป็นหนึ่งในกองทัพอากาศสากลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการศึกษาในกองทัพอากาศไทย

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.7.1. เข้าใจปัจจัยที่ทำให้กองทัพอากาศเข้ามามีอำนาจทางการเมือง ค.ศ. 1950-1976
- 1.7.2. เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและวัฒนธรรมภายในกองทัพอากาศ

1.8 แหล่งข้อมูล

- 1.8.1. หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- 1.8.2. สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 1.8.3. หอสมุดปรีดี พนมยงค์
- 1.8.4. หอสมุดกองทัพอากาศ
- 1.8.5. ห้องสมุดประวัติศาสตร์ทหาร อนุสรณ์สถานแห่งชาติ
- 1.8.7. สำนักหอสมุดแห่งชาติ
- 1.8.8. แหล่งข้อมูลออนไลน์

บทที่ 2

ข้อมูลเบื้องต้นกองทัพอากาศไทย (1914-1949)

ในบทนี้จะกล่าวถึงความเป็นมาของกองทัพอากาศ ตั้งแต่การจัดตั้งกองบินทหารบก จนกระทั่งแต่งตั้งเป็นกองทัพอากาศ โดยจะกล่าวถึงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครื่องบินที่ กองทัพอากาศใช้ในราชการ ตลอดจนบริบทการเมืองไทยและการเมืองโลกในการเกิดสงครามโลก ครั้งที่ 1 และสงครามโลกครั้งที่ 2

2.1. ปฐมบทกองบินทหารบก

2.1.1. การแสดงบินครั้งแรกในพระนคร

หลังจากที่สองพี่น้องตระกูลไรต์ชาวอเมริกันได้ประสบความสำเร็จในการทดลอง นำเครื่องร่อนขึ้นบินได้ครั้งแรกในปี 1903 (2446) และได้ปรับให้เป็นเครื่องบินในเวลาต่อมา ทำให้ เครื่องบินกลายเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับผู้พบเห็นจนนำไปสู่การจัดการแข่งขันและการจัดแสดง การบินไปทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย ประชาชนชาวไทยได้พบเห็นเครื่องบินเป็นครั้งแรกในวันที่ 31 มกราคม 1911 (2454)¹ โดยนายวันเดิล เบอ์น (Charles van den Born) ชาวฝรั่งเศสพร้อมคณะ ได้นำเครื่องบินแบบอ็องรี ฟาร์มัน 4 มาแสดงการบิน ณ สนามม้าสระประทุม โดยจัดแสดงถึงวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 1911 (2454) โดยคนไทยที่ได้ขึ้นบินโดยสารครั้งนั้นคือ นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัตร (สุณี สุวรรณประทีป) นายพลโท กรมหมื่นกำแพงเพชรอัครโยธิน ผู้รั้งเจ้ากระทรวงทหารและนายพลเอก กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ เสนาธิการทหารบก²

ช่วงเวลาการแสดงในครั้งนั้นพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จ ทอดพระเนตรหลายครั้งด้วยความสนพระทัยเป็นอย่างยิ่งทรงบันทึกไว้ในหัวข้อเครื่องบิน เข้ามากรุงเทพฯ ครั้งแรกว่า

“ในปลายเดือนมกราคม, พ.ศ. 2453, ได้มีเครื่องบินเข้ามา ถึงกรุงเทพฯ เป็นครั้งแรก ผู้ที่จัดการนำเครื่องบินเข้ามาแสดงในนี้ไป นบริษัทฝรั่งเศสชื่อ ‘บริษัทการบินแห่งปลายบูรพเทศ’ (‘Societe d’ Aviation de L’ Extreme Orient’) และนักบินชื่อวันเด็นบอร์น (Van den Born). ได้ขอ อนุญาตเก็บเงินคนดูโดยปิดถนนสนามม้า, ประทุมวัน, และใช้สนามม้า

¹ มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ. สยามหะชีวิตหัวแผ่นดินของ “นักบินไทยหมายเลข 1” พลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ. หน้า 134.

² กองทัพอากาศ. (2530). 72 ปี กองทัพอากาศ. หน้า 9.

ของราชกรีฑาสโมสรเปนนามบิน. การบินมี 5 วัน, คือวันที่ 1, ที่ 2, ที่ 4, ที่ 6, มีผู้รับให้รางวัลทุกวัน, และของกระลาโหมมีเป็นประจำทุกวัน, เพราะเขาจับฝึกหัดนายทหารของเราให้ใช้เครื่องบินด้วย. เครื่องที่นำเข้ามาเป็นเครื่องบิน 2 ชั้น ไม่มีที่คนโดยสารขึ้น, ฉะนั้นถ้าใครอยากโดยสารก็ต้องยืนเกาะไปข้างหลังคนขับ, ออกจะน่าเสียวใ้สอยู่บ้าง. ได้มีคนไทยลงขึ้นกันหลายคน, เจ้านายมีกรมอดิศร, กรมกำแพงเพชร และกรมสรรพควิสัยนรบดี, พวกเหล่านี้กล่าวว่าไม่น่ากลัวกว่าขึ้นรถยนต์, แต่ในเวลานั้นออกจะมีคนเห็นด้วยน้อยทีเดียว. ตามความจริงเครื่องบินในเวลานั้นก็ยังไม่ดีเท่าเวลานี้จริงๆ ด้วย, และยังมีชาวตกล่นและเกิดอุบัติเหตุบ่อยๆ. เมื่อฉันยังอยู่ที่ยุโรปนั้น ได้มีผู้คิดสร้างเครื่องบินขึ้นบ้างแล้ว, แต่ฉันยังหาได้เคยเห็นใครขึ้นเครื่องบินแล่นในอากาศไม่, ฉะนั้นฉันเองก็ออกจะตื่นมากอยู่ ในการที่ได้มีเครื่องบินเข้ามากรุงเทพฯ ครั้งนั้น.”¹

จากบันทึกของรัชกาลที่ 6 จะเห็นได้ว่าความรู้สึกกลุ่มชนชั้นนำไทยที่ได้ขึ้นเครื่องบินเป็นครั้งแรกกว่าการโดยสารเครื่องบินไม่น่ากลัวมากกว่าการขึ้นรถยนต์

2.1.2. ศิษย์การบินรุ่นแรกของประเทศไทย

จอมพลพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช เสนาบดีกระทรวงกลาโหมเสด็จไปยุโรป ได้ทรงทราบข่าวว่าประเทศฝรั่งเศสกำลังปรับปรุงกิจการการบินทางทหาร เมื่อเสด็จกลับพระองค์จึงทรงปรึกษากับจอมพลสมเด็จพระเจ้าฟ้าจักรพงษ์ ภูวนารถ กรมหลวงพิศณุโลกประชานารถ เห็นพ้องกันว่าเครื่องบิน “เป็นเครื่องมือสำหรับการสืบข่าวในเวลาสงครามได้อย่างวิเศษ”² แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่ไทยจำเป็นต้องมีเครื่องบินไว้ใช้ป้องกันประเทศเหมือนกับประเทศอื่นในยุโรป จึงทำให้กระทรวงกลาโหมได้จัดตั้งกิจการบินโดยจัดขึ้นเป็นแผนกหนึ่งในกองทัพบก รวมทั้งคัดสรรผู้สมัครไปศึกษาวิชาการบินที่ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนายทหารทั้ง 3 นาย คือ

นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัธ (สุณี สุวรรณประทีป) ผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 5

นายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร (หลง สิ้นสุข)

ผู้รั้งผู้บังคับกองพันพิเศษ กองพลที่ 9

¹ มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ. แหล่งเดิม. หน้า 21-22.

² กองทัพอากาศ. (2530). 72 ปี กองทัพอากาศ. หน้า 25.

นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต ผู้บังคับกองร้อยที่ 2 โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยม¹

โดยนักเรียนทั้งหมดได้เดินทางไปยังกรุงปารีสเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 1911 (2454) ในระหว่างที่นายทหารทั้งสามกำลังศึกษาต่อ ทางกระทรวงกลาโหมได้จัดซื้อเครื่องบินจำนวน 7 เครื่อง คือ เครื่องบินแบบเบรเกต์ ปีก 2 ชั้น (Breguet) จำนวน 3 เครื่อง เครื่องบินนิเอปอร์ตปีกชั้นเดียว (Nieuport) จำนวน 4 เครื่อง และเจ้าพระยาอภัยภูเบศรได้บริจาคเงินส่วนตัวซื้อเครื่องบินแบบเบรเกต์ จำนวน 1 เครื่อง รวมทั้งหมด 8 เครื่อง² เดินทางกลับถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 1913 (2456) โดยนายพันโท หลวงศักดิ์ศัลยาวัธ สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรของกองทัพบกฝรั่งเศส ส่วนนายทหาร 2 นาย ได้สำเร็จหลักสูตรการบินพลเรือน หลังจากนั้นนายทหารทั้งสามได้เดินทางกลับมา กระทรวงกลาโหมได้เริ่มกิจการบิน โดยจัดตั้ง แผนกการบินให้อยู่ในบังคับบัญชาของกระทรวงข้าง ซึ่งรับผิดชอบโดยนายพลโท กรมขุนกำแพงเพชรอัครโยธิน

หลังจากจัดตั้งได้ไม่นานทางราชการเห็นว่าควรหาสถานที่ใหม่สำหรับจัดตั้ง สนามบินเนื่องจากพื้นที่คับแคบ เป็นที่ลุ่มและไม่เหมาะสมกับทิศทางลม ซึ่งจากเดิมตั้งบริเวณสนามม้าปทุมวันย้ายมายังตำบลดอนเมืองในวันที่ 1 มีนาคม 1914 (2457) เนื่องจากเป็นสถานที่ไม่ห่างจากพระนครมากนัก ฤดูฝนน้ำไม่ท่วมและสามารถทำการบินได้ตลอดปี กระทรวงกลาโหมยกฐานะแผนกการบินขึ้นเป็นกองบิน โดยมีคำสั่งที่ 291/26826 ลงวันที่ 27 มีนาคม 1914 (2457) และเป็นวันยกฐานะแผนกการบินขึ้นเป็นกองบินทหารบก และในคำสั่งฉบับนี้ให้ย้ายนายทหารมาเป็นผู้บังคับกองบินและผู้ช่วย ได้แก่ นายพันโท พระเฉลิมอากาศ เป็นผู้บังคับกองการบิน นายพันตรี หลวงอาวุธสิทธิกร เป็นผู้ช่วยบังคับกองการบิน และนายร้อยเอก หลวงทยานพิพญา เป็นผู้ช่วยบังคับกองการบิน

2.2. สงครามโลกครั้งที่ 1 กับกำลังรบทางอากาศ

2.2.1. บทบาทเครื่องบินกับการทำสงครามครั้งแรก

เมื่อสงครามโลกได้อุบัติขึ้นในทวีปยุโรป 1914 (2457) ชนวนสำคัญคือการลอบปลงพระชนม์อาร์ชดั๊กฟรานซิส เฟอर्डินานด์ มกุฎราชกุมารแห่งจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีและดัชเช

¹ ต่อมาทั้ง 3 ท่าน ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ นายพันตรี หลวงศักดิ์ศัลยาวัธ เป็นพลอากาศโท พระยาเฉลิมอากาศ นายร้อยเอก หลวงอาวุธสิทธิกร เป็นนาวาอากาศเอก พระยาเวหาสยานศิลปสิทธิ์ นายร้อยโท ทิพย์ เกตุทัต เป็นนาวาอากาศเอก พระยาทยานพิพญา

² คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). เล่มเดิม. หน้า 214.

สแห่งโฮเฮนแบร์ก ทำให้เกิดการประกาศสงครามระหว่างเซอร์เบียกับออสเตรีย-ฮังการี¹ จนนำมาสู่การแบ่งฝ่ายทำสงครามระหว่างฝ่ายมหาอำนาจกลางและฝ่ายสัมพันธมิตร การดำเนินสงครามในช่วงแรกในสมรภูมิยุโรปประเทศคู่สงครามได้นำเทคโนโลยีทางทหารมาใช้รวมทั้งเครื่องบิน อิตาลีเป็นประเทศนำร่องที่ใช้อากาศยานในการทำสงคราม ในช่วงแรกเครื่องบินมีบทบาทด้านการลาดตระเวนและถ่ายภาพการเคลื่อนย้ายของข้าศึก ในเดือนกรกฎาคม 1915 (2458) การรบทางอากาศได้กำเนิดขึ้นเนื่องจากมีนายทหารฝรั่งเศสได้นำปืนยาวขึ้นไปกับเครื่องบินและทำการยิงเครื่องบินของข้าศึกตก² จึงทำให้เกิดความคิดที่จะติดอาวุธในเครื่องบินในเพื่อที่จะโจมตีข้าศึกในเวลาต่อมา

จากการโจมตีคราวนั้นทำให้แอนโทนี ฟอร์คเกอร์ นักบินจากเนเธอร์แลนด์ได้พัฒนาการติดตั้งอาวุธปืนกลอากาศให้สอดคล้องกับการหมุนของใบพัดให้กับเยอรมัน ทำให้นักบินสามารถทำการยิงได้โดยไม่ต้องมีพลปืนและสามารถทำการเล็งเป้าหมายผ่านการบินไปข้างหน้า เครื่องบินเครื่องแรกที่สามารถปรับปืนกลให้เข้ากับใบพัด คือ เครื่องบินขับไล่เยอรมัน FOKKER E-III ถูกผลิตใน 1915 (2458) ในเวลาต่อมาเครื่องบินตรวจการณ์ติดอาวุธจึงได้แยกหน่วยออกมาทำให้เกิดเครื่องบินขับไล่และเครื่องบินทิ้งระเบิด³ แสดงให้เห็นถึงการแบ่งหน้าที่ในการทำงานของเครื่องบินในการทำสงครามอย่างชัดเจนเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธวิธีในการรบมากขึ้น

เครื่องบินขับไล่มีบทบาทสำคัญในการครองความเป็นจ้าวอากาศเป็นอย่างมาก เนื่องจากทำหน้าที่ลาดตระเวนเหนือแนวหน้า คอยขับไล่เครื่องบินลาดตระเวนและเครื่องบินขึ้นไปปืนใหญ่ออกไปจากแนวสมรภูมิและคุ้มกันเครื่องบินลาดตระเวนและเครื่องบินของฝ่ายเดียวกัน จากเครื่องบินขับไล่ของข้าศึก เครื่องบินขับไล่ที่มีชื่อเสียงมีจำนวนมากในขณะนั้น เช่น เครื่องบินขับไล่ SPAD VII ของกองบินฝรั่งเศส ผลิตออกมาในปี 1916 (2459) เป็นจำนวนมากกว่า 15,000 เครื่อง ตัวเครื่องบินใช้ใบพัดในการขับเคลื่อนเครื่องบินและมีปีกเครื่องบินสองชั้น

เมื่อเกิดการปะทะกันในการรบทางอากาศระหว่างทั้งสองฝ่ายมากขึ้น จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนยุทธวิธีการรบจากเดิมที่เพียงแค่อาศัยการบินและการยิงที่อาศัยความแม่นยำ เป็นการบินเข้าหาข้าศึกทางด้านหลังโดยมิให้ข้าศึกทันรู้ตัวเพื่อไม่ให้ยิงโต้ตอบได้ แต่ยุทธวิธีก็ได้ปรับเปลี่ยนอยู่บ้างโดยที่ในตอนแรกจะบินลาดตระเวนเป็นขบวน เมื่อเห็นข้าศึกจึงทำการกระจายตัวแล้วเข้าโจมตีศัตรูซึ่งเรียกรูปแบบนี้ว่า dogfight แต่หลังจากที่มีการโจมตีทางด้านหลังการ

¹ สัตยชัย สุวังบุตร และอนันต์ชัย เลาหะพันธุ์. (2558). *ยุโรป ค.ศ. 1815-1918*. หน้า 359-364.

² แหล่งเดิม. หน้า 375.

³ พลอากาศตรี ปรีชา ศรีวัลย์. (2534). *การรบทางอากาศ*. หน้า 5.

สร้างเครื่องบินขับไล่ที่มีสองที่นั่งจึงเป็นสิ่งที่ตอบโจทย์การป้องกันการโจมตี โดยที่นั่งแรกจะเป็นของนักบินและที่นั่งหลังจะเป็นของพลปืนที่ทำการยิงป้องกันการโจมตี เช่น เครื่องบินขับไล่ BRISTOL F2B ของอังกฤษมีปีกสองชั้นและมีใบพัดเป็นตัวขับเคลื่อน¹ แต่ทั้งนี้ต้องอาศัยเครื่องยนต์ที่มีกำลังสูงในการบินเพื่อให้ต่อสู้กับเครื่องบินที่นั่งเดียวได้ จึงทำให้ในหลายเครื่องครึ่งเครื่องบินสองที่นั่งต้องตกเป็นเป้าของเครื่องบินขับไล่

สงครามไม่ได้จำกัดแค่ในสนามเพลาะอีกต่อไป ในสงครามโลกครั้งแรกเครื่องบินทิ้งระเบิดสามารถเลือกพื้นที่การทิ้งระเบิดหลังแนวรบของข้าศึกตามศูนย์กลางอุตสาหกรรมในอังกฤษ เป็นการบุกเข้าโจมตีของเยอรมันซึ่งเป็นประเทศที่มีชื่อเสียงเรื่องกองกำลังทางอากาศที่มีกำลังเข้มแข็งที่สุดในบรรดาประเทศอื่นในการทำสงคราม โดยมีเครื่องบินประมาณ 300 เครื่องและพอยมยานนาวา 6 ลำ ในขณะที่ประเทศอื่นมีเพียง 150 เครื่อง เนื่องจากเยอรมันมีผู้ออกแบบในการผลิตเครื่องบิน จึงทำให้เยอรมันครองความเป็นจ้าวอากาศในช่วงแรกของการทำสงครามเครื่องบินที่มีชื่อเสียงในการทำสงครามของเยอรมัน เช่น เครื่องบินทิ้งระเบิด ETRICH A-II TAUBE

เมื่อการรบทางอากาศเริ่มมีความดุเดือดขึ้น ในแต่ละประเทศของผู้เข้าร่วมสงครามของทั้งสองฝ่ายจึงให้ความสำคัญกับฝูงบินในการครองความเป็นจ้าวทางอากาศไม่แพ้ประเทศเยอรมัน ฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างอังกฤษเร่งสร้างเสริมกองกำลังทางอากาศทั้งด้านเครื่องบินและเลื้ออากาศ พร้อมทั้งสถาปนากองทัพอากาศขึ้นใน 1917 (2460) ฝรั่งเศสได้สร้างโรงงานสร้างเครื่องบินเพื่อเป็นแหล่งผลิตเครื่องบินที่สามารถผลิตได้จำนวนมากเพื่อทำการใช้งานในสงครามในนามประเทศของตนและส่งขายให้กับพันธมิตรอย่างเช่นสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมทางทหารในการผลิตเครื่องบินไม่เพียงแต่ผลิตเครื่องบินขับไล่ เครื่องบินตรวจการณ์และเครื่องบินทิ้งระเบิดที่มีความหลากหลายและตอบสนองต่อการใช้งานในทางยุทธวิธีในการรบ ยังส่งผลให้เกิดการผลิตลูกกระสุนปืนจำนวนมหาศาลและอาวุธยุทธโปกรณ์อย่างอื่นเพื่อใช้ในการรบทางอากาศ รวมทั้งผลิตนักบินเพื่อให้เพียงพอต่อการสร้างกำลังพลของฝูงบินในการทำสงคราม ทำให้มีโรงเรียนสำหรับฝึกหัดการบินโดยเฉพาะ ซึ่งทหารของไทยส่วนหนึ่งก็ได้มีโอกาสเรียนโรงเรียนการบินเหล่านั้นในฐานะพันธมิตรในสงคราม

¹ พลอากาศตรี ปรีชา ศรีวัลย์. (2534). เล่มเดิม. หน้า 22.

2.2.2. สงครามโลกครั้งที่ 1 กับกองบินทหารบก

เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 1 อุบัติขึ้นตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เหตุการณ์ทางการเมืองภายในราชอาณาจักรในช่วงต้นรัชสมัยการครองราชย์ไม่สงบนัก เนื่องจากเกิดเหตุกบฏ ร.ศ.130 ในปี 1912 (2454) และปัญหาความขัดแย้งทางความคิดภายในราชวงศ์จักรี รัฐบาลไทยจึงได้วางตัวเป็นกลางเนื่องจากเห็นว่าหากประกาศเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งล้วนแต่จะมีผลกระทบต่อการเมืองภายใน¹

จนกระทั่งวันที่ 22 กรกฎาคม 1917 (2460) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระทัยประกาศสงครามกับฝ่ายเยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี และมีพระราชประสงค์ที่จะส่งทหารไทยเข้าร่วมสงครามในครั้งนี้ จึงทำให้กระทรวงกลาโหมได้ออกคำสั่งรับสมัครทหารอาสาและกำหนดคุณสมบัติของทหารที่จะเข้ามาในกองบินทหารบกกว่า ทหารจะออกไปราชการในครั้งนี้จะจัดเป็นกองบินทหารบก มีนักบิน ช่างเครื่องยนต์และเจ้าหน้าที่พยาบาลผู้ที่อาสาจะเป็นนายทหารสัญญาบัตรหรือประทวน หรือพลทหาร แต่ต้องอยู่ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งตามที่ประกาศได้กำหนดไว้² โดยการครั้งนี้ได้ส่งทหารอาสาไปฝรั่งเศสจำนวน 1,304 นาย โดยมีนายพันเอกพระยาเฉลิมอากาศ ดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองทหารซึ่งไปในพระราชสงคราม และนายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ ตำแหน่งผู้บังคับกองบิน ได้เดินทางพร้อมกับทหารอาสาในการครั้งนี้ด้วย

เหล่าทหารอาสาเดินทางไปถึงเมืองมาร์เซิลเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 1917 (2460) โดยทหารกองบินเดินทางไปที่เมืองอีสต์เพื่อฝึกหัดการบินก่อนเข้าสู่สมรภูมิรบ พระยาเฉลิมอากาศเล่าถึงความยากลำบากในขั้นตอนการส่งนักบินในการฝึกบินแต่ละโรงเรียนว่า

“ในการส่งนักบินไปตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้น เนื่องจากพูดภาษาไม่เข้าใจเรื่องกันจึงได้รวบรวมนักบินที่สอบไล่ได้แล้วส่งไปปนคราว ๆ หลายคนด้วยกัน, ผู้ใดที่สอบได้ก่อนต้องรอผู้ที่สอบทีหลังอีกจนกว่าจะครบจำนวนที่ต้องย้ายคราวหนึ่ง ทำเช่นนั้นเป็นชุด ๆ ไป”³

จะเห็นได้ว่าในการฝึกของแต่ละครั้งจะเป็นการฝึกแบบชุด ซึ่งการฝึกเป็นชุดมีข้อดีที่ในการควบคุมกำลังพลในการฝึกหรือการเคลื่อนย้ายจากอีกแห่งไปอีกแห่ง แต่ข้อเสียคือทำ

¹ โคม ไกรปกรณ์. (2561). *สงครามโลกครั้งที่ 1*. สถาบันพระปกเกล้า. (ออนไลน์).

² กระทรวงกลาโหม, คำสั่งที่ 148/13521 ลงวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2460. ใน 72 ปี กองทัพอากาศ. หน้า 17.

³ มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ. *แหล่งเดิม*. หน้า 47.

ให้กำลังพลที่สำเร็จการศึกษาเข้าเพราะต้องรอเพื่อนร่วมชุดให้ทำการฝึกเสร็จก่อน ส่งผลต่อจำนวนนักบินที่มีความต้องการเป็นการเร่งด่วนในการลงสู่สนามสงคราม ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในการฝึก นอกจากความสามารถของนักบินแต่ละคนแล้วยังขึ้นกับสภาพภูมิอากาศในการฝึก ดังปรากฏในข้อความที่พระยาเฉลิมอากาศกล่าวไว้ว่า

“การที่ต้องใช้เวลามาก เนื่องจากเหตุที่ศิษย์ทุกคนหาได้มี

ความสามารถเหมือนกันไม่, บางคนต้องบินคันบังคับคู่กับครูมากหลายเที่ยวจึงจะได้ไปบินคนเดียวได้, บางคนบินได้แต่เพียงน้อยเที่ยวก็สามารถไปคนเดียวได้, การฝึกหัดก็ต้องหัดรวมกับนักบินฝรั่งผลัดเปลี่ยนวนเวียนกันไป. นักบินของเขาและของเราวมกันไม่ใช่ว่าเป็นจำนวนเล็กน้อย. นอกจากนั้นยังเนื่องด้วยลมฟ้าอากาศไม่สะดวกแก่การบินอีก, เช่นบางวันอากาศไม่ดีบ้าง, ฝนตกบ้าง, มีหมอกมากไปบ้าง, ลมจัดเกินไปบ้าง; เหตุเหล่านี้ทำให้ต้องงดการบินสำหรับศิษย์ใหม่, บางสัปดาห์ไม่ได้บินเลยก็มี”¹

ในระหว่างการฝึกได้จำแนกการฝึกบินของแต่ละประเภท ตั้งแต่การฝึกหัดยิงปืนฝึกหัดทิ้งลูกระเบิด บินตรวจการณ์ ฝึกหัดบินโลดโผน หมุนเวียนไปตามตำบล จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้สิ้นสุดลงในวันที่ 11 พฤศจิกายน 1918 (2461) กองบินทหารไทยไม่ได้ทำการออกรบเนื่องจากทำการฝึกตลอดระยะเวลาในการเกิดสงคราม แต่มีทหารอาสาบางส่วนได้ทำการรบในสมรภูมิจึงทำให้ได้รับเหรียญครวซ์เดอว์ แกร์ (Croix de guerre) ประดับธงชัยเฉลิมพล พร้อมกับเดินทางกลับมายังกรุงเทพฯ

ผลจากการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้กองบินทหารบกมีนายทหารที่สามารถทำการขับเครื่องบินรบได้จำนวน 95 นาย ช่างเครื่อง 225 นาย² และได้สั่งซื้อเครื่องบินจากฝรั่งเศสมีทั้งหมด 3 ชนิด ได้แก่ เครื่องบินขับไล่เนือปอร์ต (Nieuport) เครื่องบินขับไล่แบบสปัด (SPAD) และเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบเบรเกต์ (breguet) รวมทั้งหมดจำนวน 20 เครื่อง³ จากการเพิ่มกำลังพล อากาศยานและยุทธโปกรณ์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากทำให้กองบินทหารบกพร้อมที่จะขยายรากฐานการบินในประเทศไทยให้มั่นคงขึ้นกว่าเดิม

¹ มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ. แหล่งเดิม. หน้า 47.

² คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). เล่มเดิม. หน้า 233.

³ กองทัพอากาศ. (2530). เล่มเดิม. หน้า 19.

หลังจากสงครามสงบแค่เพียงปีเดียวกระทรวงกลาโหมพิจารณาเห็นสมควรที่จะยกฐานะขึ้นเป็นกรมอากาศยานทหารบก¹ โดยมีการแบ่งเป็นส่วนราชการที่อยู่ในความรับผิดชอบจำนวน 3 ส่วน ได้แก่ กองบินทหารบก โรงเรียนการบินทหารบกและโรงงานของกรมอากาศยานทหารบก โดยกรมอากาศยานทหารบกขึ้นตรงต่อเสนาธิการทหารบก มีอำนาจในทางปกครองเทียบชั้นผู้บัญชาการกองพล ผู้บัญชาการกรมอากาศยานทหารบก คือ พันเอก พระเฉลิมอากาศ เป็นเจ้ากรมอากาศยานทหารบก นายพันโท หลวงอาวุธสิทธิกร เป็นผู้อำนวยการโรงงานของกรมอากาศยานทหารบก นายพันตรี หลวงทยานพิฆาฏ เป็นผู้บังคับกองบินทหารบก

ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นชื่อจากกรมอากาศยานทหารบกและกองบินใหญ่ทหารบกเป็นกรมอากาศยานและกองบินใหญ่ เพื่อที่จะขยายกิจการด้านอื่น เช่น การพาณิชยกรรม การคมนาคมขนส่งผลให้จัดส่วนราชการใหม่โดยแบ่งออกเป็น 5 กอง คือ กองโรงเรียนการบินเบื้องต้น กองโรงงานกรมอากาศยาน กองบินใหญ่ที่ 1 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กองบินใหญ่ที่ 2 ตั้งอยู่ที่ดอนเมือง ทำหน้าที่เป็นกองบินตรวจการณ์และทำแผนที่ทางอากาศ และกองบินใหญ่ที่ 3 จังหวัดนครราชสีมา²

ในปี 1929 (2472) กรมโรงงานทหารอากาศสามารถผลิตเครื่องบินขับไล่ จากการสั่งซื้อเครื่องยนต์ในปี 1925 (2468) จากบริษัทพิชแอนด์ลิมิตในสหรัฐอเมริกาพร้อมทั้งอุปกรณ์อะไหล่ ได้นำมาสร้างเครื่องบินขับไล่สองที่นั่งขับเคลื่อนเครื่องยนต์เคอร์ติส 42 แรงม้า ได้รับพระราชทานชื่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว นามว่า “ประชาธิปไตย” หรือ บ.ข. 5 ในหลายครั้งที่กรมอากาศยานได้ซื้อเครื่องบินจากต่างประเทศพร้อมสิทธิบัตรการสร้าง ได้แก่ เครื่องบินแอฟโร (AVRO) จากอังกฤษ จำนวน 20 เครื่อง มูลค่า 511,960.75 บาท และสิทธิบัตรการสร้างมูลค่า 61,052.44 บาท เครื่องบินลาดตระเวน/โจมตี แบบ 23 คอแซร์ (corsair) จากสหรัฐอเมริกา จำนวน 12 เครื่อง มูลค่า 240,156 ดอลลาร์³

¹ กระทรวงกลาโหม, คำสั่งที่ 218/27941 ลงวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ. 2461. อ้างอิงใน *ประวัติศาสตร์กองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ. 2325-2525*. หน้า 234.

² คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). *เล่มเดิม*. หน้า 237.

³ กองทัพอากาศ. (2549). *น่านฟ้าที่ได้รับพระบรมโพธิสมภาร*. หน้า 44-50.

2.2.3. กรมอากาศยานภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 1932 (2475)

วันที่ 24 มิถุนายน 1932 (2475) เป็นวันที่คณะราษฎรได้กระทำการปฏิวัติในประเทศไทยเพื่อเปลี่ยนระบอบการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยสมาชิกของคณะราษฎรประกอบไปด้วยคนจำนวนหลายกลุ่ม ได้แก่ คณะราษฎรสายทหารบก คณะราษฎรสายทหารเรือและคณะราษฎรสายพลเรือน แต่ไม่ปรากฏกลุ่มคนจากกรมอากาศยานเข้าร่วมในการปฏิวัติครั้งนี้

ในเดือนตุลาคม 1933 (2476) ได้เกิดเหตุการณ์กบฏบวรเดช เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอำนาจเก่าและกลุ่มอำนาจใหม่ที่เป็นผลมาจากการปฏิวัติ 1932 (2475) จนนำมาสู่การเคลื่อนกำลังของคณะกู้บ้านกู้เมืองนำโดย พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช กรมอากาศยานได้รับผลกระทบจากการที่คณะกู้บ้านกู้เมืองนำกำลังทหารเข้ายึดสนามบินดอนเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาล มีการโต้กลับในการต่อสู้โดยฝ่ายรัฐบาลได้นำปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานยิงทำลายกำลังของฝ่ายกบฏ และฝ่ายกบฏได้นำเครื่องบินไปทิ้งระเบิดที่บางนาและได้ส่งจดหมายจากพระองค์เจ้าบวรเดชให้ผู้บัญชาการทหารเรือ จึงทำให้นายทหารชั้นผู้ใหญ่และนายทหารหลายนายที่เกี่ยวข้องได้ถูกจับ ปลด หรือต้องโทษทางการเมือง ทำให้กระทรวงกลาโหมมีคำสั่งแต่งตั้งให้นายนาวาอากาศเอก พระเวษยันตรังสฤษฏี เป็นเจ้ากรมอากาศยานในเวลาต่อมา¹ จะเห็นได้ว่าในเหตุการณ์ดังกล่าว เครื่องบินมีบทบาทในการส่งข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็วและการยึดสนามบินดอนเมืองที่มียุทธโศปกรณ์อย่างปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยานที่มีแสนยานุภาพในการทำลายเครื่องบินและสามารถทำลายกองกำลังฝ่ายตรงข้าม

ผลจากเหตุการณ์กบฏบวรเดชทำให้กรมอากาศยานขาดนายทหารจำนวนมาก เนื่องจากมีนายทหารเหล่านั้นได้เข้าร่วมกับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช ซึ่งนอกจากนายทหารเหล่านั้นจะต้องโทษ โดนปลดออกจากราชการแล้ว ทำให้กรมอากาศยานถูกเพ่งเล็งจากคณะปฏิวัติ 1932 (2475) และต้องหยุดชะงักลงชั่วคราวทั้งในด้านการบริหารกรมและการผลิตศิษย์การบินต้องหยุดชะงักลงชั่วคราว อย่างไรก็ตามกิจการกรมอากาศยานเป็นกิจการที่นับวันต่างแดนให้ความสำคัญเพิ่มขึ้นและพัฒนาขึ้นทุกวัน ส่วนหนึ่งจากกระแสโลกภายนอกนี้ทำให้กรมอากาศยานสามารถกลับมาดำเนินการได้อีกครั้งและถูกแต่งตั้งเป็นกองทัพอากาศในวันที่ 9 เมษายน 1937 (2480)

¹ เรียบเรียงจาก ญัฐพล ใจจริง. (2559). กบฏบวรเดช : เบื้องแรกปฏิวัติสยาม 2475.

2.3. กองทัพอากาศกับการเมืองไทยในสงครามโลกครั้งที่ 2

2.3.1. การเปิดศึกครั้งแรกต่อกรณีพิพาทอินโดจีน

กรณีพิพาทอินโดจีน เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 1940 (2483) ระหว่างฝรั่งเศสและไทย โดยทางฝรั่งเศสได้ขอให้ไทยไม่รุกรานในบริเวณแหลมอินโดจีน แต่รัฐบาลไทยจะยินยอมเมื่อได้ปรับปรุงเส้นแบ่งเขตแดนโดยใช้แนวร่องน้ำลึกของแม่น้ำโขง และคืนดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้แก่ไทย แต่ข้อตกลงไม่สัมฤทธิ์ผลทำให้เกิดการปะทะกันบริเวณชายแดน กองทัพอากาศได้จัดตั้งกองทัพอากาศสนาม โดยแบ่งกองบินเป็นกองบินใหญ่ ภาคเหนือมีนายนาหวาอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ เป็นผู้บังคับการ กองบินใหญ่ภาคใต้มีนายนาหวาอากาศโท ขุนรณนภาอากาศ เป็นผู้บังคับการ และกองบินน้อยผสม กองบินหนูนดอนเมืองและกองกำลังบูรพา ซึ่งการจัดกำลังดังกล่าวเพื่อให้สามารถทำการรบครอบคลุมทั้งด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านตะวันตกและด้านทะเล โดยเครื่องบินหลักที่ใช้ในปฏิบัติการครั้งนี้ คือเครื่องบินแบบ 26 (มิตซูบิชิ กิ 30) หรือนาโกยา โดยสั่งซื้อมาจากญี่ปุ่น จำนวน 25 เครื่อง¹ สาเหตุที่กองทัพอากาศต้องซื้อเครื่องบินจากญี่ปุ่นมาใช้ เนื่องจากสหรัฐอเมริกาจะระงับการขายเครื่องบินขับไล่แบบ NA-68 และเครื่องบินโจมตีแบบ NA-69 เพราะป้องกันไม่ให้ไทยนำเครื่องบินไปรบกับฝรั่งเศส² เพื่อป้องกันการขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสกับสหรัฐอเมริกาที่อาจเกิดขึ้นตามมาในภายหลัง

การบุกน่านฟ้าไปทำลายข้าศึกที่กัมพูชาครั้งแรกในวันที่ 7 มกราคม 1941 (2484) ผูกบินนาโกยาจำนวน 19 เครื่อง ได้ทำการบินจากสนามบินดอนเมืองไปยังกองบินนครราชสีมา และบินไปโจมตีฐานทัพสตรีงตรง ทำการเข้าโจมตีแปรขบวนบินติดกันเป็นรูปตัววี และทำการบุกครั้งที่ 2 โดยโจมตีพระตะบองและเสียมราฐ ซึ่งนอกจากจะได้ทำการทิ้งระเบิดตามเป้าหมายแล้วยังสามารถสำรวจยุทธศาสตร์ผ่านภาพถ่ายจากเครื่องบินที่มีความแม่นยำ ส่งผลต่อการวางแผนในการเข้าโจมตีในครั้งต่อมาและประสบผลสำเร็จเป็นฝ่ายชนะในสงคราม

ศักยภาพการทำสงครามในน่านฟ้าทำให้กองทัพอากาศมีชื่อเสียงเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากทหารอากาศหลายนายมีชื่อเสียงจากการทำการบินในครั้งนั้น หนึ่งในนั้นคือ นายนาหวาอากาศเอกขุนรณนภาอากาศ ผู้นำฝูงกองบินผสมพร้อมเครื่องบินขับไล่นาโกยาคู่ใจ หรือ บ. 26 ผลจากการปฏิบัติหน้าที่ในการนำฝูงบินและฝีมือการบินเดี่ยวที่ทำการต่อสู้กับในการยิงเครื่องบินข้าศึกจำนวน 4 เครื่องและสามารถทำลายเป้าหมายในภาคพื้นดินได้ ทำให้ได้รับ

¹ กองทัพอากาศ. (2530). งานพระราชทานเพลิงศพ จอมพลอากาศ พীন รณนภาอากาศ ฤทธาคนี. หน้า 38.

² กองทัพอากาศ. (2549). นกนาฎภาพได้ร่วมพระบรมโพธิสมภาร. หน้า 62.

พระราชทานเหรียญกล้าหาญ และพระราชทานโปรดเกล้าให้ใช้ชื่อรองของนายทหารผู้นี้เป็นชื่ออำเภอหนึ่งในพระตะบองว่า “อำเภอรัตนภาอากาศ” เมื่อในปี 1943 (2486)

จากกรณีพิพาทอินโดจีนแสดงถึงพัฒนาการการจัดตั้งกองกำลัง ยุทธวิธีการรบที่สามารถบุกและรับมือกับการทำสงครามของกองทัพอากาศ การจัดซื้อและสร้างเครื่องบินที่มีประสิทธิภาพและความสามารถในการบินของนักบินที่พัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง หลังสิ้นสุดสงครามกรณีพิพาทอินโดจีนกองทัพอากาศได้เห็นความสำคัญในการจัดตั้งกองบินที่ 6 เพิ่มขึ้นให้มีหน้าที่เป็นกองทิ้งระเบิด และบรรจุเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ ท.3 (มาร์ติน) เข้าประจำการ และจัดซื้อเครื่องบินทิ้งระเบิดแบบ ท.4 (นาคาชิม่า เอ็มซี 12) จากประเทศญี่ปุ่น¹ บรรจุเข้าประจำการกองบินที่ 6 เพื่อเตรียมการรับมือการโจมตีในการทำสงครามมากขึ้น จากแต่เดิมกองทัพอากาศจะสั่งซื้อเครื่องบินสำหรับหัดบินและเครื่องบินขับไล่เป็นส่วนใหญ่ ทำให้กองทัพอากาศมีเครื่องบินประมาณ 200 เครื่อง กำลังพลเพิ่มขึ้นจากหลักร้อยเป็น 4,000 นาย²

2.3.2. กองทัพอากาศกับการดำเนินงานของทวิภาคีในสงครามมหาเอเชียบูรพา

ในวันที่ 8 ธันวาคม 1941 (2484) เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นได้เข้าสู่ประเทศไทยโดยทางทะเลทางตอนใต้เพื่อทำการขอเดินผ่านอาณาเขตไทย แต่ถึงอย่างไรก็ได้เกิดเหตุปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจฝ่ายไทยกับทหารของญี่ปุ่น กองทัพอากาศได้รับความเสียหายจากการโจมตีของเครื่องบินขับไล่เซ็นโตกิของญี่ปุ่น โจมตีสนามบินวัดสนามนคร กองบังคับการได้รับความเสียหาย ทำให้เครื่องบินฝ่ายไทยแบบ ข.1 (ฮอว์ค 3) จำนวน 3 เครื่อง ทำการต่อสู้และถูกยิงตกนายทหารเสียชีวิต อีกจุดคือกองบินน้อยที่ 5 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้เกิดการปะทะกันทำให้สูญเสียกำลังพลทหารอากาศจำนวน 40 คน จนกระทั่งได้รับคำสั่งหยุดยิงจากทางรัฐบาล³

ในวันที่ 25 มกราคม 1942 (2485) ไทยได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเนื่องจากโดนฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีโดยการทิ้งระเบิด⁴ ทำให้กองทัพอากาศต้องกระจายกำลังพลไปประจำที่สนามบินตามจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งย้ายกองโรงเรียนการบินจากดอน

¹ คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). เล่มเดิม. หน้า 302.

² Yong, M. Edward. (1995). *Aerial nationalism: a history of aviation in Thailand*. หน้า 174-175.

³ คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). เล่มเดิม. หน้า 305.

⁴ ดิเรก ชัยนาม. (2560). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*. หน้า 217.

เมืองไปยังจังหวัดนครราชสีมา เพื่อไม่ให้กองทัพอากาศได้รับความเสียหายจากการโจมตีของฝ่ายสัมพันธมิตร

กองทัพอากาศไทยต้องให้ความร่วมมือกับกองทัพญี่ปุ่น ทั้งในการอำนวยความสะดวกในการใช้สนามบินและการจัดกองบินประจำการที่แตกต่างไปจากเดิม ในส่วนการปฏิบัติการรบทางอากาศในภาคเหนือ กองทัพอากาศได้แบ่งกำลังทางอากาศออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งปฏิบัติการรบร่วมกับกองทัพพายัพและอีกส่วนปฏิบัติการขึ้นตรงกับกองบัญชาการทหารสูงสุด

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง เครื่องบินที่ของกองทัพอากาศมีจำนวนลดลงจากเดิม 200 เครื่องสู่จำนวนไม่ถึง 100 เครื่อง เนื่องจากสูญเสียเครื่องบินในระหว่างการทำสงคราม อย่างไรก็ตามเครื่องบินที่กองทัพอากาศใช้ในราชการเป็นเครื่องบินที่มาจากหลากหลายสัญชาติ ตัวอย่างเครื่องบินสัญชาติอังกฤษ เช่น เครื่องบิน Avro 504N เครื่องบินสัญชาติสหรัฐฯ เช่น เครื่องบิน 139W (Martin B-10), Corsair, Fairchild และเครื่องบินสัญชาติญี่ปุ่น เช่น เครื่องบิน Ki-21, Ki-43

จากที่กล่าวมาแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางเทคโนโลยีที่ทางกองทัพอากาศไทยได้นำมาใช้ เริ่มแรกตั้งแต่การก่อตั้งกองบินทหารบกได้นำเครื่องบินสัญชาติยุโรป จากประเทศที่มีชื่อเสียงด้านการบิน เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ แต่ผลจากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นตั้งแต่สงครามอินโดจีนฝรั่งเศส¹ ทำให้กองทัพอากาศได้นำเครื่องบินสัญชาติญี่ปุ่นมาประจำการในกองทัพอากาศ² อย่างไรก็ตามเมื่อสงครามสิ้นสุดลง เครื่องบินญี่ปุ่นเหล่านั้นถูกทดแทนด้วยเครื่องบินของพันธมิตรที่มาจากอังกฤษและสหรัฐฯ ตามสนธิสัญญาที่รัฐไทยได้ทำกับชาติพันธมิตรในฐานะผู้แพ้สงคราม ทำให้กองทัพอากาศไทยต้องรับซื้อเครื่องบิน

¹ หลังจากเหตุการณ์ปฎิวัติ 2475 คณะราษฎรได้ทำการศึกษาดูงานประเทศญี่ปุ่น เพื่อเป็นตัวแบบในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ ด้านการทหารและด้านสังคมและวัฒนธรรม เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าร่วมกับญี่ปุ่นในสงคราม จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นมีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ศึกษาข้อมูลในประเด็นการศึกษาดูงานญี่ปุ่นเพิ่มเติมได้ใน ญัฐพล ใจจริง. (2563). *ตามรอยอาทิตยอุทัย: แผนสร้างชาติไทยสมัยคณะราษฎร*. กรุงเทพฯ: มติชน.

² ในช่วงเวลาที่รัฐบาลไทยได้เข้าร่วมกับกองทัพจักรวรรดิญี่ปุ่น ทำให้กองทัพอากาศส่งนักบินเข้าไปศึกษาวิชาการบินของญี่ปุ่น ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมใน กองทัพอากาศ. (2547). *อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอก เอลิม ทีวะเวช*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

เหลือใช้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 จากอังกฤษและสหรัฐฯ ซึ่งล้วนแต่เป็นเครื่องบินใบพัด ในขณะที่พันธมิตรเหล่านั้นได้เริ่มใช้เครื่องบินไอพ่นในกองทัพตั้งแต่ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2¹



ภาพประกอบ 1 เครื่องบิน AVOR 504N กองทัพอากาศได้นำเข้าประจำการพร้อมซื้อกรรมสิทธิ์การผลิตจากประเทศอังกฤษในปี 1929 (2472)

ที่มา : <http://www.wingsaviation.ch/11-RTAF/2-Aircraft/Avro-504/Trainer.htm> (ออนไลน์)

¹ สรุปความจากเอกสารรายงานกิจการที่ได้ปฏิบัติไปตามนโยบายของรัฐ เป็นหนังสือจากกระทรวงกลาโหมถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี อ้างอิงใน สจข (3)สร.0201.62/6 เรื่อง โครงการปฏิบัติงานกระทรวงกลาโหม (11 ก.ย. 2476 – 10 ต.ค. 2496).

ตาราง 1 จำนวนเครื่องบินของกองทัพอากาศ เดือนพฤศจิกายน 1945 (2488)

ประเภทเครื่องบิน	จำนวน(เครื่อง)
139W	2
Avro 504N	16
Corsair	21
Fairchild	2
Hawk II	4
Hawk III	19
Hawk 75N	1
Ki-21	4
Ki-27	1
Ki-30	12
Ki-43	3
Ki-55	2
รวม	87

ที่มา: Yong, M. Edward. (1995). *Aerial nationalism: a history of aviation in Thailand*. Washington, D.C. : Smithsonian Institution Press. p. 218.

2.4. สรุป

จากการเปลี่ยนแปลงของกองบินทหารบกนำมาสู่การเป็นกองทัพอากาศ จะเห็นได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงองค์กรของกองทัพอากาศให้มีขนาดทัดเทียมเป็นหนึ่งในสามเหล่าทัพ และแสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการบินที่พัฒนามาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ความก้าวหน้าของกองทัพอากาศได้หยุดถูกชะงักลงหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 เนื่องจากเทคโนโลยีการบินในระดับสากลได้ถูกพัฒนาอย่างก้าวกระโดด เพราะเริ่มมีการใช้เครื่องบินไอพ่นในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะที่กองทัพอากาศไทยยังคงใช้เครื่องบินใบพัด แต่เมื่อรัฐไทยได้เข้าร่วมเป็นพันธมิตรของสหรัฐฯ ในสงครามเย็น ได้ส่งผลสำคัญทำให้กองทัพอากาศไทยได้กลับมาผงาดอีกครั้ง ซึ่งจะกล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในบทถัดไป



บทที่ 3

กองทัพอากาศกับจุดเริ่มต้นความช่วยเหลือทางการทหาร (1950-1963)

เมื่อสงครามเย็นได้เริ่มต้นขึ้น ประเทศมหาอำนาจทำการหาบริวารในการปกครอง (bipolar system) เมื่อรัฐไทยได้ทำการเลือกข้างเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกา ทำให้ได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร ผลจากนโยบายดังกล่าวทำให้กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือทางทหาร ซึ่งประกอบไปด้วยยุทธภัณฑ์ทางทหารอันสำคัญ คือ เครื่องบิน การสร้างสนามบินและการซ่อมรบ ผลจากความเหลือทำให้กองทัพอากาศได้เป็นหนึ่งในฐานอำนาจทางการเมืองไทย ภายใต้กลุ่มการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามและกลุ่มการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

3.1. สงครามเย็นในสถานการณ์เวทีการเมืองโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามเย็น (Cold War) เป็นการแข่งขันอุดมการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปี 1945 (2488) ของสองมหาอำนาจระหว่างสหรัฐอเมริกา ผู้นำค่ายโลกประชาธิปไตยกับสหภาพโซเวียต ผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ ในเดือนกุมภาพันธ์ 1946 (2489) สตาลินได้กล่าวสุนทรพจน์โจมตีด้วยการประณามพวกจักรวรรดินิยมตะวันตก ต่อมาในเดือนมีนาคม ปีเดียวกัน วินสตัน เชอร์ชิลล์ ได้กล่าวตอบโต้ที่รัฐมิสซูรีบ้านเกิดของประธานาธิบดีทรูแมน โดยกล่าวว่าสหภาพโซเวียตได้เริ่มกางม่านเหล็ก (iron curtain) กั้นกลางยุโรปแล้ว¹ อย่างไรก็ตามเวทีสำคัญของการเกิดสงครามเย็นคือ การปิดล้อมนครเบอร์ลินในปี 1948 (2491) เกิดการแบ่งประเทศเยอรมนีออกเป็น 2 ส่วน คือ เยอรมันตะวันตก ปกครองแบบประชาธิปไตยตามสหรัฐฯ และเยอรมันตะวันออก ปกครองแบบคอมมิวนิสต์ตามสหภาพโซเวียต

จากการเจรจาในยัลตาหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ประเทศในยุโรปเกิดการจัดตั้งการปกครองขึ้นหลายแห่ง สหภาพโซเวียตเข้ามาแผ่ขยายอิทธิพลการปกครองในยุโรปตะวันออกและตะวันออก สหรัฐอเมริกาจึงทำการต่อต้านโดยการสร้างฐานอำนาจผ่านการดำเนินนโยบายต่างประเทศโดยการออกหลักทฤษฎีทรูแมน (Truman Doctrine) ซึ่งเป็นนโยบายยุทธศาสตร์สำคัญในการทำสงครามเย็นและสกัดกั้นการขยายอิทธิพลของสหภาพโซเวียต โดยสหรัฐฯ จะให้เงินช่วยเหลือแก่ประเทศเสรีไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์ และยับยั้งไม่ให้แผ่ขยายในพื้นที่อิตาลี ฝรั่งเศสและตะวันออกกลาง สหรัฐฯ ประกาศใช้หลักทฤษฎีทรูแมนในกรีซและตุรกีเป็นที่แรกในปี

¹ โบเยอร์, พอล. (2561). *ประวัติศาสตร์อเมริกา: ความรู้ฉบับพกพา*. ธนศ อภรณ์สุวรรณ; และ อาวุธ ธีระเอก ผู้แปล. หน้า 216-217.

1947 (2490)¹ และสหรัฐฯ ได้นำแผนการมาร์แชล (Marshall Plan) เป็นแผนการให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจให้กับชาติพันธมิตรในยุโรป ยกเว้นกลุ่มประเทศสังคมนิยม นโยบายต่างประเทศนี้เป็นส่วนสำคัญในการขยายอิทธิพลในการจัดระเบียบโลกของสหรัฐฯ จากการให้ความช่วยเหลือดังกล่าวส่งผลให้สหภาพโซเวียตได้จัดตั้งองค์การออกมาตอบโต้ คือ องค์การข่าวสารสำหรับโลกสังคมนิยมคือกลุ่มคอมินฟอรัม (Communist Information Bureau – Cominform) ในปี 1947 (2490) และจัดตั้งโครงการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจผ่านการตั้งกลุ่มโคมีคอน (Comecon) ให้กลุ่มประเทศของตน²

สหรัฐอเมริกาได้ร่วมมือกับประเทศสัมพันธมิตรในยุโรปตะวันตกจัดตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (The North Atlantic Treaty Organization - NATO) หรือองค์การนาโต³ ในปี 1949 (2492) สหภาพโซเวียตสามารถผลิตระเบิดปรมาณูได้สำเร็จ จึงทำให้รัฐสภาของสหรัฐฯ อนุมัติงบประมาณในการให้ความช่วยเหลืออาวุธให้กองทัพของนาโต จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในยุโรปและตะวันออกกลางทำให้สหรัฐฯ แรงตอบโต้การเคลื่อนไหวดังกล่าว โดยการสานสัมพันธ์กับประเทศสัมพันธมิตรผ่านการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการช่วยเหลือทางการทหาร

ในซีกโลกตะวันออกมีการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมในการปลดแอกจากเจ้าอาณานิคมที่กลับมาประเทศอาณานิคมเหล่านั้น ทั้งนี้อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ได้เข้ามาเป็นส่วน

¹ ในกรีซ ฝ่ายกบฏภายใต้การจัดตั้งของคอมมิวนิสต์ได้เข้าสู้รบกับกลุ่มกษัตริย์ที่ต่อต้านการปฏิรูป ในเดือนมีนาคม 1947 (2490) ทูแมนได้กล่าวสุนทรพจน์ในรัฐสภา ให้ภาพการเกิดสงครามการเมืองในกรีซและความไม่เสถียรภาพทางการเมืองในดินแดนใกล้เมืองตุรกีไว้ว่า เปรียบเสมือนภาคหนึ่งของหนึ่งสงครามวันสิ้นโลกระหว่างฝ่ายเสรีกับฝ่ายทรราชย์ การให้ภาพที่น่าสะพรึงกลัวเช่นนั้นย่อมทำให้นโยบายการต่างประเทศได้รับอนุมัติจากรัฐสภา อ้างอิงใน โบเยอร์, พอล. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 216-217.

² นอกจากนี้สหภาพโซเวียตได้จัดทำสัญญาในการร่วมมือกันทางด้านการทหารและทางวัฒนธรรมภายในกลุ่มประเทศสังคมนิยม อ้างอิงใน สุทธชัย ยัมประเสริฐ. (2553). *อีกฟากหนึ่งของยุโรป: ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของยุโรปตะวันออก ค.ศ. 1800-2000*. หน้า 286.

³ สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการลงนามในสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty) ณ กรุงวอชิงตัน ในวันที่ 4 เมษายน 1949 (2492) ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวเป็นความร่วมมือภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติเพื่อเป็นการป้องกันตัวเอง แรกเริ่มมีสมาชิกในองค์การประกอบด้วย เบลเยียม แคนาดา เดนมาร์ก ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร ไอร์แลนด์ อิตาลี ลักเซมเบิร์ก เนเธอร์แลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส สหรัฐอเมริกา ต่อมามี กรีซ ตุรกี เยอรมนีตะวันตกและสเปน ภายหลังฝรั่งเศสได้ทำการถอนตัวเพราะต้องการดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ

หนึ่งในการต่อสู้ด้วย ในปี 1945 (2488) เกิดการเคลื่อนไหวของขบวนการชาตินิยมหรือ เวียดนามินห์ (Viet Minh) ในการประกาศเอกราชปลดแอกจากฝรั่งเศส ขณะที่ชัยชนะของเหมา เจ๋อตง ผู้นำคอมมิวนิสต์ประเทศจีน ประกาศตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน (People's Republic of China) ในปี 1949 (2492) โดยสหภาพโซเวียตและกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ได้ให้การรับรองการจัดตั้งรัฐบาลดังกล่าว การเคลื่อนไหวของกลุ่มคอมมิวนิสต์ย้อมทำให้สหรัฐฯ เข้ามาสังกัดกัน ทั้งให้การสนับสนุนภายหลังพรรคก๊กมินตั๋งจัดตั้งรัฐบาลจีนคณะชาติที่เกาะไต้หวัน การวางกำลังทหารและช่วยปฏิรูปประเทศญี่ปุ่นในฐานะเป็นผู้แทนชาติสัมพันธมิตรหลังสงครามสิ้นสุดลงในปี 1945 (2488) โดยมีนายพลดักลาส แมคอาเธอร์ (Douglas MacArthur) ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดแห่งกองทัพสัมพันธมิตรภาคพื้นแปซิฟิก จัดตั้งกองบัญชาการทหารสูงสุดฝ่ายสัมพันธมิตร (Supreme Commander of the Allied Powers - SCAP) ทำการปฏิรูปญี่ปุ่นเพื่อถ่วงดุลอำนาจของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคแปซิฟิก

จะเห็นว่าเมื่อสงครามเย็นเข้าสู่ช่วงความเป็นศัตรูอย่างเปิดเผย (outright hostility) ในปี 1947-1955 (2490-2498) ระบบโลกได้แบ่งออกเป็นระบบ 2 ขั้ว (bipolar system) คือ ขั้วประเทศที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาหรือขั้วสหภาพโซเวียต ทั้งสองฝ่ายจึงได้เร่งสร้างความแข็งแกร่งในเขตอิทธิพลของตน ผ่านการสร้างระบบพันธมิตรทางทหารและระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในกลุ่มของตน¹ ผลจากการแบ่งขั้วดังกล่าวทำให้รัฐไทยเลือกเข้าไปอยู่ในขั้วสหรัฐอเมริกาเนื่องจากไทยมีวัตถุดิบและตลาด เข้าสู่กระบวนการนำเข้าสินค้าเพื่อนำไปบูรณะยุโรปและญี่ปุ่นในฐานะเป็นฐานการผลิตที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน²

ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพจุดยืนของรัฐไทยในเวทีโลก จึงนำทฤษฎีระบบโลก (world system) ของ Immanuel Wallerstein³ มาอธิบายให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในบริบทโลกภายใต้

¹ สมพงษ์ ชูมาก. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)*. หน้า 376-381.

² นอม ชอมสกี. (2544). *อเมริกาอเมริกาอเมริกา วิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา*. ภาควิธี ธีระภาสพงษ์. ผู้แปล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิภูมิคุ้มกัน.

³ เป็นการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก (capitalist world economy) มีลักษณะการวิเคราะห์คือมองโลกทั้งโลกหรือทั้งระบบในฐานะที่เป็นหน่วยของการวิเคราะห์เพียงหน่วยเดียว การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศตามทฤษฎีระบบโลกดังกล่าว มีลักษณะสำคัญ คือ ลักษณะแรกเน้นการวิเคราะห์ระดับระหว่างประเทศ (international level) มองว่าโครงสร้างระหว่างรัฐ (inter-state structure) ของระบบโลกสมัยใหม่เป็นโครงสร้างทางสถาบันหนึ่งท่ามกลางโครงสร้างจำนวนมากที่สร้างขึ้นร่วมกันเป็นกรอบของระบบโลกสมัยใหม่

การศึกษาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก (capitalist world economy) โครงสร้างดังกล่าวสามารถแบ่งพื้นที่บนโลกออกได้เป็น 3 ส่วน ตามบทบาทการผลิต ได้แก่ บริเวณแกนหลัก (core zone) บริเวณชายขอบ (peripheral zone) บริเวณกึ่งชายขอบ (semi-peripheral zone) หากพิจารณาจากสถานะของประเทศไทยในการเป็นประเทศที่ส่งออกวัตถุดิบและตลาด ทำให้ประเทศไทยอยู่ในพื้นที่บริเวณกึ่งชายขอบ (semi-peripheral zone) ซึ่งบริเวณดังกล่าวเทียบได้กับการเป็นประเทศโลกที่ 3 ในขณะที่ญี่ปุ่นและยุโรปอยู่ในพื้นที่บริเวณชายขอบ (peripheral zone) ทำหน้าที่ส่งวัตถุดิบไปยังรัฐบริเวณแกนหลัก (core zone) โดยรัฐที่ถูกจัดอยู่ในบริเวณนี้มีกิจกรรมการผลิตที่มีการผูกขาดสูงหรือกำไรสูง¹ ซึ่งก็คือจักรวรรดิสหรัฐฯ นั่นเอง

จะเห็นได้ว่าประเทศไทยยืนอยู่ในจุดบริเวณกึ่งชายขอบ (semi-peripheral zone) ในระบบโลก (world system) ทำให้สหรัฐฯ ขยายระบบฐานเศรษฐกิจโดยการสนับสนุนเงินทุนในการสร้างอุตสาหกรรม และเทคโนโลยี ผ่านนโยบายการต่างประเทศโดยให้ความช่วยเหลือให้แก่ประเทศโลกที่ 3 ซึ่งการเกิดขึ้นของนโยบายดังกล่าวนี้ได้แผ่ขยายมายังประเทศเข้าร่วมกับฝ่ายพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ 2 เค้าวางการเริ่มต้นดังกล่าวจะทำการอธิบายผ่านบริบทการเมืองไทยในประเด็นต่อไป

3.2. การเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

โครงสร้างทางการเมืองไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สามารถแบ่งออกได้สองกลุ่ม คือ “กลุ่มปรีดี” ประกอบไปด้วยสมาชิกบางส่วนในคณะราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนฯ จากภาคอีสาน อดีตเสรีไทยและนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง กับ “กลุ่มมรยลลิสต์” ประกอบไปด้วย พระราชวงศ์ บุคคลผู้จงรักภักดี อดีตเสรีไทย เนื่องจาก “กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม” ถูกทำลายลงหลังสงครามเนื่องจากร่วมมือกับญี่ปุ่น ทำให้อิทธิพลในการบริหารประเทศจึงปรากฏออกมาเป็นสองกลุ่มที่เหลือนในข้างต้น² การบริหารในตอนแรกปรากฏบทบาทรัฐบาลของ ม.ร.ว.

โดยระบบโลก (world-system) คือโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ที่ปกครองโดยตรรกะหนึ่งและกฎระเบียบชุดหนึ่ง ซึ่งบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ ต่อสู้กันภายในและผ่านทางระบบนี้ เพื่อผลประโยชน์และเพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับค่านิยมของตน

¹ สามารถศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีดังกล่าวได้ใน นรุตม์ เจริญศรี. (2563). *ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. หน้า 147-149.

² ณัฐพล ใจจริง. (2552). *การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2491-2500)*. หน้า 36.

เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีและอดีตนายกรัฐมนตรีไทยสายสหรัฐอเมริกา¹ มีส่วนสำคัญในการเจรจากับสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อรองลดข้อผูกมัดสัญญาสมบรูณ์แบบที่ทางอังกฤษเรียกร้องการชดใช้ค่าเสียหายในฐานะที่รัฐไทยเป็นผู้แพ้สงคราม โดยอังกฤษถือว่าไทยเป็นศัตรูในระหว่างสงครามจากการประกาศสงครามของไทยในปี 1942 (2485) ซึ่งทางอังกฤษได้ประกาศสงครามต่อไทยในปีเดียวกัน ในขณะที่สหรัฐอเมริกาไม่ได้ประกาศสงครามได้กลับไทย อังกฤษเรียกร้องให้ไทยจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามเป็นข้าวและเงินจำนวนมาก² ซึ่งทำให้ไทยเสียผลประโยชน์อย่างมาก แต่จากการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกาที่ทำการตกลงกับอังกฤษเพื่อให้ไทยเสียผลประโยชน์น้อยที่สุด การเจรจาดังกล่าวเป็นผลสำเร็จ ทำให้ไทยกับอังกฤษทำสัญญายุติสงครามในปี 1946 (2489) ส่งผลให้ไทยเป็นประเทศที่ไม่ได้อยู่ฝ่ายผู้แพ้สงครามและมีอธิปไตยสมบูรณ์สามารถเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติได้ การให้ความช่วยเหลือของสหรัฐฯ ดังกล่าวเป็นเพราะสหรัฐฯ ได้วางแผนฟื้นฟูประเทศหลังสงครามด้วยนโยบายการเปิดประตูการค้าและเป็นการสนับสนุนให้เป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติ³ ซึ่งเป็นวิธีการหาล้างล้างพันธมิตรของสหรัฐฯ หลังสงคราม โดยการสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศผ่านการช่วยเหลือทางด้านการเมืองจากพันธมิตรประเทศผู้แพ้สงครามหรือประเทศที่เคยอยู่ในอาณานิคมของจักรวรรดิอังกฤษ เพื่อให้ประเทศเหล่านั้นเปิดนโยบายทางการค้าที่เอื้ออำนวยต่อการขยายอิทธิพลของโลกทุนนิยมของสหรัฐอเมริกา

แต่แล้วได้เกิดการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในปีเดียวกัน โดยเป็นการต่อสู้ผ่านสังเวียนรัฐสภา กลุ่มปรีดี ได้จัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นเป็น 2 พรรค คือ พรรคแนวรัฐธรรมนูญและพรรคสหชีพ⁴ เพื่อเป็นการต่อต้านกลุ่มมรยลลิสต์ ซึ่งได้จัดตั้งพรรคประชาธิปไตย โดยมีสมาชิกคนสำคัญ เช่น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และนายควง อภัยวงศ์ การตั้งพรรคดังกล่าวเป็นเพราะเกิดการแตกแยก

¹ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี. (2488, 24 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 62 ตอนที่ 52. หน้า 554-555.

² ข้อเรียกร้อง 21 ประการ สามารถสรุปได้ว่าไทยต้องให้ฝ่ายพันธมิตรเข้าควบคุมกำลังกองทัพไทย เงินการผลิตและการส่งออกข้าวและแร่ธาตุสำคัญต่าง ๆ ตลอดจนไปจนการส่งออกสินค้าและเครื่องบริโภค อุปโภค อ้างอิงใน ดิเรก ชัยนาม. (2560). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*.

³ วิวัฒน์ มุ่งการดี. (2536). การต่างประเทศของไทยระหว่างปี ค.ศ. 1940-1950. อ้างอิงใน 5 ทศวรรษจากการต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ หน้า 112-113.

⁴ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ สมาชิกประกอบไปด้วยคณะราษฎรในส่วนพลเรือนและทหาร พรรคสหชีพ สมาชิกประกอบไปด้วย อดีตเสรีไทยและสมาชิกผู้แทนราษฎรจากภาคอีสาน อ้างอิงใน ณัฐพล ใจจริง. (2552). *เล่มเดิม*. หน้า 39.

ของกลุ่มเสรีไทยและการแตกคอกันระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ และนายควง อภัยวงศ์¹ การต่อสู้ของกลุ่มการเมืองได้เริ่มขึ้นเมื่อนายปรีดีได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีในปี 1945 (2488) การดำเนินงานรัฐบาลนายปรีดีได้พยายามประนีประนอมกับกลุ่มเจ้าให้สามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้มากขึ้น พร้อมกับเปิดโอกาสให้กลุ่มรอยัลลิสต์สามารถเข้ามาเล่นการเมืองได้ การที่กลุ่มรอยัลลิสต์เข้ามามีอิทธิพลทางการเมืองกลับเป็นผลเสียต่อกลุ่มปรีดี เพราะต้องการที่จะล้มล้างคณะราษฎร โดยกลุ่มรอยัลลิสต์ทำการโจมตีประเด็นสำคัญ คือ การใช้จ่ายเงินของฝ่ายเสรีไทย การเลือกตั้งพฤกษสภาและเรื่องการสวรรคตของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลที่ยังคงความคลุมเครือ² ทำให้รัฐบาลของกลุ่มปรีดี พนมยงค์ ถูกกำจัดลง การเลือกตั้งยังดำเนินการต่อจนได้รัฐบาลของ พล.ร.ต. ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องด้วยปัญหาที่แก้ไม่ตกจากรัฐบาลชุดก่อนรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจที่ย่ำแย่หลังสงคราม นำมาสู่การรัฐประหาร ค.ศ. 1947 (2490)

การรัฐประหารซึ่งอำนาจทางการเมืองมาจากกลุ่มปรีดีได้สำเร็จในวันที่ 8 พฤศจิกายน 1947 (2490) โดยกลุ่มรอยัลลิสต์ร่วมมือกับกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งกลุ่มรอยัลลิสต์ต้องการกลับเข้ามามีบทบาททางการเมืองที่ต้องอาศัยกำลังและอาวุธจากกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยมีผู้ร่วมก่อการเป็นนายทหารนอกประจำการและนายทหารประจำการ โดยมีกำลังจากทหารบกเป็นสำคัญ³ ทั้งนี้การเคลื่อนไหวของนายทหารอากาศปรากฏชื่อพลโท กาจ กาจสงคราม นายทหารนอกประจำการ หนึ่งในคณะราษฎรที่ได้รับการแต่งตั้งจากจอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้เป็นเสนาธิการกรมอากาศยานครั้งหลังเหตุการณ์กบฏบวรเดชในปี 1936 (2479) นายทหารประจำการ 2 นาย คือ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พลโท นักรบ บินשרี⁴

¹ ความแตกแยกระหว่างนายปรีดี พนมยงค์และนายควง อภัยวงศ์ เนื่องจากนายปรีดีไม่สนับสนุนการขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีของเขา หากแต่สนับสนุนนายดิเรก ชัยนาม เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถทำการเจรจากับต่างประเทศได้ดีกว่านายควง ท้ายสุดนายควงได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีจากการเลือกในรัฐสภา แต่กลับไม่ได้รับการสนับสนุนในสภาโดยเฉพาะสมาชิกฝ่ายสหชีพ กลับเป็นรัฐบาลที่มีแต่ฝ่ายขุนนางให้การสนับสนุน ทำให้นายควง อภัยวงศ์ดำรงตำแหน่งได้เพียงเดือนเศษ เสียในสภาส่วนใหญ่จึงเสนอให้นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน สาเหตุดังกล่าวทำให้นายควง อภัยวงศ์ ร่วมมือจัดตั้งพรรคประชาธิปไตยกับ ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช ในปี 1946 อ้างอิงใน สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *แผนชิงชาติไทย ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง* (พ.ศ. 2491-2500). หน้า 48-50.

² แหล่งเดิม. หน้า 55-57.

³ สามารถดูรายชื่อคณะรัฐประหารได้ใน สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 427-429.

⁴ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 82-83.

ส่วนการเคลื่อนไหวของนายทหารอากาศระดับสูงที่ไม่ได้ปรากฏในรายชื่อคณะรัฐประหารนั้น คือ พล.อ.ท. หลวงเทวฤทธิ์ พันลึก ผู้บัญชาการทหารอากาศ และจอมพลอากาศ พิน รณอากาศ ฤทธาณี รองผู้บัญชาการทหารอากาศ โดยทั้งสองมีหน้าที่เตรียมการป้องกันไม่ให้ทหารจากทาง ดอนเมืองเคลื่อนกำลังเข้ามาในกรุงเทพฯ¹ ภายหลังการรัฐประหารทำให้นายทหารอากาศที่กล่าว มาสามคนแรก ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นวุฒิสมาชิกของคณะรัฐประหารให้กับกลุ่มของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งจะกล่าวเรื่องนี้อีกในหัวข้อเรื่องต่อไป

การต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองได้ดำเนินต่อไปทั้งการแก้ไขรัฐธรรมนูญโดยกลุ่มรอยัล ลิสต์ที่ส่งเสริมอำนาจให้กับพระมหากษัตริย์และจำกัดอำนาจกลุ่มรัฐประหาร ซึ่งการกระทำ ดังกล่าวทำให้กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่พอใจและบีบบังคับให้รัฐบาลของนายควง อภัย วงศ์ ลาออกในปี 1948 (2491) เพื่อจัดตั้งรัฐบาลที่ควบคุมโดยกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งนี้ได้ สร้างความไม่พอใจต่อกลุ่มปรีดีจนเกิดการตอบโต้เป็นกลุ่มกบฏ คือ กบฏเสนานิการ เกิดขึ้นใน เดือนตุลาคม 1948 นำโดยนายทหารฝ่ายเสนานิการ ผู้นำของกลุ่มนี้คือ พล.ต.สมบูรณ์ ศรีวนุชิต รองเสนานิการกลาโหม พล.ต.เนตร เขมะโยธิน รองเสนานิการทหารบก และพล.ต.หลวงรณกรรวม โกวิท นายทหารประจำกรมเสนานิการทหารบก สาเหตุมาจากความไม่พอใจที่ทหารฝ่าย รัฐประหารเข้ามามีส่วนแทรกแซงในการเมืองซึ่งเป็นเรื่องเสื่อมโทรมของกองทัพ² กบฏวังหลวง เกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 1949 (2492) โดยกลุ่มประชาธิปไตยพลเรือนที่มีความต้องการสร้าง ระบอบประชาธิปไตยแบบพรรคการเมืองที่เต็มรูปแบบในสังคมไทย จะเห็นได้จากแนวความคิด ในการผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับในปี 1946 (2489) ที่สร้างระบบรัฐสภาโดยให้อำนาจสูงสุดแก่สภา ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน³

จากเหตุการณ์กบฏวังหลวงนี้ส่งผลให้ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลอากาศโท หลวง เทวฤทธิ์ พันลึก ถูกปลดออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพอากาศ เนื่องจากเป็นนายทหารที่อยู่ใน กลุ่มปรีดี พนมยงค์ คณะรัฐประหารจึงต้องทำการกวาดล้าง ทำให้จอมพลอากาศ พิน รณกา ศ ฤทธาณี อดีตรองผู้บัญชาการกองทัพอากาศดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพอากาศคน ใหม่แทน ทั้งยังเคยเป็นนายทหารคนสนิทครั้งทำงานร่วมกันตั้งแต่รัฐไทยประกาศเข้าสู่สมรภูมิ สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงเป็นที่ไว้วางใจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม⁴

¹ ยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา. เล่มเดิม. หน้า 60.

² จุฑามาศ ประมูลมาก และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. กบฏเสนานิการ. (ออนไลน์).

³ สุมาลี พันธุ์ยุรา. กบฏวังหลวง. (ออนไลน์).

⁴ เรียบเรียงจาก กองทัพอากาศ. (2530). แหล่งเดิม.

3.3. รัฐไทยในฐานะพันธมิตรในโลกเสรี

3.3.1. พันธะสัญญาแห่งการร่วมมือในสงครามเย็น

ในปี 1949 (2492) การเคลื่อนไหวของสหรัฐอเมริกาในการขยายระบอบทุนนิยมในสมัยประธานาธิบดีทรูแมนได้เริ่มต้นขึ้นผ่านโครงการข้อที่สี่ ซึ่งเป็นสุนทรพจน์ที่แสดงให้เห็นทิศทางของนโยบายต่างประเทศในการขยายระบอบทุนนิยมไปยังดินแดนอื่นภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย¹ นโยบายการช่วยเหลือดังกล่าว ถูกกระตุ้นจากการที่คอมมิวนิสต์สามารถประกาศชัยชนะในจีนได้สำเร็จในปีเดียวกัน ทำให้ขบวนการคอมมิวนิสต์ได้แผ่ขยายในภูมิภาคนี้ไปอย่างรวดเร็ว² ส่งผลให้สหรัฐฯ เร่งกระบวนให้ความช่วยเหลือให้กับกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับสนับสนุนฝรั่งเศสต่อสู้กับขบวนการชาตินิยมของเวียดนามในอินโดจีน และให้การสนับสนุนเกาหลีใต้ในการทำสงครามที่เกิดขึ้นในปี 1950 (2493)

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศจุดยืนเข้ากับโลกเสรีโดยการส่งกำลังทหารไทยเข้าร่วมสงครามเกาหลีในนามกองกำลังของสหประชาชาติ ซึ่งไทยได้ส่งทหารและหน่วยกาชาดชุดแรกเข้าร่วมในปีแรกทันทีที่เกิดสงคราม³ ทั้งนี้รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ประกาศรับรองรัฐบาลเป๋ไ้ของเวียดนามใต้ ผลจากการที่ไทยแสดงจุดยืนเข้ากับสหรัฐอเมริกา และส่งกำลังทหารเข้าร่วมสงครามเกาหลีได้อย่างรวดเร็วเช่นนี้ ย่อมเป็นที่พอใจแก่สหรัฐฯ เป็นผลทำให้ในปีเดียวกัน รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับความช่วยเหลือตามนโยบายทรูแมนในข้อที่สี่ นำมาสู่การลงนามทำความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและความช่วยเหลือทางด้านการทหาร ทั้งนี้สหรัฐฯ ได้ส่งคณะทูต เข้ามาสำรวจเกี่ยวกับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาตลอดไปจนถึงความช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์⁴

¹ เป็นสุนทรพจน์จาก แฮร์รี ทรูแมน (Harry S. Truman, 1945-1953) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในพิธีรับตำแหน่งประธานาธิบดีในวันที่ 20 มกราคม 1949 โปรดดูเพิ่มเติมใน Staff of The Committee and The Department of State. (1950). *A Decade of American Foreign Policy basic Documents 1941-1949*. p. 1366-1367.

² ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับประเด็นการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ได้ใน Goscha, Chistopher E. (1999). *Thailand and the southeast Asian networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954*. New York: Routledge.

³ สจช. บก.สส. 6.1/3 ส่งกองกำลังไปร่วมรบในสงครามเกาหลี

⁴ ในปี 1950 (2493) คณะทูตชุดแรกนำโดย เอกอัครราชทูต ฟิลิป ซี. เจสส์ป ทำการสำรวจความต้องการความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและการทหารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในปีเดียวกันสหรัฐฯ ได้ส่ง

ความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางการทหารระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกา (Agreement Respecting Military Assistance Between The Government of The United States of America and The Government of Thailand)¹ กระทำการลงนามในวันที่ 17 ตุลาคม 1950 (2493) เป็นข้อตกลงว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือทางการทหารภายใต้กรอบแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยข้อตกลงทั้งหมด 9 ข้อ ซึ่งข้อตกลงเหล่านั้นเป็นการร่วมมือทางด้านการทหารที่เป็นไปเพื่อป้องกันตัวเอง โดยที่รัฐบาลไทยเป็นผู้เรียกร้องความช่วยเหลือดังกล่าว ตลอดจนสนับสนุนสหรัฐฯ ในการให้ความช่วยเหลือตามทีระบุในข้อตกลง หากพิจารณาจะเห็นว่าข้อความที่สื่อในข้อตกลงนั้นไม่ระบุรายละเอียดและเงื่อนไขที่ชัดเจนมากพอ เป็นความตกลงที่เอื้ออำนวยให้กับสหรัฐฯ มากเกินไป ทำให้การให้ความช่วยเหลือนั้นกลายเป็นว่ารัฐไทยจำต้องให้ความร่วมมือทางการทหารทุกด้านกับสหรัฐฯ ภายใต้เงื่อนไขความตกลงฉบับนี้ ในปีเดียวกันทางรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้รับการยืนยันจากสหรัฐฯ ว่าได้รับอาวุธ กระสุน และบริภัณฑ์ทางทหารบางชนิดให้พร้อมคณะที่ปรึกษาทางทหารเพื่อสาธิตการใช้งาน²

3.3.2. สงครามทางอากาศจากสมรภูมิสงครามเกาหลีสู่กฎแมนฮัตตัน

สงครามเกาหลีนับเป็นที่แรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกที่มีการใช้กำลังการรบทางอากาศหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ขบวนการของสงครามเกิดจากการบุกของเกาหลีเหนือในวันที่ 25 มิถุนายน 1950 (2493) มายังเส้นขนานที่ 38 ซึ่งการบุกครั้งนี้เกาหลีได้เสียเปรียบอย่างหนักเนื่องจากกองกำลังทหารไม่เข้มแข็งมากพอ ทำให้สหรัฐฯ เข้ามาแทรกแซงสงครามดังกล่าวในนามของสหประชาชาติ ประธานาธิบดีทรูแมนสั่งการให้นายพลดักลาส แมคอาเธอร์ ผู้บัญชาการสูงสุดฝ่ายพันธมิตร ซึ่งประจำการอยู่ที่ญี่ปุ่นในขณะนั้น เข้าทำการส่งอาวุธสนับสนุนกองทัพเกาหลีใต้ พร้อมกับสั่งให้กองทัพเรือที่ 7 ของสหรัฐฯ ปักหลักช่องแคบไต้หวันเพื่อสกัดกองกำลังของจีนแผ่นดินใหญ่ แต่ก็เกิดการบุกของทหารเกาหลีเหนือที่เกือบยึดพื้นที่เกาหลีใต้ได้อย่างราบคาบ การรุกรานครั้งนี้นักระตุ้นให้สหรัฐฯ เร่งระดมความช่วยเหลือเกาหลีได้อย่างมหาศาลทั้งการเพิ่มกำลังทหารจากสหประชาชาติและสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย มีการใช้เครื่องบินรบทางอากาศระหว่างเครื่องบินของฝั่งเกาหลีใต้ที่เป็นเครื่องบินของค่ายสหรัฐฯ กับเครื่องบินของฝ่าย

คณะทูตชุดที่สอง นำโดย อาร์ อัลเลน กริฟฟิน เข้ามาทำการสำรวจในไทย อ่านเพิ่มเติมใน โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. (2536). *สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย*. หน้า 24-25

¹ Department of State United States of America. (1954). *United States Treaties and Other International Agreements*. p.2671-2685.

² สจข. สร.ม-(2) สร 0201/464 ความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา.

เกาหลีเหนือที่สนับสนุนโดยสหภาพโซเวียต รวมไปถึงการใช้เครื่องบินทิ้งระเบิด B-29 โจมตีในจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เช่น สะพาน คลังเก็บอาวุธ เพื่อชะลอการบุกของเกาหลีเหนือ จนทำให้เกาหลีใต้สามารถเข้าประชิดแม่น้ำยาลูซึ่งเป็นชายแดนระหว่างเกาหลีเหนือกับจีนได้ การเคลื่อนไหวครั้งนี้ส่งผลให้เหมา เจ๋อตง ออกคำสั่งรวบรวมนกองทัพอาสาสมัครประชาชนจีนเคลื่อนพลตอบโต้ โดยมีสหภาพโซเวียตเข้าให้การสนับสนุน สงครามดำเนินไปจนกระทั่งวันที่ 27 กรกฎาคม 1953 (2496) เกิดข้อตกลงการหยุดยิงบริเวณที่เส้นขนานที่ 38 กลายเป็นเขตปลอดทหารและเป็นสงครามที่ไม่มีผลแพ้ชนะ¹

จากการเข้าร่วมของกองทัพอากาศในสงครามเกาหลี ทำให้เห็นยุทธวิธีการรบทางอากาศจากการใช้เครื่องบินไอพ่นสมัยใหม่ ในส่วนของกองทัพอากาศได้ส่งหน่วยบินลำเลียงจำนวน 1 หมู่ ประกอบไปด้วยเครื่องบินจำนวน 3 เครื่อง พร้อมหน่วยพยาบาลทางอากาศในปีถัดมา² แม้ว่าทหารอากาศไทยไม่ได้เป็นทหารรบในแนวหน้า แต่การปฏิบัติหน้าที่ในสมรภูมิสงครามเกาหลีท่ามกลางกองทัพนานาชาติ ทำให้เห็นยุทธวิธีการรบทางอากาศในสมรภูมิจริง จากการใช้เครื่องบินรบและเครื่องบินทิ้งระเบิดที่มีความทันสมัยมากที่สุดในขณะนั้น เนื่องจากเป็นยุคการใช้เครื่องบินแบบไอพ่นยุคแรก (1944-1953) จากสมรภูมิรบช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 จนมาสู่สมรภูมิสงครามเกาหลี ซึ่งเป็นสิ่งแปลกใหม่สำหรับกองทัพอากาศไทยมาก เพราะเครื่องบินที่ใช้อยู่ในกองทัพล้วนเป็นเครื่องบินใบพัด ที่มีความเร็วและสมรรถนะน้อยกว่าเครื่องบินที่ใช้พลังงานจากไอพ่น

การรบทางอากาศในส่วนของรัฐไทยเกิดขึ้นในเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันในปี 1951 ถึงแม้กองทัพอากาศจะมีประสบการณ์ทางการรบในสงครามอินโดจีนฝรั่งเศสและการต่อต้านการบุกของญี่ปุ่นที่ผ่านมา แต่การรบในครั้งนี้ได้ถูกนำมาใช้ในการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองภายใน สาเหตุมาจากการที่กลุ่มปรีดีนำโดย พลเรือตรี ทหาร ขำหิรัญ อดีตผู้บังคับการกรมนาวิกโยธินและนายทหารคนสำคัญของกองทัพเรือ ไม่พอใจต่อการบริหารของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มทหารเรือกับกลุ่มตำรวจ และการก่อการกบฏที่สืบเนื่องมาแต่ครั้งกบฏวังหลวง ทำให้กลุ่มกบฏแมนฮัตตันทำการจี้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ใน

¹ ปาร์ค, แท-กยุน. (2560). *สงครามเกาหลีและระบบสงบศึก*. ภัททิรา จิตต์เกษม แปล. หน้า 64-100.

² กระทรวงกลาโหม. (2494, 18 มิถุนายน). *คำสั่งกระทรวงกลาโหม(พิเศษ) ที่ 39/11017 เรื่อง การส่งหมู่บินลำเลียงและเจ้าหน้าที่หน่วยพยาบาลทางอากาศไปทำการรวมรบกับกองทัพสหประชาชาติในกรณีสงครามเกาหลี*.

วันที่ 29 มิถุนายน 1951 (2494) ในขณะที่จอมพล ป. ทำการรับมอบเรือชุดสันดอนชื่อแมนฮัตตันที่ท่าราชวรดิษฐ์ ในวันต่อมากองกำลังฝ่ายรัฐบาลประกอบไปด้วย ตำรวจ ทหารบกและทหารอากาศ ดำเนินการชิงตัวนายกรัฐมนตรีกลับคืน จนเกิดการปะทะตามสถานที่สำคัญของกองทัพเรือในกรุงเทพฯ ซึ่งได้สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินของทางราชการและประชาชน แต่เหตุการณ์กลับจบลงจากการโจมตีโดยเครื่องบินของกองทัพอากาศ

“เหยี่ยวเหล็ก สปิตไฟร์ และ เอ.ที. 6 ทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าอย่างรวดเร็วในเช้ามีดวันรุ่งขึ้น และทิ้งระเบิดขนาด 50 กก. ซึ่งเป็นระเบิดขนาดเบา หมูบินหมูแรกและหมูต่อ ๆ ไปตั้งแต่เช้าจนบ่ายที่ทุ่งกลามาบนอากาศจนถึงเป้าหมาย ลูกระเบิดก็ร่วงลงสู่เรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกองบัญชาการเคลื่อนที่ของฝ่ายกบฏลูกแล้วลูกอีก และเรือก็อัปปางลงในที่สุด”¹

เหตุการณ์โจมตีดังกล่าวนั้นอยู่ใต้อาณัติของพลอากาศเอก พัน รณอากาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ ตัดสินใจออกคำสั่งโจมตีเรือรบหลวงศรีอยุธยาโดยการใช้เครื่องบินเอ.ที. 6 (A.T.- 6) และเครื่องบินขับไล่สปิตไฟร์ (Supermarine Spitfire) ทำการทิ้งระเบิดเรือที่จอมพล ป. พิบูลสงครามถูกจับเป็นตัวประกันและทำการโจมตีในตามจุดสำคัญของกองทัพเรือ การต่อสู้ครั้งนี้เป็นการแสดงอำนาจของเทคโนโลยีของเครื่องบินกับการครองอากาศ ทำการเผด็จศึกจากการทิ้งระเบิดจากเครื่องบินภายในระยะเวลาอันสั้น โดยไม่สูญเสียกำลังทหารของกองทัพอากาศแต่อย่างใดนอกเสียจากเชื้อเพลิงที่ขับเคลื่อนเครื่องบินและลูกระเบิดที่ทำลายเรือรบ

ผลของกบฏแมนฮัตตันทำให้กองทัพอากาศภายใต้การนำของจอมพลอากาศพัน รณอากาศ ฤทธาคนี มีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น จากการที่กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม จัดกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตน จึงทำให้กองทัพเรือถูกลดทอนอำนาจและโยกย้ายส่วนราชการของกองทัพเรือบางส่วนออกจากกรุงเทพฯ รวมถึงโอนกองบินทหารเรือให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกองทัพอากาศ และปลดนายทหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกบฏครั้งนี้² ในเดือนพฤศจิกายน 1951 (2494) จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ทำการรัฐประหารเงิบบเพื่อทำการเข้าควบคุมอำนาจทางการเมืองอย่างเบ็ดเสร็จอีกครั้ง โดยการแต่งตั้งกลุ่มทหารของตนดำรงตำแหน่งทางการเมือง การปรับส่วนอำนาจครั้งนี้ทำให้กองทัพอากาศได้เข้ามามีส่วนร่วมในคณะรัฐมนตรี ปรากฏชื่อนายทหารอากาศ ประกอบไปด้วย พลอากาศเอก พัน รณอากาศ ฤทธาคนี ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ

¹ กองทัพอากาศ. (2530). แหล่งเดิม. หน้า 52.

² สุทธชัย ยิมประเสริฐ. (2553). แหล่งเดิม. หน้า 219 - 222.

กระทรวงคมนาคม พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ พลอากาศโท มณี มหาสันตะเวช เวชยันต์รังสฤษดิ์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี¹ พร้อมกับนายทหารอากาศอีกจำนวน 12 คน ดำรงตำแหน่งเป็น ส.ส. ประเภทที่ 2² ซึ่งล้วนเป็นนายทหารที่ยังคงประจำการอยู่ในกองทัพ จะเห็นได้ว่าการสืบทอดอำนาจของกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในส่วนของกองทัพอากาศมีจอมพลอากาศ ฟิ้น รณภาส ฤทธาณีนี เป็นผู้ให้การสนับสนุนคนสำคัญในฐานะผู้บัญชาการกองทัพอากาศ

3.4. การเตรียมกำลังทางอากาศผ่านการแสดงพละนาฏภาพของเครื่องบิน

จากการได้รับความช่วยเหลือทางทหารในปี 1950 (2493) เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของกองทัพอากาศไทยที่ได้รับอิทธิพลจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ ในการปรับโครงสร้างองค์กรและการได้รับอิทธิพลทางอากาศยานและเทคโนโลยีทางทหาร ทำให้ในปี 1952 (2495) กองทัพอากาศได้ปรับโครงสร้างภายใน โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนกลาง ประกอบด้วย ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายกิจการพิเศษ ส่วนการศึกษา คือ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ และส่วนกำลังรบ ประกอบด้วย ฝ่ายกองบินยุทธการ ฝ่ายอากาศโยธิน ซึ่งเป็นสัดส่วนเหมือนกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งแตกต่างจากการจัดระเบียบราชการกองทัพอากาศแบบเดิมที่ไม่ได้แบ่งเป็นสัดส่วนอย่างชัดเจน³ ทั้งนี้การปรับรูปแบบดังกล่าวย่อมส่งผลให้การบริหารงานในส่วนบัญชาการ ส่วนให้การศึกษาและส่วนกำลังรบ สามารถจัดการประสานงานได้ง่ายขึ้นและเป็นรูปแบบพื้นฐานในการขยายและพัฒนาองค์กรต่อไป

¹ ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี. (2488). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 62 ตอนที่ 52. หน้า 554-555.

² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 437 – 438. ในภาคผนวก ข. ปรากฏรายชื่อ ส.ส. ประเภทที่ 2 ในส่วนของฝ่ายทหารอากาศประกอบไปด้วย พลอากาศเอก ฟิ้น รณภาส ฤทธาณีนี พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ พลอากาศโท หลวงปรุงปรัชชาภาส พลอากาศตรี หลวงกรโกสียกจ พลอากาศตรี หม่อมราชวงศ์ สุเกษม เกษมสันต์ พลอากาศตรี เพิ่ม ลิ้มปัสวัสดิ์ พลอากาศตรี เพ็ญ เพ็ญวุฒิราญ พลอากาศตรี หลวงเจริญจรมพร นาวาอากาศเอก เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร นาวาอากาศเอก บุญชู จันทบุบผา นาวาอากาศเอก เทพ เกษมุตติ นาวาอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ นาวาอากาศเอก มนัส เหมือนทองจีน นาวาอากาศโท นักรบ บิณศรี (อ้างอิงศทหารที่แต่งตั้งในปี 1951)

³ การจัดระเบียบราชการกองทัพอากาศในปี 1951 เป็นการจัดหน่วยที่ไม่มีลักษณะแบ่งการบริหารงานออกเป็นกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกัน โปรดดูเพิ่มเติมได้ใน พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2494. (2494, 30 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 68 ตอนที่ 9. หน้า 96-99.

ในปี 1953 (2496) จากสถานการณ์การต่อสู้ระหว่างเวียดนามและฝรั่งเศสในสมรภูมิ เวียดนามเริ่มตั้งเครือข่ายให้สหรัฐฯ ออกมาเคลื่อนไหวปกป้องรัฐไทย ในปีก่อนหน้านี้ฝ่ายเวียดนามสามารถนำกำลังบุกเข้าทุ่งไหหินในลาวได้ แม้จะทำการถอนกำลังในภายหลัง เนื่องจากเมื่อเข้าฤดู น้ำหลากจะถอนกำลังยากและทำการระดมกำลังพลไปยังสมรภูมิเดียนเบียนฟูแทน เพื่อทำการปิด ล้อมกำลังของฝรั่งเศส¹ จากสถานการณ์ที่ฝ่ายเวียดนามสามารถบุกลาวจนประชิดชายแดนไทยนี้ ทำให้สหรัฐฯ แสดงออกอย่างเป็นประจักษ์ว่าจะให้ความคุ้มครองแก่ไทย ผ่านการส่ง แสนยานุภาพเทคโนโลยีการบินของเครื่องบิน B-29 ซึ่งเป็นเครื่องบินทิ้งระเบิดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นเครื่องบินที่ใช้ทำการทิ้งระเบิดประมาณในฮิโรชิมาและนางาซากิที่ ญี่ปุ่น การดำเนินการดังกล่าวกองทัพอากาศไทยได้ให้ความร่วมมือและทำการต้อนรับอากาศยาน ทางฟ้าที่ทำอากาศยานดอนเมืองในวันที่ 23 มิถุนายน 1953 (2496) นาวาอากาศตรี ศรีศักดิ์ สุจริต ธรรม แห่งกรมข่าวทหารอากาศ ได้ทำการชี้แจงต่อการมาของเครื่องบินครั้งนี้ไว้ว่า “ที่เราามาเพื่อ เป็นการเยี่ยมเยียน” และ “เพื่อเป็นการปลอบประโลมใจชาวไทยเราว่าถ้าแม้เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น อเมริกันสามารถมาช่วยทันทั่วทั้ง” ทั้งนี้ในวันที่ 24 มิถุนายน 1953 (2496) ซึ่งเป็นวันชาติของไทย เครื่องบิน B-29 ได้บินผ่านพระที่นั่งอนันตสมาคม(ซึ่งในขณะนั้นเป็นที่ทำการรัฐสภา) พร้อมฝูงบิน คุ่มกันโดยเครื่องบินแบร์แคต (F84F) ที่ได้รับมอบจากสหรัฐฯ ในปี 1951(2494) ให้กับกองทัพอากาศ ไทย เครื่องบินทิ้งระเบิดดังกล่าวทำการบินไปยังพื้นที่ในหลายจังหวัดโดยเฉพาะทางภาคอีสาน ผู้เขียนเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงพยานภาพทางอากาศของสหรัฐฯ ในการ สร้างความมั่นใจว่า หากพื้นที่ชายแดนของรัฐไทยถูกคอมมิวนิสต์บุก ความสามารถของเทคโนโลยี อันทันสมัยของสหรัฐฯ ผ่านเครื่องบิน B-29 ที่มีชื่อเสียงในการยุติสงครามโลกครั้งที่ 2 จะทำการ ปกป้องให้ความช่วยเหลือแก่รัฐไทยได้อย่างทันทั่วทั้ง

ต่อมากองทัพอากาศได้สมมติเหตุการณ์ยกพลขึ้นบกในวันที่ 25 กันยายน 1953 (2496) ณ กองบินน้อยที่ 5 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยมีนายทหารฝ่ายไทยและนายทหารอเมริกัน โดยเฉพาะนายทหารในหน่วยที่ปรึกษาให้ความช่วยเหลือทางทหารเข้าร่วมรับชมการฝึกครั้งนี้ ใน ระหว่างการฝึกกองทัพอากาศนำอาวุธยุทธโปกรณ์และเครื่องบินแบร์แคตออกมาทำการซ้อมรบ² ผู้เขียนเห็นว่าการซ้อมรบครั้งนี้นอกจากเป็นการประเมินกำลังศักยภาพทางการรบของ

¹ เอกสารประกอบการสอน ชาติชาย พณานันท์. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์. สงครามเวียดนาม (ค.ศ. 1946-1975). หน้า 60-64.

² สจข. กป/7/2496/กท 4. แสดงสมรรถนะกองทัพอากาศสมมติ ข้าศึกยกขึ้นบก ที่กองบินน้อยที่ 5 ศรี กรุง 25 ก.ย. 2496

กองทัพอากาศไทยแล้ว ยังเป็นการประเมินการครอบครองอาวุธของกองทัพอากาศไทยว่ามีความทันสมัยในการทำสงครามมากน้อยเพียงใด เพื่อที่สหรัฐฯ จะได้ทำการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและเหมาะสม

ในปีเดียวกันเกิดการเตรียมพื้นที่ในการรับมือทางด้านยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนกำลังพล และอาวุธยุทธโปกรณ์ในการรบ ทั้งนี้ทางกระทรวงกลาโหมได้มีหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงคมนาคมในการเร่งรัดสร้างทางในภาคเหนือและภาคอีสาน พร้อมทั้งขยายสนามบินสำคัญจำนวน 8 แห่ง โดยร่างรายจ่ายงบประมาณในการสร้างจำนวน 30,327,250 บาท¹ เพื่อเตรียมการดำเนินการสร้างทางและปรับปรุงในปี 1954 แสดงให้เห็นว่ารัฐไทยก็ไม่ได้นิ่งเฉยต่อการรุกรานของไฮจิเม็นท์ ทั้งนี้โครงการดังกล่าวจะกลายเป็นโครงการขนาดใหญ่จนได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ซึ่งจะกล่าวถึงในประเด็นต่อไป

ในช่วงปลายปีกองทัพอากาศได้รับมอบเครื่องบินลำเลียง C-47 จากสหรัฐฯ จำนวน 3 เครื่อง ซึ่งเป็นเครื่องบินที่มอบให้ตามสัญญาป้องกันการรุกรานร่วมกัน โดยการกระทำการรับมอบครั้งนี้กองทัพอากาศได้จัดพร้อมกับพิธีสาบานธงในวันที่ 12 พฤศจิกายน 1953 (2496) โดยมี วิลเลียม โดโนแวน (William Joseph Donovan, 1953-1954) ทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยในขณะนั้น เป็นตัวแทนในการมอบ ข้อความสำคัญในการกล่าวมอบแสดงให้เห็นว่ากองทัพอากาศไทยมีประสิทธิภาพในองค์กรมากพอและพร้อมที่จะใช้เครื่องบินกับกองทัพอื่นในโลกเสรี ซึ่งผู้กล่าวรับมอบคือ จอมพลอากาศ พิน รณอากาศ ฤทธาคนี ได้กล่าวถึงคุณงามความดีของสหรัฐฯ ที่ให้ความช่วยเหลือแก่กองทัพอากาศ² การจัดวันรับมอบที่ตรงกับวันสำคัญต่อกองทัพอากาศนั้น ผู้เขียนเห็นว่าเสมือนเป็นการให้เกียรติต่อสหรัฐฯ ในการเข้าร่วมพิธีอันศักดิ์สิทธิ์ในการประกอบพิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงไชยเฉลิมพลของกองทัพอากาศ

จากการเคลื่อนไหวของกองทัพอากาศในปี 1953 (2496) เพียงปีเดียว จะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญในการรบทางอากาศ ทั้งการใช้อากาศยานทหารที่มีความร้ายแรง คือ เครื่องบิน

¹ สจช. ก/ป7/2496/กท 4. ใช้เงิน 30 ล้าน ขยายสนามบิน 8 แห่ง เร่งรัดสร้างทางยุทธศาสตร์ภาคเหนือและอีสาน. สยามรัฐ 25 กันยายน 2496 ซึ่งในเนื้อหาว่าได้กล่าวไว้ว่าการใช้งบประมาณดังกล่าวนี้ให้นำงบประมาณของกรมทางฯ จ่ายไปก่อนและให้กระทรวงคมนาคมแจ้งกระทรวงการคลังให้ตั้งงบประมาณนี้ไว้ในปี 1954 หากตรวจดูในพระราชบัญญัติงบประมาณในปีที่กล่าว ผู้เขียนเห็นว่างบประมาณจริงที่ใช้นั้นอาจจะอยู่ในส่วนการขยายสนามบินดอนเมืองจำนวน 40,000,000 บาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินอันดับต้น ๆ รองจากการลงทุนด้านเศรษฐกิจ ชลประทานและการคมนาคม

² สจช. ก/ป7/2496/กท 4. ทหารอากาศทำพิธีสาบานธงและรับมอบเครื่องบินอีก 3 ลำ. เทิดไทย 14 พฤษภาคม 2496.

ทั้งระเบิด B-29 แสดงสัญญาณในการปกป้องรัฐไทยผ่านการบินเหนือรัฐสภาและบินข้ามขวัญคอมมิวนิสต์ผ่านจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ชายแดนลาว การประเมินกำลังและแสนยานุภาพของกองทัพอากาศผ่านการจัดซ้อมรบยกพลขึ้นบก การเตรียมความพร้อมในการขยายเส้นทางคมนาคมและขยายฐานการบิน รวมไปถึงการรับมือเครื่องบินลำเลียง C-47 ให้กับกองทัพอากาศเพื่อการใช้งานที่รองรับการขนส่งกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ การตระเตรียมเพื่อวางรากฐานของกองทัพอากาศ ยังคงค่อยเป็นไปตามความตกลงว่าด้วยการให้ความช่วยเหลือทางทหาร

ในปี 1954 (2497) การปลดแอกของอินโดจีนประสบความสำเร็จ จากประชาชนที่มาพร้อมกับแนวคิดคอมมิวนิสต์ ในที่สุดเวียดนามก็สามารถชนะการรบครั้งนี้ที่สมรภูมิดียนเบียนฟูในวันที่ 7 พฤษภาคม 1954 (2497) นำมาสู่การเจรจาสันติภาพที่กรุงเจนีวา ส่งผลให้ ลาว กัมพูชาและเวียดนาม ได้รับเอกราชจากการลงนามในวันที่ 20 กรกฎาคมในปีเดียวกัน ทั้งนี้ในส่วนของเวียดนามแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ฝ่าย คือ เวียดนามเหนือให้อยู่ภายใต้รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (Democratic Republic of Vietnam) นำโดย โฮ จิ มินห์ ส่วนเวียดนามใต้ปกครองโดยรัฐบาลเวียดนาม (The State of Vietnam) หรือสาธารณรัฐเวียดนาม (Republic of Vietnam) นำโดยจักรพรรดิเป๋อไต้¹ โดยมีข้อตกลงว่าในปี 1956 (2499) จะมีการลงประชามติทั่วประเทศเพื่อให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะรวมเวียดนามเป็นประเทศเดียวกันหรือไม่ ทั้งนี้ระบอบการปกครองแบบอาณานิคมของฝรั่งเศสได้สิ้นสุดลงในอินโดจีน ทำให้สหรัฐฯ เข้ามามีอิทธิพลแทนที่พร้อมกับเตรียมแผนรับมือเพื่อขยายอิทธิพลของโลกทุนนิยมแข่งกับคอมมิวนิสต์

3.5. การสร้างกำลังพลของกองทัพอากาศกับอิทธิพลวัฒนธรรมแบบอเมริกัน

ในปี 1955 (2498) โครงสร้างของกองทัพอากาศได้มีการปรับเปลี่ยนส่วนงานออกเป็น 5 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนบัญชาการ ส่วนกำลังรบ ส่วนยุทธบริการ ส่วนการศึกษา ส่วนกิจการพิเศษ² โครงสร้างในส่วนกำลังรบประกอบไปด้วยกองบินยุทธการและกรมอากาศโยธิน การจัดขยายที่มีความแตกต่างจากโครงสร้างเดิมนี้ เพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของนายทหารอากาศที่จบจากโรงเรียนนายเรืออากาศซึ่งได้จัดตั้งขึ้นในปี 1953 (2496)³ โดยรับนักเรียนที่จบจากชั้นเตรียมอุดมศึกษามาเรียนตามหลักสูตร 3 ปี เมื่อสำเร็จเป็นนายทหารสัญญาบัตรแล้วจึงเข้าโรงเรียนการบินอีก 2 ปี โดยมุ่งเน้นให้มีความรู้ทั้งด้านการบินและศาสตร์ทางวิศวกรรม ซึ่งเป็นก้าวสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า

¹ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). *การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น*. หน้า 50.

² พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2498. (2498, 9 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 72 ตอนที่ 11. หน้า 264-269.

³ กองทัพอากาศ. (2532). *36 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ*. หน้า 25.

กองทัพมีความพร้อมในการผลิตนายทหารสัญญาบัตร โดยไม่ต้องพึ่งพาจากการจัดโควตานายทหารที่จบจากโรงเรียนนายร้อย จปร. โรงเรียนนายเรือ หรือการให้ทุนนักเรียนหัวกะทิจากสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเข้าเป็นนายทหารสัญญาบัตรในกองทัพอากาศเหมือนอย่างแต่ก่อน ส่งผลให้นายทหารที่จบจากโรงเรียนนายเรืออากาศหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียวกัน ปราศจากการแยกจากรั้วโรงเรียนเหล่านี้

ทั้งนี้ในปี 1948 (2491) ได้เปิดโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศเพื่อเป็นการลดการพึ่งพาจากการส่งนายทหารสัญญาบัตรไปเรียนโรงเรียนเสนาธิการของเหล่าอื่น แต่การดำเนินการติดขัดหลายประการทั้งอาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอและปัญหาการจัดหาสถานที่ จนกระทั่งในปี 1956 (2499) โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศจึงสามารถทำการเปิดสอนได้ ผลลัพธ์จากการจัดตั้งโรงเรียนทำให้กองทัพอากาศมีกำลังพลเพิ่มมากขึ้น¹ ส่งผลให้งบประมาณรายจ่ายของกองทัพเพิ่มขึ้นไปด้วย ซึ่งในปี 1952 (2495) งบประมาณดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว จากในปี 1951 (2494) ซึ่งเกิดกฎแมนฮัตตันกองทัพอากาศได้งบประมาณเพียง 78,048,764 บาท แต่ในปี 1952 (2495) งบประมาณเพิ่มขึ้นเป็น 187,139,830 บาท² ต่อมาในปี 1955 (2498) งบประมาณในกองทัพอากาศจำนวน 131,300,000 บาท ซึ่งมีมากกว่ากองทัพเรือที่ได้รับเพียง 108,000,000 บาท³ เป็นการตอกย้ำว่ากองทัพอากาศภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม สามารถขยายกองทัพทั้งในด้านกำลังพลและงบประมาณมากขึ้น ทำให้กองทัพอากาศสามารถวางรากฐานที่แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น

หลังจากสหรัฐฯ ให้ความช่วยเหลือทางทหารในปี 1950 (2493) ทำให้กองทัพอากาศสามารถส่งนายทหารเข้ารับการศึกษาดูงานจากกิจการทหารของสหรัฐฯ ได้มากขึ้น ภายใต้ทุนของ Mutual Defense Assistance Program - MDAP โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบแต่เดิม คือ Military Assistance Advisory Group - MAGG ซึ่งในปี 1953 (2496) เปลี่ยนชื่อเป็น Joint United States Military Advisory Group Thailand - JUSMAGTHAI) แม้ว่าการก่อนหน้านี้กองทัพอากาศได้ส่งนายทหารหลายรุ่นเข้ารับการศึกษานานาชาติเพื่อศึกษาวิชาเกี่ยวกับการบินและเล่าเรียนในโรงเรียนเสนาธิการ ถึงกระนั้นก็ยังส่งนายทหารไปศึกษาในสหรัฐฯ ได้ในจำนวนไม่มากนัก

¹ อ้างอิงจากกราฟที่จัดทำโดยกรมกำลังพลทหารที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับปี (ไม่ระบุกำลังทหารที่เป็นจำนวนตัวเลข) ใน สจช. น.มท. 0201/21 ข่าวทหารอากาศ มีนาคม พ.ศ. 2500.

² สจช. น.มท. 0201/21 ข่าวทหารอากาศ มีนาคม พ.ศ. 2500

³ ยุรรัตน์ พันธุ์ยุรา. (2531). เล่มเดิม. หน้า 127.

ในเดือนมีนาคม 1951 (2494) กองทัพอากาศได้ร่วมกับคณะที่ปรึกษาการทหารอเมริกัน ฝ่ายทหารอากาศ ทำการคัดเลือกนายทหารเข้าไปศึกษาวิชาทหารตามข้อตกลงความช่วยเหลือทางการทหาร ซึ่งปรากฏชื่อนายทหารเข้าเรียนแต่ละโรงเรียน เช่น โรงเรียน Air Command and staff school โรงเรียน Pilot Training โรงเรียน Communication officers โดยรับนายทหารระดับสัญญาบัตร เข้าศึกษาโรงเรียนละ 2-6 นาย และเปิดให้นายทหารชั้นประทวนโดยเฉพาะนายทหารช่างเข้าศึกษาในภายหลัง ทั้งนี้สหรัฐฯ ยังให้นายทหารที่ไปศึกษาได้ดูงานในส่วนของกิจการการบินและศึกษาเฉพาะสาขาวิชาที่สำคัญ เช่น วิชาเวชกรรมการบิน วิชาการถ่ายรูปทางอากาศ วิชาอุตุนิยมวิทยา วิชาการดับเพลิงและช่วยเหลือเครื่องบินอุบัติเหตุ วิชาเสนาธิการ¹ ในปี 1953 – 1956 (2496-2499) กรมข่าวทหารอากาศได้เปิดเผยข้อมูลว่าสามารถส่งข้าราชการและนักเรียนไปศึกษาวิชาในต่างประเทศภายใต้ทุนของ MDAP ไม่ต่ำกว่าปีละ 50-100 นาย²

จะเห็นได้ว่ากระบวนการฝึกและการอบรมทางทหาร (international military education and training) นอกจากจะเป็นกระบวนการที่โอนความชำนาญทางเทคโนโลยีและการบริหารทางทหารจากประเทศที่พัฒนาแล้วไปสู่ประเทศที่กำลังพัฒนาผ่านการฝึกยุทธภัณฑ์ทางทหารที่ซื้อหรือได้รับความช่วยเหลือจากประเทศผู้ให้การฝึก ยังเป็นการสร้างกระบวนการครอบงำทางสังคม (Socialization) ในการเผยแพร่วัฒนธรรมอเมริกัน³ และการสร้างผู้นำทหารอากาศให้มีความคิด

¹ สจข. (3)สร. 0201.3/16 ส่งนายทหารอากาศไปศึกษาและดูงานในยุโรปและอเมริกา (3 ก.ค. 2489 – 8 พ.ย. 2495).

² สจข. น.มท. 0201/21 ข่าวทหารอากาศ มีนาคม พ.ศ. 2500.

³ ในประเด็นเรื่องการเผยแพร่วัฒนธรรมอเมริกันที่กองทัพอากาศได้รับจากสหรัฐฯ จากการศึกษาของ ร.อ. หญิง พริมรดา จันทรโชติกุล วิทยานิพนธ์เรื่องคติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษาสถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารกองทัพอากาศไทย หน้า 330-333. ได้ให้ข้อมูลไว้ว่า กองทัพอากาศเป็นกองทัพลำดับใหม่ ที่มีภารกิจหลักเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและวิทยาการด้านการบิน จากปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการประกอบสร้างความเป็นทหารสมัยใหม่ที่มีศักยภาพทัดเทียมสากล กองทัพอากาศไทยจึงได้รับวัฒนธรรมที่มาจากสถาบันของทหารอากาศทั้งในแนวทางปฏิบัติระดับองค์กรและวิถีปฏิบัติของนายทหารอากาศ ซึ่งในวิทยานิพนธ์ได้ยกตัวอย่างวัฒนธรรมของคติชนกองทัพอากาศไทยที่ได้รับอิทธิพลจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ ไว้ที่น่าสนใจ แต่เนื่องด้วยวิทยานิพนธ์ดังกล่าวทำการเก็บข้อมูลในปี 2014-2018 ซึ่งเป็นข้อมูลต่างบริบทเวลาที่ทำการศึกษา ทำให้ไม่สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาอ้างอิงในงานได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่า การรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมอเมริกันของกองทัพอากาศไทยที่ถูกกล่าวถึงในวิทยานิพนธ์เล่มดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ทหารอากาศได้รับความช่วยเหลือในด้านการศึกษาจากสหรัฐฯ ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนได้ทำการศึกษา เนื่องจากวัฒนธรรมของกองทัพอากาศอเมริกันอาจถูกถ่ายทอดมา

สอดคล้องต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ¹ จากการดำเนินงานดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ สามารถสร้างนายทหารที่เป็นกำลังหลักสำคัญของกองทัพอากาศไทย ให้มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีการบินที่เป็นองค์ความรู้ของสหรัฐฯ ตลอดจนระบบความคิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายของกองทัพอากาศสหรัฐฯ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินงานของกองทัพระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความราบรื่น

3.6. สนามบินและเครื่องบินไอพ่น ของขวัญจากพันธมิตรซีโต้

จากการฟ่ายแพ้ของฝรั่งเศสในสงครามอินโดจีนครั้งนี้เป็นผลให้สหรัฐฯ สร้างภาคีซีโต้ (SEATO) เพื่อทำการต่อต้านการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ โดยกระทำการลงนามในวันที่ 8 กันยายน 1954 (2497) ณ กรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ มีภาคีผู้ร่วมก่อตั้ง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย ฟิลิปปินส์ ไทยและปากีสถาน² และในปีเดียวกันรัฐไทยได้รับการช่วยเหลือทางด้านงบประมาณทางด้านเศรษฐกิจผ่านหน่วยงาน Agency for International Development (AID) และความช่วยเหลือทางทหารผ่าน Military Assistance Special Fund (MASF)³ จะเห็นได้ว่าจากการตั้งซีโต้และสหรัฐฯ เพิ่มงบประมาณช่องทางการให้ความช่วยเหลือแก่ไทยเป็นไปเพื่อการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ในปี 1955 เป็นต้นมา เกิดช่องทางการกระจายให้ความช่วยเหลือผ่านหน่วยงานที่เพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก ในส่วนความช่วยเหลือทางทหารในขณะนั้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1. อาวุธยุทโธปกรณ์ (Hardware) 2. การอุดหนุนกองทัพบกโดยตรง (Direct Force support) 3. การอุดหนุนการป้องกัน (Defense support) เช่น การสร้างทางรถไฟ ไปรษณีย์โทรเลข ท่าเรือ⁴ แต่ในที่นี้จะกล่าวถึงความช่วยเหลือทางด้านยุทธศาสตร์และความช่วยเหลือที่เกี่ยวข้องกับกองทัพอากาศเป็นหลัก

ตั้งแต่เริ่มแรกในการก่อตั้งโรงเรียนทหารของสังกัดทัพอากาศ อย่างไรก็ตามเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของผู้เขียน

¹ สุรชาติ บำรุงสุข. การฝึกและอบรมทางทหารระหว่างประเทศ: เครื่องมือของนโยบายการเมือง-การทหาร. ใน *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ 14 ฉบับที่ 2 มิถุนายน 2538. หน้า 108-112.

² แบรดลีย์, วิลเลียม แอล. (2544). *แหล่งเดิม*. หน้า 305-310.

³ อุฤษดิ์ ปัทมานันท์. (2526). *สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)*. หน้า 135-136.

⁴ สจ. (2)กต. 1.1/48 การเจรจาขอเพิ่มการให้ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา (25 ก.ค. – 8 ส.ค. 2498)

สหรัฐฯ ให้ความสำคัญในการปรับปรุงด้านคมนาคม เพื่อสร้างยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงทางทหาร ในส่วนงานโยธาธิการเริ่มการสร้างถนนในพื้นที่ภาคเหนือและภาคอีสาน เพื่อให้สะดวกต่อการขนย้ายกำลังทหารเข้าสู่พื้นที่ตามแนวชายแดนพร้อมทั้งติดตั้งเครือข่ายการสื่อสารของทหาร¹ เพื่อเป็นการเตรียมการป้องกันการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ที่มาจากทางลาว ในปีเดียวกัน พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้ไปเจรจาขอความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ในเรื่องของเงินอุดหนุนกองทัพโดยตรง ในส่วนของกองทัพอากาศ สหรัฐฯ สนับสนุนเงินในการสร้างสนามบินจำนวน 50,000,000 บาท ค่ายุทโธปกรณ์ของกองทัพอากาศ 2,000,000 บาท² ทั้งนี้เงินจำนวนที่ยกมาเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการเจรจาเพิ่มเติมในงบประมาณปี 1955 ของกระทรวงกลาโหม ความช่วยเหลือยังคงทยอยเข้ามาในรูปแบบการจ่ายเงินและการมอบอาวุธยุทโธปกรณ์ในส่วนหน่วยงานอื่น ซึ่งในปี 1957 (2500) กองทัพอากาศได้รับเงินตามแผนการช่วยเหลือทางตรง (Direct Forces Support) และตามแผนการช่วยเหลือทางทหาร (Military Assistance Program) จากการก่อสร้างใน จ.อุบลราชธานี 35,640,000 บาท จ.อุดรธานี 35,660,000 บาท และ จ.นครราชสีมา 46,900,000 บาท³ รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 117 ล้านบาท

ในปี 1955 (2498) กองทัพอากาศได้รับมอบเครื่องบินไอพ่นเข้าประจำการในกองทัพอากาศไทยเป็นครั้งแรก นับได้ว่ากองทัพอากาศไทยได้เข้าสู่เทคโนโลยีการบินที่ใช้พลังงานเจ็ต (ไอพ่น) แทนใบพัด หากพิจารณาจากสถานการณ์การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคที่ไม่มีท่าทีจะหยุดลงง่าย ๆ ทำให้สหรัฐฯ เร่งการถ่ายทอดเทคโนโลยีการบินรุ่นใหม่ให้แก่กองทัพอากาศไทย เพื่อเตรียมความพร้อมทำสงครามทางอากาศ โดยเครื่องบินไอพ่นที่ได้รับมอบรุ่นแรก คือ ที 33 (T-33) จำนวน 6 เครื่อง สำหรับให้นักบินกองทัพอากาศฝึกบิน เพื่อให้มีความชำนาญในการใช้เครื่องบินสมัยใหม่ จากคำปราศรัยในการรับมอบโดยจอห์น พิวริฟอย (John Emil Peurifoy, 1954) เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทย ได้กล่าวชื่นชมกองทัพอากาศไทยว่ามีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและเมื่อได้รับเครื่องบินฝึกไอพ่น T-33 แล้ว จะได้รับเครื่องบิน F-84 ซึ่งถือเป็นก้าวสำคัญที่กองทัพอากาศไทยได้เป็นกำลังรบอันทันสมัย⁴ ก่อนหน้าทำการมอบ

¹ มัสแคต, โรเบิร์ต เจ. (2536). เล่มเดิม. หน้า 24-33.

² สจข. (3)สร. 0201.4.1/60 งบประมาณของกระทรวงกลาโหม (17 มกราคม – 14 กรกฎาคม 2498).

³ สจข. (3)สร. 0201.13.1/32 การช่วยเหลือต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกาให้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (22 ส.ค. 2500 – 24 ม.ค. 2501)

⁴ สจข. กป7/2498/กท 3.1 เอกอัครราชทูตอเมริกันทำพิธีมอบเครื่องบินไอพ่นให้แก่ทัพอากาศ. ศรีกรุง 6 ส.ค. 2498

เครื่องบินครั้งนี้ได้ปรากฏข่าวว่าสหรัฐฯ จะทำการมอบเครื่องบินไอพ่นให้กับกองทัพอากาศไทย จากหนังสือพิมพ์สยามรัฐในเดือนกุมภาพันธ์ไว้ว่า

“กองทัพอากาศได้ส่งนายทหารสังกัดกองบินยุทธการหลายรุ่นไปศึกษาการขับเครื่องบินที่อังกฤษและสหรัฐอเมริกาจำนวน 80 กว่านาย เพื่อเตรียมรับความช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐฯซึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ทางกองทัพอากาศก็ได้จัดส่ง พลอากาศจัตวา เฉลิมเกียรติ วัฒนกุล เสนาธิการกองบินยุทธการไปศึกษาดูงานวิธีบำรุงรักษาเครื่องบินไอพ่นที่ฐานทัพอากาศอเมริกัน ประจำประเทศญี่ปุ่น”¹ (สะกดตามต้นฉบับ)

จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศได้ดำเนินการร่วมมือกับสหรัฐฯ ในการเตรียมพร้อมเข้าสู่การใช้เทคโนโลยีการบินสมัยใหม่ โดยการส่งกำลังพลในส่วนกองบินยุทธการไปทำการศึกษาดูงานขับเครื่องบินไอพ่นผ่านประเทศที่เป็นสมาชิกซีโต้ ซึ่งการส่งมอบครั้งนี้ได้สร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้บัญชาการทหารอากาศและมีการเปิดเผยข้อมูลเรื่องเครื่องบินไอพ่นตามที่ปรากฏไว้ว่า

“ได้เตรียมการที่จะใช้เครื่องบินไอพ่นแทนเครื่องบินแบร์แคทซึ่งนับวันจะหมดไปเพราะไม่มีเครื่องอาหุลัย ... สหรัฐยืนยันจะส่งเครื่องบินไอพ่น คือ F-84 จำนวน 25 เครื่อง F-86 จำนวนหนึ่ง T-6 จำนวน 24 เครื่อง (ใช้ในกองบินลำเลียง) โดยมอบหมายให้ พล.อ.อ. หลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการกองทัพอากาศซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างการเดินทางเยือนสหรัฐอเมริกาได้เร่งรัดเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ของสหรัฐฯพิจารณาจัดส่งเครื่องบินมาให้แก่กองทัพอากาศไทยเป็นการด่วน”²

มหากาพย์การรับมอบเครื่องบินไอพ่น F-84 ที่ดำเนินการมาเป็นเวลาสองปีได้สิ้นสุดลงในปี 1957 (2500) กองทัพอากาศได้รับมอบเครื่องบินดังกล่าวในวันที่ 27 มีนาคม 1957 (2500) จำนวน 12 เครื่อง³ โดยมี แมกซ์ ดับเบิลยู บิชอป (Max Waldo Bishop, 1955-1958) เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยเป็นผู้มอบ และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นผู้กล่าวรับมอบในนาม

¹ สจข. ก/ป7/2498/กท 3.1 อเมริกานัดกลส่งไอพ่น F.84 มาให้ไทยเมษายน. สยามรัฐ 19 ก.พ. 2498

² สจข. ก/ป7/2499/กท 3 จอมพลอากาศพื้นดำริจะจัดให้มีประลองยุทธทางอากาศครั้งใหญ่ ของประเทศภาคีซีโต้ในประเทศไทยบ้าง. สยามรัฐ 18 ต.ค. 2499.

³ แต่เดิมทางสหรัฐฯ ได้ตกลงกับทางรัฐไทยรับมอบทั้งหมด 13 เครื่อง แต่ในระหว่างทางได้เกิดการระเบิดไปหนึ่งเครื่อง ทำให้เหลือในการรับมอบเพียง 12 เครื่อง อ้างอิงใน สจข. ก/ป7/2500/กท.3 กองทัพอากาศ หลงวันเกิด. สารเสรี 18 มี.ค. 2500.

กองทัพอากาศ โดยจอมพลอากาศฟ้า รณอากาศ ฤทธาคนี จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่เข้าร่วมในพิธีรับมอบ กล่าวได้ว่าการที่กองทัพอากาศเร่งรัดให้ได้มาซึ่งเครื่องบินเจ็ตนั้น เป็นการแสดงสัญลักษณ์ถึงความก้าวหน้าและความทันสมัยของกองทัพอากาศในการครอบครองเทคโนโลยีที่มีสมรรถนะการรบขั้นสูง ต่างจากเครื่องบินใบพัดที่เป็นสัญลักษณ์ถึงความเก่าและล้าหลัง¹ เพราะเป็นเทคโนโลยีที่ตกทอดจากยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 การได้รับเครื่องบินเจ็ตดังกล่าวจึงเป็นที่พึงพอใจแก่กองทัพอากาศไทย ทำให้ความร่วมมือระหว่างกองทัพอากาศสหรัฐฯ สามารถดำเนินการไปอย่างราบรื่น ดังจะเห็นได้จากการเป็นเจ้าภาพในการจัดซ้อมรบของซีโต้ ที่ต้องใช้กำลังทางอากาศร่วมกับกำลังทางพื้นดินให้กับซีโต้ครั้งแรกในปี 1956 (2499)



ภาพประกอบ 2 เครื่องบิน T-33 เป็นเครื่องบินไอพ่นรุ่นแรกที่กองทัพอากาศไทยได้รับจากประเทศสหรัฐอเมริกา

ที่มา : <http://www.wings-aviation.ch/11-RTAF/2-Aircraft/Lockheed-T-33/Shooting-Star.htm> (ออนไลน์).

3.7. การซ้อมรบ การสร้างความสัมพันธ์และผลประโยชน์ทางการทหารกับมหามิตร

การซ้อมรบในนามซีโต้จัดขึ้นครั้งแรกหลังจากการจัดตั้งองค์กรเพียงหนึ่งปี การซ้อมรบครั้งนี้มีชื่อว่า “FIRMLINK” เป็นการฝึกกรรมการปฏิบัติการของกำลังทางอากาศ สนับสนุนกำลังทางพื้นดินได้จัดขึ้นที่สนามบินดอนเมืองในระหว่างวันที่ 15-18 กุมภาพันธ์ 1956 (2499) โดยมีสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สหรัฐอเมริกาและไทย ร่วมกันเป็นชาติอุปถัมป์การฝึก มีชาติภาคี สปอ. เข้าร่วมการฝึกครั้งแรก 6 ชาติ คือ เครือจักรภพออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ไทย สหราชอาณาจักร

¹ สุรชาติ บำรุงสุข. (2546). *นวัตกรรมทหาร กองทัพในศตวรรษที่ 21*. หน้า 59.

อาณาจักรและสหรัฐอเมริกา ชาติที่เข้าร่วมการฝึกได้ส่งกำลังทหารและยุทโธปกรณ์เข้าร่วมด้วยทุกชาติ ในส่วนของกองทัพอากาศไทยได้จัดเครื่องบินแบบต่าง ๆ เข้าร่วมในการฝึกถึง 39 เครื่อง¹

ผลจากการซ้อมรบครั้งนี้ทำให้ทางกองบินยุทธการได้ออกหนังสือคำแนะนำการฝึกพร้อมสำหรับการยุทธอากาศ-พื้นดิน เพื่อใช้สำหรับทำความเข้าใจถึงแนวทางปฏิบัติในการร่วมรบทั้งสามเหล่าทัพของไทย โดยในหนังสือได้อธิบายในแต่ละตอน เริ่มตั้งแต่การใช้กำลังทางอากาศ ยุทธวิธี การจัดหน่วยและการบังคับบัญชา การวางแผนร่วม ระบบยุทธการอากาศ-พื้นดิน ระบบยุทธการทางอากาศยุทธวิธี ศูนย์ยุทธการร่วมฯ การสนับสนุนทางอากาศด้วยการรุกและการลาดตระเวนในการยุทธขนส่งทางอากาศ การติดต่อสื่อสาร การลาดตระเวนทางอากาศยุทธวิธี เครื่องบินทิ้งระเบิดยุทธศาสตร์ในการสนับสนุนกำลังทางภาคพื้นดินโดยใกล้ชิด² ตลอดจนการอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่ใช้กันภายในกองทัพอากาศ เพื่อให้ทหารที่เข้ารับการร่วมรบในส่วนเหล่าอื่น สามารถทำความเข้าใจในวิธีการร่วมรบระหว่างการยุทธการอากาศกับภาคพื้นดินได้ตรงกับชุดองค์ความรู้ ที่ปรับปรุงจากนายทหารอากาศที่ได้รับความรู้ด้านนี้จากต่างประเทศ

การจัดทำคู่มือดังกล่าวได้นำมาใช้งานอย่างต่อเนื่องในการซ้อมรบครั้งที่ 3 หรือการซ้อมรบ “RIDHEE” เป็นการฝึกการปฏิบัติงานของศูนย์ยุทธการร่วมอากาศ-พื้นดิน ได้จัดให้มีขึ้นในพื้นที่สนามบินดอนเมือง ระหว่างวันที่ 23-24 มกราคม 1957 (2500) โดยสหรัฐอเมริกาและไทยเป็นชาติอุปถัมภ์การฝึก ฝ่ายไทยได้รับเกียรติโดยจอมพลอากาศเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการกองบินยุทธการ³ เป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการฝึกครั้งนี้ได้รับความสนใจจากผู้บังคับบัญชาชั้นสูงและจากต่างชาติได้ส่งคณะผู้สังเกตการณ์มาร่วมด้วย สำหรับด้านการปฏิบัติการไทยและสหรัฐอเมริกาได้จัดศูนย์ยุทธการร่วมอากาศ-พื้นดินขึ้น และมีเครื่องบินโจมตีทิ้งระเบิดของไทยถึง 5ฝูง เข้าร่วมปฏิบัติการ หลังจากการฝึกเสร็จสิ้น มีการแสดงกำลังทางอากาศ เช่น การโคจรร่วม การบินหมู่และผาดแผลงหมู่ 4 ของเครื่องบินขับไล่ให้ประชาชนได้ชมด้วย

ทั้งนี้ก็ได้ได้ทำการซ้อมรบในอีกครั้งในปีเดียวกันในระหว่างวันที่ 27-31 พฤษภาคม แต่ได้เปลี่ยนเป็นการฝึกร่วมอากาศ-พื้นดิน ในรูปแบบการสนับสนุนทางอากาศต่อกำลังทางพื้นดินโดยใกล้ชิด ไทยและสหรัฐอเมริการ่วมกันเป็นชาติอุปถัมภ์การฝึก มีชาติที่ส่งกำลังเข้าร่วมฝึกได้แก่ ไทย สหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร โดยจัดส่งเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ยุทธการร่วมและ

¹ กองทัพอากาศ. (2526). *ประวัติกองทัพอากาศไทย พ.ศ. 2456-2526*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ. หน้า 483-491.

² เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร. (2499). *คำแนะนำการฝึกร่วมสำหรับการยุทธอากาศ-พื้นดิน*. มปท: มปพ.

³ ขณะนั้นยศที่แท้จริง คือ พลอากาศโท

เครื่องบินเข้าร่วมฝึก ในส่วนรัฐไทยได้ใช้กำลังทางพื้นดินเข้าร่วมการฝึกเพื่อก่อให้เกิดความชำนาญ ส่วนพื้นที่การฝึกก็ขยายขอบเขตจากแต่เดิมใช้พื้นที่ดอนเมือง สำหรับการฝึกครั้งนี้ได้ใช้พื้นที่ในสระบุรีและลพบุรีร่วมฝึกด้วย ในส่วนรายละเอียดของการฝึกนั้น พล.ท. สุรจิตร จารุเสถณี รองเสนาธิการทหารบกและผู้อำนวยการฝึก ได้แถลงรายละเอียดไว้ว่า

“โดยสมมติว่าข้าศึกมายึดที่มั่นอยู่ที่ลพบุรี และฝ่ายเราต้องเคลื่อนย้ายกำลังจากสระบุรีเข้าไปโจมตีขับไล่ข้าศึก โดยกำหนดเอาไว้วันที่ 30 เป็นวันเคลื่อนย้ายกำลัง ซึ่งจะมีการแสดงการยิงเตรียมตัวด้วยปืนใหญ่อย่างหนัก การบินคุ้มครองขบวน การลาดตระเวนทางอากาศและการต่อสู้กับเครื่องบินของข้าศึกที่เข้ามาโจมตีขบวนที่เคลื่อนย้าย ส่วนวันที่ 31 แสดงการบินเข้าโจมตีขบวนที่มั่นข้าศึก การลำเลียงกำลังสนับสนุนจากทางอากาศและการโจมตีทางอากาศ ในการนี้จะใช้ทหารไทยเป็นส่วนใหญ่และใช้กระสุนจริงถูกระเบิดจริงเข้าปฏิบัติการ”¹

ในส่วนกองทัพอากาศ จอมพลอากาศ เฉลิเมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นผู้อำนวยการฝึกฝ่ายกำลังทางอากาศ โดยตั้งกองกำลังที่กองบินยุทธการและส่งเครื่องบินเข้าร่วมการฝึกเป็นเครื่องบินขับไล่ทิ้งระเบิด 2 ฝูง เครื่องบินลาดตระเวน 1 ฝูง และเครื่องบินลำเลียง 1 ฝูง หลังจากการฝึกมีการแสดงอำนาจอาวุธทางภาคพื้นดิน สนับสนุนด้วยกำลังทางอากาศที่เข้าพุลอน โคกกระเทียม จังหวัดลพบุรี กองทัพอากาศส่งเครื่องบินแบบ T-33 และแบบ ข. 15 (แบร์แคท) จำนวนหนึ่งเข้าแสดงการโจมตีที่หมายทางพื้นดินด้วย

การซ้อมรบดังกล่าวของซีโต้ในช่วงแรกส่วนใหญ่จะเป็นการฝึกซ้อมในส่วนของการร่วมรบระหว่างกำลังทางอากาศและกำลังภาคพื้นดิน ซึ่งจะเลือกใช้พื้นที่ในรัฐไทยเป็นพื้นที่หลักสำหรับการซ้อมรบรูปแบบดังกล่าว ส่วนการซ้อมรบที่ไม่ได้กล่าวถึง จะเป็นการฝึกรบทางทะเลร่วมกับกำลังทางภาคพื้นดินหรือกำลังทางอากาศ ทั้งนี้การฝึกโดยใช้กำลังทางอากาศเข้าร่วมยังคงดำเนินต่อไป จะเห็นได้ว่าการที่ซีโต้ได้จัดการซ้อมรบครั้งนี้ ย่อมเป็นการดีแก่การสร้างมาตรฐานให้กับกองบังคับการผสมในส่วนภายในของกองทัพไทยและภาคีซีโต้ในระดับสากล เกิดความเข้าใจระเบียบปฏิบัติร่วมกันระหว่างประเทศภาคีซีโต้ ทั้งในด้านการฝึกทักษะความชำนาญและการทดสอบ

¹ สจข. ก/ป7/2500/บ 3.3 กำหนดวันที่ 30-31 เดือนนี้งบประมาณค่าใช้จ่ายกว่า 1 ล้านบาท. เข้า 24 พ.ค. 2500.

สมรรถภาพของเครื่องมือ¹ อันเป็นยุทธโธปกรณ์ทางทหารที่สำคัญในการทำสงคราม ความร่วมมือทางการซ้อมรบของซีโต้เป็นยุทธวิธีหนึ่งที่น่าสนใจเพราะเตรียมความพร้อมกองกำลังของซีโต้ ยังเป็นการข่มขวัญกำลังคอมมิวนิสต์ผ่านการแสดงแสนยานุภาพความร้ายแรงของอาวุธผ่านเครื่องบินรบ

3.8. การสานสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกองทัพอากาศไทยและผู้นำกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา

นอกจากการให้ความช่วยเหลือทางด้านยุทธโธปกรณ์ กำลังพลและการซ้อมรบแล้ว การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างแม่ทัพอากาศเองยังเป็นสิ่งจำเป็น ความสัมพันธ์อันสนิมสนมระหว่างแม่ทัพอากาศของไทยและสหรัฐฯ ปรากฏผ่านหน้าหนังสือพิมพ์สยามรัฐในวันที่ 1 กันยายน 1953 (2496) จากการพาดหัวข่าวว่า “แม่ทัพอากาศเป็นห่วงสถานการณ์ ยืมเครื่องบินส่วนตัวผู้บัญชาการทัพอากาศอเมริกันบินกลับฐานทัพประเทศไทยด่วน”² สาเหตุของเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดจากเหตุการณ์กบฏน้ำท่วม ฝ่ายตำรวจสืบทราบมาว่าเป็นกลุ่มที่เตรียมก่อการรัฐประหารในเดือนกันยายน ซึ่งเป็นเวลาที่เกิดน้ำท่วมกรุงเทพฯ และเจ้าหน้าที่ยุ่งกับการเตรียมป้องกันอุทกภัยดังกล่าว อีกทั้งทางฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถนำรถถังและรถเกราะเคลื่อนพลมาสกัดท่ามกลางน้ำท่วมได้ ทำให้วันที่ 26 สิงหาคม 1953 (2496) พล.อ.ท. หลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้ทำการจับกุมตัว พล.อ.ท. หลวงประจักษ์ภาส เสนาธิการทหารอากาศ เพื่อทำการสืบสวนต่อกรณีที่มีข่าวลือว่า พล.อ.ท. หลวงประจักษ์ภาส มีส่วนเกี่ยวข้องกับกบฏครั้งนี้³ การกระทำดังกล่าวเป็นผลให้ จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี แม่ทัพอากาศ ต้องบินกลับจากการดูงานที่สหรัฐฯ เป็นการด่วนเพื่อมาสืบเสาะเหตุการณ์ดังกล่าว ในเดือนต่อมาทางกระทรวงกลาโหมแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการสอบสวน⁴ ทำให้ในภายหลัง พล.อ.ท. หลวงประจักษ์ภาส ได้ถูกออกจากราชการ แม้กบฏน้ำท่วมจะมีผู้ถูกกล่าวหาอีกหลายท่าน เช่น พล.ท. กาจ กาจสงคราม โดยทางตำรวจได้กล่าวหาว่ามีการติดต่อให้เวียดมินห์เข้ามาช่วยเหลือ ฉะนั้นกบฏน้ำท่วมนี้จึงเป็นการกระทำที่เป็นคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้ในปี 1955 (2498) ศาลได้ยกฟ้องคดีดังกล่าว

¹ สจข. ก/ป7/2500/บ 3.3 มีประมวลยุทธวิธีทางอากาศในไทยเป็นการภายใน. ชาวไทย 24 มกราคม 2500.

² สจข. ก/ป7/2496/กท4. แม่ทัพอากาศเป็นห่วงสถานการณ์ ยืมเครื่องบินส่วนตัวผู้บัญชาการทัพอากาศอเมริกันบินกลับฐานทัพประเทศไทยด่วน. สยามรัฐ 1 กันยายน 2496.

³ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2533). เล่มเดิม. หน้า 267

⁴ สจข. ก/ป7/2496/กท4. ถ้าปรากฏมีหลักฐานทางคดีอาญาก็ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินตามระเบียบของพระราชบัญญัติ 9 ก.ย. 2496.

เนื่องจากหลักฐานไม่เพียงพอ¹ หากพิจารณาจะเห็นว่ารัฐบาลพยายามจับตาเหตุการณ์เคลื่อนไหวของแต่ละกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตน พร้อมทั้งกำจัดโดยใช้ข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ การกระทำดังกล่าวไม่เพียงแต่สร้างเสถียรภาพต่อรัฐบาลเผด็จการเท่านั้น ยังได้สร้างภาพลักษณ์ในการเป็นรัฐบาลที่พร้อมยื่นเคียงข้างโลกเสรี

การแสดงความให้เกียรติระหว่างกองทัพอากาศไทยและสหรัฐยังปรากฏออกมาอย่างต่อเนื่อง จากการที่ไทยเข้าช่วยรบสงครามเกาหลีให้กับฝ่ายโลกเสรี เป็นผลให้ทางสหรัฐ ได้ทำการประกาศยกย่องความกล้าหาญ มีการมอบโล่เงินให้กับหน่วยบินลำเลียงของทหารอากาศไทยที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยบินลำเลียงให้กับกองกำลังสหประชาชาติ² มอบเหรียญกล้าหาญให้กับนายทหารอากาศไทยในปี 1953 (2496)³ ทั้งนี้การเชิดชูเกียรติในระดับนายทหารระดับสูงปรากฏในปีถัดมา กองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาได้มอบปีกเครื่องหมายนักบินอเมริกันชั้นสูงสุด (Command Pilot Badge) ให้กับจอมพลอากาศ พัน รณอากาศ ฤทธาณนี้ ผู้บัญชาการทหารอากาศ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่กองทัพอากาศสหรัฐ มอบปีกนี้ให้กับชาวต่างชาติ พร้อมทั้งได้เชิญเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ของกองทัพอากาศอเมริกัน⁴ การได้รับการเชิดชูเกียรติดังกล่าวย่อมเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพอากาศสหรัฐ และกองทัพอากาศไทย เพราะในวัฒนธรรมเดิมของอเมริกัน การได้รับปีกการบินชั้นสูงสุดนั้นแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านการบิน ที่แต่เดิมผู้ที่ได้ปีกนี้ต้องมีประสบการณ์ทางการบินไม่น้อยกว่า 3,000 ชั่วโมงและประสบการณ์การทำงานจากการได้รับราชการไม่ต่ำกว่า 15 ปี แต่ปีกดังกล่าวได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายทางการทูตทหารที่แสดงให้เห็นว่ากองทัพอากาศสหรัฐ ยอมรับกองทัพอากาศไทยในระดับสากล

ในปีเดียวกันกองทัพอากาศไทยกระทำการกระชับมิตร โดยแม่ทัพอากาศได้ส่งพลอากาศตรี ละเอิบ ปิ่นสุวรรณ ทูตฝ่ายทหารอากาศประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย เป็นตัวแทนประกอบพิธีประดับปีกเกียรติยศ ให้กับพลเอก ธอมัส ดี. ไวท์ (Thomas Dresser White, 1953-1961) รองเสนาธิการทหารอากาศแห่งสหรัฐ และได้รับแต่งตั้งเป็นนายทหารพิเศษของกองทัพอากาศไทย เป็นการ

¹ สจข. กป/7/2498/บ.7.2 ศาลว่าหลักฐานของโจทก์อ่อน พิพากษายกฟ้องแต่ให้มีประกันระหว่างอุทธรณ์ สารเสรี 10 ก.ค. 2498.

² สจข. กป/7/2496/กท4. หน่วยบินลำเลียงไทย ทำประวัติสูงเด่น ได้รับโล่เงินและคำชมเชยความดีปฏิบัติงานโดยปราศจากอันตรายเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์. ข่าวพาณิขย์ 7 มิถุนายน 2496.

³ สจข. กป/7/2496/กท4. นายทหารอากาศไทยได้รับเหรียญกล้าหาญ. สยามนิกร 12 กันยายน 2496.

⁴ สจข. กป/7/2497/กท 2. แม่ทัพอากาศไทยได้รับปีกเครื่องหมายนักบินทหารอเมริกันชั้นสูงสุดเป็นครั้งแรกให้แก่ชาวต่างประเทศ. สยามรัฐ 7 พ.ค. 2497.

ทำพิธี ณ ที่ทำงานของพลเอกไวท์ ในกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศได้ใช้วิธีการทางทหารโดยการรับมือกับนักบิน เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรตินายทหารและเป็นวัฒนธรรมของกองทัพอากาศต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้นในระดับสากล

จากความช่วยเหลือที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญในการสร้างกำลังรบทางอากาศ ซึ่งจะกลายเป็นกำลังหลักในการประสานงานระหว่างกองทัพอากาศไทยและกองทัพอากาศสหรัฐฯ ในการทำสงครามยับยั้งการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีนต่อไป การให้ความช่วยเหลือทางทหารไม่ว่าจะเป็นเครื่องบิน อาวุธยุทโธปกรณ์ งบประมาณในการสร้างและขยายสนามบิน รวมถึงการให้ทหารได้รับการศึกษาจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ ทำให้กองทัพอากาศมีความเข้มแข็งขึ้นทั้งในด้านอาวุธและกำลังพลที่มากขึ้น ทำให้กลุ่มอำนาจการเมืองไทยในช่วงปลายทศวรรษ 1950 ให้ความสำคัญกับการดิงนายทหารคนสำคัญในกองทัพอย่างผู้บัญชาการทหารอากาศและผู้บังคับฝูงบินยุทธการหรือนายทหารที่ควบคุมในส่วนกำลังรบเข้าเป็นฐานอำนาจของกลุ่มตน โดยกลุ่มแรกจะกล่าวถึงนายทหารที่เป็นฐานอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ กลุ่มของจอมพลฟื้น รณภาส กุทธาคนี้ ผู้บัญชาการทหารอากาศ

3.9. ขุนศึกทัพฟ้า ฐานอำนาจใหม่ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จากการแตกกลุ่มของคณะรัฐประหารได้เริ่มเด่นชัดขึ้นหลังการทำการรัฐประหารเงียบในปี 1952 โดยแตกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่ม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ที่ได้รับการสนับสนุนกลุ่มตำรวจผ่านทาง CIA และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ กลุ่มทหารบกที่ได้รับการสนับสนุนทางทหารจาก JUSMAG ซึ่งกลุ่มที่มีกำลังเข้มแข็งมากที่สุดคือกลุ่มตำรวจของเผ่า เนื่องจากสหรัฐฯ ต้องการหาข่าวในภูมิภาคนี้และไม่กระทบต่อสนธิสัญญาระหว่างไทย – ฝรั่งเศส ที่ลงนามตั้งแต่ปี 1893 (2436) ว่าห้ามมีกำลังทหารตามชายแดนในรัศมี 25 กิโลเมตร ดังนั้นจึงต้องใช้กำลังตำรวจที่สามารถปฏิบัติการลับและทำสงครามนอกแบบได้ หน่วยตำรวจพลร่มและตำรวจตระเวนชายแดนจึงถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อปฏิบัติการดังกล่าว ในการฝึกและการขนส่งอาวุธนั้นกระทำการผ่านบริษัทที่ซัพพลายซึ่งเป็นบริษัทบังหน้าของ CIA โดยมีคณะกรรมการเรศวรเป็นผู้ว่าจ้างบริษัทดังกล่าวให้มาฝึกตำรวจซึ่งเป็นแผนการตามคำแนะนำของสหรัฐฯ ทำให้ในปี 1955 (2498) พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ มีกำลังตำรวจทั่วประเทศ 48,000 คน พร้อมวิทยุสื่อสาร อาวุธประจำกาย อาวุธหนักและยุทโธปกรณ์อื่นที่ทันสมัย ตลอดจนตั้งกรมประมวลราชการแผ่นดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการหาข่าว¹

¹ ณัฐพล ใจจริง. (2563). *ขุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี: การเมืองไทยภายใต้ระบอบโลกสหรัฐอเมริกา 2491-2500*. หน้า 137-139.

การที่พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ มีอำนาจมากขึ้นเช่นนี้ย่อมทำให้ทางจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่พอใจและเรียกร้องให้ทาง JUSMAG เพิ่มความช่วยเหลือตลอดจนจำนวนเงินจากทางกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามฐานอำนาจทางการเมืองของทั้งสองนี้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคานอำนาจกันเสมอ ในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ปี 1952 (2495) พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็แต่งตั้งให้ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขึ้นเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ครั้นในปี 1954 (2497) กองกำลังตำรวจของเผ่าได้รับความช่วยเหลือจาก CIA มากขึ้น ส่วนจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกสืบต่อจากจอมพล ผิน ชุณหะวัณ ดังนั้นเมื่อทั้งสองขึ้นสู่อำนาจจากการช่วยเหลือกำลังตำรวจและทหารจากสหรัฐฯ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องแสวงหาฐานอำนาจของตนทั้งในส่วนกองกำลังและการช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เช่นกัน

กองทัพอากาศได้เข้ามาเป็นฐานอำนาจให้กับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เนื่องจากกองทัพอากาศไม่ปรากฏผู้สะสมอำนาจว่ามีตั้งแต่รัฐประหาร 1947 (2490) ต่างจากกองทัพบกและกองทัพเรือที่มีการช่วงชิงอำนาจผ่านการรัฐประหารและการกบฏมาโดยตลอด ประกอบกับนายทหารคนสนิทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นแม่ทัพอากาศ แม้การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีในปี 1952 (2495) ปรากฏที่นายทหารอากาศดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันเป็นผลมาจากผลงานปราบกบฏแมนฮัตตัน แต่ในวันที่ 2 สิงหาคม 1955 (2498) เกิดการขยับตำแหน่งสำคัญครั้งใหญ่ในคณะรัฐมนตรี จอมพลอากาศ พันธ์ รณนภาภาศ ฤทธาคนี พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี พล.อ.ท. มูณี มหาสันทนะ เวชยันต์ รั้งสฤษฏ์ พ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ส่วนพล.อ.อ. หลวงเชิดวุฒากาศ ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการเช่นเดิม กลุ่มทหารอากาศทั้งสามคนนี้เป็นนายทหารที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมาโดยตลอด แม้จะมีความผันผวนทางการเมืองจนเกิดการโยกย้ายหลายครั้ง จนนำมาสู่ตำแหน่งที่มีความใกล้ชิดกับนายกรัฐมนตรีหลายครา ซึ่งจะกล่าวผ่านประวัติการทำงานของทั้งสามท่านเพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของนายทหารอากาศแต่ละท่านต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม

3.9.1. บทบาทของจอมพลอากาศ พันธ์ รณนภาภาศ ฤทธาคนี ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

จอมพลอากาศ พันธ์ รณนภาภาศ ฤทธาคนี ผู้บัญชาการทหารอากาศ (1949 – 1957) เป็นบุตรของนายฟุ้ง ฤทธาคนี และ นางพุดตาน ฤทธาคนี เกิดเมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 1890 (2483) จบการศึกษาจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยปี 1912 (2455) จากนั้นจึงเข้าไปเรียนโรงเรียนนายร้อยทหารบกสำเร็จการศึกษาปี 1920 (2463) และสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนการบินในปี 1923

(2466) ต่อมาทำการสอบเข้าโรงเรียนเสนาธิการทหารบกได้เป็นอันดับหนึ่งและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนรณอากาศ ทำให้หลังจบการศึกษาในปี 1931 (2474) ได้รับสิทธิเรียนต่อต่างประเทศ แต่เมื่อเกิดการปฏิวัติ 1932 (2475) และเหตุการณ์กบฏบวรเดช ทำให้ท่านได้ไปเล่าเรียนด้านการบินที่อังกฤษในปี 1934 (2477) เมื่อกลับมาจึงรับราชการในส่วนของกรมเสนาธิการทหารอากาศ

ผลงานการรบอันสำคัญ คือ การเข้าร่วมสงครามอินโดจีนตั้งแต่ปี 1940 (2483) ในฐานะผู้บังคับกองบินใหญ่ผสมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือภาคตะวันออกเฉียงใต้ตามลำดับเพื่อจัดกำลังทางอากาศให้พร้อมรบ ในปีถัดมาเมื่อเปิดฉากทางการรบซึ่งได้สร้างวีรกรรมอันลือลั่นจากการนำเครื่องบินนาโกยาที่จะระเบิดโจมตีฐานที่มั่นในเขตของข้าศึก จนได้รับความเสียหายเป็นอย่างมากและได้ทำการรบทางอากาศท่ามกลางเครื่องบินโมรานของฝรั่งเศสจำนวน 4 ลำอย่างกล้าหาญ ครั้นศึกครั้งนี้จบลงส่งผลให้ท่านได้รับการเลื่อนยศจากนาวาอากาศโทเป็นนาวาอากาศเอก และเป็นเสนาธิการทหารอากาศที่เข้าร่วมกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในการให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นตลอดสงครามมหาเอเชียบูรพา

การก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุดของกองทัพอากาศเกิดขึ้นจากเหตุการณ์กบฏวังหลวงในปี 1949 (2492) จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี ได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพอากาศ สืบต่อจากพล.อ.ท. หลวงเทวฤทธิ์พันธุ์ อธิบดีผู้บัญชาการฯ ที่เข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์กบฏครั้งนี้ ในสองปีถัดมาเกิดกบฏแมนฮัตตัน จอมพลอากาศ พื้น รณอากาศ ฤทธาคนี มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศ ในการปิดฉากสำคัญของเหตุการณ์ด้วยการสั่งให้เครื่องบินทิ้งระเบิดทำลายเรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งเรือดังกล่าวเป็นเรือที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ถูกจับเป็นตัวประกัน ผลจากเหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้กองทัพอากาศได้รับความดีความชอบในการปราบกบฏและทำให้กองทัพเรือถูกลดบทบาทลงในที่สุด

จากเหตุการณ์ดังกล่าวส่งผลให้กองทัพอากาศได้ก้าวเข้ามาร่วมวงการเมืองท่ามกลางสองเหล่าทัพได้มากขึ้น จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี ได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงคมนาคมในเดือนธันวาคม 1951 (2494) ได้รับพระราชทานยศจอมพลอากาศคนแรกในปี 1954 (2497) และได้รับตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรีในปีถัดมา¹ จะเห็นได้ว่าจอมพลอากาศพื้นเป็นขุนศึกทัพฟ้าคนสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ให้ความไว้วางใจตั้งแต่เป็นนายทหารคนสนิทสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นฐานอำนาจที่มีพลังมากพอในฐานะผู้

¹ เรียบเรียงจาก กองทัพอากาศ. (2530). เล่มเดิม.

ปัญหาการทหารอากาศ ความสัมพันธ์ที่สนิทสนมของทั้งสองทำให้การจัดตั้งหน่วยงานภายในกองทัพอากาศได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างราบรื่น

3.9.2. บทบาทของพลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พลอากาศเอก หลวงเชิดวุฒากาศ รองผู้บัญชาการทหารอากาศ (1949–1957) เป็นนักบินขับไล่ฝีมือดี มีความสามารถด้านการกีฬาและมีนิสัยทำงานเฉียบขาด ภายหลังเหตุการณ์กบฏบวรเดชทำให้กองทัพอากาศขาดแคลนนักบินที่เรียนจบจากต่างประเทศ เป็นผลให้ พล.อ.อ. หลวงเชิดวุฒากาศ ได้ไปเรียนต่อที่อิตาลี ต่อมาเมื่อปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เข้าทำงานเป็นเสนาธิการทหารอากาศ ทั้งนี้ พล.อ.อ. หลวงเชิดวุฒากาศ เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการบินและการสอนหนังสือ ทำให้ในปี 1946 (2489) ท่านเป็นหัวหน้าคณะ MISSION ในส่วนของกองทัพอากาศเดินทางไปประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพื่อจัดหาอุปกรณ์ที่เหลือใช้จากสงครามตามข้อผูกพันทางการเมืองที่รัฐไทยตกลงกับฝ่ายสัมพันธมิตรหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2¹ ตลอดจนสั่งซื้อนำเข้าตำราจากทั้งสองประเทศ จากบทบาทของท่าน ทำให้เมื่อกองทัพอากาศจัดตั้งกรมยุทธศึกษา ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารอากาศในปี 1948 (2491) และเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการในเวลาต่อมา² ในส่วนตำแหน่งทางการเมืองดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการในปี 1952 (2495) ตลอดสมัยรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในส่วนนี้จะเห็นว่าจากการที่ท่านได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งในคณะรัฐมนตรีนั้น เนื่องจากเป็นรองผู้บัญชาการทหารอากาศและเป็นผู้ที่บุกเบิกทางการศึกษาในการจัดตั้งสถานศึกษาในกองทัพอากาศ

3.9.3. บทบาทของพลอากาศโท มุนี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฎ์ ในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

พลอากาศโท มุนี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฎ์ จบการศึกษาจากโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยในปี 1911 (2454) และสามารถสอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงได้เรียนต่อในด้านวิศวกรรมเครื่องกล ณ มหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ สำเร็จการศึกษาในปี 1916 (2459) พร้อมกับดิกิริปริญาเทียบดนิยมนอันดับ 1 หลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ท่านได้กลับมารับราชการเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงงานกรมอากาศยานทหารบกในปี 1921 (2464) ในฐานะ

¹ สจข. (3)สร.0201.3/17 ส่งนายทหาร บก. เรือ อากาศ (คณะมิชชัน) ไปเยี่ยมและดูกิจการต่าง ๆ ประเทศอังกฤษและอเมริกา (15 ก.ค. 2489 – 1 ก.ย. 2490).

² หะริน หงสกุล. (2535). หนังสือแฉงานศพ โดย พล.อ.อ. หะริน หงสกุล. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์. หน้า 11-24

วิศวกรหรือนายช่างอากาศได้มีส่วนร่วมในการสร้างเครื่องบินร่วมกับหลวงเนรมิตรไพชยนต์ แต่ชีวิตของท่านได้มาสู่ในจุดสูงสุดในยุคมีดของกองทัพอากาศ คือ หลังจากเหตุการณ์กบฏบวรเดช ในปี 1933 (2476) พล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฎ์¹ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมอากาศยาน ซึ่งการแต่งตั้งดังกล่าวได้สร้างความแปลกใหม่ให้กับกองทัพเนื่องจากท่านไม่ได้เป็นนายทหารอากาศฝ่ายพลรบ แต่เป็นผู้ช่วยพลรบ ทั้งนี้ท่านรั้งตำแหน่งจนกระทั่งกรมอากาศยานได้ก่อรูปเป็น กองทัพอากาศอย่างเต็มตัวและท่านออกจากกองทัพอากาศในปี 1941 (2484) อย่างไรก็ตามท่านได้รับการแต่งตั้งเป็นที่ปรึกษาการป้องกันราชอาณาจักรและเข้าประจำกรมเสนาธิการทหารท่ามกลางสภาวะการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

ด้านตำแหน่งทางการเมืองแม้ท่านจะไม่ได้เป็นหนึ่งในคณะราษฎรแต่ก็ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีตั้งแต่รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนาจนถึงรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งยังได้รับการแต่งตั้งเป็นรองนายกรัฐมนตรีในหลายครั้ง ในปี 1953 (2496) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี กระทั่งถูกย้ายเก้าอี้ให้นั่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมในเดือนมิถุนายนในปีเดียวกันและถูกย้ายกลับมานั่งตำแหน่งเดิมพร้อมกับตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรีในปลายปี 1953 (2496) ในส่วนการดำรงตำแหน่งในกระทรวงอุตสาหกรรมเป็นเพราะท่านมีความรู้ในด้านนี้เป็นที่ประจักษ์อยู่แล้ว แต่ในตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีนั้น หากพิจารณาจากคำไว้อาลัยในหนังสืองานศพสามารถสรุปความได้ว่า เนื่องจากการประชุมองค์การระหว่างประเทศ จอมพล ป. พิบูลสงครามจึงต้องการคนที่มีความเชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษ จึงประกาศแต่งตั้งให้ พล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฎ์ ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี¹ อย่างไรก็ตามในปี 1955 (2498) เกิดการสลับเก้าอี้กันระหว่างผู้บัญชาการทหารอากาศ ทำให้ท่านต้องดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมแทน

จะเห็นได้ว่าในปี 1955 (2498) เกิดการโยกย้ายตำแหน่งทางการเมืองบ่อยครั้งเนื่องจากจอมพล ป. พิบูลสงครามต้องการปรับดุลอำนาจภายใน นอกจากการจัดตั้งขุนศึกทัพฟ้าทั้งสามเป็นฐานอำนาจในส่วนของกองทัพอากาศแล้ว ในปีเดียวกันได้ทำการลดอำนาจของ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ โดยยุบกรรมการนิติบัญญัติและปลดตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ยกเลิกคณะกรรมการการอบรมข้าราชการและประชาชน พร้อมกับยกเลิกคณะกรรมการพิจารณาการปฏิบัติราชการตามมติประชาชน และมีพระราชโองการฯ ให้จอมพลผิน ชุณหะวัณ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกลาโหม ซึ่งการยกเลิกตำแหน่งและคณะกรรมการ

¹ กองทัพอากาศ. (2528). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฎ์*. หน้า 55.

ดังกล่าวนี้เป็นการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาลให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นและลดการพึ่งพาจากคณะรัฐประหาร¹ แต่การแข่งขันของกลุ่มทางการเมืองยังคงดำเนินต่อไป

3.9.4. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับการรักษาอำนาจทางการเมือง

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แสวงหาฐานอำนาจจากการเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธไมตรี เป้าประสงค์สำคัญคือการเยือนสหรัฐอเมริกา เพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจแก่รัฐบาลไทย ซึ่งเป็นการสร้างเสริมอำนาจนอกเหนือจากมิติด้านความมั่นคงที่คู่แข่งครอบครองอยู่ ผลพวงจากการเดินทางท่ามกลางประเทศที่มีประชาธิปไตยนี้ทำให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นำแนวคิดในการเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์และไฮด์ปาร์คเพื่อสร้างบรรยากาศการฟื้นฟูประชาธิปไตยในสังคม ลดความตึงเครียดให้กับระบอบเผด็จการและเป็นการชี้แจงมวลชนเพื่อการสนับสนุนตนในการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นในปีถึงพุทธกาลที่จะถึงนี้ แต่ทั้งนี้การเปิดพื้นที่เพื่อสร้างประชาธิปไตยดังกล่าวนั้นกลับส่งผลกระทบซ้ำมาจากที่จอมพล ป. พิบูลสงครามคาดหวังไว้ เพราะมีการปราศรัยปัญหาการดำเนินงานของรัฐบาลเผด็จการและรัฐบาลโน้มเอียงกับสหรัฐฯ มากเกินไป จนถึงการวิพากษ์ต่อกรณีการสวรรคตของรัชการที่ 8 อย่างโจ่งแจ้ง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้สร้างภาพลักษณ์ที่ย่ำแย่ให้แก่อำนาจยิ่งขึ้นไปอีก

สังเวียนการแข่งขันอำนาจทางการเมืองเริ่มขึ้นเพื่อต้อนรับการเลือกตั้งปี 1957(2500) โดยแต่ละกลุ่มได้สร้างพรรคการเมืองเพื่อให้กลุ่มทหารของตนได้ควบคุมเก้าอี้ในสภาในการบริหารภายใต้ภาพลักษณ์รัฐบาลอันมาจากการเลือกตั้ง ทางกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงครามได้จัดตั้งพรรคเสรีมนังคศิลาในวันที่ 9 กันยายน 1955 (2498) ทำการรวบรวมไพร่พลสำคัญ เช่น จอมพล ผิน ชุณหะวัณ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พล.ร.อ. หลวงยุทธศาสตร์โกศล จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาณีน จอมพลอากาศเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พล.อ. เภา เพียรเลิศ พล.อ.เดชเดชประดิษฐ์ พล.ร.อ. หลวงชำนาญ อรรถยุทธ ในส่วนฝ่ายอนุรักษนิยม ได้จัดตั้งพรรคประชาธิปไตย ควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค มีคณะกรรมการพรรค เช่น น.อ. หลวงศุภชลาศัย พ.ต. หลวงสวัสดิยานุกร พรรคเสรีประชาธิปไตย โดยมี เมธ รัตนประสิทธิ์ เป็นหัวหน้าพรรค

การเลือกตั้งได้เกิดขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ โดยที่พรรคเสรีมนังคศิลาครองที่นั่ง ส.ส. ได้มากกว่า 100 เสียง จาก 121 เสียง² แต่กระแสดูความไม่โปร่งใสของการเลือกตั้งในพระนครจากการใช้ ไฟไฟ หรือบัตรเลือกตั้งปลอม กับการใช้ “พลร่ม” หรือบุคคลที่เวียนลงคะแนนให้กับพรรคของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้หนังสือพิมพ์ทำการวิพากษ์วิจารณ์การทุจริตนี้

¹ สุชาติ ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 336.

² *แหล่งเดิม*. หน้า 356.

อย่างไรก็ตามรัฐบาลจอมพล ป. ก็สามารถจัดตั้งคณะรัฐมนตรีได้ในวันที่ 31 มีนาคม ในปีเดียวกัน ซึ่งรายชื่อ นายทหารอากาศที่เข้าไปเป็น สส. ประเภทที่ 1 คือ พล.อ.ท. มณี มหาสันทนะฯ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ จอมพลอากาศ พิน รณอากาศ ฤทธาคนี เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงสาธารณสุข และท้ายสุดคือ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยกระทรวงคมนาคม¹ ซึ่งนายทหารท่านนี้เป็นผู้บัญชาการกองบิน ยุทธการ ซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญในการควบคุมกำลังรบของกองทัพอากาศ

ทั้งนี้จุดจบของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม เริ่มมีเค้าลางชัดเจนขึ้น อันเนื่องมาจากรัฐบาลเริ่มหันไปดำเนินนโยบายความเป็นกลางด้วยการหันไปสานสัมพันธ์กับจีนแผ่นดินใหญ่ ซึ่งสหรัฐฯ ไม่พอใจเท่าที่รัฐบาลที่ถอยห่างจากสหรัฐฯ สหรัฐฯ ต้องการสนับสนุนสถาบันกษัตริย์ให้มีส่วนสำคัญในการทำสงครามจิตวิทยาคนไทยให้ร่วมต่อต้านคอมมิวนิสต์² แต่จากสถานการณ์ในปีครบรอบกึ่งพุทธกาลนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่ารัฐบาลมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นกับสถาบันกษัตริย์ รวมไปถึงการแตกหักของคณะรัฐบาลเอง โดยเฉพาะประเด็นการจัดตั้งพรรคสหภูมิของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในวันที่ 21 มิถุนายน 1957 (2500) ซึ่งการจัดตั้งดังกล่าวได้ดึงตัว ส.ส. ประเภทที่ 1 จากพรรคเสรีมนังคศิลาและพรรคร่วมรัฐบาลไปจนจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่มีฐานเสียงเพียงพอ ฝ่ายรัฐบาลจึงแก้ไขปัญาโดยการเพิ่มจำนวน ส.ส. ประเภทที่ 2 เพื่อเพิ่มคนของกลุ่มตนเข้าสู่เก้าอี้รัฐสภา ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้ทวีความไม่พอใจกับกลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่ได้เรียกร้องให้ยกเลิก ส.ส. ประเภทที่ 2 ตั้งแต่ก่อนการเลือกตั้งอยู่แล้ว แม้จอมพล ป. พยายามกำจัดฝ่ายที่ต่อต้านตนหลังการจัดตั้งรัฐบาลก็ตามแต่ไม่เป็นผล เพราะการจัดตั้งพรรคการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ นอกจากจะเป็นการประกาศรอยร้าวต่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะเดียวกันยังเป็นการเพิ่มฐานอำนาจของตน อันมาจาก ส.ส. ที่ไม่พอใจกับการแบ่งที่นั่งในรัฐสภา ทำการชักชวนมติประชาชนจากกระแสต่อต้านสหรัฐฯ สืบเนื่องมาจากการเปิดเพรสคอนเฟอเรนซ์กับไฮด์ปาร์ค และการต่อต้านจากมวลชนฝ่ายซ้าย ที่คัดค้านรัฐบาลต่อการสนับสนุนสหรัฐฯ ในการทำสงครามในอินโดจีน แม้ภายหลังรัฐบาลจะปรับการดำเนินนโยบายที่มีความเป็นกลางมากขึ้นแล้วก็ตาม³

¹ แหล่งเดิม. หน้า 373.

² ญัฐพล ใจจริง. (2556). *ขอฝันใฝ่ในฝันอันเหลือเชื้อ: ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิวัติสยาม (พ.ศ. 2475-2500)*. หน้า 323.

³ เรียบเรียงจาก สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 386-397.

ความขัดแย้งดังกล่าวนำมาสู่การรัฐประหาร 1957 (2500) ซึ่งเป็นการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองจนในที่สุดได้แตกออกเป็น 2 ขั้ว คือ กลุ่มรอยัลลิสต์ สถาบันกษัตริย์และกลุ่มทหาร และ กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ร่วมกับกลุ่ม พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ และกลุ่มปรีดี พนมยงค์ ทำยุดกลุ่มที่กุมชัยชนะช่วงชิงรัฐประหารได้ก่อนก็คือกลุ่มแรก ที่มีผู้นำรัฐประหารนั้นคือ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ พร้อมกับควบตำแหน่งเป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร จากพระบรมราชโองการเมื่อคืนวันที่ 16 กันยายน 1957 (2500) การรัฐประหารครั้งนี้ถือเป็นการปิดฉากทางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คณะราษฎรตั้งแต่ 2475 และประเด็นการสวรรคตของการที่ 8 แต่ในทางกลับกันเป็นการเปิดฉากการสืบทอดอำนาจเผด็จการของกลุ่มรัฐประหารกับการสร้างพันธมิตรสหรัฐฯ และการฟื้นฟูสถาบันกษัตริย์ในเวลาต่อมา

3.10. ฐานอำนาจทัพฟ้าภายใต้กลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

3.10.1. กองทัพอากาศกับการเปลี่ยนขั้วอำนาจทางการเมือง

จากเหตุการณ์รัฐประหาร 1957 (2500) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนขั้วอำนาจภายในกองทัพอากาศ จะเห็นได้ว่าแต่เดิมกลุ่มทหารอากาศที่มีตำแหน่งทางการเมืองและมีความใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม นับตั้งแต่หลังการรัฐประหาร 1951(2500) จำต้องหมดบทบาททางการเมืองและบางส่วนได้ถูกโยกย้ายไปยังกองบัญชาการทหารสูงสุด ได้แก่ จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศ และพล.อ.อ. หลวงเชิดวุฒากาศ อดีตครองผู้บัญชาการทหารอากาศ ถูกย้ายให้ดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาการทหาร ณ กองบัญชาการทหารสูงสุด¹ ส่วนพล.อ.ท. มณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฏ์ ได้ยุติบทบาททางการเมือง ทั้งนี้นายทหารที่เป็นส.ส. ประเภทที่ 2 บางส่วนถูกย้ายไปยังกองบัญชาการทหารสูงสุดเช่นกัน

ในส่วนของกลุ่มทหารอากาศที่เข้าร่วมคณะรัฐประหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แก่ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ และรักษาการผู้บังคับการกองบินยุทธการ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา เลื่อนจากผู้บังคับการทหารอากาศดอนเมืองขึ้นเป็นเสนาธิการทหารอากาศ² จะเห็นได้ว่ากลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้คัดเลือกผู้เข้าร่วมรัฐประหารจากนายทหารที่ทำการคุมกองบินยุทธการ ซึ่งเป็นกำลังรบสำคัญของกองทัพอากาศ เนื่องจากประกอบไปด้วยเครื่องบินที่ใช้ทำการรบและการขนส่งกำลัง

¹ สจข. กป/7/2500/ บ.4.3 ปลดผู้ใกล้ชิดกับ พล.ต.อ. เผ่า หลายคนไปประจำกรมฯ หลวงชาติรับหน้าที่วันเดียวก็ถูกไปแทนพระยาราม. พิมพ์ไทย 20 ก.ย. 2500.

² สจข. กป/7/2500/ บ.4.3 ปลดผู้ใกล้ชิดกับ พล.ต.อ. เผ่า หลายคนไปประจำกรมฯ หลวงชาติรับหน้าที่วันเดียวก็ถูกไปแทนพระยาราม. พิมพ์ไทย 20 ก.ย. 2500.

รวมทั้งมีนายทหารที่ควบคุมกำลังในเมืองหลวง เพื่อทำการควบคุมพื้นที่ทำการรัฐประหารในพระนคร ซึ่งทั้งสองท่านได้เป็นกำลังสำคัญในการคุมตัวนายทหารจากกลุ่มอำนาจเก่าในวันที่รัฐประหารเช่นกัน

การแต่งตั้งรัฐบาลของพจน์ สารสิน ปรากฏชื่อนายทหารอากาศเพียงหนึ่งท่านที่ได้รับตำแหน่ง คือ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ส่วนด้านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ปรากฏชื่อนายทหารอากาศจำนวน 8 นาย ได้แก่ พล.อ.ท. หลวงเจริญจรัลพร พล.อ.ท. เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พล.อ.ต. เทพ เกษมุตติ พล.อ.ท. บุญชู จันทรุเบกษา พล.อ.จ.ต. สวัสดิ์ พรขำนิ พล.อ.จ.ต. วงษ์ พุ่มพุดผล พล.อ.ต. ศิริ เมืองมณี น.อ.ท. มานะ สังขวิจิตร¹ ซึ่งการตั้งรัฐบาลที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นพลเรือน เนื่องจากพจน์ สารสิน เป็นบุคคลที่สามารถเข้ากับฝ่ายทหาร ประชาชนและกษัตริย์ได้ดี เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการต่างประเทศ เพราะเคยเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และเลขาธิการซีโต้² จากคุณสมบัติดังกล่าวจึงทำให้พจน์ สารสิน เป็นตัวเลือกที่จะทำให้อำนาจและสหรัฐฯ ยอมรับรัฐบาลที่ก่อตั้งจากคณะรัฐประหารนี้ อย่างไรก็ตามหลังการเลือกตั้งในวันที่ 15 ธันวาคม 1957 (2500) พจน์ไม่ขอรับหน้าที่ในการเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไป ทำให้รัฐบาลในปี 1958 (2501) เปลี่ยนนายกรัฐมนตรีเป็นจอมพล ถนอม กิตติขจร มือขวาคนสำคัญของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งการดำเนินงานของรัฐบาลชุดนี้ประสบปัญหาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะความขัดแย้งของ ส.ส. ระหว่างพรรคชาติสังคมและพรรคสหภูมิและพรรคเสรีมนังคศิลา ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวจะเล่าเรื่องผ่านชีวิตและการทำงานจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ในฐานะเลขาธิการพรรคชาติสังคมและขุนศึกคนสำคัญของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

3.10.2. บทบาทของจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร กับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ด้านชีวิตส่วนตัวก่อนเป็นขุนศึกทัพบกของจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร แต่เดิมเป็นชาวบ้านโป่ง จ. ราชบุรี เกิดเมื่อ 15 สิงหาคม 1914 (2475) เป็นบุตรของนายหรั่ง วัฒนางกูรและนางพิช วัฒนางกูร ศึกษาที่โรงเรียนทวีธาภิเศกและโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก เริ่มรับราชการในปี 1934 (2477) สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียน

¹ อ้างอิงยศเดิมจากประกาศแต่งตั้งวันที่ 20 กันยายน 1957 ใน สจข. สร.0201.2.1/37 แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ประเภทที่ 2 (26 เมษายน 2499 – 29 กรกฎาคม 2501).

² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). *สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตย*. หน้า 87.

การบินในปี 1936 (2479) เข้าประจำการเป็นนักบินกองบินน้อยที่ 2 ในชีวิตราชการทหารของจอมพลอากาศเฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เรียกได้ว่าเป็นทหารอากาศที่เชี่ยวชาญทางด้านการรบเป็นอย่างดี เห็นได้จากการได้รับเหรียญกล้าหาญจากเหตุการณ์สงครามอินโดจีนฝรั่งเศสในปี 1941 (2484) และได้รับพระราชทานช้อยพิภพยศระดับแพรวแถบเหรียญกล้าหาญจากเหตุการณ์ยกพลขึ้นบกของญี่ปุ่น จ. ประจวบคีรีขันธ์ ในระหว่างรับราชการได้เข้าศึกษาโรงเรียนเสนาธิการทหารบกและสำเร็จการศึกษาในปี 1948 (2491) หลังจากนั้นสองปีต่อมา กองทัพอากาศส่งไปเรียนต่อที่โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ ประเทศอังกฤษ และกลับมาในปี 1952 (2495) จากนั้นศึกษาต่อที่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรและสำเร็จการศึกษาในปี 1955 (2498) ด้วยความสามารถทางการบินที่โดดเด่นทำให้จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เติบโตในสายงานของกองบิน ยุทธการตั้งแต่การเป็นผู้บังคับกองบิน เสนาธิการกองบินยุทธการ ผู้บัญชาการกองบินยุทธการ จนกระทั่งได้รับตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งพลอากาศโทในวันที่ 19 กันยายน 1957 (2500) และได้รับตำแหน่งเป็นพลอากาศเอกในปีถัดมา¹ การได้รับตำแหน่งดังกล่าวมีความเหมาะสมด้วยความสามารถในด้านการบิน เนื่องจากเป็นทหารคุมกำลังรบในส่วนของกองบินยุทธการมาก่อน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าท่านได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพลอากาศเอกเร็วมากใช้เวลาเพียง 1 ปี หลังจากดำรงตำแหน่งพลอากาศโท

สายสัมพันธ์ระหว่างจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เริ่มต้นขึ้นก่อนรัฐประหาร 1957 (2500) จากการที่ยื่นหนังสือลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรในวันที่ 23 สิงหาคม 1957 (2500) ซึ่งการลาออกในครั้งนั้นไม่เกินไปเพียงตัวจอมพลท่านนี้ แต่ในช่วงเวลาเดียวกันจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียร ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีเช่นกัน สืบเนื่องมาจากการแตกหักระหว่างกลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่แตกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ตั้งแต่การปรับที่นั่งในสภาฯ จากการเลือกตั้งในเดือนกุมภาพันธ์ 1957 (2500) ที่เอื้อให้กับ ส.ส. ประเภทที่ 1 ที่มาจากการเลือกตั้งมากกว่า ส.ส. ประเภทที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นพรรคพวกของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ รวมไปถึงการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม พยายามลดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จากการแต่งตั้งให้นายปุ่น จาติกวณิช เลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายการเมืองไปเป็นหัวหน้ากองคลัง สำนักงานกึ่งแบ่งรัฐบาลแทนที่นายยศ อินทรโกมาลย์สุต ซึ่งทำให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะประธานกรรมการสลากกินแบ่งรัฐบาลไม่พอใจ² สาเหตุของการลด

¹ กองทัพอากาศ. 2503. *ไว้อาลัย*. หน้า 13-18.

² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2553). *เล่มเดิม*. หน้า 388-389.

อำนาจดังกล่าวเป็นเพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกรงว่าทางพรรคสหภูมิซึ่งเป็นพรรคที่แตกตัวออกมาจากพรรคเสรีมนังคศิลาเดิมและเป็นพรรคที่สนับสนุนจอมพลสฤษดิ์เอง (อันเนื่องมาจากนายสงวน จันทรสชานา เลขาธิการพรรคและเป็นพี่น้องต่างมารดาของจอมพลสฤษดิ์) จะนำเงินจากกองสลาก มาทำกิจกรรมในพรรคสหภูมิเพื่อคัดค้านต่อพรรคเสรีมนังคศิลา อย่างไรก็ตามแม้ นายทหารทั้งสี่ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีแต่ยังดำรงตำแหน่งราชการในกองทัพทำการคุมกำลังทหารต่อไป ในส่วนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ในยุคก่อนที่จะประกาศตัวเข้ากลุ่มสี่เสาเทเวศน์นั้น ในปี 1951 (2494) ท่านได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฐานะเป็น ส.ส. ประเภทที่ 2 และในปี 1957 (2500) ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม (ซึ่งภายหลังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการเกษตรและสหกรณ์)

ทั้งนี้ภารกิจภายในกองทัพอากาศในฐานะผู้บังคับการกองบินยุทธการ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้เดินทางร่วมไปกับจอมพลอากาศ พัน รณอากาศ ฤทธาคนี หัวหน้าคณะ ในการเยือนฐานทัพอากาศสิงคโปร์ตามคำเชิญของกองทัพอากาศอังกฤษภาคตะวันออกเฉียงใต้ในปี 1949 (2492)¹ ตลอดจนเดินทางไปเยือนประเทศพันธมิตรในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ในนามคณะทูตพิเศษกองทัพอากาศ เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีทางทหารในเดือนเมษายน 1957 (2500) ซึ่งเป็นการดูงานของฐานทัพอากาศในประเทศฟิลิปปินส์ ได้หวน ญีปุ่น เกาหลีและหน่วยกองทัพอากาศภาคตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาที่เกาะโอกินาวา การไปครั้งนั้นนอกจากจะเป็นการไปดูการดำเนินงานและความช่วยเหลือของกองทัพอากาศในแต่ละประเทศแล้ว ยังเป็นการประสานงานทางสหรัฐฯ ให้ทางกองทัพอากาศไทยได้ส่งนายทหารมาที่เกาะไต้หวัน (จีนคณะชาติ) เพื่อฝึกภาคปฏิบัติภาคพื้นดินในการใช้เครื่องมือถ่ายภาพในการสอดแนมทางเครื่องบิน ทั้งนี้ยังเป็นการเร่งรัดให้ทางสหรัฐฯ ส่งมอบเครื่องบินเครื่องบินเจ็ตแทนเครื่องบินโบพัด (แบร์แคต) ให้กับกองทัพอากาศไทยอย่างเร่งด่วน² และภารกิจในฐานะผู้คุมกองบินยุทธการได้ทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการซ่อมรบของซีโต้ที่ได้กล่าวถึงไปแล้ว

หากกล่าวถึงการเมืองภายในพรรคชาติสังคม จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้รับตำแหน่งเป็นเลขาธิการพรรคชาติสังคม หากกล่าวย้อนไปถึงจุดประสงค์ของการจัดตั้งพรรคนี้ เพื่อเป็นแกนกลางให้คณะรัฐประหารสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ ตามเงื่อนไขที่ว่าต้องมี ส.ส. พรรคเดียวที่มีเสียงเกินครึ่งของสภา จึงทำให้ทางจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรวบรวม

¹ กองทัพอากาศ. (2503). เล่มเดิม. หน้า 13-18.

² สจข. (3)สร.0201.20.1.1/44 คณะทูตพิเศษของกองทัพอากาศไทย เดินทางไปเยี่ยมเยือนกองทัพอากาศประเทศต่าง ๆ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ (9 พ.ค. 2500).

ส.ส. จากพรรคเสรีมนังคศิลาและพรรคสหภูมิเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาล โดยตั้งตนเองเป็นหัวหน้าพรรค จอมพล ถนอม กิตติขจรและสุกิจ นิมมานเหมินท์ เป็นรองหัวหน้าพรรคและจอมพลประภาส จารุเสถียร เป็นเลขาธิการพรรค¹ ทั้งนี้เลขาฯ ได้ตัดสินใจลาออกในเวลาต่อมาโดยให้เหตุผลไว้ว่าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย ซึ่งจะต้องรับผิดชอบการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรต่อไป เพื่อปราศจากข้อครหาในทางและให้ผู้คนที่เหมาะสมปฏิบัติหน้าที่แทนสืบไป² จึงทำให้ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เข้ารับตำแหน่งหน้าที่นี้แทน แม้ทศปวกาศผู้นี้เป็นที่ไว้วางใจหัวหน้าพรรคชาติสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดึงตัวไปกระชับเป็นคนสุดท้ายก่อนออกเดินทางไปยัง สหรัฐฯ โดยให้จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ทำหน้าที่เขียนจดหมายเล่าความเป็นไปของพรรคส่งให้ทราบสัปดาห์ละหนึ่งครั้งและกล่าวว่า ถ้าหากรัฐบาลทำอะไรไม่ดีจนประชาชนเห็นว่าเสียหายแล้วก็ขอให้ทุกคนเดินแถวลาออกอย่างชายชาติทหาร เกิด³

ตลอดระยะเวลาในการทำงานเป็นเลขาธิการพรรคชาติสังคม นอกจากจะเป็นผู้รายงานความเคลื่อนไหวภายในพรรคชาติสังคมให้กับท่านหัวหน้าพรรคทราบแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข่าวแก่นักหนังสือพิมพ์ โดยครั้งหนึ่งจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้ให้สัมภาษณ์แก่นักหนังสือพิมพ์ประเด็นเรื่องพรรคชาติสังคมอาศัยเงินจากการค้าในการจัดตั้งพรรคฯ ซึ่งภายหลังจอมพล ประภาส จารุเสถียร รัฐมนตรีมหาดไทยและรองหัวหน้าพรรคชาติสังคม ได้ออกมาแก้ข่าวดังกล่าวและกล่าวถึงเลขาธิการพรรคฯ ไว้อย่างเจ็บแสบว่าพูดอวดเก่งในกรณีถึงเรื่องสถานการณ์ปัจจุบันว่าสามารถควบคุมได้⁴ ซึ่งสถานการณ์ในตอนนั้นคือ การเตรียมการเลือกตั้งซ่อมในเขตพระนครและธนบุรีนั้น ถูกจับตามองว่าพรรคใดจะได้คะแนนเสียงจากเขตเลือกตั้งดังกล่าว หากวิเคราะห์จากกรณีการให้ข่าวของแม่ทัพฟ้าแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์ในการลงเล่นการเมืองที่ถือว่ายังมีไม่เพียงพอ และแสดงออกถึงความสัมพันธ์ไม่ลงรอยกันนักกับจอมพล ประภาส จารุเสถียร ในการออกได้ข่าวผ่านหนังสือพิมพ์อย่างโจ่งแจ้ง แต่การทำงานในฐานะเลขาธิการพรรคฯ ยังคงดำเนินต่อไป ซึ่งในขณะที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทางไปผ่าตัดที่สหรัฐฯ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ได้รู้ดีไปรายงานปัญหาถึงสหรัฐฯ ในเรื่องการ

¹ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 88.

² สจข. ก/ป7/2501/บ. 1.2 พรรคชาติสังคม ประกาศยื่นใบลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการชาติสังคม อ้างว่ามีหน้าที่ต้องคุมเลือกตั้ง. สยามรัฐ 7 ม.ค. 2501.

³ สจข. ก/ป7/2501/บ. 6.7 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนไปอเมริกา). พิมพ์ไทย 24 ม.ค. 2501.

⁴ สจข. ก/ป7/2501/บ.1.2 พรรคชาติสังคม ที่ว่ารัฐบาลคุมสถานการณ์ไว้ได้ ชาติสังคมไม่เคยได้ทุนการค้า. พิมพ์ไทย 19 ก.พ. 2501.

ปรับปรุงภาษี ข้าวลาออกของจอมพล ถนอม กิตติขจร ตลอดจนความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในพรรคชาติสังคม¹ อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาแม่ทัพฟ้าได้ลาออกจากการเป็นเลขาธิการพรรคฯ โดยให้เหตุผลว่ามีภาระทางอื่นมากบริหารงานพรรคไม่เต็มที่ ซึ่งผู้ที่สืบทอดตำแหน่งดังกล่าวคือ พล.อ. พงศ์ ปุณณกัณฑ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม² แม้เส้นทางการเมืองของจอมพล เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร จะไม่ได้ยืนยาวมากนัก แต่การเคลื่อนไหวของแม่ทัพฟ้ามักจะเป็นที่จับตาของหนังสือพิมพ์อยู่เสมอ เพราะยังทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อบริหารระหว่างจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่พักผ่อนอยู่อังกฤษ กับจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ในการรายงานข่าวถึงความเป็นไปในพรรคชาติสังคมและปัญหาที่รัฐบาลเผชิญ³ สถานการณ์ดังกล่าวได้สร้างความระส่ำระสายแก่การดำเนินงานของรัฐบาลเป็นอย่างมาก จนนำมาสู่วาระการล่มสลายของรัฐบาลถนอมในวันที่ 20 ตุลาคม 1958 (2501)

ผลจากการรัฐประหารที่มีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ ได้สร้างความพึงพอใจแก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ในการสร้างเสถียรภาพของประเทศไทยให้สามารถดำเนินการนโยบายระหว่างประเทศได้ จากการพบกันระหว่างจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะปฏิวัติ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ผู้บัญชาการกองทัพอากาศไทย นายถนัด คอมมันต์ ที่ปรึกษาฝ่ายต่างประเทศของคณะปฏิวัติกับพลเอก โทมัส ดี ไวท์ (Thomas Dresser White, 1957-1961) เสนาธิการทหารอากาศอเมริกัน ณ หอประชุมกองทัพบกในเดือนธันวาคม 1958 (2501) ได้พูดคุยถึงประเด็นการช่วยเหลือทางการทหารที่จะให้ความช่วยเหลือเพิ่มมากขึ้นโดยคำนึงถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนไทย ซึ่งการพบปะครั้งนี้เสนาธิการทหารอากาศสหรัฐฯ ได้กล่าวแสดงความรู้สึกยินดีมากที่ได้พบหัวหน้าคณะปฏิวัติที่มีหน้าที่สำคัญในการปรับปรุงประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าไปโดยเร็ว ซึ่งทางหัวหน้าคณะปฏิวัติตอบสนองโดยการกล่าวว่า บรรดาเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายกำลังแก้ปัญหาและอุปสรรคความก้าวหน้าของประเทศ⁴ จะเห็นได้ว่าปัญหาที่กล่าวนั้นก็คือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นก่อนหน้าการรัฐประหาร ซึ่งการเข้ามาของรัฐบาลที่ควบคุมโดย

¹ สจข. ก/ป7/2501/บ.1.2 พรรคชาติสังคม จะวิฤตษ์ในต้นสัปดาห์พร้อมการสังคายนาลูกพรรค สารเสรี 18 เม.ย. 2501.

² สจข. ก/ป7/2501/บ.1.2 พรรคชาติสังคม เฉลิมเกียรติลาออกจากเลขาธิการชาติสังคม “เหนื่อย” และมี “ภาระ” เป็นเหตุผลลาออก สารเสรี 18 มิ.ย. 2501.

³ สจข. ก/ป7/2501/บ.6.6 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ระหว่างอยู่ที่ลอนดอน – กลับจากลอนดอน).

⁴ สจข. ก/ป7/2501/บ.10.10 คณะปฏิวัติและหัวหน้าคณะปฏิวัติ. เสธ.อากาศสหรัฐพบจอมพลสฤษดิ์ จะช่วยไทยมากขึ้น สารเสรี 27 ธ.ค. 2501.

ทหารเป็นการสร้างเสถียรภาพของรัฐ เพื่อให้สะดวกต่อการประสานงานด้านความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ

สถานการณ์ภายนอกชายแดนไทยเริ่มมีการเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ความร่วมมือทั้งในด้านโครงการความช่วยเหลือทางทหารและการซ้อมรบของภาคีซีได้มีเพิ่มขึ้นเช่นกัน หากจะกล่าวย้อนไปในปีรัฐประหาร 1957 (2501) เกิดการซ้อมรบ VAYUBUT ระหว่างวันที่ 10-26 เมษายน ใช้พื้นที่การฝึกครอบคลุมดอนเมือง สระบุรีและนครราชสีมา การฝึกครั้งนี้เป็นการรวบรวมระหว่างกำลังทางพื้นดินและกำลังทางอากาศ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการรบจริงที่ต้องใช้กำลังทางอากาศทำลายเป้าหมายที่จะเป็นอันตรายต่อกำลังทางภาคพื้นดิน โดยมี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รองเสนาธิการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้อำนวยการฝึก ตั้งกองอำนวยการฝึกที่กรมเสนาธิการ กระทรวงกลาโหม พล.อ.อ. เทพ เกษมุตติ รองผู้บัญชาการกองบินยุทธการ เป็นผู้บังคับกำลังทางอากาศฝ่ายไทย ตั้งกองบังคับการกำลังทางอากาศที่สโมสรกองทัพอากาศ ในระหว่างการฝึก¹ ในปี 1959 (2499) การฝึกที่ใช้กำลังทางอากาศเริ่มเพิ่มการฝึกการป้องกันภัยทางอากาศหรือการฝึก AIRPROGRESS ในวันที่ 2-8 มีนาคม ใช้พื้นที่ดอนเมืองและนครราชสีมา เป็นพื้นที่ทำการฝึก มี พล.อ.ต. กมล เดชะตุงคะ เจ้ากรมยุทธการทหารอากาศรับหน้าที่เป็นผู้อำนวยการฝึก² จะเห็นได้ว่าซีโต้ให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมด้านกำลังรบที่เป็นไปในลักษณะของการร่วมรบระหว่างภาคพื้นอากาศและภาคพื้นดิน ควบคู่ไปกับการเร่งพัฒนาด้านการคมนาคมโดยเฉพาะการสร้างสนามบิน

การเคลื่อนไหวของกองทัพอากาศไทยในปี 1960 (2503) มีการรับมอบสนามบินจากความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐฯ และการสร้างความร่วมมือทางทหารกับสาธารณรัฐจีนหรือจีนคนะชาติ ในส่วนการรับมอบสนามบินในเดือนมีนาคม จอมพลอากาศ เฉิมเกียรติ วัฒนางกูร พร้อมด้วยจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้รับมอบสนามบินจากนายยู อเล็กซิส จอห์นสัน (Ural Alexis Johnson, 1958-1961) เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ได้แก่ สนามบินเชียงใหม่ สนามบินนครราชสีมา สนามบินอุบลราชธานีและสนามบินอุดรธานี ซึ่งมีงบประมาณการสร้าง 124,600,000 บาท โดยจุดประสงค์ของการสร้างสนามบินทั้งในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือและทางเหนือของไทย ให้สนามบินมีความทันสมัยและรองรับเครื่องบินไอพ่นได้ เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการใช้กำลังทางอากาศป้องกันการขยายตัวของ

¹ สจข. กป/7/2501/อ.1.2 เผยความมุ่งหมายและการปฏิบัติ 'การฝึกถวายบุตร' ของภาคีซีอาโต. ชาวไทย 25 ก.พ. 2501.

² กองทัพอากาศ. (2526). เล่มเดิม. หน้า 483-491.

คอมมิวนิสต์¹ ในส่วนภารกิจการสร้างสัมพันธไมตรี จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นหัวหน้าคณะทูตสันถวะไมตรีไปร่วมงาน Operation Get Together ที่กรุงไทเป แต่แล้วก็เกิดเหตุไม่คาดฝันขึ้นเมื่อชาวกลับประเทศไทยเครื่องบินของคณะทูตฯ ประสบอุบัติเหตุชนภูเขา ทำให้ผู้โดยสารทั้งหมดเสียชีวิต² จากเหตุการณ์ไม่คาดคิดที่เกิดขึ้นต่อผู้บัญชาการทหารอากาศ ได้สร้างความเสียใจแก่กองทัพอากาศเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามทนายททางตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพอากาศจึงตกไปเป็นของพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา หนึ่งในขุนศึกของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ฉะนั้นการเปลี่ยนผู้คุมกำลังทางอากาศจึงเป็นไปได้โดยง่ายและไม่เป็นที่ระคายเคืองต่อรัฐบาล

3.11. การเตรียมกำลังและเทคโนโลยีการบินในการรับมือคอมมิวนิสต์

จากสถานการณ์การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้และลาวที่มีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทำให้สหรัฐฯ เร่งการให้ความช่วยเหลือรัฐไทยเพื่อเป็นฐานในการยับยั้งคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม เกิดการจัดตั้งพรรคแนวร่วมการปลดปล่อยแห่งชาติ หรือ National Front for Liberation หรือเรียกกันว่า เวียดกง (Viet-Cong)³ เพื่อล้มรัฐบาลของโงดินห์เดียมที่บริหารด้วยความฉ้อโกงและหาทางเจรจากับเวียดนามเหนือและขับไล่สหรัฐฯ ออกจากเวียดนาม⁴ ในปีต่อมาการก่อการร้ายในเวียดนามใต้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ปี 1961 (2504) ลินดอน เบนส์ จอห์นสัน (Lyndon Baines Johnson, 1908-1973) รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาได้ทำรายงานเสนอต่อจอห์น ฟิตซ์เจอร์อัลด์ เคนเนดี (John Fitzgerald Kennedy, 1917-1963) ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาว่าต้องการรักษาไทยและเวียดนามใต้เนื่องจากเป็นโดมิโนตัวสำคัญในยุทธศาสตร์ของอเมริกา ซึ่งรู้จักกันต่อมาในชื่อทฤษฎีโดมิโน นอกจากนี้เหตุการณ์การปฏิวัติของคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในทั่วโลกทั้งเหตุการณ์การบุกอ่าวหมู (The Bay of Pigs) ที่สหรัฐฯ ไม่สามารถสนับสนุนกองทัพคิวบาได้อย่างเต็มที่ จนทำให้สหภาพโซเวียตสามารถติดตั้งขีปนาวุธและระเบิดไฮโดรเจนที่สามารถโจมตีสร้างความเสียหายให้กับสหรัฐฯ จึงทำให้เกิดการเจรจาจนนำมาสู่การทำสนธิสัญญานิวเคลียร์⁵

¹ สจข. ก/ป7/2503/อ.44 พล.อ.ถนอม กิตติขจร รับสนามบินจากทูตอเมริกันที่โคราช. สารเสรี 22 มี.ค. 2503.

² กองทัพอากาศ. (2503). *อนุสรณ์เฉลิมเกียรติ*. หน้า 18.

³ สมร นิติทัศน์ประกาศ. (2531). *เล่มเดิม*. หน้า 119.

⁴ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2517). *สงครามอินโดจีน เวียดนาม เขมร ลาว*. หน้า 17.

⁵ ในปี 1961 เคนเนดีประสบความสำเร็จในการสนับสนุนกองทัพคิวบาในการบุกอ่าวหมู (The Bay of Pigs) เพื่อยึดอำนาจคืนจากคอมมิวนิสต์ ซึ่งความพ่ายแพ้ดังกล่าวทำให้โซเวียตได้ทำการติดตั้งขีปนาวุธและระเบิดไฮโดรเจนที่สามารถโจมตีสหรัฐฯ ได้ทุกจุด จึงทำให้สหรัฐฯ ทำการยื่นคำขาดเจรจากับสหภาพโซเวียต การ

ทางสหรัฐฯ จึงเร่งการยับยั้งในครั้งนี้อย่างยิ่ง โดยการส่งทหารอเมริกันเข้าไปประจำการในเวียดนามจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าหนึ่งหมื่นนายในปี 1962 (2505)¹

ทั้งนี้ด้วยสถานการณ์สงครามกลางเมืองในลาวได้แผ่ขยายออกเป็นวงกว้าง จึงทำให้ไทยเรียกร้องให้สหรัฐฯ รับประกันความมั่นคงของไทยในลักษณะทวิภาคี จากเหตุการณ์การต่อสู้ระหว่างทหารฝ่ายประเทศลาว (ลาวฝ่ายขวา) กับปะเทดลาว (ลาวฝ่ายซ้าย) ในการแย่งชิงเมืองหลวงน้ำทาในเดือนกุมภาพันธ์ 1962 (2505) ทางจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความกังวลว่าถ้าหากลาวฝ่ายซ้ายสามารถยึดพื้นที่ได้จะทำให้ทางคอมมิวนิสต์จีนสามารถสนับสนุนพรรคคอมมิวนิสต์ไทยผ่านจังหวัดน่านได้โดยง่าย จึงทำให้ระดมทหารเข้าไปสกัดกั้นในพื้นที่จังหวัดน่าน จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แสดงออกถึงความไม่พอใจที่สหรัฐฯ และภาคีซีโต้ไม่ส่งทหารเข้าไปพื้นที่ลาวซึ่งในตอนนั้นสหรัฐฯ ได้เปลี่ยนประธานาธิบดีคนใหม่เป็นเคนเนดี พร้อมเผชิญกับปัญหาคอมมิวนิสต์รอบโลกไม่ว่าจะเป็นในเบอร์ลิน คิวบา คองโกและลาว เมื่อพิจารณาแล้วลาวกลับเป็นปัญหาที่สำคัญน้อยที่สุด รวมถึงยุทธศาสตร์ในลาวเองไม่เอื้ออำนวยต่อการเป็นฐานที่มั่นต่อต้านคอมมิวนิสต์เพราะไม่มีทางออกทะเลและระบบคมนาคมที่ดี แต่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ไม่เห็นด้วยพร้อมกับข่มขู่สหรัฐฯ และภาคีซีโต้ไว้ว่า หากสหรัฐฯ ไม่ทำการช่วยเหลือไทยจะออกจากซีโต้² ซึ่งหากซีโต้ล้มลงจะทำให้สหรัฐฯ ไม่สามารถแทรกแซงต่อความขัดแย้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างชอบธรรม จึงทำให้สหรัฐฯ ได้ออกแถลงการณ์ ฌานด์-รัสค์ (Thanad-Rusk Communique) ในเดือนกันยายน 1962 (2505)³ จากแถลงการณ์ดังกล่าวทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความมั่นใจว่าหากไทยเผชิญกับคอมมิวนิสต์สหรัฐฯ สามารถเร่งให้การช่วยเหลือได้โดยทันทีโดยไม่ต้องรอมติเอกฉันท์จากซีโต้ต่อไป

ผลจากสถานการณ์ในลาวทำให้สหรัฐฯ จัดเตรียมกำลังในการทำสงครามทางอากาศควบคู่ไปกับการล้อมรบในชื่อ AIR BULL หรือกระหิณเวหา ในวันที่ 1-5 มีนาคม 1961 (2504) โดยมีรูปแบบการฝึกที่เน้นการป้องกันภัยทางอากาศ โดยสมมติเหตุการณ์ว่ามีเครื่องบินข้าศึกเล็ดลอด

เจรจานั้นเป็นผลทำให้ไม่เกิดสงครามนิวเคลียร์ขึ้นในปี 1962 โปรดดูเพิ่มเติมใน โกวิท วงศ์สุวรรณ. (2548). *การเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา : แนวพินิจทางประวัติศาสตร์*. หน้า 211-212.

¹ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2517). *เล่มเดิม*. หน้า 288.

² สุรัช ศิริไกร. (2562). นโยบายต่างประเทศไทยต่อลาว: วิฤตการณ์ซีโต้และแถลงการณ์ร่วมรัสก-ฌานด์ มีนาคม 1962. อ้างใน *การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ*. หน้า 19-24.

³ วิลเลียม แอล. แบรดี. (2539). *เล่มเดิม*. แปลโดย วริยา ศ. ชินวรรโณ. หน้า 311-313.

ชายเรดาร์เข้าโจมตีกรุงเทพฯ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและนครสวรรค์¹ สหรัฐฯ ได้นำเครื่องบินขับไล่สกัดกันเข้าร่วมฝึก ไม่ว่าจะเป็น เครื่องบิน K.B.-50 สำหรับจ่ายเชื้อเพลิงในอากาศที่มีเร็วกว่า 400 ไมล์ต่อชั่วโมง เครื่องบิน R.F.-100A ซึ่งเป็นเครื่องบินลาดตระเวนตรวจการณ์ที่มีความเร็วเหนือเสียง เครื่องบิน C-130 เครื่องบินขนส่งลำเลียงขนาดใหญ่สามารถบรรทุกทหารได้ถึง 50 นาย ยุทธสัมภาระ 10 ตัน เครื่องบิน C-124 เครื่องบินลำเลียงขนส่ง สามารถบรรทุกทหารได้ 200 นาย ยุทธสัมภาระ 10 ตัน ความเร็วกว่า 300 ไมล์ต่อชั่วโมง และเครื่องบินทิ้งระเบิดเบา B-57 สามารถทำหน้าที่เครื่องบินขับไล่ได้ด้วย²

จะเห็นได้ว่านอกจากเป็นการฝึกเพื่อตรวจสอบระบบป้องกันภัยทางอากาศที่มีเรดาร์เป็นเครื่องมือของสามจังหวัดแล้ว การนำเครื่องบินที่มีสมรรถภาพทางการรบสูงที่ครบครันทั้งด้านการโจมตี การเสาะหาข่าวทางอากาศและการขนย้ายกำลังทหารมาร่วมฝึกครั้งนี้ เปรียบเสมือนเป็นการประกาศว่าสหรัฐฯ พร้อมทำสงครามทางอากาศอย่างเต็มรูปแบบในภูมิภาคนี้ ในปีต่อมา รูปแบบการซ้อมรบได้เปลี่ยนไปเป็นการรับมือกับสงครามกองโจร ทำให้บทบาทการซ้อมรบในส่วนของกองทัพอากาศปรากฏเป็นหน่วยสนับสนุนมากขึ้น ในวันที่ 23-30 เมษายน มีการซ้อมรบ AIR COBRA พล.อ.อ. ประวัติ จิระสถิตย์ เจ้ากรมยุทธการทหารอากาศ เป็นผู้อำนวยการฝึก ในส่วนกำลังทางอากาศได้เข้าประจำสนามบินดอนเมือง ตาคลี โคกกระเทียมและนครราชสีมา นอกจากนี้มีกำลังทางภาคพื้นดินอีกจำนวนมากเข้าปฏิบัติการในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี นครราชสีมาและศรีสะเกษ โดยสมมติเหตุการณ์โจมตีข้าศึกที่เคลื่อนกำลังรุดเข้ามาทางภาคพื้นดินตามแนวทาง อุดรธานี อุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ โดยกองทัพอากาศให้การสนับสนุนกำลังภาคพื้นดินของฝ่ายรัฐไทยกับการประสานหน่วยรบพิเศษ เพื่อนำส่งทหารโดดร่มลงหลังแนวรบเข้าศึกผานกำลังร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน³

การปรับปรุงกำลังการรบทางอากาศยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในปี 1961 (2504) กระทรวงกลาโหมภายใต้รัฐไทย ได้ทุ่มงบประมาณในการสร้างระบบป้องกันภัยทางอากาศ จากการให้ข่าวของจอมพล ถนอม กิตติขจร รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้เสนอต่อสภา เรื่องการใช้จ่ายงบประมาณพิเศษทางทหารเพื่อรับสถานการณ์ชายแดนลาวภายใต้วงเงิน 39 ล้านบาท เพื่อทำการสร้างสถานีเรดาร์เพื่อป้องกันภัยทางอากาศหลายแห่งตามชายแดน

¹ สจช. ก/ป7/2504/อ.1 ถ้าไทยถูกโจมตีได้ส่งอาวุธมารบทันภายใน 6-9 ชั่วโมง วันที่ 5 จึงจะรู้ผลการฝึกทั้งหมด ฝึกซ้อมคราวนี้สหรัฐฯ ใช้จ่ายเอง. ข่าวไทย 5 มี.ค. 2504.

² สจช. ก/ป7/2504/อ.1 สยามนิกร. 6 มี.ค. 2504.

³ กองทัพอากาศ. (2526). เล่มเดิม. หน้า 483-491.

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและค่าใช้จ่ายทหารที่ประจำอยู่ในพื้นที่ครบเต็มอัตราศึก และยังเปิดเผยว่าสหรัฐฯ ได้ติดอาวุธจรวดจากอากาศสู่อากาศหรือจรวดแมนไฮต์ ไวนเดอลีให้กองทัพอากาศไทย รวมถึงจรวดต่อสู้อากาศยานชนิดอื่นในการสนับสนุนกำลังรบทางภาคพื้นดินให้กับกองทัพไทย¹

ในปี 1962 (2505) สหรัฐฯ เร่งให้การช่วยเหลือในเรื่องการติดตั้งเรดาร์เพิ่มขึ้นในส่วนจังหวัด นครราชสีมาและอุบลราชธานี ส่งผลให้ในปีเดียวกันสามารถสร้างระบบเรดาร์ที่มีศูนย์กลางอยู่ สนามบินดอนเมือง สามารถส่งการครอบคลุมทั่วฐานการบินของภาคีที่ได้ประกอบไปด้วย ฐานการบินสหรัฐฯ ที่ตาคิลี ฐานการบินอังกฤษที่เชียงใหม่ ฐานการบินนิวซีแลนด์ที่โคราช ฐานการบินออสเตรเลียที่อุบลฯ และฐานทัพอากาศไทย รวมถึงสามารถขอระดมกำลังทหารจากฐานทัพของสหรัฐฯ ที่ตั้งอยู่คลาร์กฟิลด์ (ฟิลิปปินส์) โอกินาวา (ญี่ปุ่น) และฮาวาย (สหรัฐฯ)² นอกจากปรับปรุงในเรื่องเทคโนโลยีแล้ว สหรัฐฯ ยังส่งทหารกองพันหน่วยก่อสร้างเคลื่อนที่ของกองทัพเรือหรือหน่วย ผังทะเล มายังภาคอีสานเพื่อทำการปรับปรุงสนามบิน³ ในปีเดียวกันสหรัฐฯ ได้ส่งหน่วยกองบิน ลำเลียงของกองทัพบก คือฝูงบิน AC. 1 หรือฝูงบินคาลิบูล จำนวน 18 เครื่อง มายังนครราชสีมา เพื่อให้การขนส่งทางอากาศทั้งการเคลื่อนย้ายกำลังพลและเคลื่อนย้ายยุทธภัณฑ์ได้จำนวนมากขึ้น⁴ จากการให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงการขนส่ง ทำให้สหรัฐฯ และรัฐไทยสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร เรื่องความตกลงการช่วยเหลือปรับปรุงการส่งกำลังของไทยในเดือนมีนาคม 1963 (2506)⁵

ในระหว่างปี 1961-1962 (2504-2505) กองทัพอากาศไทยได้รับเครื่องบินขับไล่ F86F จำนวน 40 เครื่อง และเครื่องบิน T37B เพื่อใช้สำหรับฝึกบินอีกจำนวน 15 เครื่อง นอกจากสถานการณ์ในลาวที่สหรัฐฯ เร่งให้ความช่วยเหลือทางยุทธภัณฑ์ทหารแล้ว การส่งมอบดังกล่าวยังเป็นผลมาจากปี 1958 (2501) จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พร้อมคณะ ได้ไปเจรจาขอความช่วยเหลือที่สหรัฐฯ

¹ สจข. ก/ป7/2504/กท. 1.1 ถอนอมเผยแพร่เงิน 39 ล้านบาท สร้างสถานีเรดาร์เพื่อป้องกันภัยทางอากาศตาม จว. ชายแดนภาคอีสานหลายแห่ง. สารเสรี 11 ส.ค. 2504.

² สจข. ก/ป7/2505/กท. 1.2 การช่วยเหลือทางการทหารของต่างประเทศ. ทหารไทย สหรัฐฯ ร่วมคุมเรดาร์ ป้องกันถูกโจมตี. พิมพ์ไทย 29 ก.ย. 2505.

³ สจข. ก/ป7/2505/กท. 1.2 'ผิงทะเล' สหรัฐฯ มาไทยช่วยปรับปรุงสนามบินอีสาน. หลักเมือง. 25 ต.ค. 2505.

⁴ สจข. ก/ป7/2505/บ. 1.12 ทหารสหรัฐยกพลขึ้นบกในไทยเนื่องจากสถานการณ์ลาว. สหรัฐฯ ส่งกำลังมาเสริมในไทย. พิมพ์ไทย 13 ก.ค. 2505.

⁵ สจข. ก/ป7/2505/กท. 1.1 กระทรวงกลาโหม-รัฐมนตรี ไทย-สหรัฐฯ ทำพิธีลงนามส่งกำลังช่วยรบแถลงการณ์ร่วม. 21 มี.ค. 2506.

ปรากฏโครงการความช่วยเหลือ 3 ด้าน คือ โครงการความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ โครงการความช่วยเหลือทางทหารและโครงการต่อต้านภัยจากคอมมิวนิสต์ ในประเด็นของการช่วยเหลือในส่วนของการกองทัพอากาศ ทางสหรัฐฯ ได้ให้ความสำคัญด้านการเพิ่มกำลังรบโดยเฉพาะการเสนอฝูงบินขับไล่ ซึ่งทางกองทัพอากาศขอไป 1 ฝูง จำนวน 30 เครื่อง แต่ทางสหรัฐฯ ได้มีมติเพิ่มเป็น 2 ฝูง จำนวน 60 เครื่อง โดยจะให้เครื่องบินขับไล่ F86F เพื่อสละตัวต่อการบำรุงรักษาและทำงานร่วมกับเครื่องบินที่มีระบบแบบเดียวกันภายในภาคีซีโต้¹ โดยการส่งเครื่องบินรุ่นดังกล่าวได้ปรากฏในปี 1962 (2505) เพิ่มขึ้นอีก 20 เครื่อง² และส่งมอบเครื่องบินสำหรับฝึกบิน คือ เครื่องบิน T37B เพิ่มอีก 7 เครื่อง รวมกับของเดิมเป็นจำนวน 15 เครื่อง

ผลจากการปรับปรุงระบบการป้องกันภัยทางอากาศ การขนส่งทางอากาศและการได้รับเครื่องบินรุ่นใหม่ ทำให้กองทัพอากาศไทยขยายตัวมากขึ้น ในปี 1962 (2505) กองทัพอากาศได้ปรับโครงสร้างอีกครั้ง โดยมีการเพิ่มสำนักงานผู้บังคับทหารอากาศยานดอนเมือง มีหน้าที่เกี่ยวกับการสารวัตรทหาร ตรวจตราควบคุมเจ้าหน้าที่ของกองทัพอากาศ รักษาความสงบ ป้องกันสถานที่ราชการกองทัพอากาศ ดำเนินงานเกี่ยวกับการดับเพลิง การเติมเชื้อเพลิงและสารหล่อลื่นของอากาศยานของส่วนกลาง การกู้อากาศยานเมื่อประสบอุบัติเหตุ รวมถึงการดูริยางค์และการเรือนจำทหารอากาศ การเพิ่มส่วนงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าดอนเมืองเป็นท่าอากาศยานที่ทางกองทัพอากาศให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นด่านหน้าของการต้อนรับบุคคลสำคัญระดับประเทศ จึงจำเป็นต้องจัดกำลังทหารดูแลรักษาความปลอดภัยสูง อีกทั้งต้องยึดหยุ่นหน้าที่เป็นส่วนกลางในการคอยสนับสนุน อาทิ การกักเก็บกู้อากาศยานตามที่กล่าวไป และหากพิจารณาจากรายชื่อนุเบกษาฉบับนี้ จะเห็นว่า การดำเนินงานของกองทัพอากาศต้องอยู่ภายใต้กองบัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งแตกต่างจากเดิมที่ให้อำนาจการบริหารผ่านสภากองทัพอากาศในฐานะเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้บัญชาการกองทัพอากาศ ในเรื่องดำเนินนโยบายและทิศทางการทำงานของกองทัพอากาศ³

¹ สจข. (3)สร. 0201.13.1/1 เรื่องเบ็ดเสร็จเรื่องอเมริกาช่วยเหลือแก่ประเทศไทย (4 มกราคม -15 สิงหาคม 2504).

² สจข. กป/7/2505/กท.1.2 การช่วยเหลือทางการทหารของต่างประเทศ. สหรัฐมอบเครื่องบินให้ไทย เปนไอโฟน 20 -กับชนิดฝึก 7. สยามนิกร 8 มี.ค. 2505.

³ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพอากาศ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2505. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 79 ตอนที่ 69. วันที่ 31 กรกฎาคม 2505 หน้า 806-815.

บทบาทของการปรับปรุงกองบัญชาการทหารสูงสุดในปี 1961 (2503) จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการแต่งตั้งโยกย้ายนายทหารกองทัพอากาศที่เคยเป็นปฏิบัติต่อตน ปราบปรามรายชื่อนายทหารคนสำคัญ เช่น จอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี ที่ปรึกษาทางทหารกระทรวงกลาโหม ย้ายไปดำรงราชการกองบัญชาการทหารสูงสุด พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รองเสนาธิการกลาโหม เป็นเสนาธิการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด¹ ซึ่งบทบาทของกองบัญชาการทหารสูงสุดจะเริ่มมีมากขึ้น เนื่องจากเป็นหน่วยทหารที่คอยประสานงานให้กับสามเหล่าทัพและเป็นหน่วยสำคัญในการวางแผนต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะกล่าวรายละเอียดในบทถัดไป

3.12. สรุป

จากบริบทการเกิดสงครามเย็นรัฐไทยได้เข้าร่วมเป็นรัฐบริวารของสหรัฐอเมริกา ส่งผลให้รัฐไทยได้ทำความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางการทหารระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในปี 1950 (2493) ส่งผลให้กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา นับแต่นั้นเป็นต้นมา ผลจากการที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งทหารเข้าร่วมในสงครามเกาหลีในปีเดียวกันได้สร้างความพึงพอใจแก่สหรัฐฯ ส่งผลให้รัฐไทยได้รับความช่วยเหลือทางการทหารได้รวดเร็วยิ่งขึ้น ผลจากการที่ทหารไทยได้เข้าร่วมสมรภูมิสงครามเกาหลีทำให้ทหารไทยเห็นอากาศยานสมัยใหม่ที่ใช้พลังงานไอพ่นในการขับเคลื่อนทำการรบทางอากาศในสมรภูมิจริง ส่งผลให้การให้ความช่วยเหลือทางด้านยุทธภัณฑ์ทางทหารในแต่ละครั้งทางกองทัพอากาศไทยประสงค์ที่จะได้เครื่องบินไอพ่นมากกว่าเครื่องบินใบพัด แต่ทางสหรัฐฯ เลือกที่จะให้เครื่องบินใบพัดที่ตกค้างจากสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น เครื่องบิน F8F BEARCAT เครื่องบิน C-47 ให้กับกองทัพอากาศไทยไปใช้ก่อน รวมไปถึงการปรับโครงสร้างของกองทัพอากาศให้มีความคล้ายคลึงโครงสร้างกองทัพอากาศสหรัฐฯ มากขึ้น ในช่วงเวลาดังเปรียบเทียบเสมือนเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับเปลี่ยนกองทัพอากาศไทยให้มีความสมัยมากขึ้น

เมื่อสถานการณ์การจากการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสในสมรภูมิเดียนเบียนฟูในเวียดนามในปี 1954 (2497) ส่งผลให้สหรัฐฯ ได้เร่งจัดตั้งซีโต้ (SEATO) เพื่อที่จะให้ความช่วยเหลือภาคีของตนผ่านองค์กรที่เป็นความร่วมมือของเครือข่ายในภูมิภาคในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งจากสถานการณ์ที่เริ่มตึงเครียดเช่นนี้เองทำให้สหรัฐฯ ผู้เป็นหัวเรือใหญ่ในการให้ความช่วยเหลือทางด้านความมั่นคงทางการทหารทำการระดมทั้งงบประมาณและยุทธภัณฑ์ ในการสร้างถนน สนามบินและมอ

¹ สจข. กป/7/2504/กท.1.3 สถิติปรับปรุง บ.ก. สูงสุด พื้น – พงษ์ร่วม. สยามนิกร 23 ก.พ. 2504.

เครื่องบินไอพ่น T-33 และ RT-33 ให้กับกองทัพอากาศในปี 1955 (2498) เป็นครั้งแรกที่ กองทัพอากาศได้ใช้เครื่องบินไอพ่น ซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่มีราคาแพงและต้องพึ่งพาการใช้เทคโนโลยี ทางภาคพื้นดินในการช่วยรบ เช่น เรดาร์ หากแต่การรับมอบเครื่องบินไอพ่นครั้งนี้ กลายเป็น เครื่องบินสำหรับฝึกให้ทางนักบินของทหารอากาศได้เรียนรู้การขับเครื่องบินที่มีความซับซ้อน มากกว่าเครื่องบินใบพัด อย่างไรก็ตามสหรัฐฯ ยังคงเล็งเห็นการปรับปรุงกำลังทางอากาศเพื่อเป็น กำลังสำคัญในการเตรียมทำสงครามเวียดนาม จึงมีการจัดซื้อมรภายในซีโต้เพื่อทำการประเมิน ศักยภาพกองทัพอากาศ อีกทั้งยังให้ทุนนักเรียนทหารอากาศได้เล่าเรียนในสหรัฐฯ เพื่อสร้างองค์ ความรู้วิชาทหารและวัฒนธรรมจากสหรัฐฯ นำมาปรับใช้ในกองทัพอากาศไทย ตลอดจนการมอบ ปีกนักบินให้กับนายทหารระดับสูงเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตทหาร ซึ่งเป็นการขยาย อิทธิพลทางวัฒนธรรมทหารให้กับประเทศภาคีของตนไปด้วย

ผลจากการที่สหรัฐฯอเมริกาได้ให้ความสำคัญในการสร้างกำลังรบทางอากาศเพื่อเป็น กำลังหลักในการทำสงครามยับยั้งการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน และเหตุการณ์ ที่กองทัพอากาศทำการปราบกบฏแมนฮัตตัน ทำให้กองทัพอากาศมีความเข้มแข็งขึ้นทั้งในด้าน อาวุธและกำลังพลที่มากขึ้นและเป็นที่รับรู้ในวงการทหารว่าไม่ควรละเลยกำลังทางอากาศ ทำให้ กลุ่มจอมพล ป. พิบูลสงคราม และกลุ่มจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สร้างฐานอำนาจใน กองทัพอากาศ ด้วยการดึงตัวทหารอากาศคนสำคัญทั้งผู้บัญชาการทหารอากาศและผู้บังคับ ฝูงบิน ตลอดจนนายทหารที่ควบคุมกำลังรบ เข้ารับตำแหน่งทางการเมืองและเข้าร่วมกลุ่ม รัฐประหาร จากการเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศได้กลายเป็นผู้เล่นสำคัญใน สมรภูมิการรบจากอำนาจการครองอากาศในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งจากอำนาจดังกล่าวจาก การสั่งสมอาวุธคืออากาศยานนี้เป็นสิ่งที่กองทัพอื่นไม่มี จึงต้องทำการสร้างฐานอำนาจภายใน กองทัพอากาศ เพื่อนำมาเป็นหนึ่งในกลุ่มคนในการสร้างเสริมอำนาจของกลุ่มตนให้มีความมั่นคง ต่อไป

แต่เมื่อสถานการณ์คอมมิวนิสต์ได้ขยายตัวมากขึ้นและสถานการณ์การสู้รบในเวียดนาม ไม่มีที่ท่าจะจบลงโดยง่าย จึงทำให้สหรัฐฯ หันมาปกป้องประเทศบริวารของตน โดยนำกำลังทหาร เข้าร่วมต่อสู้ในสงครามเวียดนาม ผลจากการที่สหรัฐฯ ได้เลือกใช้ยุทธวิธีการบินทางอากาศในการ ทำสงครามในขั้นแรก จึงทำให้กองทัพอากาศไทยได้รับความช่วยเหลือทางการทหารมากขึ้น ซึ่ง จะกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงของกองทัพอากาศควบคู่ไปกับสถานการณ์ทางการเมืองในบทถัดไป

บทที่ 4

กองทัพอากาศกับสงครามเวียดนาม (1964-1976)

เมื่อสหรัฐอเมริกาได้เข้าร่วมสงครามเวียดนามอย่างเป็นทางการ จึงทำให้รัฐไทยในฐานะประเทศบริวารและเป็นประเทศที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ในการเป็นที่ตั้งของฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ภายใต้ยุทธศาสตร์ทางการรบทางอากาศ จึงทำให้กองทัพอากาศไทยที่สหรัฐฯ ได้วางรากฐานทางด้านการบินมาแต่แรกเริ่ม ได้รับการสนับสนุนในการวางระบบป้องกันภัยทางอากาศตลอดจนการรับมือเครื่องบินไอพ่นสมัยใหม่ ผลจากความช่วยเหลือดังกล่าวทำให้กองทัพอากาศไทยมียุทธภัณฑ์ทางอากาศยานอย่างครบครันและมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้ทหารอากาศเข้าไปมีบทบาททางการเมืองในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ซึ่งภายในบทนี้ จะมีการอธิบายถึงบทบาทและความสัมพันธ์ของทหารอากาศคนสำคัญตลอดช่วงสงครามเวียดนามและการเมืองไทยจนกระทั่งสิ้นสุดยุคอเมริกัน

4.1. บทบาทนายทหารอากาศในรัฐบาลถนอม กิตติขจร

การดำเนินงานรัฐบาลไทยภายใต้ผู้นำคนใหม่อย่างจอมพลถนอม กิตติขจร ผู้สืบทอดอำนาจจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (อัญมณีกรรมในวันที่ 6 ธันวาคม 1963) การจัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดนี้ได้ใช้รัฐมนตรีชุดเดิมในรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าดำเนินงาน ทั้งนี้ในส่วนของนายทหารกองทัพอากาศไม่มีใครได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลนี้ ยกเว้นแต่ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด¹ ซึ่งเป็นเสนาธิการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุดและในภายหลังปี 1964 (2507) ประกาศแต่งตั้ง พล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฏ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม² ทั้งนี้จะกล่าวถึงประวัติและความสำคัญของนายทหารทั้งสองท่าน เพื่อเผยให้เห็นภาพเบื้องหลังครั้งสมัยเติบโตมาในกองทัพอากาศจนกระทั่งได้เข้าร่วมรัฐบาลชุดนี้ รวมถึง พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ กับวิธีการดำรงตนท่ามกลางสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงผ่านกับการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ในรัฐบาลชุดนี้ได้ได้อย่างไร

¹ ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 80 ตอนที่ 119 ฉบับพิเศษ หน้า 1-4 12 ธันวาคม 2506.

² ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 ตอนที่ 79 24 สิงหาคม 2507. ฉบับพิเศษ หน้า 9-10.

4.1.1. บทบาทของพลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ ในรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร

การกลับเข้ามาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมของพลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ เนื่องจากนายบุญญ์ เจริญไชย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมได้ขอลาออกจากตำแหน่งดังกล่าว หากกล่าวถึงภูมิหลังครั้งรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แม้หลังเกิดรัฐประหาร 1957 (2500) บทบาทของนายทหารอากาศท่านนี้ได้หยุดลง แต่ก็กลับเข้ามาในปี 1959 (2502) ในฐานะสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ จากข้อสังเกตของผู้เขียนเองจะเห็นได้ว่า เนื่องด้วยประสบการณ์และความสามารถที่เคยสั่งสมมาแต่ครั้งรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทั้งด้านการใช้ภาษาอังกฤษและมีความรู้ด้านวิศวกรรมศาสตร์แขนงวิศวเครื่องกลและเคยดำรงตำแหน่งเป็นประธานกรรมการความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ (ก.ศ.ว.) ในปี 1954 (2497) ซึ่งเป็นโครงการสืบเนื่องด้านความช่วยเหลือจากทางเศรษฐกิจตามสนธิสัญญาการป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์ ตามความตกลงกับสหรัฐอเมริกา สหประชาชาติและแผนการโคลัมโบที่เริ่มตั้งแต่ปี 1950 (2493) แม้การเมืองไทยจะเปลี่ยนชั่วคราวมาอยู่ในมือจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้เขียนเห็นว่าโครงการด้านความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของ ก.ศ.ว. และทางด้านการศึกษาให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังคงต้องการความต่อเนื่องเพื่อให้การช่วยเหลือยังคงสามารถดำเนินการต่อไปได้ จึงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาพล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ เป็นผู้รับผิดชอบ จนกว่าจะหาบุคคลที่มีความสามารถมาแทนที่ได้

ทั้งนี้บทบาทด้านการศึกษาของ พล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ ยังคงได้รับตำแหน่งเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี 1939 (2480) และดำรงตำแหน่งอธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี 1950-1961 (2493-2504) บทบาทสำคัญที่ท่านได้สร้างประโยชน์ให้กับจุฬาฯ คือการเจรจาให้มหาวิทยาลัยอินเดียจัดส่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ มาปฏิบัติงานในคณะครุศาสตร์และจัดส่งอาจารย์และนิสิตจำนวนหนึ่งไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยอินเดียมา ภายใต้ความร่วมมือของ ก.ศ.ว.¹ รวมถึงจัดตั้งบัณฑิตวิทยาลัยวิศวกรรม สปอ. ซึ่งเป็นหนึ่งในสถาบันในเครือจุฬาฯ ในปี 1959 (2502) (ในภายหลังได้แยกตัวเป็นอิสระเป็นสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชียในปี 1966) บทบาทที่ยกตัวอย่างมานี้พอจะเห็นภาพได้ว่า พล.อ.ท. มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์ เป็นคนสำคัญที่คอยประสานงานในด้านการพัฒนาการศึกษาให้กับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยภายใต้ความรับผิดชอบของ ก.ศ.ว. รวมทั้งเป็นที่ปรึกษา

¹ กองทัพอากาศ. (2528). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสถัญญ์. ไม่ปรากฏเลขหน้า

กับสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ จนกระทั่งนายบุญชนะ อัตถากร ซึ่งเป็นคนที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มารับช่วงต่อจากท่านในฐานะประธานสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ในปี 1961

จากบทบาทที่กล่าวถึงก่อนเข้ามาบริหารรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร จะเห็นได้ว่า พล.อ.ท. มณี มหาสันทนะ เวชยันต์ตรังสฤษฏ์ เป็นนายทหารที่มีบทบาทด้านการวางรากฐานอุตสาหกรรมและการศึกษาภายใต้ความช่วยเหลือของสหรัฐฯ มาโดยตลอด และเป็นนายทหารที่ไม่มีกำลังพลในครอบครองเนื่องจากเกษียณอายุราชการไปแล้วและไม่มีกลุ่มก้อนพอที่จะต่อต้านอำนาจของจอมพลถนอมได้ ฉะนั้นด้วยคุณสมบัติดังกล่าวหากแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีอาวุโส ย่อมทำให้การดำเนินงานของรัฐบาลเป็นไปได้โดยง่ายยิ่งขึ้น

4.1.2. บทบาทของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ในรัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร

พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ แต่เดิมเป็นชาวธนบุรี ในวัยเด็กอาศัยกับ ร.อ. สำราญ โกมลวิภาต ซึ่งเป็นญาติและเป็นนักบินสายแดง¹ จึงทำให้คลุกคลีกับเครื่องบินตั้งแต่วัยเยาว์ เมื่อสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในปี 1935 (2478) และเลือกทำการศึกษาต่อโรงเรียนการบินอีกหนึ่งปี เมื่อสำเร็จการศึกษาในปี 1936 (2479) ได้รับการแต่งตั้งยศเป็นเรืออากาศตรี เข้ารับราชการทหารอยู่ที่กองบินน้อยที่ 1 (ดอนเมือง) ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับหมวดบินที่ 3 ผู้บังคับหมู่ที่ 3 และต่อมาได้รับโอกาสในการเล่าเรียนร่วมกับกองทัพอากาศในต่างประเทศ โดยศึกษาต่อที่โรงเรียนสรรพาวุธ หลักสูตรการบินเครื่องบินขับไล่ที่ระเบิดที่แมนบีเค้นต์ สหราชอาณาจักร และได้ศึกษาต่อที่โรงเรียนต้นหนชั้นสูง รัฐแมริแลนด์ สหรัฐอเมริกา หลังจากสำเร็จการศึกษาในปี 1940 (2483) พลอากาศเอกทวีได้เดินทางกลับไทย เข้ารับตำแหน่งผู้บังคับหมู่บินขับไล่ (ฮอว์ค 75) ตลอดจนการทำสงครามอินโดจีน²

¹ นักบินสายแดง คือ นักบินที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนศิษย์การบิน จะได้รับสายยางยศที่เรียกว่าสายแดง ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นว่าเป็นนักบินขับไล่ผู้กล้าหาญและได้รับการยกย่องจากกองทัพอากาศเป็นพิเศษ

² หนังสืองานศพทวี ในส่วนนี้จะกล่าวถึงหนังสือที่จัดพิมพ์ในหนังสืองานศพ คือ “ชาติอยู่เหนือสิ่งใด” ที่พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ เป็นผู้เขียนเองจากความทรงจำที่รวบรวมจากหมายเหตุและบันทึกตลอดการทำงานในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยทำการเรียบเรียงและจัดพิมพ์ขึ้นในปี 2517 ก่อนที่ตนจะเกษียณอายุราชการทหาร (ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและผู้บัญชาการทหารสูงสุด) ซึ่งเป็นหลักฐานที่มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่การทำงานของตนตั้งแต่วัยร่วมกับรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ

ก่อนการบุกของญี่ปุ่นในสงครามมหาเอเชียบูรพา พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ไปเป็นนายทหารติดต่อกับกองบัญชาการทหารอังกฤษที่สิงคโปร์ในเดือนตุลาคม 1941(2484) เพื่อไปประเมินกองกำลังของทหารอังกฤษว่ามีเพียงพอที่จะสามารถป้องกันการรุกรานของญี่ปุ่นได้หรือไม่และนำผลกลับมารายงานจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อไทยประกาศสงครามและก่อตั้งเสรีไทยขึ้น พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ มีโอกาสเข้าร่วมงานกับสำนักบริการทางยุทธศาสตร์ (Office of Strategic Service) หรือที่รู้จักกันในนาม O.S.S. ซึ่งมี พลตรี วิลเลียม โดโนแวน (William Donovan, Major General, 1942-1945) เป็นผู้อำนวยการสำนักยุทธศาสตร์ โดยทำหน้าที่เป็นพลซี้เข้าแผนที่ทางอากาศในไทยให้ฝ่ายสหรัฐฯ ทำการทิ้งระเบิดค่ายทหารญี่ปุ่นพร้อมกับเป็นคนส่งข่าวกรองให้กับฝ่ายสหรัฐฯ ในระหว่างร่วมงานได้รับการอบรมจาก O.S.S. เช่น การรบในป่า การรบนอกแบบ การต่อต้านการหาข่าวและการก่อวินาศกรรม โดยย้ายไปเรียนตามเมืองต่าง ๆ อย่างในแคนดี โคล์มโบ ตริงโกมารี อินเดีย เมื่อเรียนเสร็จจึงกลับเข้ามาทำงานใน O.S.S. ตามปกติ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลงในปี 1945 (2488) จึงทำให้หน่วย O.S.S. ปิดตัวลงด้วยเช่นกัน แต่ด้วยความสัมพันธ์ทางการทูตหลังสงครามระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ที่เป็นไปได้ด้วยดี จึงทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ มีโอกาสได้รับการศึกษาต่อที่โรงเรียนยุทธวิธีทางอากาศ โรงเรียนข่าวกรองรูปถ่ายและโรงเรียนเสนาธิการทหารบกในสหรัฐฯ และกลับมารับตำแหน่งเป็นเจ้ากรมข่าวทหารอากาศในปี 1948 (2491) ตำแหน่งทูตทหารอากาศประจำอินเดียและพม่าในปี 1949 (2492) จนกระทั่งกลับมาทำงานเป็นนายทหารเสนาธิการในกองทัพอากาศ

ผลจากการที่เคยทำงานร่วมกับสหรัฐฯ และได้รับการศึกษาด้านการสงครามข่าวกรอง ทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ มีบทบาทในการติดต่อกับสหรัฐฯ ทั้งในการเยี่ยมเยียนและการรับมอบเครื่องบินของกองทัพอากาศ โดยเริ่มปรากฏบทบาทเป็นนายทหารต้อนรับในการเยี่ยมเยียนของเครื่องบินทิ้งระเบิด B-29 จากสหรัฐอเมริกาในปี 1954 (2497) แม้การรัฐประหารในปี 1957 (2500) ทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ สิ้นสุดบทบาทในกองทัพอากาศและถูกย้ายไปเป็นเสนาธิการทหารในกองบัญชาการทหารสูงสุด แต่หลังจากการเจรจาที่สหรัฐฯ ในปี 1958 (2501) กลับถูกแซ่แข่งบทบาทโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การคอมมิวนิสต์คุกกรุ่นเป็นอย่างมาก ทำให้การประชุมของคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทางความมั่นคงจากองค์การซีโต้ ให้มีภารกิจการปฏิบัติการทางสาธารณะ (Civic Action) ในเดือนพฤศจิกายน ปี 1960 (2503) โดยปฏิบัติการนี้อยู่ในความรับผิดชอบของกองบัญชาการทหารสูงสุด โดย พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์

ทำงานเสรีไทยร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ โดยสอดแทรกทัศนคติการทำงานของทหารที่เต็มไปด้วยความรักชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

ได้กลับมารับผิดชอบในส่วนงานดังกล่าว จากข้อสังเกตของผู้เขียนจึงสามารถสันนิษฐานได้ว่าการกลับเข้ามาทำงานครั้งนี้เนื่องด้วยทางองค์การซีไอทีที่มีสหรัฐฯ เป็นหัวเรือใหญ่ เสนอให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เป็นผู้รับผิดชอบแผนขับเคลื่อนเกี่ยวกับปฏิบัติการต่อต้านคอมมิวนิสต์ เพราะเป็นบุคคลที่มีความรู้ด้านงานข่าวกรอง การจารกรรม มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการบินและเป็นบุคคลที่สหรัฐฯ สามารถประสานงานและให้ความไว้วางใจได้¹

แม้รัฐบาลของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ล้มสقوطลง แต่การดำเนินงานการต่อต้านคอมมิวนิสต์ยังต้องเร่งปฏิบัติการต่อ จึงทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมพร้อมตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร ตลอดการทำงานในกองบัญชาการทหารสูงสุด พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ยังคงได้รับบทบาทในด้านการปฏิบัติงานต่อต้านคอมมิวนิสต์และการติดต่อกับสหรัฐฯ โดยเฉพาะในด้านการรับรองแขกคนสำคัญและการติดต่อประสานงานระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้นับจากนี้ จะปรากฏชื่อ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการเคลื่อนไหวของกองทัพอากาศในหลายโอกาสที่จะกล่าวถึงต่อไป

4.1.3. ความสัมพันธ์ระหว่างพลอากาศเอก บุญชู จันทรุเบกษา กับจอมพล ถนอม กิตติขจร

พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา เกิดวันที่ 11 พฤศจิกายน 1913 (2456) เป็นบุตรของขุนทันตการพินิจ (เจื้อย จันทรุเบกษา) และนางบุญ จันทรุเบกษา สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกปี 1934 (2477) และสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนการบินปี 1936 (2479) ในระหว่างเข้ารับราชการท่านได้เติบโตในสายกองบินมาโดยตลอดและได้เข้าร่วมในการทำสงครามอินโดจีนฝรั่งเศสในฐานะผู้บังคับฝูงบินขับไล่ในภาคอีสาน เมื่อสงครามเอเชียแปซิฟิกจบลงในปี 1946 (2489) ท่านได้มีโอกาสเป็นครูสอนที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก (โรงเรียนนายร้อย จปร.) ทำการสอนวิชาฝ่ายยุทธวิธีและวิชาทหารอากาศตามลำดับ ในปี 1950 (2493) ดำรงตำแหน่งเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ กรมเสนาธิการกลาโหมและกลับเข้ารับราชการในกองทัพอากาศเดือนธันวาคม 1952(2495) ในตำแหน่งผู้บังคับกองทหารอากาศดอนเมือง จนกระทั่งในปี 1955 (2498) ได้รับตำแหน่งผู้ช่วยเสนาธิการทหารอากาศฝ่ายแผนและวิจัยทำให้เปลี่ยนเส้นทางมาเติบโตในสาย

¹ เรียบเรียงจากบทความ จรัสศรี สมทน และ ชชาติชาย มุกสง. (2563 กันยายน). นายทหารนักการทูต: ชีวิตเสนาธิการทหารของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ในกองทัพไทย พ.ศ. 2478-2517. หนังสือ *ประมวลบทความในการประชุมวิชาการ (Proceedings) ระดับชาติ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ-วิจัยสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 13 วันที่ 17-18 กันยายน พ.ศ. 2563*. หน้า 295-312. สืบค้นจาก <http://husoc2020.human.ku.ac.th>.

เสนาธิการ จนกระทั่งขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศในปี 1960 (2503) และเกษียณอายุราชการในปี 1974 (2517) จะเห็นได้ว่าอายุราชการในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศท่านนี้มีจำนวนถึง 14 ปี ซึ่งมากกว่าผู้บัญชาการท่านอื่นที่ผ่านมา ซึ่งนอกจากความรู้ความสามารถที่พียงมีนั้น ปัจจัยอันสำคัญที่ละเลยไม่ได้ในบริบทการเมืองดังกล่าวคือ การพิจารณาถึงสายสัมพันธ์ของ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา กับกลุ่มทหารบกที่ครองอำนาจในช่วงเวลานั้น

หากกล่าวย้อนไปถึงสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ทัพอากาศบุญชู จันทรุเบกษากับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีความสนิทสนมกันแต่ครั้งที่แม่ทัพอากาศเข้ารับราชการเป็นครูสอนนายร้อย จปร. ในปี 1946 (2489) จากคำบอกเล่าของจอมพล ถนอม กิตติขจร ปรากฏในหน้าคำไว้อาลัย หนังสืองานศพของแม่ทัพอากาศ ได้เปิดเผยว่าพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษามีความสนิทสนมมากกับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และไปมาหาสู่เป็นประจำ ทำให้การรัฐประหารในปี 1947 (2490) จึงมีชื่อ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา เข้าร่วมในสายจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างไรก็ตามแม่พล.อ.อ. บุญชู มีความสนิทสนมใกล้ชิดกับกลุ่มจอมพลสฤษดิ์และจอมพลถนอมก็จริง แต่ไม่ได้เป็นความสัมพันธ์ที่เป็นนายทหารรุ่นเดียวกันมาแต่ต้น ซึ่งหากแม่ทัพอากาศต้องการสร้างความสัมพันธ์ที่มีความแน่นแฟ้นและเป็นกลุ่มก้อนมากขึ้น การสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติจึงเป็นตัวเลือกที่แม่ทัพอากาศนำมาใช้ผ่านการแต่งงานกันระหว่างนางชนิดา จันทรุเบกษา บุตรสาวของแม่ทัพอากาศกับพล.อ.สมชาย ธนะรัชต์ บุตรชายของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นหลักประกันได้ว่าชีวิตราชการในกองทัพอากาศของพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา จะได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ อย่างแน่นอน

สายสัมพันธ์ระหว่างพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา และจอมพลถนอม กิตติขจร เริ่มมีความสนิทสนมตั้งแต่แม่ทัพอากาศเป็นครูสอนวิชาทหารอากาศให้กับโรงเรียนนายร้อย จปร. ในปี 1946 (2489) ในขณะที่จอมพลถนอม กิตติขจร สอนวิชาแผนที่ทหาร โดยทั้งคู่มีความชอบพอกันและร่วมสังสรรค์ด้วยกันเสมอจนเรียกจอมพลถนอมว่าพี่หนอม ความสัมพันธ์ของทั้งสองได้ใกล้ชิดอีกครั้งจากการเข้าเรียนในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรในปี 1955 (2498) จนกระทั่งเข้าร่วมคณะรัฐประหารปี 1957 (2500) ทำให้พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ได้เป็นหนึ่งในคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร แม้หลังการอสัญกรรมของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีบุคคลเสนอให้แม่ทัพอากาศท่านนี้พ้นจากตำแหน่ง แต่จอมพลถนอมไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลไว้ว่าในระหว่างเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ได้ทำให้กองทัพอากาศก้าวหน้าขึ้น เขา

จึงมีความเคารพข้าพเจ้ายิ่งขึ้น¹ จะเห็นว่าข้อความดังกล่าวนี้จอมพลถนอมมองเห็นว่า แม่ทัพอากาศท่านนี้ยังคงมีความยำเกรงและเป็นบุคคลที่จอมพลถนอมสามารถให้ความไว้วางใจได้ ในขณะเดียวกันแม่ทัพอากาศได้เข้ามาบอญศจอมพลอากาศให้กับจอมพลถนอมในเดือนมกราคมปี 1964 (2507) พร้อมกับคำกล่าวว่าจะส่งเสริมกิจการของกองทัพอากาศและยินดีให้ความช่วยเหลือต่อทหารอากาศ² ในเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นประธานในการติดปีกนักบินประจำกองและมอบประกาศนียบัตรแก่ศิษย์การบิน นายทหารสัญญาบัตรรุ่นที่ 30 โรงเรียนการบินจังหวัดนครราชสีมา เนื่องด้วยพิธีประดับปีกนี้มีบุคคลสำคัญในครอบครัวเข้าร่วมด้วย คือ ร้อยโทยุทธพงศ์ กิตติขจร³ บุตรชายคนที่ 2 ของจอมพลถนอม กิตติขจร⁴ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวพันกันระหว่าง พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา และจอมพลถนอม กิตติขจร ยังคงปรากฏอยู่ซึ่งจะกล่าวในประเด็นต่อไป

4.2. กองทัพอากาศกับการร่วมมือหน่วยงานความมั่นคงในแผนการต่อต้านคอมมิวนิสต์

4.2.1. บทบาทการดำเนินงานกองบัญชาการทหารสูงสุด

ในปี 1960 (2503) ได้มีการจัดตั้งกองบัญชาการทหารสูงสุด ซึ่งปรับปรุงมาจากกรมเสนาธิการทหารกลาโหม เพื่อจัดกำลังและระเบียบการใช้กำลังทหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์โลก ส่งผลให้เกิดเอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) โดยการจัดตั้งได้รับอิทธิพลจากการจัดตั้งหน่วยบัญชาการรวม (Unified Command) ของสหรัฐอเมริกา⁵ โครงสร้างของหน่วยแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายเสนาธิการ ฝ่ายกิจการพิเศษ ฝ่ายยุทธบริการและฝ่ายการศึกษา⁶ จนกระทั่งในปี 1963 (2506) มีหน่วยทหารขึ้นตรงต่อกองบัญชาการทหารสูงสุด ได้แก่ สำนักเลขาธิการกองบัญชาการทหารสูงสุด สำนักงบประมาณ สำนักโครงการวิจัยทางแพทย์ขององค์การ สปอ. โรงงานซ่อมสร้างรถยนต์ทหาร โรงเรียนการข่าว ศูนย์รักษาความปลอดภัยและกอง

¹ เรียบเรียงจาก กองทัพอากาศ. (2519). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ.

² สจข. กป/7/2507/กท.5.1 *ยศจอมพลอากาศสำหรับนายก*. พิมพ์ไทย 17 ม.ค. 2507.

³ อ้างจากยศในขณะนั้น ปัจจุบันยศสูงสุดคือ พล.อ.อ. ยุทธพงศ์ กิตติขจร

⁴ สจข. กป/7/2507/กท.5.1 *พิธีประดับปีกนักบิน*. เดลินิวส์. 8 ส.ค. 2507.

⁵ คณะกรรมการจัดทำหนังสือครบรอบกองทัพไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). *เล่มเดิม*. หน้า 392.

⁶ พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองบัญชาการทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503. (2503, 31 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 77 ตอนที่ 26. หน้า 1-10.

อำนวยการกลาง กรมการข้าว กรมยุทธการทหาร กรมการสื่อสารทหาร กรมแผนที่ทหาร กรมการศึกษาวิจัย วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร โรงเรียนเสนาธิการทหาร¹ จะเห็นได้ว่าการจัดตั้งหน่วยเพิ่มขึ้น เพื่อวางรากฐานและพัฒนากิจการทหาร ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่อต้านคอมมิวนิสต์และการช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ภายใต้ สปอ.

หากพิจารณาบทบาทของกองบัญชาการทหารสูงสุดในฐานะเป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานงานด้านกิจการทหาร จึงจำเป็นต้องใช้กำลังคนในการขับเคลื่อนองค์กร รวมถึงงบประมาณอันมหาศาลที่ลงทุนในการดำเนินการในส่วนงานต่าง ๆ เพื่อให้ทันการต่อการปฏิบัติงานป้องกันราชอาณาจักร ทำให้ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดจะตกไปอยู่ที่ผู้นำทางการเมืองในแต่ละรัฐบาล เมื่อเริ่มต้นการจัดตั้งตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดจึงเป็นจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และตกอยู่ในมือของจอมพล ถนอม กิตติขจร ในเวลาต่อมา ซึ่งบทบาทสำคัญในการดำเนินงานในการวางรากฐานกิจการทหารและการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของกองบัญชาการทหารสูงสุดจะเพิ่มขึ้นตามสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกองทัพอากาศซึ่งจะกล่าวถึงในเหตุการณ์ต่อไป

4.2.2. การซ้อมรบแอร์บูนชูกับแผนปฏิบัติการจิตวิทยาต่อต้านคอมมิวนิสต์

หลังจากกรณีพิพาทเขาพระวิหาร ทำให้สถานการณ์ตึงเครียดมากยิ่งขึ้นเมื่อฝ่ายประเทศมหาอำนาจสหภาพโซเวียตส่งมอบอาวุธและเครื่องบินเข้าช่วยเหลือแก่ฝ่ายกัมพูชา จึงทำให้กองทัพอากาศไทยกังวลอย่างหนักและทำการตรึงกำลังตรงชายแดนมากขึ้น² ในด้านชายแดนทางภาคเหนือทางกองทัพอากาศเร่งจัดตั้งฐานทัพอากาศขึ้นที่ดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยส่งเครื่องบินฝึกและเครื่องบินประจัญบาน³ โดยฝูงแรกที่ไปประจำการเป็นฝูงที่เตรียมพร้อมสำหรับการฝึกทางอากาศที่มีชื่อว่า แอร์บูนชู

การซ้อมรบครั้งใหญ่ภายใต้ชื่อ “AIR BOONCHOO” เพื่อเป็นการเตรียมกำลังทางอากาศร่วมกับกำลังทางพื้นดินร่วมกับแผนการปฏิบัติการทางจิตวิทยาในการรับมือกับคอมมิวนิสต์ การตั้งชื่อนั้นเพื่อเป็นเกียรติแก่ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ การซ้อมรบจัดขึ้นระหว่างวันที่ 20-29 เมษายน 1964 (2507) บริเวณภาคเหนือและภาค

¹ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์. (2507). ผลงานของ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในด้านกองบัญชาการทหารสูงสุด. *ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. หน้า 12-23.

² สจช. ก/ป7/2507/ กท.5.1 ผบ. ทหารอากาศว่ารัสเซีย-ฝรั่งเศส ส่งอาวุธรบให้แก่เขมร ทำให้สถานการณ์ไทยคับขันยิ่งขึ้น. ไทรายวัน. 18 ก.พ. 2507.

³ สจช. ก/ป7/2507/ กท.5.1 *ตั้งฐานทัพอากาศที่เชียงใหม่*. สยามนิกร 1 เมษายน 2507.

ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมถึงการฝึกร่วมกับกองกำลังนาวิกโยธินในอ่าวไทย มีชาติที่อุปถัมภ์การฝึก คือ ไทย สหรัฐ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อังกฤษ ซึ่งได้ส่งกำลังภาคพื้นดินและเครื่องบินเข้าร่วมการฝึกปฏิบัติการสนามบินต่าง ๆ ทั่วภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกของไทย โดยมี พล.อ.อ. พะเนียง กานตรัตน์ เป็นผู้อำนวยการฝึก¹ ในส่วนของอากาศยานกองทัพอากาศไทยที่ใช้ในการเข้าร่วมฝึก ได้แก่ เครื่องบินขับไล่เจ็ท F-86 และ F-84 เครื่องบินใบพัด T-6 และ T-28 เครื่องบินลำเลียงแบบ C-123 และ C-47 โดยมีภารกิจในการต่อต้านศัตรูฝ่ายสมมติ ทั้งในด้านการโจมตีทางอากาศ การตัดเส้นทางลำเลียง และทำการโจมตีศัตรู²

การฝึกครั้งนี้เป็นการยกระดับการรับมือภัยคอมมิวนิสต์ นอกจากจะใช้กำลังทางอากาศกับกำลังทางภาคพื้นดินในการป้องกันแล้ว ยังเป็นการประเมินศักยภาพแผนการปฏิบัติการทางจิตวิทยาของกองบัญชาการทหารสูงสุดในการเข้าช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ทำการฝึก เพื่อทำการเสาะหาข่าวและคัดแยกกลุ่มประชาชนจากกลุ่มคอมมิวนิสต์ โดยแผนการฝึกแบ่งออกเป็น 2 ตอน ในตอนแรกใช้เวลา 4 เป็นการฝึกโดยใช้กำลังทางอากาศต่อต้านกำลังทางอากาศของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในตอนที่สองใช้เวลา 6 วัน ในการรวบรวมอากาศกับพื้นดินในการฝึกใช้หน่วยกำลังทางอากาศยุทธวิธีของภาคี สปอ. ซึ่งการซ้อมรบครั้งนี้ทางกองบัญชาการทหารสูงสุดได้นำแผนปฏิบัติการทางจิตวิทยาเข้าใช้ในพื้นที่การรบใน จ.จันทบุรี โดยการมอบสิ่งของในการดำรงชีพและเครื่องมือสื่อสารมตลอดจนนำที่มนักศึกษาของพื้นที่ดังกล่าว เพื่อให้ชาวบ้านสนับสนุนปฏิบัติการฝึกให้บรรลุผลได้ง่าย และเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีว่าเจ้าหน้าที่รัฐสร้างความอยู่ดีกินดีแก่ประชาชน³ ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักในการแย่งมวลชนออกจากขบวนการคอมมิวนิสต์ตามแผนการปฏิบัติการทางจิตวิทยาของกองบัญชาการทหารสูงสุด

การจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ถูกสร้างขึ้นในปี 1962 (2505) โดยมี พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด เป็นประธานในการจัดตั้ง โดยพื้นที่เร่งการจัดตั้งได้แก่ชายแดนในภาคเหนือและภาคอีสาน⁴ ซึ่งหากย้อนดูประวัติที่เคยกล่าวไปแล้วนั้น การจัดตั้งแผนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่รับผิดชอบโดยกองบัญชาการทหารสูงสุด

¹ กองทัพอากาศ. (2526). เล่มเดิม. หน้า 483-491.

² สจข. กป/7/2507/อ 1.2 ไทยร่วม 4 ชาติ ซ้อมรบครั้งใหญ่ 10 วัน. สยามนิกร 18 เมษายน 2507.

³ สจข. จ/2507/11 การฝึกทางอากาศยุทธวิธี “แอร์บูธู” ระหว่างวันที่ 22-30 เมษายน 2507.

⁴ สจข. (1)มท.3.1.2.16/20 การตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (บก.ส่วนหน้า) (30 พ.ค.-6 มิ.ย. 2505).

ปรากฏเป็นการจัดตั้งปฏิบัติการทางสาธารณะ (Civic Action) ในปี 1960 (2503) ซึ่งเป็นหนึ่งในแผนในการแย่งชิงมวลชนจากคอมมิวนิสต์ ก่อนปฏิบัติการดังกล่าวจะเกิดขึ้น ทาง JUSMAGTHAI ได้ส่งคำเชิญผ่านกองบัญชาการสูงสุดให้ส่งทหารไทยไปสังเกตการณ์ในพื้นที่ที่มีการฝึกและปราบปรามกองโจรในเวียดนามใต้ร่วมกับนายทหารสหรัฐฯ โดยมีกำหนดเดินทางเดือนละ 2 ครั้ง ครั้งละ 2 นาย ใช้เวลาสังเกตการณ์ครั้งละประมาณ 8 วัน ทางกองบัญชาการทหารสูงสุดจึงตกลงเข้าร่วมส่งทหารเข้าสังเกตการณ์ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงตุลาคม¹ จะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ ได้นำแผนปฏิบัติการจิตวิทยาเข้าใช้ในสงครามเวียดนาม และได้นำมาใช้ในไทยควบคู่ไปกับการล้อมปราบ เพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐมีภาพลักษณ์ในท่าที่เป็นมิตรมากขึ้น ส่งผลให้ชาวบ้านอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือแก่รัฐในการเสาะหาชาวคอมมิวนิสต์ในพื้นที่ของการล้อมปราบ

การล้อมปราบทางอากาศครั้งนี้เป็นการประเมินศักยภาพทางทหารของเครือข่ายสปอ. โดยตลอดการล้อมปราบคณะนายทหารได้ทำการตรวจเยี่ยมศูนย์ปฏิบัติการทางยุทธวิธี จ.พิษณุโลก เพื่อตรวจดูการเครื่องมือการสื่อสารที่มีวิทยุโทรศัพท์และเครื่องรับส่งแรงสูงของหน่วยสื่อสารสหรัฐฯ ให้การสนับสนุน และเข้าตรวจดูเครือข่ายวิทยุโทรศัพท์ ข่ายวิทยุถ่ายทอด ข่ายชิงเกล็ดไซด์แบนด์ ตลอดจนเข้าตรวจเยี่ยมสถานีควบคุมและรายงานโดยข่ายเรดาร์ รวมถึงการเข้าตรวจเยี่ยมในหน่วยกองทัพอากาศใน จ.เชียงใหม่ จ.อุบลราชธานี จ.อุดรธานี สนามบินตาศลิ จ.นครสวรรค์ สนามบินโคกกระเทียม จ.ลพบุรี สนามบินโคราช จ.นครราชสีมา สนามบินย่นฮี จ.ตาก สนามบินสัดหีบ จ.ชลบุรี จ.ประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่การฝึกในส่วนของกองทัพบกในพื้นที่ภาคกลางและภาคอีสาน ตลอดจนพื้นที่ของกองทัพอากาศ จ.จันทบุรี² และที่ขาดไม่ได้คือ สนามบินดอนเมือง ซึ่งเป็นที่แรกในการเปิดการล้อมปราบ โดยการจัดแสดงการบินที่นำโดยเครื่องบิน T-28D จำนวน 4 เครื่อง ที่ได้รับมอบจากสหรัฐฯ ทำการโจมตีกลางอากาศในระยะต่ำเป็นการสนับสนุนกำลังทางอากาศ โดยสมมติเหตุการณ์ในการว่าข้าศึกทำการโฆษณาชวนเชื่อและชุมนุมกำลังข้ามพรมแดนมายังหมู่บ้านสันติ จนกระทั่งเครื่องบินฝ่ายรัฐบาลทิ้งระเบิดและกระจายเสียงให้ชาวบ้านเลิกหลงเข้าใจผิดไปกับผู้ก่อการร้าย แล้วในที่สุดได้ส่งกำลังทางอากาศเข้ามาโจมตีสนับสนุนกำลังทางภาคพื้นดิน ตัดขาดผู้ก่อการร้ายออกจากชาวบ้านควบคุมประชาชนให้อยู่ในความสงบ พัฒนา

¹ สจข. กต.90.3.1.3.1.1/1 กระทรวงกลาโหมส่งนายทหารไปสังเกตการณ์ในเวียดนามใต้ (พ.ศ.2507-2510).

² สจข. (2) กต. 17.2/5 รายงานการดำเนินงานขององค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (23 ม.ค. 2503- 11 มี.ค. 2507).

ปรับปรุงให้ความเจริญต่อหมู่บ้านและชี้แจงทำความเข้าใจในการปฏิบัติงานของฝ่ายรัฐบาล¹ จะเห็นได้ว่าสถานการณ์จำลองนี้เป็นการประชาสัมพันธ์ระดับประเทศ ถึงแผนการซ่อมรบบของกองกำลังทางอากาศในการเข้าจัดการกับผู้ร้ายคอมมิวนิสต์ โดยนำไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ จ.จันทบุรี ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น

จะเห็นได้ว่าการซ่อมรบบแอร์บัสเป็นการยกระดับในด้านการรับมือกับภัยคอมมิวนิสต์ที่มีความเข้มข้นมากกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา เพราะนอกจากจะปฏิบัติการรบบทางอากาศแล้วยังมีการปฏิบัติการรบบระหว่างภาคพื้นดินและการปฏิบัติการทางจิตวิทยาควบคู่ไปด้วย การซ่อมรบบดังกล่าวเป็นสัญญาณเตือนให้เห็นถึงสถานการณ์รุกรานของคอมมิวนิสต์ที่นับวันจะคืบคลานเข้ามาในรัฐไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้นรัฐไทยจึงเร่งทำการตอบสนองโดยเลือกใช้กำลังทางอากาศในการรับหน้าที่สกัดกั้นทางอากาศและเป็นหน่วยสนับสนุนทางภาคพื้นดิน โดยมี สปอ. เป็นองค์กรกลางในการให้พื้นที่สหรัฐฯ เข้ามาจัดการแผนการซ่อมรบบตลอดจนเทคโนโลยีและอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับกองทัพไทย

4.2.3. การป้องกันภัยทางอากาศกับโครงการมาร์แชลบี (MARSHAL B PROJECT)

โครงการมาร์แชลบี เป็นโครงการในการติดตั้งระบบการป้องกันภัยทางอากาศของกองทัพอากาศไทยร่วมมือกับกองทัพอากาศสหรัฐฯ ซึ่งชื่อโครงการนี้ย่อมาจากชื่อจริงของ พล.อ. อ. บุญชู จันทรุเบกษา² โดยโครงการดังกล่าวได้เริ่มมาในปี 1961 (2504) และอนุมัติโครงการอย่างเป็นทางการในปี 1964 (2507) พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ รองเสนาธิการทหารอากาศ เป็นหัวหน้ารับผิดชอบโครงการนี้ โดยมีแผนการจัดตั้งระบบการป้องกันภัยทางอากาศเชิงรุก หรือการป้องกันภัยและแจ้งเตือนภัยทางอากาศของกองทัพอากาศเป็นครั้งแรก โดยมีศูนย์ยุทธการทางอากาศกองบินยุทธการ เป็นศูนย์ปฏิบัติงานร่วมกับสถานีเรดาร์ขนาดกลางแห่งแรกของกองทัพอากาศ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ ตามแนวคิดที่จะต้องมีระบบการป้องกันภัยทางอากาศในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้จะตั้งที่ดอนเมือง แต่ด้วยภัยคุกคามทางอากาศต่อประเทศไทยได้ขยายมายังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้กองทัพอากาศไทยเริ่มโครงการติดตั้งระบบป้องกันภัยทางอากาศให้ครอบคลุม เพื่อให้เครื่องบินขับไล่มีระบบการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคมเชื่อมโยงกันระหว่างกองบิน ฐานบินทางยุทธวิธี ศูนย์ยุทธการทางอากาศและสถานีเรดาร์แจ้งเตือนภัยทางอากาศทุกแห่งเพื่อการควบคุมประสานงานอย่างเป็นระบบ

¹ สจข. จ/2507/11 การฝึกทางอากาศยุทธวิธี “แอร์บัส” ระหว่างวันที่ 22-30 เมษายน 2507.

² ประเสริฐ รัตนภาพ. (2545). สดุดี สิบปี กับโครงการมาร์แชลบี. ใน เกียรติศักดิ์รักข้า มอบไว้แก่ตัว พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ ม.ป.ช., ม.ว.ท., ท.จ.ว. (2460-2545). หน้า 179-200.

แผนการสร้างระบบป้องกันภัยทางอากาศประกอบด้วย ศูนย์ยุทธการทางอากาศ (ศยอ.) ศูนย์ควบคุมและรายงาน (ศคร.) จำนวน 4 สถานี มีรัศมีครอบคลุม 250 ไมล์ สถานีควบคุมและรายงาน (ศคร.) จำนวน 1 สถานี มีรัศมีครอบคลุม 200 ไมล์ สถานีรายงาน (สร.) 5 สถานี มีรัศมีครอบคลุม 180 ไมล์ และข่ายติดต่อสื่อสารโทรคมนาคม ศคร.ทั้ง 4 สถานี จะตั้งขึ้นที่เขาเขี้ยว อุดรธานี อุบลราชธานีและเชียงใหม่ เมื่อรัฐบาลไทยส่งแผนการนี้ให้กับรัฐบาลสหรัฐฯ จะได้รับอนุมัติแผนที่ โดยกำหนดให้แผนป้องกันภัยทางอากาศเริ่มได้ตั้งแต่ปี 1963-1967 (2506-2510) ขึ้นแรกสหรัฐฯ อนุมัติงบประมาณพร้อมอุปกรณ์เรดาร์มาดำเนินการ โดยก่อสร้างถนนขึ้นสถานี และอาคารปฏิบัติการเรดาร์สิ่งอำนวยความสะดวกทยอยส่งอุปกรณ์ไปยังเขาเขี้ยว ปลายปี 1962 (2505) ทางสหรัฐฯ ได้มอบหมายหน่วยงานของสหรัฐฯ ที่มีชื่อว่า Office in Charge of Construction (OICC) เป็นหน่วยงานมีหน้าที่ดำเนินการก่อสร้างถนน อาคารและสถานีเรดาร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เนื่องจากขณะนั้นกองทัพอากาศยังไม่พร้อมในด้านกำลังพล เจ้าหน้าที่เทคนิคการส่งกำลังบำรุงและงบประมาณ โดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาในระหว่างการฝึกอบรมใช้กำลังทางอากาศร่วมกันระหว่างไทยกับสหรัฐฯ กองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้แก้ปัญหาโดยการติดตั้งสถานีเรดาร์ขนาดกลางที่สนามบินดอนเมือง จากนั้นจึงติดตั้งเพิ่มขึ้นที่สนามบินโคราช สนามบินอุดรธานี พิษณุโลกและสถานีเรดาร์ขนาดกลางที่อุบลราชธานีในปี 1962 (2505)

เมื่อสถานการณ์การรุกคืบของคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรุนแรงขึ้น ทำให้ในปี 1964 (2507) โครงการมาร์แชลปีได้รับการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ เนื่องจากทางกองทัพอากาศสหรัฐฯ เร่งรัดให้มีการสร้างสถานีเรดาร์เขาเขี้ยวโดยขนย้ายเรดาร์จากดอนเมือง เนื่องจากเขาเขี้ยวมีสภาพภูมิประเทศที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมการทำงานของเรดาร์มากกว่า ทั้งนี้สหรัฐฯ ต้องการความร่วมมือจากทางกองทัพอากาศไทยในการขนย้ายเรดาร์ การสร้างทางขึ้นเขาเขี้ยว สร้างสถานีขนถ่าย อาคารทำการและที่พักข้าราชการที่เขาเขี้ยว ทำให้โครงการมาร์แชลปีเป็นโครงการที่นำงบประมาณแผ่นดินของรัฐบาลไทยมาช่วยในการดำเนินการในการในส่วนนี้¹ ทั้งนี้ทางสหรัฐฯ ได้เร่งติดตั้งสถานีเรดาร์ขนาดกลางแบบเคลื่อนที่ได้ที่มุกดาหารและนครพนมในปีเดียวกัน ในเวลาต่อมาโครงการมาร์แชลปีจึงได้ทำการเปลี่ยนเรดาร์จากขนาดกลางเป็นขนาดใหญ่ให้กับ ศคร. อุดรธานี และศคร. อุบลราชธานี ทั้งนี้ ทอ. สหรัฐฯ ได้เสนอให้ยุบเรดาร์ที่สถานีเรดาร์ขนาดกลางดอนเมืองให้กับ ศคร. เขาเขี้ยว เป็นศูนย์ควบคุมและรายงานแทน

จากนั้นได้ทำการสำรวจพื้นที่เพิ่มเติมในบริเวณภาคเหนือเพื่อสร้าง ศคร. ให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วภูมิภาคของประเทศไทย ในขั้นแรกทางกองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้เตรียมพื้นที่บน

¹แหล่งเดิม. หน้า 186.

ดอยปุย จ.เชียงใหม่ ในการสร้าง ศคร.เพราะสามารถสร้างถนนต่อจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ได้ แต่ทางกองทัพอากาศไทยได้ทำการคัดค้าน พบว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในใกล้เคียงและสูงกว่าพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ หากทำการสร้างจะมีความไม่เหมาะสม จึงทำให้โครงการมาร์แชลป์สำรวจพื้นที่จนได้ที่ตั้งใหม่คือ ดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่ โดยพื้นที่ดังกล่าวอยู่ในความรับผิดชอบของกรมป่าไม้และเกิดการประท้วงจากนิสิตนักศึกษา เนื่องจากโครงการดังกล่าวเข้าไปรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ แต่ในท้ายที่สุดจึงได้รับอนุญาตให้ใช้พื้นที่ดำเนินการสร้าง ศคร. ดอยอินทนนท์ ในปี 1973 (2516) และทำการสร้างสถานีเรดาร์ที่ภาคใต้และบริเวณอื่น ๆ จนในที่สุดโครงการมาร์แชลป์ได้ดำเนินมาถึงปี 1982 (2525) นอกจากนี้ความช่วยเหลือในเรื่องระบบการติดต่อสื่อสารโทรคมนาคม ในปี 1960 (2503) กองทัพอากาศโดยกรมสื่อสารทหารอากาศได้รับโครงการช่วยเหลือจากสหรัฐฯ คือโครงการ Red Marble หรือ RAF-COM หรือ FM/Link เป็นโครงการได้รับการช่วยเหลือทั้งเครื่องมือสื่อสารและงบประมาณในการปฏิบัติการ แต่แล้วโครงการดังกล่าวได้จบลงในปี 1975 (2518)

จะเห็นได้ว่าโครงการป้องกันภัยทางอากาศได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ ทั้งการติดตั้งเรดาร์และเครื่องมือสื่อสาร เพียงแต่ลักษณะในการให้ความช่วยเหลือฝ่ายสหรัฐฯ จะให้รัฐบาลไทยเป็นคนยื่นแผนเสนอ เพื่อเป็นการแสดงออกให้เห็นว่าเป็นความต้องการของประเทศไทยเอง ในการขอความช่วยเหลือทางด้านทหารจากสหรัฐฯ โดยโครงการดังกล่าวจะได้รับการอนุมัติอย่างรวดเร็ว การเข้าไปสร้างสถานีเรดาร์ ทางกองทัพอากาศไทยได้ร่วมมือกับทางสหรัฐฯ ผ่านโครงการมาร์แชลป์ โดยทางไทยจะทำหน้าที่เป็นคนสำรวจพื้นที่ ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้กับหน่วยงาน Office in Charge of Construction (OICC) เข้าไปทำการสร้างสถานีเรดาร์พร้อมติดตั้งอุปกรณ์ที่มาจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ การให้ความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีการป้องกันภัยทางอากาศนี้ สอดคล้องกับแผนการให้ความช่วยเหลือด้านยุทธภัณฑ์อย่างเครื่องบินไอพ่น เพราะจะต้องพึ่งพาเทคโนโลยีการบินจากการใช้เรดาร์ในการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ยุทธการทางอากาศ ในการวางแผนประสานงานการรบให้มีประสิทธิภาพ

4.3. ยุทธการสายฟ้าคำรามในสงครามเวียดนามกับฐานทัพอากาศในรัฐไทย

จากการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ที่นับวันจะเริ่มปิดล้อมภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้มากขึ้น สหรัฐฯ จึงทำการสร้างและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของรัฐไทยให้สามารถรองรับปฏิบัติการของสหรัฐฯ ในการทำสงครามเวียดนาม จนเปรียบรัฐไทยเสมือน เรือบรรทุก

อากาศยานที่ไม่มีวันจม (The Unsinkable Aircraft Carrier)¹ ในปี 1963 (2506) ประธานาธิบดีโง ดินห์ เดียม (Ngo Dinh Diem, 1955-1963) ถูกรัฐประหารและเสียชีวิตลง สถานการณ์การเมืองในเวียดนามมีทิศทางแย่งลง ทำให้สหรัฐฯ เร่งระดมความช่วยเหลือและขนย้ายอาวุธยุทโธปกรณ์เข้ามายังรัฐไทย เมื่อเกิดเหตุการณ์ในปี 1964 (2507) สหรัฐฯ ประกาศว่าเวียดนามเหนือทำการโจมตีเรือพิฆาตแมดดอกซ์และเรือพิฆาตซี. เทอร์เนอร์ จอย ของสหรัฐฯ ที่ทำการแล่นอยู่ในอ่าวตังเกี๋ย จึงเป็นผลให้ประธานาธิบดีจอห์นสันออกมติอ่าวตังเกี๋ย (Gulf of Tonkin Resolution)² เพื่อเปิดทางให้รัฐบาลอเมริกันขยายขอบเขตการทำสงครามในเวียดนามอย่างเต็มที่ ทำให้สหรัฐฯ ได้เร่งขนย้ายเครื่องบินและกำลังพลเข้าฐานทัพสหรัฐฯ ในไทย ซึ่งในปลายปีมีทหารและเจ้าหน้าที่อเมริกันอยู่ในไทย 3,000 นาย และเครื่องบินรบประจำฐานทัพ 75 เครื่อง³ ซึ่งแผนการใช้เครื่องบินระดมทิ้งระเบิดของสหรัฐฯ ได้เกิดขึ้นในทุ่งไหหินด้วยเช่นกัน ในปีต่อมาแผนการดังกล่าวได้รับอนุมัติ โดยแบ่งการโจมตีทางอากาศออกเป็น 2 ระยะด้วยกัน คือ ระยะแรกเริ่มจากการโจมตีทางอากาศในลาวและปฏิบัติการโจมตีลับในเวียดนามเหนือ ระยะที่สองขยายการโจมตีทางอากาศเข้าไปในเขตเวียดนามเหนือ นำมาสู่แผนการปฏิบัติการทางอากาศที่มีชื่อว่า ยุทธการสายฟ้าคำราม (Operation Rolling Thunder) เป็นแผนการใช้กำลังทางอากาศเข้าโจมตีเวียดนามเหนือโดยเลือกเฉพาะเป้าหมายที่สำคัญและจำกัดขอบเขตการโจมตีและได้เพิ่มกำลังทหารสหรัฐฯ เข้าไปปฏิบัติการค้นหาและทำลาย (Search and Destroy) ตามหมู่บ้านต่าง ๆ เพื่อเป็นการค้นหาคอมมิวนิสต์และตอบสนองต่อแผนการทำสงครามที่ยังคงจำกัดพื้นที่อยู่ พร้อมทั้งยังดำเนินการทิ้งระเบิดในลาวอย่างต่อเนื่อง

4.3.1. หน่วยบินวิคตอรีกับการสนับสนุนการรบทางอากาศในสงครามเวียดนาม

กองทัพอากาศได้จัดส่งกำลังพลในนามหน่วยบินวิคตอรี (Victory Wing Unit) เข้าสมรภูมिर่วมกับสาธารณรัฐเวียดนาม จากเอกสารเรื่องการตรวจเยี่ยมหน่วยทหารไทยในสาธารณรัฐเวียดนามในปี 1966 (2509) โดยมี พล.อ.อ. พะเนียง กานตรัตน์ เจ้ากรมยุทธการกองทัพอากาศ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทนกองบัญชาการทหารสูงสุด ได้เปิดเผยรายละเอียดความตกลงทางทหารระหว่างผู้บังคับบัญชาการหน่วยช่วยเหลือทางทหารของประเทศไทยประจำเวียดนามกับประธานเสนาธิการร่วมของกองทัพเวียดนาม ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับหน่วยบินวิคตอรีไว้ว่าเป็นหน่วยบินแรกที่ส่งไปช่วยรบในเวียดนามใต้ ตั้งแต่วันที่ 29 กันยายน 1964 (2507) ซึ่งหน่วยบิน

¹ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 105.

² วิลเลียม แอล. แบรดี. (2539). *เล่มเดิม*. แปลโดย วรียา ศ. ชินวรรณ. หน้า 314-315.

³ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). *เล่มเดิม*. หน้า 106.

ชุดแรกที่เดินทางประกอบด้วยนักบิน 10 นาย เจ้าหน้าที่ซ่อมบำรุง 7 นาย โดยใช้เครื่องบินลำเลียงของเวียดนามใต้และเครื่องบินที่สหรัฐฯ มอบให้ ภารกิจหลักของหน่วยบินวิคตอรีคือลำเลียงอุปกรณ์และกำลังพลทุกชนิด ในภารกิจสนับสนุนทางการช่วยรบและภารกิจสนับสนุนทางการรบเท่านั้น เครื่องบินที่ใช้ส่วนใหญ่จึงเป็นเครื่องบิน C-47 และเครื่องบิน C-123 ที่ถูกออกแบบสำหรับภารกิจขนส่งโดยเฉพาะ¹

กองทัพอากาศได้จัดส่งกำลังคนในหน่วยบินวิคตอรีตั้งแต่ปี 1964-1971 (2507-2514) จำนวน 7 ชุด ชุดละ 3 ผลัด มีกำลังพลที่ประจำในแต่ละปีจำนวน 45 นาย ประจําการฐานทัพอากาศตันซอนนุทในกรุงไซ่ง่อน การส่งกำลังดังกล่าวเป็นการสนับสนุนภารกิจในการรบให้กับกองทัพอากาศเวียดนามใต้ ซึ่งหน่วยบินดังกล่าวได้แบ่งนักบินออกเป็น 2 ชุด ตามประเภทเครื่องบิน คือเจ้าหน้าที่เครื่องบิน C-47 ขึ้นกับฝูงบินลำเลียงที่ 415 เวียดนามใต้ และเจ้าหน้าที่เครื่องบิน C-123 เข้าร่วมปฏิบัติการกับฝูงบินสนับสนุนทางยุทธวิธีที่ 19 สหรัฐฯ (19th Tactical Air Support Squadron)² ซึ่งเครื่องบิน C-123 ถูกผลิตในยุคสงครามเย็นจึงมีความใหม่ในด้านเทคโนโลยีและความซับซ้อนมากกว่าเครื่องบิน C-47 ที่ถูกใช้ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นความคุ้นชินกับการใช้เครื่องบิน C-47 ของกองทัพอากาศไทยจึงมีมากกว่าเครื่องบิน C-123 ทำให้ทหารที่ถูกส่งไปปฏิบัติการร่วมกับนักบินสหรัฐฯ ได้ทำการเรียนรู้ในเรื่องการขับและเทคโนโลยีของเครื่องบินรุ่นดังกล่าวด้วย

ผลจากการส่งนายทหารอากาศเข้าร่วมปฏิบัติการ ทำให้ภายหลังกองทัพอากาศได้นำความรู้ในการดัดแปลงเครื่องบินลำเลียงเหล่านั้นนำมาปฏิบัติภารกิจต่อต้านคอมมิวนิสต์ในไทย จากประสบการณ์ของ พล.อ.อ. ดุษฎี ประพัฒน์ทอง นายทหารยุทธการ เข้าร่วมหน่วยบินวิคตอรี ชุดที่ 4 ผลัดที่ 3 ได้บอกเล่าถึงการนำความรู้ที่ได้จากสมรภูมิเวียดนามในการดัดแปลงเครื่องบินไว้ว่า กองทัพอากาศได้ดัดแปลงเครื่องบิน C-47 ให้ตอบสนองต่อการทำภารกิจปราบปรามและสอดแนมหาข่าวคอมมิวนิสต์ ในปี 1966 (2509) นำเครื่องบินลำเลียงนี้ทำการติดอาวุธปืนกลเรียกว่าเครื่องบิน AC-47 (A ย่อมาจาก Attack) และเครื่องบิน EC-47 (E ย่อมาจาก Electronics) มีหน้าที่ปฏิบัติการสงครามอิเล็กทรอนิกส์ โดยทำการติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น อุปกรณ์ดักฟังสัญญาณวิทยุ ในเดือนธันวาคม 1967 (2510) เครื่องบิน AC-47 ได้ประจำการที่ฐาน

¹ สจช. กต.90.3.1.3.1.1/3 ความตกลงระหว่างไทยกับเวียดนาม (พ.ศ. 2509-2511).

² กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2541). ประวัติการรบของทหารไทยในสงครามเวียดนาม. หน้า 342-356.

บินนครพนม สุสานบินเชียงใหม่และกระจายไปที่ฐานบินอุบลราชธานีและฐานบินสงขลาในเวลาต่อมา¹

4.3.2. บทบาทเครื่องบินลำเลียงและเฮลิคอปเตอร์ ในการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในไทยหลังวันเสียงปืนแตก

ในวันที่ 8 สิงหาคม 1965 (2508) เกิดการปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับกองกำลังพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยครั้งแรก ณ อ. นาแก จ. นครพนม² เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยประกาศสู้ด้วยอาวุธ จนนำมาสู่การต่อสู้เสียเลือดเนื้อที่ยืดเยื้อยาวนานกว่า 20 ปี³ จากนั้นที่บทสนทนาระหว่างนายเฮซุส วารกัส เลขาธิการ สปอ. ได้มีความกังวลต่อคอมมิวนิสต์บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงเสนอวิธีการยับยั้งคอมมิวนิสต์โดยการแนะนำให้จัดตั้งสถานีวิทยุที่ จ. อุตรดิตถ์ เพื่อทำสงครามจิตวิทยาได้กลับเสียงวิทยุของคอมมิวนิสต์จากปักกิ่งหรือฮานอย การพิจารณาการเพิ่มวิทยุสื่อสารและเฮลิคอปเตอร์ของตำรวจ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการลาดตระเวนหาข่าวได้รวดเร็วยิ่งขึ้น รวมถึงการนำทีมแพทย์เข้าหาชาวบ้านเพื่อทำการแย่งชิงมวลชนจากคอมมิวนิสต์ได้ง่ายขึ้น⁴ ในส่วนรัฐไทยมีการเคลื่อนไหวในประเด็นดังกล่าว จึงจัดตั้งกองบัญชาการปราบปรามคอมมิวนิสต์เดือนธันวาคม 1965 (2508) ในภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็นกองอำนวยการรักษาความสงบภายใน (กอ.รมน.) ในปี 1969 (2512) มีหน้าที่วางแผนควบคุมกำลังคอมมิวนิสต์ในไทย⁵

ในส่วนของกองทัพอากาศได้ให้ความร่วมมือต่อการทำสงครามภายในกับคอมมิวนิสต์ ในลักษณะการให้ความช่วยเหลือในด้านการสนับสนุนกำลังทางอากาศมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่สหรัฐฯ ได้มอบเครื่องเฮลิคอปเตอร์ให้กับกองทัพอากาศในการปฏิบัติการที่หลากหลายและเพิ่มขึ้นจากเดิมในปีต่อมา ข้อมูลจากนิตยสารการบิน กองทัพอากาศ ได้ให้ข้อมูลถึงความสำคัญของเฮลิคอปเตอร์ไว้ว่า

¹ พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2543). *ดุซงญอ พลอากาศเอกดุซงญอ ชีวีตและความผูกพันเหนือน่านฟ้า*. หน้า 21-27.

² สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. "8 สิงหาคม 2508" (8-8-08) "วันเสียงปืนแตก" (ตอน 2). *ประชาไท*. (สืบค้นวันที่ 26 มีนาคม 2564) <https://prachatai.com/journal/2009/08/25401>. (ออนไลน์).

³ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). *เล่มเดิม*. หน้า 103.

⁴ สจข. (2)กต. 1.1.1.7/10 *การประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ครั้งที่ 8/2508 (20-22 ก.ย. 2508)*.

⁵ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). *เล่มเดิม*. หน้า 25.

“กองบิน 6 ผูกบิน 63 เป็นฝูงบินเฮลิคอปเตอร์ มีหน้าที่หลักในการค้นหาผู้ประสบภัย ส่วนหน้าที่รองคือ ขนส่งลำเลียงทหารอากาศ ทั้งกำลังคน อาวุธ และยุทธสัมภาระต่าง ๆ... เฮลิคอปเตอร์อีกชนิดหนึ่งที่ประจำการอยู่ฝูงบิน 63 จะมีบทบาทสำคัญในอนาคตสำหรับกองทัพอากาศไทยก็คือ H-34C เป็นเฮลิคอปเตอร์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศแบบบ้านเรา และเหมาะแก่ภารกิจในการบินสนับสนุนหน่วยกำลังจู่โจมในการสู้รบบนพื้นที่จำกัด เป็นเฮลิคอปเตอร์ที่แผนแบบออกมาในการลำเลียงขนส่งทั้งกำลังคน อาวุธยุทธโปกรณ์ต่าง ๆ ...”¹



ภาพประกอบ 3 เฮลิคอปเตอร์ H-34C เป็นเครื่องบินที่สหรัฐอเมริกาได้ทำการมอบให้กองทัพอากาศเพื่อทำภารกิจในการต่อต้านคอมมิวนิสต์

ที่มา : <http://www.wings-aviation.ch/11-RTAF/2-Aircraft/Sikorsky-S-58/Chocktaw.htm> (ออนไลน์).

ในส่วนเฮลิคอปเตอร์ทางสหรัฐฯ ได้ทำการมอบให้กองทัพอากาศไทยตั้งแต่ปี 1954 (2497) และในปี 1962 (2505) ได้รับแบบ H-34C ตามที่ยกข้อความมา ซึ่งทางนิตยสารการบิน กองบินยุทธการ กองทัพอากาศ ได้นำเรื่องราวของเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์มากล่าวถึงความสำคัญอีกครั้ง จากการลงภาพปกนิตยสารดังกล่าวเป็นภาพเฮลิคอปเตอร์ของกองทัพอากาศ โดยมีคำอธิบายภาพว่าเป็นภารกิจในการบินสนับสนุนหน่วยรบอากาศโยธิน นาวิกโยธินหรือหน่วยจู่โจมทหารบก เข้ายึดหัวหาดเพื่อให้ได้ชัยชนะในแนวรบของการรบสงครามนอกแบบ (Unconventional

¹ ป.ศิริ. บทบาทเฮลิคอปเตอร์. ใน นิตยสารการบิน. (กันยายน 2509 ปีที่ 11 ฉบับที่ 9). กรุงเทพฯ: กองบินยุทธการ. หน้า 1-3.

Warfare) เป็นหน้าที่ของฝูงหลักของเฮลิคอปเตอร์ ผู้เขียนเห็นว่ามีความแปลกใหม่ จากเดิมที่เฮลิคอปเตอร์จะไม่ได้รับเลือกให้ลงหน้าปกนิตยสารการบิน ดังเช่นภาพบุคคลสำคัญหรือเครื่องบินไอพ่นที่ได้รับมอบจากสหรัฐฯ แต่เมื่อสถานการณ์ของคอมมิวนิสต์ที่กระจายเข้ามาในรัฐไทยอย่างรวดเร็ว ทำให้บทบาทการรบภาคพื้นดินโดยเฉพาะสงครามนอกแบบมีมากขึ้น ส่งผลให้กองทัพอากาศหันมาให้ความสำคัญเฮลิคอปเตอร์มากขึ้น โดยเน้นไปที่บทบาทผู้สนับสนุนในการรบร่วมกับกองกำลังทางภาคพื้นดิน

4.3.3. การส่งมอบอาวุธและการสร้างและปรับปรุงฐานทัพอากาศในรัฐไทย

ผลจากการเพิ่มมาตรการทำสงครามกับคอมมิวนิสต์ที่เข้มข้นขึ้น ในส่วนกองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้มอบเครื่องบินให้กองทัพอากาศ 9 แบบ มีเครื่องบินขับไล่ F-86L เครื่องบินฝึก T-33A เครื่องบินฝึก T-28D เครื่องบินลำเลียง C-123B เครื่องบินรุกราน L-28A กับเครื่องเฮลิคอปเตอร์ สำหรับใช้ในการลำเลียงและช่วยเหลือกู้ภัยแบบ H-34 H-34D H-43 H-55¹ อีกทั้งยังมีการเปิดหอบคลุมการบินที่มีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องมือสื่อสารติดต่อดำเนินการระหว่างเครื่องบินกับทางภาคพื้นดิน มูลค่ากว่า 4,191,500 บาท ซึ่งหอดังกล่าวได้สร้างเสร็จเมื่อปี 1961 (2504) โดยได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูซอม² ทั้งยังเปิดสนามบินอู่ตะเภาซึ่งเป็นสนามบินที่ใหญ่ที่สุดและทันสมัยที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีทางวิ่งยาว 11,500 ฟุต สามารถรับเครื่องบินไอพ่นขนาดใหญ่ที่สุดและยังสามารถรับเครื่องบินโดยสารไอพ่น ความเร็วเหนือเสียงซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาอีกด้วย จอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้มีคำสั่งมอบสนามบินแห่งนี้ให้กองทัพเรือใช้งาน โดยให้เครื่องบินของ 3 กองทัพและของสหรัฐฯ ได้ใช้สนามบินนี้ร่วมกัน³ บทบาทของสนามบินอู่ตะเภาเริ่มปรากฏให้เห็นให้ชัดมากขึ้น เมื่อเรือบรรทุกถดถ (L.S.T.) ของกองทัพเรืออเมริกัน 2 ลำมาถึงกรุงเทพฯ โดยลำเลียงรถยนต์บรรทุกยานเกราะบรรทุกทหาร อุปกรณ์การสื่อสารการก่อสร้างและกระสุนปืน วัตถุประสงค์เป็นจำนวนมากสมทบกับยุทธภัณฑ์ที่สหรัฐฯ ทำการสะสมไว้ในรัฐไทยก่อนแล้ว⁴ จะเห็นได้ว่าบทบาทของสนามบินอู่ตะเภาที่ถูกสร้าง

¹ สจข. ก/ป7/2507/กท. 5.1 สหรัฐให้เครื่องบินแก่กองทัพไทยล้วนเป็นเครื่องบินทันสมัยรวม 9 แบบ. ไทรายวัน 8 พ.ค. 2507.

² สจข. ก/ป7/2507/กท. 5.1 ราคา 4 ล้าน มีเครื่องมือและอุปกรณ์ทันสมัยที่สุด พิมพ์ไทย 3 ส.ค. 2507.

³ สจข. ก/ป7/2509/กท 5.1 นายกรัฐมนตรีมอบสนามบินอู่ตะเภา. สยามรัฐ. 11 ส.ค. 2509.

⁴ สจข. ก/ป7/2507/กท. 1.2 เรือสหรัฐบรรทุกถดถและยุทธโปกรณ์ มาสะสมในไทยเพิ่มมากขึ้นเพื่อพร้อมที่จะนำออกใช้ปฏิบัติได้. สยามรัฐ 25 มิ.ย. 2507.

มาเพื่อเป็นฐานสำหรับขนย้ายกำลังคนและยุทโธปกรณ์จากทางเรือและขนส่งไปยังฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ที่กระจายอยู่ในแต่ละภูมิภาค

ตาราง 2 จำนวนเจ้าหน้าที่และเครื่องบินของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาในฐานทัพไทย

ปี	เจ้าหน้าที่กองทัพอากาศสหรัฐฯ	จำนวนเครื่องบินของกองทัพอากาศสหรัฐฯ
1964	3,000	75
1965	9,000	200
1966	25,000	400
1967	33,369	527
1968	33,500	589
1969	33,500	600

ที่มา: Surachart Bumrungsuk. (1985). United States Foreign Policy and Military Rule, 1947-1977. p.133.

การที่สหรัฐฯ ให้ความสำคัญต่อปฏิบัติการทางอากาศทำให้ฐานทัพอากาศในไทย ถูกวางแผนเพื่อใช้งานในการทำสงครามเวียดนามแต่แรกเริ่ม¹ ปรากฏฐานทัพอากาศสหรัฐฯ จำนวน 7 แห่ง โดยแต่ละฐานมีจุดประสงค์ในการใช้งานและหน่วยทหารประจำการมีความแตกต่างกันออกไป ต่อจากนี้จะเป็นการให้ข้อมูลของฐานทัพอากาศในแต่ละภูมิภาค เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเตรียมกำลังป้องกันทางอากาศของประเทศไทยทั้งในด้านสมรรถนะของอากาศยานและเทคโนโลยีการบินในช่วงการเกิดสงครามเวียดนาม จากเอกสารรวบรวมข้อมูลกองทัพอากาศไทย ในเดือนกันยายน 1971 (2514) จากสหรัฐฯ ได้เปิดเผยถึงตัวเลขการครอบครองอากาศยานของ กองทัพไทย สามารถจำแนกได้ตามกองบินดังนี้ (ดูตาราง 3 ประกอบ)

1. กองบินที่ 1 กองบินดอนเมือง เป็นกองบินศูนย์กลางของกองบัญชาการ กองทัพอากาศไทย ในปี 1961 (2504) ได้รับการติดตั้งระบบควบคุมอากาศยานและระบบเตือนภัย ทางอากาศที่สนามบินดอนเมือง โดยหน้าที่หลักของสนามบินนี้คือเป็นฐานบินส่วนกลางในการ ประสานงานและสนับสนุนฐานบินอื่น ๆ ในแต่ละฝูงบินจะมีเครื่องบินประจำแตกต่างกันไป ใน

¹ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). เล่มเดิม. หน้า 12.

ฝูงบินที่ 11 คือ เครื่องบิน T-33, RT-33 จำนวน 15 เครื่อง เป็นเครื่องบินสำหรับฝึกนักบินให้คุ้นเคยกับเครื่องบินไอพ่นเป็นหลัก และฝูงบินที่ 13 คือ เครื่องบิน F-4, RF-5 จำนวน 14 เครื่อง เป็นเครื่องบินสำหรับภารกิจสนับสนุนทางอากาศ การป้องกันภัยทางอากาศและการลาดตระเวน¹

2. กองบินที่ 2 กองบินโคกกระเทียม จ.ลพบุรี เป็นกองบินที่มีภารกิจในการสนับสนุนทางอากาศในบริเวณหัวเมืองทางเหนือ ทำหน้าที่สกัดกั้น, ป้องกันและโจมตีทางอากาศ รวมไปถึงการคุ้มกันภัยทางอากาศและการลาดตระเวนทางอากาศ ในกองบินนี้ประกอบฝูงบินที่ 221 เชียงใหม่ ฝูงบินที่ 222 อุบลราชธานี ฝูงบินที่ 223 อุดรธานี และฝูงบินที่ 224 ตั้งอยู่ที่กองบินโคกกระเทียม โดยทุกฝูงบินจะมีเครื่องบิน T-28 รวมทั้งหมด 41 เครื่อง เข้าประจำการ แต่ในส่วนฝูงบินที่ 224 ที่โคกกระเทียมนี้จะมีเครื่องบิน OV-10A กำลังจะเข้าประจำการเพิ่มเติม²

3.ฐานทัพอุตรธานี ในส่วนฐานทัพอากาศสหรัฐฯ ได้เข้าไปตั้งในปี 1964 (2507) ซึ่งเป็นฐานบินที่สำคัญในการทำสงครามเวียดนาม เพราะใช้เวลาบินเพียง 40 นาที ถึงกรุงฮานอย ฐานทัพนี้จึงกลายเป็นฐานของเครื่องบินขับไล่โดยมีเครื่องบิน F-100 และ F-105 เข้าประจำการ และเป็นฐานที่ประสานงานระหว่างกองบัญชาการทหารอากาศสหรัฐฯ กับกองบัญชาการทหารอากาศสหรัฐฯ ที่เวียดนามใต้ นอกจากนี้ยังมีฐานปฏิบัติการเครื่องบินขับไล่ RF-4C โดยมีภารกิจในการขนส่งยุทธปัจจัยในอินโดจีนและลาว กองบินส่งกำลังบำรุง โรงเรียนฝึกบินให้กองทัพอากาศในลาว สำนักงาน CIA ศูนย์ดูแลทหารรับจ้างในลาวและสำนักงานแอร์อเมริกาและคอนติเนนตัลแอร์ เซอร์วิสเซล ในส่วนฐานทัพอุบลราชธานี สหรัฐฯ ได้เข้าประจำการในปี 1966 (2509) มีภารกิจเป็นฐานกองบินขับไล่และทำการสนับสนุนการรบในลาว

ฐานทัพพิเศษของสหรัฐฯ อีกแห่งหนึ่งในอุดรธานี คือ ค่ายรามสูร เป็นค่ายสำหรับการสอดแนมของสหรัฐฯ โดยมีเครื่องมือตรวจจับสัญญาณขนาดยักษ์ที่สามารถรับข้อมูลข่าวสารได้อย่างมหาศาล เป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลที่สามารถทำสงครามอิเล็กทรอนิกส์ได้ โดยการสร้างนั้นอยู่ภายใต้ข้อตกลงกิจกรรมค้นคว้าและพัฒนาการสื่อสารทางวิทยุในประเทศไทยฉบับที่ 2 ที่กระทำขึ้นในปี 1965 (2508)³

4.กองบินที่ 3 กองบินโคราช จ.นครราชสีมา มีหน้าที่เป็นกองบินขนส่งกำลังทางอากาศ สนับสนุนการทำสงครามพิเศษทางอากาศ ภารกิจค้นหาและทำลาย เป็นศูนย์การฝึก

¹ HQ PACAF Directorate of Operations Analysis CHECO Division. (1971). *The Royal Thai Air Force*. p. 33-37.

² *Ibid.* p. 37.

³ พัน รัช แก้ว. (2519). *รามสูรเสียงฟ้าฟาด*. หน้า 172-174.

เฮลิคอปเตอร์และการขนส่งทางอากาศ เนื่องจากเป็นกองบินที่เน้นหนักไปทางด้านกำลังสนับสนุน และเป็นศูนย์ฝึกบินเฮลิคอปเตอร์ จึงทำให้กองบินนี้มีแต่ฝูงบินเฮลิคอปเตอร์ในสังกัดจำนวน 3 ฝูงบิน ได้แก่ ฝูงบินที่ 32 มีเครื่องบิน UH-1 จำนวน 23 เครื่องเข้าประจำการ ส่วนฝูงบินที่ 31 และ ฝูงบินที่ 34 มีเครื่องบิน H-34 รวมกันจำนวน 41 เข้าประจำการ¹ ในด้านกองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้เข้าประจำการในปี 2505 มีภารกิจเป็นฐานสำคัญในการปฏิบัติการของเครื่องบินขับไล่กองบินที่ 388 และฐานช่วยสนับสนุนของกองพันสนับสนุนที่ 7

5. กองบินที่ 4 ตาคลี จ. นครสวรรค์ มีฝูงบินที่ 43 เข้าประจำการอยู่เพียงฝูงเดียว โดยมีเครื่องบิน F-86F จำนวน 17 เครื่อง มีภารกิจหลักคือการบินสกัดกั้น สนับสนุนทางอากาศและป้องกันภัยทางอากาศ² ในส่วนฐานทัพอเมริกาได้เข้ามาในปี 1961 (2504) โดยเป็นฐานบินขับไล่ขับไล่ให้กับกองบินที่ 421 กองบินที่ 355 และกองบินที่ 390 โดยมีเครื่องบินปฏิบัติการ คือ เครื่องบิน F-100 และ F-105 ในระหว่างสงครามเวียดนามทำภารกิจสำหรับต่อต้านด้านข่าวกรองอิเล็กทรอนิกส์และระบบเตือนภัย

6. กองบินที่ 5 กองบินประจวบคีรีขันธ์ จ. ประจวบคีรีขันธ์ มีฝูงบินที่ 53 เข้าประจำการอยู่เพียงฝูงเดียว เนื่องจากภารกิจหลักของกองบินนี้คือการฝึกฝนนักบินในการขับเครื่องบินไอพ่น จึงทำให้เครื่องบินส่วนใหญ่เป็นเครื่องบินสำหรับฝึกบินทั้งสิ้น ในฝูงบินนี้ประกอบด้วยเครื่องบิน T-6 จำนวน 14 เครื่อง ทำหน้าที่ในการฝึกบินและเป็นเครื่องบินที่สามารถทำภารกิจสนับสนุนทางอากาศได้บ้าง อย่างไรก็ตามในเร็ววันเครื่องบินรุ่นดังกล่าวจะหมดบทบาทลง โดยมีเครื่องบิน T-28 จากฝูงที่ 224 เข้าประจำการแทน³

7. กองบินที่ 6 กองบินขนส่ง ดอนเมือง มีภารกิจหลักในการสนับสนุนทางอากาศ รวมไปถึงรับส่งบุคคลสำคัญ มีฝูงบินที่ 61 ใช้เครื่องบิน C-123 จำนวน 13 เครื่อง ทำหน้าที่ขนส่งทางอากาศสำหรับกองทัพอากาศไทยโดยเฉพาะ ฝูงบินที่ 62 มีเครื่องบิน C-47 จำนวน 62 เครื่อง ทำหน้าที่ขนส่งทางอากาศ โดยเฉพาะบุคคลสำคัญ สามารถติดปืนกลบนเฮลิคอปเตอร์ลาดตระเวนและถ่ายรูปทางอากาศ ฝูงบินที่ 63 มีเครื่องบิน T-41 จำนวน 12 เครื่อง โดยมีหน้าที่หลักในการทำธุรการ⁴

¹ HQ PACAF Directorate of Operations Analysis CHECO Division. (1971). *op. cit.* p. 37.

² *Ibid.* p. 37.

³ *Ibid.* p. 37.

⁴ *Ibid.* p. 37.

8. กองบินที่ 7 กองบินสัดหีบ จ.ชลบุรี ภารกิจหลักคือดำเนินการสอนศูนย์ควบคุมการบิน สนับสนุนการทำสงครามจิตวิทยา โดยมีฝูงบินที่ 71 ประกอบไปด้วยเครื่องบิน O-1 จำนวน 14 เครื่อง เครื่องบิน U-10 จำนวน 13 เครื่อง¹

9.ฐานทัพนครพนม เป็นฐานบินที่สหรัฐฯ ได้เข้าไปปรับปรุงติดตั้งอุปกรณ์ทางทหารและสร้างถนน จากนั้นเข้าประจำการในปี 2506 ภารกิจหลักของฐานนี้คือ เป็นฐานควบคุมสงครามลับทางอิเล็กทรอนิกส์สำหรับพื้นที่ในลาวและเวียดนาม ทำการควบคุมโดยกองบัญชาการกองบินที่ 7 กองบินที่ 13 และกองบินปฏิบัติการพิเศษที่ 56 นอกจากนี้ยังมีเฮลิคอปเตอร์เข้าไปประจำการเพื่อเตรียมสำหรับการลำเลียง

10.ฐานทัพอุดะเกา จ.ระยอง ได้เริ่มเปิดใช้ปี 1966 (2509) มีภารกิจในการวางแผนยุทธศาสตร์ เป็นที่รองรับเครื่องบินทิ้งระเบิด B-29 โดยมีหน่วยสนับสนุนการต่อสู้ที่ 635 ประจำการ ในปีถัดมาฐานทัพนี้ได้ถูกนำเสนอผ่านนิตยสารเสรีภาพ โดยลงภาพการเยี่ยมชมเครื่องบินทิ้งระเบิด B-52 ของคณะกำนันผู้ใหญ่บ้านจากภาคอีสาน ณ สนามบินอุดะเกา การเสนอภาพดังกล่าวเป็นการประกาศอย่างเป็นทางการถึงการมีอยู่ของฐานทัพสหรัฐฯ ในประเทศไทย โดยเฉพาะการแสดงออกถึงยุทธวิธีรบทางอากาศที่สหรัฐฯ ยังคงใช้การทิ้งระเบิดควบคู่ไปกับการรบทางพื้นดินในการทำสงครามในภูมิภาคนี้²

11.ฐานทัพน้ำพอง ฐานทัพสุดท้ายที่สหรัฐฯ สร้างขึ้นในปี 1971 (2515) เพื่อรองรับหน่วยบินทิ้งระเบิดขับไล่ของนาวิกโยธินสหรัฐฯ ที่ย้ายมาจากฐานทัพเวียดนามใต้

¹ Ibid. p. 37.

² ธงนิรินทร์ นามวงศ์. (2562). โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ. 2497-2518. หน้า 165.

ตาราง 3 จำนวนและประเภทเครื่องบินของกองทัพอากาศปี 1971 (2514)

เครื่องบินปฏิบัติการ	จำนวน(เครื่อง)
T-33, RT-33	15
F-4, RF-5	14
T-28	41
H-34	41
UH-1	23
F84F	17
T-6	14
C-123	13
C-47	24
T-41	12
O-1	14
U-10	13
T-6	25
T-37	9
T-33	10
H-37	7
DHC-1	17
รวม	309

ที่มา : HQ PACAF Directorate of Operations Analysis CHECO Division. (1971). *The Royal Thai Air Force*. APO San Francisco: Department of the Air Force. p. 36.

นอกจากนี้ยังมีงบประมาณที่สหรัฐฯ ได้ทำการช่วยเหลือให้กับกองทัพอากาศ ทั้งในด้านการสร้างและปรับปรุงสนามบินตั้งแต่ปี 1964-1969 (2507-2512) จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับความสำคัญตามฐานทัพในแต่ละแห่ง หากฐานทัพไหนมียุทธภัณฑ์ทางทหารปริมาณมากและเป็นฐานทัพหลักในการดำเนินสงครามเวียดนาม งบประมาณในการก่อสร้างจะเพิ่มขึ้นตามความสำคัญของฐานทัพนั้น

ตาราง 4 งบประมาณก่อสร้างของสหรัฐอเมริกาไม่รวมงบประมาณรายปี

ลำดับที่	ประเภทสิ่งก่อสร้าง	จำนวนค่าก่อสร้าง (บาท)
1	สนามบินดอนเมือง	96,000,000
2	สนามบินโคราช	416,000,000
3	สนามบินนครพนม	432,000,000
4	สนามบินตากลิ	330,000,000
5	สนามบินอุบลราชธานี	330,000,000
6	สนามบินอุดรธานี	534,000,000
7	สนามบินอุตะภา	2,040,000,000
8	ค่าย FRIENDSHIP (US.ARMY SUPPORT THAILAND HQ. อยู่ที่โคราช)	420,000,000
9	ท่าเรือสัตหีบ	1,176,000,000
10	เรดาร์เขาเขียว	10,176,000
11	เรดาร์พิษณุโลก	4,420,000
12	ค่ายขอนแก่น (ที่พักและโรงงานซ่อมรถยนต์ชั้น 4)	29,576,000
	รวม	5,818,172,000

ที่มา : สจข. (2)กต.1.1.1.7/9 บันทึกการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ครั้งที่ 6/2513
(9 พฤศจิกายน 2513)

ตาราง 5 งบประมาณกระทรวงกลาโหมและงบประมาณ MAP ปี 1964-1970 (2507-2513)

ปี	งบประมาณไทย	งบประมาณ MAP	งบประมาณรวม (บาท)
1964	1,700,000,000	860,000,000	2,560,000,000
1965	1,960,000,000	760,000,000	2,720,000,000
1966	2,200,000,000	880,000,000	3,100,000,000
1967	2,660,000,000	1,200,000,000	3,860,000,000
1968	3,160,000,000	1,500,000,000	4,660,000,000
1969	3,760,000,000	1,500,000,000	4,120,000,000
1970	4,120,000,000	1,440,000,000	5,560,000,000

ที่มา : สจช. (2)กต.1.1.1.7/9 บันทึกการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ครั้งที่ 6/2513
(9 พฤศจิกายน 2513)

ในส่วนนี้เป็นตารางเงินอุดหนุนงบประมาณด้านการทหารตั้งแต่ปี 1964-1969 (2507-2512) ที่รวบรวมงบประมาณทหารทั้งรัฐไทยและสหรัฐฯ หากสังเกตจะเห็นว่างบประมาณทั้งสองส่วนเพิ่มมากขึ้นตามสถานการณ์การขยายตัวของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ จะเห็นว่าตัวเลขในปีที่ 1968-1969 (2511-2512) งบประมาณของ MAP สูงขึ้นตามเหตุการณ์รุกคืบของคอมมิวนิสต์ แต่เมื่อประธานาธิบดี ริชาร์ด มิลเฮาส์ นิกสัน (Richard Milhous Nixon, 1913-1994) ประกาศถอนกำลังทหารออกจากเวียดนามใต้ในปี 1969 (2512) จึงทำให้สหรัฐฯ ลดงบประมาณสนับสนุน แต่ต่างจากไทยที่งบประมาณทางทหารเพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากการรุกของคอมมิวนิสต์ภายในประเทศมีมากขึ้น โดยจะกล่าวถึงสถานการณ์นี้ในประเด็นถัดไป

4.4. นโยบายถอนทัพกับวิธีการทำสงครามที่เปลี่ยนไป

4.4.1. การโจมตีทางอากาศที่หนักหน่วง

ในปี 1968 (2511) เกิดการโจมตีครั้งใหญ่ของกองกำลังเวียดนามในเวียดนามใต้ในวันตรุษเวียดนาม (The Tet Offensive) ซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ 30 มกราคม 1968 (2511) ทำให้เกิดการโจมตีพื้นที่หัวเมือง สถานที่สำคัญรวมถึงสถานทูตสหรัฐฯ การต่อสู้ดังกล่าวเกิดขึ้นอีกสองครั้งในเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน และรอบสุดท้ายในเดือนสิงหาคม-ตุลาคม ซึ่งฝ่ายเวียดนามมีตัวเลขผู้เสียชีวิตถึง 40,000 คน ทหารฝ่ายเวียดนามใต้เสียชีวิต 4,954 นาย และทหารฝ่ายพันธมิตร 4,124 นาย ยังไม่

รวมถึงตัวเลขผู้บาดเจ็บและประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจนต้องลี้ภัยนับแสนคน¹ ผลจากเหตุการณ์นี้ทำให้สหรัฐฯ ตระหนักถึงสงครามที่ยืดเยื้อและนานวันไม่เห็นหนทางว่าจะชนะได้ จึงกลายเป็นชนวนสำคัญสร้างกระแสต่อต้านสงครามเวียดนามที่มีมากขึ้น ส่งผลให้ประธานาธิบดี จอห์นสันประกาศถอนตัวไม่ลงรับสมัครเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี กลายเป็นริชาร์ด มิลเฮาส์ นิกสัน (Richard Milhous Nixon, 1969-1974) คว่าชัยในการเลือกตั้งด้วยนโยบายยุติสงครามเวียดนาม และการสร้างสันติภาพ²

เหตุการณ์ภายในไทยได้จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 1969 (2512) จอมพลถนอม กิตติขจร ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคสหประชาไทย โดยอาศัยเสียงสนับสนุนจากวุฒิสภากับ ส.ส. ลูกพรรคและไม่สังกัดพรรค(ภายหลัง ส.ส. ที่ไม่สังกัดพรรคการเมืองดังกล่าวได้สังกัดพรรคสหประชาไทย) จอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ทำการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีโดยให้บุคคลใกล้ชิดนั่งคุมกระทรวงฯ สำคัญ ได้แก่ พล.อ. ประภาส จารุเสถียร ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย นายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ นายเสริม วินิจฉัยกุล ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง นายถนัด คอมันตร์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น³

ในเดือนพฤศจิกายน 1969 (2512) ประธานาธิบดีคนใหม่ได้ประกาศหลักการนิกสัน (The Nixon Doctrine) โดยมีหลักการสำคัญคือ สหรัฐฯ จะลดการเข้าไปเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งในประเทศต่าง ๆ แต่จะสนับสนุนช่วยเหลือทางทหารให้ประเทศพันธมิตรสามารถป้องกันตนเองได้ นำไปสู่นโยบาย ทำสงครามให้เป็นของชาวเวียดนาม (Vietnamization) คือการให้ชาวเวียดนามได้เป็นผู้รับช่วงสงครามต่อ โดยที่สหรัฐฯ จะให้การสนับสนุนในการฝึกฝนทหารและสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ พร้อมไปกับถอนกำลังทหารสหรัฐฯ และพันธมิตรออกจากสงคราม⁴

แม้นิกสันจะประกาศถอนตัวออกจากสงคราม แต่ด้วยเฮนรี คิสซิงเงอร์ (Henry Kissinger, 1969-1975) ที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของสหรัฐฯ ไม่ต้องการให้เวียดนามได้ถูกยึดครองโดยฝ่ายคอมมิวนิสต์และต้องการถอนอย่างมีเกียรติ (Exit with Honor) โดยเลือกใช้ทฤษฎีคนบ้า (The Madman Theory) ทำการปล่อยข่าวว่านิกสันเกลียดคอมมิวนิสต์มากและสามารถทำอะไรที่ไม่

¹ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). เล่มเดิม. หน้า 129-130.

² โบเยอร์, พอล. (2561). เล่มเดิม. หน้า 249.

³ สุชาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 107.

⁴ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). เล่มเดิม. หน้า 130-131.

สามารถคาดเดาได้ ส่งผลให้สหรัฐฯ ได้เลือกการโจมตีทางอากาศทำการทิ้งระเบิดหนักหน่วงยิ่งกว่าครั้งไหน โดยเฉพาะเส้นทางโฮจิมินห์ในลาวและกัมพูชา เพื่อตัดการลำเลียงขนส่งของคอมมิวนิสต์ เห็นได้จากเที่ยวบินการโจมตีของสหรัฐฯ ในปี 1968 (2511) ทำการโจมตี 67,000 เที่ยวบิน ปี 1970 (2513) ทำการโจมตีเพิ่มขึ้น 106,872 เที่ยวบิน ในปี 1971 (2514) ทำการโจมตี 95,495 เที่ยวบิน การทิ้งระเบิดโดยเครื่องบิน B-52 จำนวน 8,823 เที่ยวบิน¹ โดยระเบิดที่สหรัฐฯ ทำการทิ้งในสมรภูมิร้อยละ 75 ล้วนมาจากฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ ในประเทศไทย²

4.4.2. การเปลี่ยนแปลงงบประมาณกับความช่วยเหลือที่เปลี่ยนไป

ทางรัฐไทยให้ความสำคัญกับเรื่องความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ เป็นอย่างมาก จึงส่ง พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เดินทางเจรจาไม่ให้สหรัฐฯ ลดจำนวนเงินช่วยเหลือทางการทหารประจำปีลงไปในปี 1970 (2513) เขากล่าวต่อหนังสือพิมพ์ว่า

“เข้าใจว่างบประมาณการช่วยเหลือทางการทหารดังกล่าว จะไม่ถูกตัดทอนให้น้อยลง ทั้งนี้ได้ชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่สหรัฐฯ เข้าใจว่าปัญหาสำคัญที่สุด คือ ในการป้องกันทางด้านเอเชียนี้ สหรัฐฯ ได้ประสบปัญหามานานมาแล้วและรู้ว่าอะไรเป็นอะไร การปราบคอมมิวนิสต์จะต้องดำเนินการโดยใช้คนของเราโดยไม่เอาคนของสหรัฐฯ แต่ขอให้สหรัฐฯ สนับสนุนทางด้านยุทธโธปกรณ์ตลอดจนสัมภาระอื่น ๆ บางประการ”³

แต่แล้วการเจรจาดังกล่าวดูจะไม่เป็นผลนัก เพราะการช่วยเหลือทางยุทธภัณฑ์ก็ได้เปลี่ยนไปเช่นกัน จากการให้เปล่าเป็นการเสนอขายแบบให้สินเชื่อกับ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ได้ชี้แจงแก่ผู้สื่อข่าวว่า ในเดือนธันวาคมนี้ เครื่องบินแบบ OV-10 รุ่นแรกในประเทศไทยได้ใช้เงินงบประมาณซื้อจากสหรัฐฯ จะเดินทางมายังประเทศไทย โดยสั่งซื้อเป็นจำนวน 16 เครื่อง คิดเป็นเงิน 300 ล้านบาทเศษ เป็นเครื่องบินใบพัด มีความเหมาะสมสำหรับใช้ปฏิบัติการปราบปรามผู้ก่อการร้ายและสนับสนุนปฏิบัติการภาคพื้นดิน นอกจากนี้ใช้บินตรวจการแล้วยังสามารถติดอาวุธ

¹ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). เล่มเดิม.. หน้า 131-133.

² Fineman, Daniel. (1997). *A special Relationship: The United States and military government in Thailand, 1947-1958*. p. 261-262.

³ ศจข. ก/ป5/2513/7 พล.อ.อ. ทวี กลับจากสหรัฐฯ. สยามรัฐ. 29 มิ.ย. 2513.

ทุกชนิด รวมทั้งจรวดและระเบิดได้ด้วย¹ ซึ่งเครื่องบินดังกล่าวในสมรภูมิเวียดนามได้นิยมใช้ในการปราบคอมมิวนิสต์ และเป็นที่ต้องการของกองทัพอากาศในการนำมาใช้ในการรบทางภาคพื้นดิน และสนับสนุนการรบได้พร้อมกัน

4.5. การรัฐประหารเพื่อรักษาเสถียรภาพฐานทัพกับรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร

ด้วยสถานการณ์การรบภายในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เกิดการสั่นคลอนทำให้เกิดการรัฐประหารตนเองในวันที่ 17 พฤศจิกายน 1971 (2514) สาเหตุมาจากทิศทางนโยบายการต่างประเทศที่เปลี่ยนไป เนื่องจากสหรัฐฯ ได้รับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหประชาชาติแทนจีนไต้หวัน ซึ่งจากเดิมรัฐไทยได้ดำเนินนโยบายตามหลังสหรัฐฯ ซึ่งให้การสนับสนุนจีนไต้หวัน และไทยเองได้ทำการงดออกเสียงในการโหวตรับจีนแผ่นดินใหญ่เข้าสหประชาชาติ จึงทำให้รัฐบาลต้องปรับตัวกับนโยบายที่ต้องเปลี่ยนกลุ่มไปตามสหรัฐฯ อีกด้วย ด้านปัญหาจากภายในรัฐสภา กลุ่ม ส.ส. สังคมนิยม มีข้อเรียกร้องให้ปรับนโยบายรับรองสาธารณรัฐประชาชนจีนกับให้ถอนฐานทัพสหรัฐฯ ออกจากประเทศ และเรียกร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ 3 ประเด็นสำคัญ คือ หนึ่งให้ ส.ส. เป็นรัฐมนตรี สองลดอำนาจวุฒิสภา และสุดท้ายให้แยกข้าราชการประจำกับข้าราชการการเมือง² ซึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการลดอำนาจของกลุ่มจอมพลถนอม-ประภาส และให้พื้นที่ ส.ส. ที่มาจากพลเรือนในการบริหารมากขึ้น การสร้างบรรยากาศรัฐบาลประชาธิปไตยจึงจบลงจากการที่จอมพลถนอมทำการรัฐประหารกลับมาสร้างรัฐบาลเผด็จการที่เป็นหลักประกันถึงเสถียรภาพในการบริหารและยังเป็นรัฐบาลที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน เพราะยังคงดำเนินนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อประโยชน์ของสหรัฐฯ โดยเฉพาะการให้ความร่วมมือในกรณีฐานทัพในประเทศไทย

คณะรัฐประหารครั้งนี้มีจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้า พล.อ. ประภาส จารุเสถียร เป็นรองหัวหน้า มีสมาชิกประกอบไปด้วย พจน์ สารสิน พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ พล.ร.อ. ถวิล รายนานนท์ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา เป็นเลขาธิการคณะปฏิวัติ และ พ.ท. ณรงค์ กิตติขจร เป็นผู้ช่วยเลขาธิการคณะปฏิวัติฝ่ายความมั่นคง โดยคณะปฏิวัตินี้ได้ปกครองเป็นเวลาหนึ่งปี จึงจัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นมาและแต่งตั้งให้ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม³

¹ สจข. ก/ป5/2513/7 ไทยซื้อเครื่องบินรบจากสหรัฐฯ รุ่นแรกเป็นเงิน 300 ล้านบาท. สยามรัฐ. 14 ก.ย. 2513.

² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 108-109.

³ แหล่งเดิม. หน้า 109.

ตลอดระยะเวลาที่กลุ่มคณะปฏิวัติบริหารประเทศได้ดำเนินนโยบายด้านความมั่นคง ด้วยการส่งทหารสังกัดศูนย์สงครามพิเศษเข้าไปรบในลาวถึง 21,413 นาย¹

หลังจากรัฐประหารกลุ่มคณะปฏิวัติได้เดินทางไปสานสัมพันธ์ไมตรีกับเวียดนามใต้ นำโดย จอมพล ถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติและคณะอื่นประกอบไปด้วย พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ เสนาธิการทหาร พล.อ.สุรกิจ มัยลาภ เสนาธิการทหารบก พล.อ.อ.กมล เดชะตุงคะ เสนาธิการทหารอากาศ พล.ร.ท.จิตต์ สังขกุล เสนาธิการทหารเรือ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่รวมทั้งสิ้น 15 ท่าน ซึ่งจุดประสงค์ในการไปเยือนครั้งนี้คือการไปเยี่ยมเยือนกองทหารอาสาและเข้าพบประธานาธิบดีเหงียน วัน เทียว² การให้ความร่วมมือทางด้านกำลังรบเป็นไปได้ด้วยดี จนกระทั่งสหรัฐฯ ได้กลับมาใช้การโจมตีทางอากาศอีกครั้ง ทำให้ในปี 1972 (2515) สหรัฐฯ กลับมาตั้งฐานทัพที่ตาคลี อีกเป็นการชั่วคราว เพื่อใช้เป็นฐานส่งกำลังทางอากาศของสหรัฐฯ ออกปฏิบัติการในสงครามเวียดนาม เนื่องจากฐานทัพตาคลีเป็นฐานทัพแห่งที่ 6 ที่เครื่องบินรบของสหรัฐฯ ใช้เป็นฐานส่งเครื่องบินออกปฏิบัติการทั่วอินโดจีน และได้ทยอยถอนกำลังออก ทำให้ฐานทัพอีก 5 แห่งต้องรับภาระหนักเกินไป หลังจากสหรัฐฯ เพิ่มกำลังทางอากาศเข้าโจมตีคอมมิวนิสต์ในสงครามอินโดจีน³

การแสดงออกถึงการให้ความร่วมมือ ทำให้กองทัพอากาศไทยได้รับเครื่องบิน A-37B จำนวน 17 เครื่อง มูลค่า 11,200,000 บาท โดยมีกำหนดถึงไทยในวันที่ 15 กรกฎาคม 1972) เป็นอาวุธที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติการปราบผู้ก่อการร้าย ออกแบบมาเพื่อสนับสนุนทางอากาศอย่างใกล้ชิด ใช้บินคุ้มกันเฮลิคอปเตอร์ที่ลำเลียงทหาร บินคุ้มกันทางอากาศให้กับขบวนยานยนต์ บินลาดตระเวนติดอาวุธและบินขัดขวางในเวลากลางคืน โดยเป็นเครื่องบินที่ดัดแปลงมาจาก T-37B มีน้ำหนักมากขึ้นประมาณเท่าตัวแต่เครื่องยนต์มีกำลังมากกว่า 3 เท่า ได้ปีกแต่ละข้างมีกะเปาะสำหรับกระสุน 4 กะเปาะ มีระบบควบคุมการยิง มีช่องติดตั้งกล้องถ่ายภาพสำหรับการลาดตระเวนถ่ายภาพและถังเชื้อเพลิงขนาดบรรจุ 95 แกลลอน 2 ถัง⁴

¹ พวงทอง ภวัครพันธุ์. (2561). เล่มเดิม. หน้า 133.

² สจข. กต. 90.3.1.3.1.1/10 หัวหน้าคณะปฏิวัติจะเดินทางไปเยี่ยมกองกำลังทหารไทยในสาธารณรัฐเวียดนามและเยือนประเทศเวียดนามตามคำเชิญของรัฐบาลเวียดนาม (พ.ศ. 2514).

³ สจข. กป5/2515/10 บาร์-ไนต์คลับ กลับมามีชีวิตชีวาที่ตาคลี. เดลินิวส์. 7 พ.ค. 2515.

⁴ สจข. กป5/2515/10 สหรัฐมอบเครื่องบินให้ไทย 1 ผุ่่ง ตามโครงการความช่วยเหลือทางทหาร. ชาวไทย 11 ก.ค. 2515.

4.6. ความสัมพันธ์ระหว่าง พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษากับจอมพลถนอม กิตติขจร ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 1973 (2516)

ในปี 1973 (2516) ได้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา ปัจจัยสำคัญในประเด็นแรก คือ การสืบทอดอำนาจของระบบถนอม-ประภาสที่พยายามถ่ายโอนอำนาจให้กับ พล.อ. ถนอม กิตติขจร ลูกชายจอมพล ถนอม กิตติขจรและบุตรเขยของจอมพล ประภาส จารุเสถียร ทั้งการแต่งตั้งเป็นรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการตรวจตราและปราบปรามการประพฤติมิชอบ (กตป.) รวมถึงขยายอำนาจทางทหารจนก้าวหน้านายทหารระดับรองและไม่เคยพนายพลที่อาวุโสกว่า โดยเฉพาะกลุ่ม พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา พล.ต.อ. ประเสริฐ รุจิรวงศ์ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ พล.ต. ประเสริฐ ธรรมศิริ แม่ทัพภาคที่ 1 นายทหารเหล่านี้จึงเริ่มที่จะไม่ให้การสนับสนุนกลุ่มจอมพล ถนอม กิตติขจร ประเด็นต่อมาคือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ เกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจที่นายทุนรายใหญ่ผูกขาดระบบพร้อมกับกดค่าแรงขูดรีดประชาชน แม้จะมีเม็ดเงินดอลลาร์เข้ามาจำนวนมหาศาล แต่ก็เป็นการเข้ามาพร้อมกับทหารและฐานทัพของอเมริกัน ประเด็นต่อมาคือการพัฒนาของชนชั้นกลางนอกระบบราชการ อันเนื่องมาจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการศึกษา ทำให้ประชาชนเข้าร่วมได้มากขึ้นจนนำมาสู่การขยายตัวของชนชั้นกลาง แต่เดิมปัจจัยดังกล่าวจะถูกละเลยอยู่แค่ชนชั้นนำ โดยการขยายตัวของกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนนำมาสู่การเรียกร้องประชาธิปไตย จนเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา โดยเรียกร้องให้รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด ให้การศึกษาทางการเมืองเกี่ยวกับเรื่องรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยพร้อมทั้งกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสำนึกและห่วงแหนประชาธิปไตยของตน

จากข้อเรียกร้องดังกล่าวได้นำมาสู่การลงท้องถนนที่มีผู้ชุมนุมทั้งนิสิต นักศึกษาและประชาชนจำนวนมาก จนในที่สุดเกิดการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งฝ่ายรัฐบาลไม่สามารถทำการควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ หรือแม้แต่การนำทหารเข้าควบคุมสถานการณ์ โดยแม่ทัพบกในเวลานั้นคือ พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา และพล.ท. ประเสริฐ ธรรมศิริ แม่ทัพภาคที่ 1 ไม่ยอมออกคำสั่งเคลื่อนกำลังทหารเข้ารักษาสถานการณ์ตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรี จึงทำให้จอมพล ถนอม กิตติขจร ยินยอมลาออกจากนายกรัฐมนตรีในเย็นวันที่ 14 ตุลาคม และรัชกาลที่ 9 ได้ประกาศแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่¹ จะเห็นได้ว่ากลุ่มถนอม-ประภาส ได้สิ้นสุดลงอันเนื่องมาจากความไม่พอใจของนักศึกษาและประชาชนที่ออกมาต่อต้าน อีกทั้งกลุ่มทหารของพล.อ. กฤษณ์ สีวะรา ที่กุมกำลังทหารบกในกรุงเทพฯ ไม่ให้ความสนับสนุนต่อกลุ่มการเมืองนี้ เพราะส่วนหนึ่งมาจากการต่ออายุราชการของจอมพลถนอม

¹ สุทธชัย ยิมประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 113-129.

กิตติขจร ที่ส่งผลให้ตนไม่สามารถก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุดได้ทั้งที่อายุราชการของตนจะหมดลงในปี 1974 (2517)

พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ได้กลายเป็นบุคคลสำคัญที่ปากกลุ่มจอมพล ถนอม กิตติขจร หนีออกจากประเทศ จากคำบอกเล่าของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้อธิบายถึงเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า

“เมื่อมีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นในตุลาคม 1973 (2516) พล.อ.อ. บุญชู ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของข้าพเจ้าในฐานะผู้บัญชาการทหารสูงสุด โดยเคร่งครัด จนกระทั่ง 15 ตุลาคม 1973 (2516) ข้าพเจ้าได้ลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและเตรียมตัวเดินทางไปต่างประเทศ ตามที่ได้ทราบข่าวมาว่าเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของข้าพเจ้า ในตอนเย็นวันนั้น ข้าพเจ้ากับภรรยาและลูกหลานบางคนได้เดินทางโดยรถยนต์ไปพักอยู่ดอนเมือง ก่อน พล.อ.อ. บุญชู ได้จัดที่พักให้อย่างดี... แต่ต้องการทราบให้แน่นอนว่าเป็นพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะข้าพเจ้าออกไปอยู่นอกประเทศจริงหรือไม่ ในเช้าวันที่ 16 ตุลาคม 2516 จึงได้ร้องขอให้พล.อ.อ. บุญชู ไปกราบบังคมทูลถามให้ เกือบเที่ยงพล.อ.อ. บุญชู กลับมาบอกว่ามีพระราชประสงค์จริงให้ออกไปอยู่นอกประเทศชั่วคราว พอเหตุการณ์สงบลงก็ให้กลับมาได้...ข้าพเจ้า ภรรยา ลูกสาวคนที่ 3 กับสามีและหลานเล็ก ๆ อีก 2 คน ได้ออกเดินทางด้วยเครื่องบิน TWA เวลา 21:00 น. เศษ เดินทางไปบอสตัน พล.อ.อ. บุญชู ได้กรุณาพาไปส่งถึงเครื่องบิน และล่ำลากับด้วยความเห็นอกเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง”¹

ผู้เขียนเห็นว่าแม้ในส่วนกองทัพอากาศที่นำโดยแม่ทัพฟ้าจะยังคงสนับสนุนกลุ่มถนอม-ประภาส แต่เนื่องด้วยกองทัพอากาศไม่ได้มีกำลังทหารมากพอที่จะสามารถเข้าควบคุมฝูงชนที่ออกมาประท้วงได้ดังเช่นกองทัพบก มีแต่เครื่องบินที่เน้นบทบาทในการทำสงครามมากกว่าเป็นเครื่องมือในการควบคุมฝูงชน อีกทั้งรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ไม่ได้รับเสียงสนับสนุนจากชนชั้นนำมากนักในเวลาดังกล่าว จึงทำให้ในที่สุดกลุ่มจอมพลถนอม-ประภาส ต้องทำการหลบหนีออกจากประเทศ

¹ กองทัพอากาศ. (2519). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอก บุญชู จันทรเบกษา. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

ความช่วยเหลือระหว่างพล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา กับครอบครัวของจอมพล ถนอม กิตติขจร ยังคงปรากฏมาอย่างต่อเนื่อง ในสองปีต่อมาจอมพลถนอมประสงค์เข้าพบพ่อที่ป่วยหนักในประเทศไทย จึงติดต่อพล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ในวันที่ 27 ธันวาคม 1975 (2518) เวลาประมาณ 04:00 น. โดยให้นายชำนาญ เพ็ญชาติ ผู้เป็นบุตรชายไปปลุกและขอร้องให้รีบไปรับ ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของจอมพลถนอม กิตติขจร หากไม่ไปรับเกรงจะเกิดอันตรายและไม่ปลอดภัยอีกอย่างหนึ่งตนเองสำนึกในบุญคุณที่จอมพลถนอมเคยเป็นผู้บังคับบัญชาามาก่อน จึงได้แต่งตัวด้วยเครื่องแบบปกติคอพับออกไปรับ ซึ่งเรื่องนี้ถ้าทุกคนเห็นว่าตนผิด ก็ขอยอมรับผิดชอบแต่โดยดี¹ ผลจากการไปรับที่สนามบินในครั้งนั้น ทำให้พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในหน้าหนังสือพิมพ์เป็นอย่างมาก

การติดต่อกันระหว่างสองครอบครัวกิตติขจรและจันทรเบกษาก็ยังคงปรากฏจนกระทั่งวันที่อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศล้มป่วยเข้าโรงพยาบาล จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ติดตามอาการและให้ลูกสาวของตนเข้าเยี่ยมเสมอ ครอบครัวกิตติขจรได้ปรากฏตัวในงานพระราชทานเพลิงศพ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ซึ่งในหน้าข่าวกล่าวว่าผู้สื่อข่าวได้สังเกตเห็น จงกล กิตติขจร พร้อมด้วย น.อ. ยุทธพงศ์ กิตติขจร และบุตรสาวอีก 2 คน นั่งรถเบนซ์ออกมาหลังเมรุแล้วแอบขึ้นไปเผาศพ ภรรยาของจอมพลถนอมได้เข้าสวมกอดคุณหญิงอนงค์ จันทรเบกษา ภรรยาของ พล.อ.อ.บุญชู จันทรเบกษา พลาทกล่าวว่า พี่เสียใจมาก รู้ข่าวอยากจะมาตั้งนานแล้ว พี่เพิ่งมาถึงวันนี้ ท่านมีบุญคุณต่อพี่เหลือเกิน² จนกระทั่งคำไว้อาลัยสุดท้ายของจอมพลถนอม กิตติขจร ยังคงตอกย้ำความสัมพันธ์ไว้ว่า “แต่พลอากาศเอก บุญชู จันทรเบกษา เพื่อนร่วมสถาบันผู้มีใจอันประเสริฐไม่เคยเปลี่ยนแปลง”

จะเห็นได้ว่าสายสัมพันธ์ระหว่างพล.อ.อ.บุญชู จันทรเบกษา และจอมพลถนอม กิตติขจร มีความแน่นแฟ้นมากจนกระทั่งให้ความช่วยเหลือครอบครัวกิตติขจรจากเหตุการณ์ 14 ตุลา และยังให้ความช่วยเหลือแก่จอมพลถนอม กิตติขจร ในการลักลอบเข้าประเทศ จนอดีตผู้บัญชาการทหารอากาศต้องกลายเป็นข่าวดาวในหน้าหนังสือพิมพ์ ความจงรักภักดีต่อเจ้านายเก่านั้นคงอยู่จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิตของ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ผู้เป็นฐานอำนาจสุดท้ายในทัพฟ้าของจอมพลถนอม กิตติขจร

¹ สจข. ก/ป7/2518/7 บุญชูเผยถูกทำดีสนามหลวงกรณีแต่งตั้งเมย์ศรีภณอม. เดลินิวส์ 11 ม.ค. 2518.

² สจข. ก/ป7/2519/1/ป.1 มางานศพพล.อ.อ. บุญชู คร่ำครวญ ‘มีบุญคุณมาก’. เดลินิวส์. 9 พ.ค.

4.7. ทิศทางนโยบายการเมืองโลกกับการเปลี่ยนแปลงของกองทัพอากาศ

4.7.1. พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ กับการเปลี่ยนแปลงบทบาทของกองบัญชาการทหารสูงสุด

เหตุการณ์ 14 ตุลา ส่งผลให้ผู้นำรัฐบาลพลเรือนได้ลดบทบาทของกองบัญชาการทหารสูงสุด โดยให้อำนาจมาอยู่ที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแทน ทำให้พล.อ. กฤษณ์ สีวะรา ผู้บัญชาการทหารบก ปฏิเสธการรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดกับตำแหน่งจอมพล และพยายามที่จะปรับโครงสร้างของกองทัพให้เป็นรูปแบบการใช้เสนาธิการร่วม (Joint Chiefs of Staff) โดยพล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้อธิบายให้เห็นว่ายังคงมีผู้บังคับการของทหารแต่ละกองทัพออยู่ โดยมี พล.อ. สุรกิจ มัยลาภ ดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหารโดยขึ้นกับกระทรวงกลาโหม มีลักษณะการดำเนินงานโดยรับคำสั่งจากรัฐบาลที่มาจากคณะรัฐมนตรีแล้วส่งไปกระทรวงกลาโหมลงมายังผู้บัญชาการทหาร¹

จะเห็นได้ว่าคณะทหารที่ยังคงเหลืออยู่หลังการเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลา พยายามที่จะแสดงออกให้เห็นว่ามีการปรับปรุงกองบัญชาการทหารสูงสุด ให้มีการบริหารงานที่รับคำสั่งจากรัฐบาลพลเรือนและลดการผูกขาดอำนาจที่มาจากผู้บัญชาการทหารสูงสุด เน้นการทำงานที่ใช้เสนาธิการทหารให้เป็นมันสมองในการดำเนินงานด้านการทหารเป็นหลัก ซึ่งเป็นนโยบายนี้สอดคล้องกับความสามารถของ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ในเติบโตมาในสายเสนาธิการทหาร ประกอบกับความเห็นของ ลีโอเนิร์ด อังเกอร์ (Leonard Seidman Unger, 1967-1973) เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย กล่าวว่ากรณีที่ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ หมดบทบาทในกองบัญชาการทหารสูงสุดเป็นก้าวสำคัญที่จะลดความสำคัญหรือยกเลิกตำแหน่งในกองบัญชาการทหารสูงสุดเนื่องจาก พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ ทำหน้าที่ในการจัดการกำลังทหารของสหรัฐฯ ในประเทศไทย และเป็นบุคคลมีความใกล้ชิดกับสหรัฐฯ เป็นเวลาช้านาน ทำให้รัฐบาลของสัญญา ธรรมศักดิ์ เลือกรับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมและเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ถึงแม้จะเคยทำงานในรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจร มาแล้วก็ตาม² ทั้งนี้อายุราชการของ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ได้สิ้นสุดลงในปี 1974 (2517) พร้อมกับอลาตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด อย่างไรก็ตามแม้จะสิ้นสุดบทบาทด้านการทหารลง แต่พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ยังคงโดดเด่นในวงการโอลิมปิกและ

¹ กุลดา เกษบุญชู-มิด.(2552). 14 ตุลา ในบริบทความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ. ใน *หมายเหตุเดือนตุลา#2 เดือนตุลาได้เงาสงครามเย็น*. หน้า 39.

² แหล่งเดิม. หน้า 41.

ลงเล่นการเมืองในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ จ. แม่ฮ่องสอน ในฐานะตัวแทนพรรคธรรมสังคม

จะเห็นได้ว่าการกำหนดทิศทางการดำเนินงานในส่วนกองบัญชาการทหารสูงสุด ยังคงอาศัยนายทหารที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในการเป็นผู้ประสานงานนโยบายด้านการทหาร โดยเฉพาะการถอนทหารและฐานทัพสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย แม้สหรัฐฯ จะถอนกำลังในเวียดนามได้ แต่ฐานทัพสหรัฐฯ ในไทยยังคงสนับสนุนการโจมตีในอินโดจีนอยู่และเริ่มถอนกำลังทหารอย่างจริงจังหลังสิ้นสุดงบประมาณของสภาองเกรสหลังปี 1974 (2517)¹ ทั้งนี้การดำเนินงานของรัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ (ดำรงตำแหน่ง 1973-1975) ทำให้ความสัมพันธ์กับจีนคืบหน้าได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนโยบายลู่ตามลมที่รัฐไทยต้องดำเนินตามสหรัฐฯ แล้ว ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาเรื่องวิกฤตการณ์น้ำมันโลก ทำให้รัฐไทยต้องติดต่อซื้อน้ำมันจากจีนในเวลาต่อมาโดยมี พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ดำเนินการซื้อน้ำมันดีเซลและพล.อ.อ.ทวิ จุลละทรัพย์ ดำเนินบทบาทในการเป็นประธานคณะกรรมการโอลิมปิกได้เดินทางไปเยือนจีน ทั้งนี้รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้สิ้นสุดลงจากการประกาศเลือกตั้งและเปิดโอกาสรัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เข้ามาบริหารต่อ แต่ในท้ายสุดต้องลาออก เนื่องจากสภาฯ ไม่ลงมติรับรองนโยบาย ทำให้นายกรัฐมนตรีคนต่อไปได้แก่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (2518-2519) หัวหน้าพรรคกิจสังคม ได้รับเสียงคัดเลือกจากสภาฯ เข้ารับตำแหน่งแทน²

4.7.2. การจัดการมรดกฐานทัพ

การจัดการฐานทัพสหรัฐฯ เป็นหนึ่งในนโยบายของรัฐบาล ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ได้สร้างความกังวลแก่สหรัฐฯ เนื่องจากมีนโยบายให้ถอนฐานทัพสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยภายใน 1 ปี จากการหารือกันระหว่าง พล.ต. ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กับนายเอ็ดเวิร์ด อี. มาสเตอร์ อุปทูตอเมริกัน ในวันที่ 25 เมษายน 1975 (2518) ประเด็นหลักคือเรื่องการถอนกำลังทหารอเมริกันและสถานะความสัมพันธ์ทั่ว ๆ ไประหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในอนาคต อุปทูตอเมริกันได้ชี้แจงว่าทางสหรัฐฯ ตกลงที่จะถอนกำลังทหารจำนวนหนึ่งภายในวันที่ 30 มิถุนายน 1975 (2518) จากจำนวนทหารอเมริกันที่มีอยู่ในปัจจุบัน 27,000 คน ให้ไม่เหลือเกิน 20,000 คน ในเรื่องเครื่องยุทโธปกรณ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามฐานทัพ ทางอุปทูตอเมริกันชี้แจงว่าทำการขนกลับไปด้วยซึ่งดำเนินการเช่นเดียวกับที่ฐานทัพดาคลี แต่อาวุธ

¹ แหล่งเดิม. หน้า 57.

² สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 135.

ยุทธภัณฑ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ถอนมาจากเวียดนามใต้จะมอบให้ฝ่ายไทยไว้ใช้ต่อไป ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจแก่ตัวแทนของฝ่ายไทยในการได้รับยุทธภัณฑ์ที่ไม่สมบูรณ์ เนื่องจากทางไทยเห็นว่ายุทธภัณฑ์ที่อยู่ตามฐานทัพนั้นควรส่งมอบให้กองทัพอากาศไทยต่อไป ทำให้ทางอุปทูตอเมริกันแจ้งว่าอาจจะมีการหารือเรื่องนี้ต่อไป ในเรื่องของการถอนกำลังทหารอเมริกัน จึงเป็นประเด็นที่สามารถดำเนินการได้และมีกำหนดไว้ว่าจะทำการถอนทหารอเมริกันจำนวน 7,500 คน ประมาณสิ้นเดือนมิถุนายน¹

ในปีเดียวกันได้เกิดเหตุการณ์ที่นำมาสู่ความหมางเมินระหว่างไทยกับสหรัฐฯ คือกรณีเรือมายาเกซ เป็นเหตุการณ์ของเรือบรรทุกสินค้าของสหรัฐฯ ที่กำลังแล่นจากฮ่องกงมาไทย ได้ถูกรัฐบาลกัมพูชาจับไว้พร้อมลูกเรือ 39 คน ในน่านน้ำซึ่งอยู่ห่างจากกัมพูชาประมาณ 60 ไมล์ทางสหรัฐฯ จึงสั่งเตรียมกำลังนาวิกโยธินจากโอกินาวาและเรือรบอีก 6 ลำ เข้าสู่อ่าวไทย รวมทั้งส่งการเครื่องบิน F-4 Phantoms A-7 Corsair และ F-111 ที่อยูู่่ตะเภาทำการป้องกันไม่ให้เรือถูกย้ายจากเกาะตัง โดยในตอนกลางคืนสหรัฐฯ ได้สั่งให้นาวิกโยธินพร้อมเครื่องบิน F-100 และเครื่องบินลาดตระเวนทำการข่มขู่ให้กัมพูชาปล่อยเรือ จนกระทั่งวันที่ 15 พฤษภาคม 1975 (2518) เวลา 01:00 – 11.55 น. สหรัฐฯ ใช้กำลังนาวิกโยธินที่มาจากโอกินาวาทำการชิงเรือคืนมาได้ ซึ่งเป็นปฏิบัติการที่มาจากฐานทัพในไทย การชิงเรือดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้แก่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่ประกาศกร้าวไว้ว่า สหรัฐฯ จะต้องถอนนาวิกโยธินออกทั้งหมดภายในเช้าวันที่ 15 พฤษภาคม 1975 (2518) มิฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ จะต้องกระทบกระเทือน เนื่องจากเป็นการกระทำที่ละเมิดอธิปไตยของไทย เหตุการณ์ดังกล่าวได้สร้างความไม่พึงพอใจแก่นิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมากจนนำมาสู่การชุมนุมหน้าสถานทูตสหรัฐฯ เพื่อให้ทางสหรัฐฯ ออกหนังสือขอโทษและเร่งทำการถอนฐานทัพออกจากประเทศไทยให้หมด²

ในวันที่ 30 มิถุนายน 1975 (2518) รัฐไทยได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ³ การเปิดรับความสัมพันธ์การทูตจากจีนแผ่นดินใหญ่ส่งผลให้รัฐไทยต้องตัดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนได้วันอย่างเป็นทางการ จากเหตุการณ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าทิศทางการดำเนินนโยบายของรัฐไทยมีความห่างเหินจากสหรัฐฯ มากขึ้นไปทุกที แต่

¹ สจข. (1)มท.3.1.5.18/2 การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับฐานทัพที่สหรัฐฯ ใช้อยู่ในประเทศไทย (19 เมษายน – 7 มกราคม 2519).

² จุฬารักษ์ เอื้อรักสกุล. (2529). กรณีเรือมายาเกซ: ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์. หน้า 17-42.

³ พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2561). เล่มเดิม. หน้า 137.

หันมาเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่และพยายามไม่ให้เกิดความขัดแย้งระหว่างเพื่อนบ้าน เนื่องจากรัฐไทยไม่ได้มีกำลังทหารสหรัฐฯ ปักหลักในแผ่นดินหรือนโยบายพร้อมจะช่วยเหลือไทยเหมือนตอนเผชิญสงครามเวียดนาม เพราะหากเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน การรับมือกับศึกรอบทิศทางคงไม่เป็นการดีแก่ความมั่นคงของรัฐไทย

การดำเนินการจัดการปัญหาฐานทัพยังคงดำเนินต่อไป จากการประชุมคณะกรรมการประกอบไปด้วยตัวแทนฝ่ายพลเรือนและทหารในเดือนตุลาคม มีมติว่าให้ทางทหารทำการตกลงเรื่องฐานทัพให้เรียบร้อยก่อนว่ามีฐานทัพใดบ้างที่จะให้ทางทหารหรือพลเรือนเข้าไปใช้ ในเดือนธันวาคมสามารถสรุปผลเรื่องการครอบครองฐานทัพไว้ได้ว่า ฐานทัพที่อยู่ในความดูแลของกองทัพอากาศ ได้แก่ ฐานบินอุดธานี ฐานบินนครพนม ฐานบินอุบลและฐานบินโคราช เนื่องจากมีสถานีเรดาร์และพื้นที่ภายในเขตปลอดภัยการบิน ส่วนฐานทัพที่อยู่ในความดูแลของกองทัพเรือ ได้แก่ ฐานบินอุตะเกา ค่ายแสมสารและท่าเรือสัตหีบ ซึ่งในส่วนท่าเรือนี้ทางคณะกรรมการได้พิจารณาให้ทางกองทัพเรือและกระทรวงคมนาคมใช้ร่วมกัน จนกว่าจะสร้างท่าเรือพาณิชย์ที่แหลมฉบังเสร็จ ฐานทัพที่อยู่ในความดูแลของกองทัพบก ได้แก่ ฐานบินน้ำพอง และค่ายรามสูร¹

4.8. พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารอากาศคนสุดท้ายในยุคอเมริกัน

พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ เกิดที่พระประแดง สมุทรปราการ บิดาเป็นทหารเรือ เรียนโรงเรียนนายร้อยทหารบกเมื่อปี 1935 (2478) เมื่อสำเร็จการศึกษาได้เป็นนายทหารปืนใหญ่ แล้วจึงเรียนต่อที่โรงเรียนการบินในปี 1937 (2480) ในราชการสงครามอินโดจีนฝรั่งเศสได้ทำหน้าที่เป็นรองผู้บังคับฝูงบินขับไล่ที่ 73 ซึ่งมีพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา เป็นผู้บังคับฝูง เมื่อเข้าสู่สงครามมหาเอเชียบูรพาจึงเข้าฝูงบินที่กองบินน้อยผสมที่ 80 (เชียงใหม่) และย้ายมาประจำที่โคกกระเทียมและที่ดอนเมืองตามลำดับ² จากนั้นจึงได้รับคัดเลือกเข้าเรียนโรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศที่อังกฤษ ในปี 1950 (2493) แล้วมาเรียนเสนาธิการทหารอากาศที่สหรัฐฯ สุดท้ายมาเรียนวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรรุ่นเดียวกับจอมพลถนอม กิตติขจร และพล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา เคยเป็นนักบินที่กองบินน้อยที่ 1 ต่อมาย้ายอยู่กองบินน้อยที่ 4 และกองบินน้อยที่ 6 พ.ศ. 1952 (2495) เป็นหัวหน้ากองยุทธการกับรักษาการผู้ช่วยเสนาธิการทหารอากาศ และมาเป็นเจ้ากรมยุทธการทหารอากาศ

¹ สจข. (1)มท.3.1.5.18/2 การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับฐานทัพที่สหรัฐฯ ใช้อยู่ในประเทศไทย (19 เมษายน – 7 มกราคม 2519).

² กองทัพอากาศ. (2545). *เกียรติศักดิ์รักข้า มอบไว้แก่ตัว พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ ม.ป.ช., ม.ว.ท., ท.จ.ว.* (2460-2545). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 'ข่าวทหารอากาศ'. หน้า 21.

เลื่อนขึ้นมาเป็นเสนาธิการทหารอากาศเมื่อปี 1967 (2510) และรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศในปี 1974 (2517)¹

ภารกิจสำคัญที่สร้างชื่อเสียงให้กับสมัยเป็นเสนาธิการทหารอากาศ พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ คือโครงการมาร์แชลปี ซึ่งเป็นโครงการป้องกันภัยทางอากาศ โดยทำการวางข่ายเรดาร์ (Radar) และข่ายสื่อสารครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อป้องกันเครื่องบินหรืออากาศยานแปลกปลอมเข้ามาในราชอาณาจักรและอำนวยความสะดวกในการบิน โดยกองทัพอากาศมีที่ตั้งหลักอยู่ 4 แห่ง คือ เขาเขียว อุดรธานี อุบลราชธานีและเชียงใหม่ รวมถึงติดตั้งเรดาร์ภาคพื้นดินเพิ่มตามฐานบินต่าง ๆ² ผลจากการวางระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดังกล่าว ทำให้ในปี 1977 (2520) เกิดการยุบกองบินยุทธการที่ทำหน้าที่หลักในการควบคุมกำลังรบ ปรับเป็นผู้บัญชาการจะสั่งการผ่านศูนย์ยุทธการทางอากาศตรงไปยังฝูงบินแทน เพื่อให้เกิดเอกภาพในการบัญชาการคำสั่งที่มีความรวดเร็วและไม่ซับซ้อน โดยตำแหน่งผู้บัญชาการกองบินจะทำหน้าที่เพียงเฝ้าระวัง (Monitor) และกำกับการดูแลเท่านั้น หากต้องการทั้ทั้งคำสั่งต้องติดต่อไปที่ศูนย์ยุทธการทางอากาศ³

ภารกิจหลังจากรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศ ในส่วนกองทัพอากาศยังคงตรวจเยี่ยมหน่วยปฏิบัติการสนามชายแดนเป็นประจำ เนื่องจากสถานการณ์การรุกคอมมิวนิสต์ยังคงมีอยู่ตามพื้นที่เฝ้าระวังและยังมีการสั่งซื้อเครื่องบินใหม่ พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ กล่าวว่า

“มันเป็นความจำเป็นทางด้านกองกำลังทางอากาศ เมื่อประเทศหนึ่งมีความเหนือกว่าทางด้านนี้ เราก็จำเป็นต้องเพิ่มให้หน่วยบินของเราสนับสนุนกองทัพบกของเราได้ เพราะว่าการปฏิบัติการภาคพื้นดินจะทำได้มันจะต้องมีการสนับสนุนทางอากาศ ถ้าเราไม่มีกำลังทางอากาศทางภาคพื้นดินก็ทำงานไม่ได้ เพราะว่าเครื่องบินหรือกำลังของเขามาค้าหัวเราอยู่ จะเอาเครื่องบินขึ้นหรือลงไม่ได้ ในส่วนเครื่องบินที่มีอยู่คือเครื่องบิน F-5E ใช้ในการต่อสู้หนักไปทางด้าน

¹ สจข. ก/ป2/2519/42 ป.2 ถ้าต้องรับตำแหน่งเดียว ผมก็ขอสละสิทธิ. ประชาชาติ. 2 กันยายน 2519.

² กองทัพอากาศ. (2545). เล่มเดิม. หน้า 65-70.

³ แหล่งเดิม. หน้า 175.

เครื่องบินต่อเครื่องบิน และเห็นว่าการซื้อเครื่องบินตระกูลเดียวกันการบำรุงรักษาจะง่ายกว่า”¹

จากความเห็นจากผู้บัญชาการทหารอากาศในเรื่องความจำเป็นในการซื้อเครื่องบินรุ่นใหม่ เป็นเพราะต้องการเครื่องบินที่สามารถปฏิบัติงานในการสู้รบกำลังทางภาคพื้นดินได้ และต้องเป็นเครื่องบินที่มีความทันสมัยเทียบเท่ากับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อรักษาดุลทางอำนาจทางทหารที่เป็นไปในลักษณะการสะสมอาวุธในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเคลื่อนไหวในแวดวงทหารปรากฏอย่างชัดเจนในกรณีการเลือกผู้บัญชาการทหารสูงสุดในปี 1976 (2519) ซึ่งหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 1973 (2516) จะเห็นได้ว่ากระแสจากวงการทหารมองว่าตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นตำแหน่งที่มีไว้สำหรับนั่งคุมในการประสานงาน ไม่ได้มีอำนาจในการบัญชาหรือมีกำลังทหารอยู่ใต้บัญชาอย่างแท้จริง และสหรัฐฯ ได้ลดจำนวนเงินที่สนับสนุนมายังกองบัญชาการทหารสูงสุด ในเรื่องการให้ความช่วยเหลือด้านการทหาร โดยเฉพาะการป้องกันคอมมิวนิสต์ เนื่องจากดำเนินนโยบายถอนทัพและกำลังทหารออกจากภูมิภาคนี้ และเปลี่ยนรูปแบบการช่วยเหลือโดยเน้นให้สินเชื่อในการซื้ออาวุธแทนการให้เปล่า ในส่วนกระแสจากสังคมมองว่ากองบัญชาการทหารสูงสุดไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีอีกต่อไป ตามที่เคยได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้ ส่งผลให้กองบัญชาการทหารสูงสุดได้หมดความสำคัญลง

ในเดือนกันยายน 1976 (2519) หนังสือพิมพ์ประชาชาติได้เปิดเผยบทสัมภาษณ์ของ พล.อ. อ. กมล เดชะตุงคะ ผู้บัญชาการทหารอากาศ เกี่ยวกับการปัญหาการรับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทางด้านผู้บัญชาการทหารอากาศเปิดเผยว่า หากตนต้องรับตำแหน่งเดียวตนจะขอ สละสิทธิและดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศเพียงตำแหน่งเดียว เนื่องจากอยู่กองทัพอากาศมา 40 ปีแล้ว² แต่หลังจากประกาศรายชื่อในเดือนเดียวกัน ปรากฏชื่อแต่งตั้งนายทหารกองบัญชาการทหารสูงสุด พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารอากาศ ส่วนพล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด พล.อ. เสริม ภู นคร เป็นผู้บัญชาการทหารบก พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ เป็นผู้บัญชาการกองทัพอากาศ³ ผลจากการขึ้นเป็นหนึ่งในคณะทหารดังกล่าวทำให้ พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะรองหัวหน้าคณะปฏิรูป ประธานสภาที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ในการทำ

¹ สจข. ก/ป2/2519/42 ป.2 ถ้าต้องรับตำแหน่งเดียว ผมก็ขอสละสิทธิ. ประชาชาติ. 2 กันยายน 2519.

² แหล่งเดิม.

³ สจข. ก/ป2/2519/42 ป.3 แต่งตั้งนายทหาร. ประชาธิปไตย. 18 ก.ย. 2519.

หน้าที่สภาพัฒนาการปกครองแผ่นดินในปี 1976 (2519) และเป็นรองหัวหน้าคณะปฏิวัติและรองประธานสภานโยบายแห่งชาติในปีถัดมา

4.9 บทบาทการเมืองและการสร้างฐานอำนาจของกองทัพอากาศในรัฐบาลทหารบก

ตลอดการจัดตั้งรัฐบาลทหารตั้งแต่รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ในปี 1964 (2507) จะเห็นได้ว่าไม่มีทหารอากาศที่สังกัดในกองทัพอากาศเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ยกเว้น พล.อ. ทวี จุลละทรัพย์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด¹ ซึ่งเป็นเสนาธิการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด ในภายหลังจึงประกาศแต่งตั้ง พล.อ.ท. มุนี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษฎ์ นายทหารนอกราชการ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม² ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้นายทหารประจำการของกองทัพอากาศไม่ได้เข้าร่วมในรัฐบาลชุดนี้ เนื่องจากการจัดตั้งรัฐบาลที่สืบทอดต่อจากรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งแต่เดิมไม่ปรากฏชื่อนายทหารอากาศ

ผู้เขียนเห็นว่าส่วนหนึ่งที่รัฐบาลชุดนี้ต้องการทหารที่อยู่ในกองทัพบกและมีมิตรสหายที่เป็นแกนนำหลักของกลุ่มสี่เสาเทเวศร์เข้าทำการคุมอำนาจได้เบ็ดเสร็จ และกระจายอำนาจให้เฉพาะภายในกลุ่มของตน ซึ่งคนในกองทัพอากาศ จอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศ แม้จะเป็นที่ไว้วางใจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ สาเหตุหนึ่งที่เคยกล่าวถึงก็คือ อดีตผู้บัญชาการทหารอากาศไม่ถูกกับจอมพล ประภาส จารุเสถียร ซึ่งเป็นแม่ทัพคนสำคัญในกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ และจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร ไม่ได้เป็นนายทหารที่สังกัดกองทัพบก แม้จะจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อย จปร. มาก็ตาม ในท้ายสุดอดีตผู้บัญชาการทหารอากาศคนดังกล่าวก็ได้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเครื่องบินตก หลังจากได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศเพียง 3 ปี การจากไปครั้งนั้นได้สร้างความสั่นคลอนให้กับกองบินยุทธการเป็นอย่างมาก เนื่องจากจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เติบโตมากับเส้นทางนักบินที่เป็นกำลังหลักของกองทัพอากาศและเป็นที่เคารพของคนในกองบินมาตลอด

การจัดตั้งรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ในปี 1967 (2514) ได้ปรากฏชื่อนายทหารประจำการกองทัพอากาศเข้าเป็นรัฐมนตรี คือ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ผู้บัญชาการทหาร

¹ ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 80 ตอนที่ 119 ฉบับพิเศษ หน้า 1-4 12 ธันวาคม 2506.

² ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 ตอนที่ 79 24 สิงหาคม 2507. ฉบับพิเศษ หน้า 9-10.

อากาศ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม¹ ซึ่งรัฐบาลนี้เป็นคณะปฏิวัติที่จอมพล ถนอม กิตติขจร จัดตั้งขึ้นเพื่อรัฐประหารรัฐบาลตนเอง เพื่อสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้กลุ่ม ทหาร (Faction) สามารถควบคุมได้อย่างเบ็ดเสร็จ สาเหตุที่ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ได้เข้ามา เป็นหนึ่งในคณะรัฐบาลนี้ นอกจากเป็นนายทหารที่จอมพล ถนอม กิตติขจร สนับสนุนไว้วางใจ และเคยมีตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ในปี 1958 (2501) เป็นนายทหารที่มีความสำคัญโดยตำแหน่งในฐานะผู้บัญชาการทหารอากาศ ในขณะนั้นกองทัพอากาศมีอำนาจในการครอบครองทางอากาศ ทั้งในการบินพลเรือนและการบินของทหารเอง ซึ่งในภายหลังกบ บารมีเก่าของ พล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ได้ช่วยให้จอมพล ถนอม กิตติขจร สามารถถล่มเข้า ประเทศได้ หลังจากทำการหลบหนีออกจากประเทศจากเหตุการณ์ 14 ตุลา 1973 (2516)

ในกรณีของ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ จากการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงกลาโหมและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด² แม้จะเป็นนายทหารที่เติบโตมากับ กองทัพอากาศ แต่ด้วยเป็นนายทหารที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ตั้งแต่ครั้งเป็น O.S.S. และมีความรู้ทางด้านข่าวกรอง การรบนอกแบบ การทูตทางทหารและความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการบิน ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงทำให้ พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ มีตำแหน่งทางการเมืองในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร นอกจากคุณสมบัติดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าเป็นความต้องการจากสหรัฐฯ ในการ พึ่งพาทหารที่พร้อมสนองนโยบายของสหรัฐฯ ในการวางแผนป้องกันคอมมิวนิสต์ และเป็น นายทหารที่ไม่มีพรรคพวกทางการเมืองที่แท้จริง เพราะหากเกิดเหตุการณ์รัฐประหารโดยทหาร กลุ่มอื่นหรือรัฐบาลที่มาจากพลเรือน พล.อ.อ. ทวี จุลละทรัพย์ จะยังคงสามารถทำงานเป็น ตัวเชื่อมระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ ในกรณีของ พล.อ.ท. มุนี มหาสันทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม³ เนื่องจากเป็นนายทหารนอกราชการ และมีความรู้ทางด้านอุตสาหกรรม จึงทำให้รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร เลื่อนเข้าดำรง ตำแหน่งเพื่อให้การดำเนินงานในกระทรวงดังกล่าวเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จนกว่าจะหาคนมีความสามารถเข้ามาทำงานแทนที่ได้

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปปัจจัยหลักที่ทำให้ทหารอากาศเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง สามารถแบ่งออกได้ 3 ปัจจัย คือ ปัจจัยแรกรัฐบาลต้องอาศัยความรู้ความสามารถเฉพาะทางของ ทหารอากาศในการบริหารงาน ปัจจัยที่สองต้องเป็นนายทหารที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำ

¹ สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). เล่มเดิม. หน้า 109.

² ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 80 ตอนที่ 119 ฉบับพิเศษ หน้า 1-4 12 ธันวาคม 2506.

³ ประกาศตั้งรัฐมนตรี. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 81 ตอนที่ 79 24 สิงหาคม 2507. ฉบับพิเศษ หน้า 9-10.

ทหารบก และปัจจัยสุดท้ายคือเป็นนายทหารที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ หากพิจารณาถึงทหารอากาศในแต่ละคนจะพบว่าบางนายมีเพียงหนึ่งปัจจัย บางนายมีสองปัจจัยและบางนายมีถึงสามปัจจัย หากย้อนกลับไปวิเคราะห์ถึงจอมพลอากาศ พิน รณอากาศ ฤทธาคนี จะพบว่าเป็นทหารที่มี 2 ปัจจัยหลัง คือ มีความใกล้ชิดกับจอมพล ป. พิบูลสงครามและได้รับความสัมพันธ์ใกล้ชิดจากสหรัฐฯ จากการกระชับมิตรของทหารอากาศชั้นผู้ใหญ่ของสหรัฐฯ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงสนามบินและกองทัพอากาศ จากการให้รัฐไทยเป็นที่ตั้งกำลังทหารอากาศเพื่อเตรียมรับมือกับภัยคอมมิวนิสต์ ส่วนจอมพลอากาศ เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร หนึ่งในกลุ่มสี่เสาเทเวศร์ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ส่วนทหารอากาศที่มีบทบาทในรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร การกล่าวถึงที่มาและความสำคัญในการรับตำแหน่งทางการเมืองของแต่ละนาย ย่อมเป็นคำตอบอยู่แล้วว่าใครมีปัจจัยใดบ้าง

อย่างไรก็ตามการสร้างอำนาจทางการเมืองของทหารอากาศ ไม่ได้มีเพียงแค่ช่องทางการได้รับตำแหน่งในรัฐบาล แต่เป็นการสร้างในฐานะผู้กุมอำนาจในการครองอากาศ ตลอดระยะเวลาที่รัฐไทยได้รับความช่วยเหลือทางยุทธภัณฑ์ทั้งที่เป็นเครื่องบิน เรดาร์ เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีมีความซับซ้อนสูง จึงทำให้มูลค่าของยุทธภัณฑ์มีราคาสูงตามเช่นกัน อีกทั้งงบประมาณในการบำรุงรักษา ค่าอะไหล่และค่าใช้จ่ายในการสร้างองค์ความรู้ของทหารอากาศ ที่จะต้องสร้างความเชี่ยวชาญในการทำงานทั้งการบังคับเครื่องบินและซ่อมแซมยุทธภัณฑ์เหล่านั้น หากคิดมูลค่าการเบิกจ่ายงบประมาณเหล่านี้คงเป็นตัวเลขที่ไม่น้อย

ตัวอย่างข่าวฉาวในวงการสีเทานี้ยังคงปรากฏให้เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์ในปี 1964 (2507) ในกรณีการประมูลเพื่อสร้างรันเวย์ใหม่ที่สนามบินดอนเมือง ซึ่งจากข้อมูลหนังสือพิมพ์พิมพ์ไทยได้เปิดเผยว่า สนามบินรันเวย์ฝั่งตะวันออกของสนามบินดอนเมืองชำรุดเสียหายหลายแห่ง พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ผู้บัญชาการกองทัพอากาศ เข้าไปตรวจพบด้วยตนเอง การซ่อมแซมปรับปรุงสนามบินดังกล่าวทางกองทัพอากาศได้ประมูลทางวิฤทธทหารอากาศ โดยห้างหุ้นส่วนวิจิตรภัณฑ์เป็นผู้ประมูลได้ในราคา 27 ล้านบาท ซึ่งนักข่าวต่างประเทศได้ให้ความสนใจกับข่าวนี้มาก เนื่องจากสนามบินนั้นเพิ่งสร้างได้ไม่นานนักและฐานเดิมยังแข็งแรงอยู่ มีเพียงแค่แผ่นคอนกรีตที่แตกออก¹ หากตั้งข้อสังเกตจะเห็นว่าชื่อผู้รับเหมาที่ประมูลได้ไปนั้นเป็นบริษัทเครือข่ายธุรกิจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์² ซึ่งเต็มไปด้วยกลุ่มทหารและเครือข่ายการค้าการถือหุ้นส่วนบริษัท

¹ สจข. ก/ป7/2507/กท. 5.1 สร้างรันเวย์ใหม่ราคา 10 ล้านบาท งบบริษัทเก่ารับทำให้ประมูล พิมพ์ไทย 4 ส.ค. 2507.

² รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2539). *ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500-2516)*. หน้า 89.

ดังกล่าว อย่างไรก็ตามโครงการได้ถูกอนุมัติและทางผู้รับเหมาได้เบิกงบจำนวน 10 ล้านบาท ในการดำเนินการเรียบร้อยแล้ว

ประเด็นการจัดซื้อเครื่องบิน OV-10 ได้สร้างความเคลือบแคลงแก่วงการทหารสูงสุดในหมู่นักบินและช่างเครื่อง จนกองบัญชาการทหารสูงสุดทำการชี้แจงว่า เครื่องบินของกองทัพอากาศไทยจากสหรัฐฯ ไม่มีการวิ่งเต้นขายเกินราคาปกติ การจัดซื้อเครื่องบิน OV-10 จำนวน 16 เครื่อง เป็นไปตามแผนการช่วยเหลือ และจัดซื้อในราคาเดียวกับทางอเมริกันจัดซื้อ แต่เครื่องบินดังกล่าวไม่ได้จัดไว้ในโครงการช่วยเหลือ แต่ทางกองทัพอากาศไทยเห็นชอบที่ต้องซื้อเครื่องบินดังกล่าวไว้ใช้ในราชการเพราะเหมาะสมในการปฏิบัติการช่วยเหลือทางหน่วยพื้นดินได้ดีที่สุด จึงตัดสินใจซื้อไว้ในกองทัพอากาศ โดยมูลค่าในการจัดซื้อครั้งนี้สูงมากถึง 300 ล้านบาท ทางกองบัญชาการทหารสูงสุดทำการชี้แจงว่า นอกจากเป็นค่าเครื่องบินจำนวน 16 เครื่องแล้ว ยังเป็นค่าอะไหล่ อาวุธจรวด เครื่องบินทิ้งระเบิด รวมทั้งอาวุธปืนกลประจำเครื่องบิน พร้อมด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ¹ จะเห็นได้ว่าการจัดซื้อเครื่องบินชนิดนี้แม้จะกล่าวว่ามี ความจำเป็นในการนำมาใช้เพื่อปราบคอมมิวนิสต์ แต่ค่าใช้จ่ายยังคงสูงจนกระทั่งคนในวงการการบินยังทำการท้วงติงไปยังกองบัญชาการทหารสูงสุด ผู้ให้ทุนสนับสนุนในการจัดซื้อของกองทัพอากาศในครั้งนี้

การขยายตัวของธุรกิจการบินภาคพลเรือนก็ยังคงอยู่ในการควบคุมจากกองทัพอากาศอีกเช่นกัน เห็นได้จากการที่ผู้บัญชาการทหารอากาศในแต่ละสมัย ได้นั่งเก้าอี้เป็นประธานกรรมการบริษัทเดินอากาศไทย สืบทอดกันมาจนถึงสมัย พล.อ.อ. กมล เดชะตุงคะ การจัดตั้งบริษัทไทยแอร์เวย์ จำกัด แอร์คราฟท์ เมเทเนนซ์ จำกัด (ไทยแอม) ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 1967 (2510) เป็นบริษัทที่ซ่อมบำรุงอากาศยาน จัดตั้งโดย พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา โดยอาศัยเงินในการจัดตั้งจากรัฐบาลให้เป็นรัฐวิสาหกิจ และให้ตนนั่งตำแหน่งเป็นประธานทำการบริหารโดยทหารภายในกองทัพอากาศ²

การสร้างฐานอำนาจของ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ยังคงปรากฏให้เห็นการทำงานใกล้ชิดราชวงศ์ โดยทำหน้าที่เป็นนักบินเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งของรัชกาลที่ 9 และพระราชินีในรัชกาลที่ 9 ในการเสด็จพระราชดำเนินต่างจังหวัด จากบันทึกการควบคุมและบินอากาศยานพระที่นั่ง ในหนังสือพระราชภารกิจเกี่ยวกับกองทัพอากาศ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ได้กล่าวถึงปัญหาขัดข้องในแต่ละภารกิจการบินเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ในครั้งที่ผู้บัญชาการทหารอากาศเป็น

¹ สจข. กป/2/2513/5 ยืนยันซื้อเครื่องบิน 300 ล้านบาท ไม่มีการกินนอกกินใน. ชาวไทย 15 ต.ค. 2513.

² สจข. กป/5/2510/48 ป.3 แม่ทัพฟ้าเซ็นสัญญาในนามรัฐบาลเปิดศูนย์สร้างเครื่องบินดอนเมือง. พิมพ์ไทย 1 ก.ย. 2510.

ผู้ถวายการบินไว้นำสนใจ ทั้งปัญหาเรื่องเครื่องบินพระที่นั่งกระบอกสูบ ย. ขวา แตกขณะวิ่งขึ้น เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 1962 (2505) จนได้รับการตำหนิจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เนื่องจากได้ติดตามการเสด็จฯ ในครั้งนี้ด้วย การกักการตรวจเยี่ยมทหาร, ตำรวจ เจ้าหน้าที่กรมทางหลวงและราษฎรทางภาคเหนือในวันที่ 16-17 มิถุนายน 1971 (2514) บอกเล่าว่าต้องทำการบินให้สูงและหลีกเลี่ยงเส้นทางบริเวณภูเขา เพื่อหลีกเลี่ยงจากกลุ่ม ผกค.¹ เป็นต้น ในบางภารกิจผู้บัญชาการทหารอากาศได้บรรยายถึงการทำงานร่วมกับหน่วยบินของ ตชด. และหน่วยบินคุ้มกันส่วนพระองค์ฯ ในการประสานภายในขบวนเสด็จฯ ในเรื่องลมฟ้าอากาศและการสลับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งในบางครั้ง การทำหน้าที่ในฐานะนักบินเฮลิคอปเตอร์ได้จบลงพร้อมกับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศในปี 1974 (2517)²

จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับสถาบันกษัตริย์ เกิดขึ้นในลักษณะการรับใช้ใกล้ชิดในฐานะผู้บังคับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง แม้โดยตำแหน่งจะเป็นผู้บัญชาการทหารอากาศที่รับประกันความสามารถด้านการบินในการถวายความปลอดภัยแล้วนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา ทำการบินด้วยตนเองเช่นนี้ย่อมสร้างความดีความชอบให้กับตัวผู้บัญชาการทหารอากาศเอง ดังนั้นการสร้างดุลอำนาจระหว่างกลุ่มถนนอม-ประภาส และความสัมพันธ์ได้เบื้องพระยุคลบาท จึงทำให้ พล.อ.อ. บุญชู จันทรุเบกษา สามารถดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารอากาศได้ตลอดระยะเวลา 14 ปี จนเกษียณอายุราชการ ต่างจากผู้บัญชาการท่านอื่น ๆ ที่ผ่านมาที่ไม่มีอายุราชการในตำแหน่งแม่ทัพอากาศยาวนานถึงเพียงนี้

4.10. สรุป

การที่สหรัฐฯ เข้าร่วมสงครามเวียดนาม เป็นการสร้างบทบาทในการรักษาประเทศบริวารของตน ในการนำกำลังทหารเข้าปกป้องอาณาจักรที่อยู่ห่างไกลในดินแดนยิ่งใหญ่ ตลอดจนจัดสรรงบประมาณอุดหนุนแก่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง จะเห็นได้จากการที่กองทัพอากาศไทยได้รับมอบอากาศยานและระบบป้องกันภัยทางอากาศ หลังจากสหรัฐฯ ประกาศมติอ่าวตังเกี๋ยในสมรภูมิเวียดนามปี 1964 (2507) ในช่วงเวลาเดียวกันเกิดการเปลี่ยนแปลงการเมืองภายใน นำมาสู่รัฐบาลยุคจอมพล ถนอม กิตติขจร อีกทั้งทางฝ่ายความมั่นคงของประเทศไทยมีการเคลื่อนไหวต่อการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ ในส่วนของกองทัพอากาศได้ร่วมมือกับภาคีซีโต้และกองบัญชาการ

¹ ในหลักฐานใช้คำว่า ผกค. (ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์) แทนคำว่า พคท. (พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย) ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนเดียวกัน

² กองทัพอากาศ. (2519). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา.

ทหารสูงสุดของไทยในการซ้อมรบแอร์บูธ ซึ่งเป็นการซ้อมรบที่ใช้กำลังทางอากาศในการรบ กองทัพอากาศทำหน้าที่เป็นหน่วยสนับสนุนกำลังทางภาคพื้นดินและทดลองปฏิบัติการจิตวิทยา ควบคู่ไปกับการซ้อมรบครั้งนี้ การใช้แผนการรบของสหรัฐฯ ผ่านยุทธการสายฟ้าคำราม (Operation Rolling Thunder) ทำให้สหรัฐฯ นำทหารอากาศพร้อมเครื่องบินจำนวนมากประจำการในฐานทัพ ไทยเพื่อทำการปฏิบัติการ อีกทั้งสหรัฐฯ ยังได้ร่วมมือกับกองทัพอากาศในการเร่งติดตั้งเรดาร์ ป้องกันภัยทางอากาศ เพื่อให้ปฏิบัติการรบทางอากาศสามารถทำได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากยิ่งขึ้น ในส่วนสมรภูมิเวียดนามกองทัพอากาศได้ส่งหน่วยบินลำเลียงในนามหน่วยบินวิคตอรี (Victory Wing Unit) ทำการรบร่วมกับทหารอากาศสหรัฐฯ และทหารในเวียดนามได้

แต่แล้วความช่วยเหลือดังกล่าวได้เริ่มลดลงเมื่อสหรัฐฯ มีนโยบายการต่างประเทศที่หันไปจับมือกับจีนแดงและประกาศจะถอนตัวออกจากสงครามเวียดนาม ส่งผลให้ความช่วยเหลือทางทหารเปลี่ยนไป การให้เครื่องบินกลายเป็นการซื้อด้วยสินเชื่อกฎวิธีการรบของกองทัพอากาศก็เปลี่ยนเป็นบทบาทผู้สนับสนุนกำลังทางภาคพื้นดินโดยเน้นการใช้เฮลิคอปเตอร์เป็นหลัก ปัญหาเรื่องฐานทัพและการบริหารของรัฐบาลเผด็จการนำมาสู่การประท้วงขับไล่จากนิสิต นักศึกษา ประชาชน จนนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงเป็นรัฐบาลที่มีภาพลักษณ์พลเรือนมากขึ้นจนกระทั่งสิ้นสุดยุคอเมริกันในปี 1976 (2519)

ผลจากการที่กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือทางด้านการทหาร ปรากฏมากขึ้นตามความรุนแรงของสถานการณ์การรุกคืบของคอมมิวนิสต์ เนื่องจากสหรัฐฯ ยังคงใช้กำลังทางอากาศในการทำสงครามเป็นหลัก ส่งผลให้กองทัพอากาศไทยในฐานะเป็นฐานทัพที่ตั้งหลักของกองทัพอากาศสหรัฐฯ ได้รับความช่วยเหลือทั้งทางด้านยุทธภัณฑ์และการคมนาคมขนส่งทางอากาศ จนกระทั่งสหรัฐฯ ทำการถอนทัพออกไป มรดกที่กองทัพอากาศได้คงหนีไม่พ้นเครื่องบินที่ได้รับมอบมาตลอด สถานีเรดาร์ ฐานบินในกองบินต่าง ๆ ยกเว้นเทคโนโลยีบางอย่างที่มียังคงต้องเก็บเป็นความลับและมีมูลค่ามากจนไม่สามารถทิ้งไว้ได้ สิ่งหนึ่งที่ทิ้งไว้ให้คงเป็นร่องรอยทางองค์ความรู้ ที่ได้รับการถ่ายทอดมาพร้อมกับเทคโนโลยีประจำเหล่าทัพอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

บทที่ 5

สรุป

นับตั้งแต่สงครามเย็นเริ่มต้นขึ้นในปี 1945 (2488) ประเทศไทยได้ให้การสนับสนุนสหรัฐอเมริกาจากการประกาศเข้าร่วมสมาชิกสหประชาชาติในปีต่อมา เมื่อคอมมิวนิสต์สามารถประกาศชัยชนะในสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1949 (2492) จึงทำให้สหรัฐฯ เร่งทำการให้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจและการทหารภายใต้กฎบัตรสหประชาชาติให้กับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ประเทศไทยได้ทำข้อตกลงความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารในปี 1950 (2493) ส่งผลให้กองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกานับแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ในสมรภูมิเดียนเบียนฟูในเวียดนามปี 1954 (2497) ส่งผลให้สหรัฐฯ ทำการสกัดกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์ จึงจัดเครือข่ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ชื่อว่าซีโต้ (SEATO) เพื่อทำการต่อต้านคอมมิวนิสต์ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าว ประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์ต่อต้านคอมมิวนิสต์ให้กับสหรัฐฯ

เมื่อคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เพิ่มมากขึ้น สหรัฐฯ เลือใช้กำลังทางอากาศในการทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้กองทัพอากาศไทยได้รับมอบเครื่องบินไอพ่น รวมถึงงบประมาณในการสร้างถนนในเส้นทางยุทธศาสตร์และการสร้างสนามบิน ตลอดจนการจัดการซ่อมรบให้กับกองทัพอากาศเพื่อประเมินศักยภาพของกองทัพ แต่เมื่อสถานการณ์การรุกคืบของคอมมิวนิสต์ เข้ามาประชิดชายแดนไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงทำให้สหรัฐฯ ยกกระดับความช่วยเหลือเป็นการทำสัญญาในระดับทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและสหรัฐฯ ในปี 1962 (2505) เนื่องจากภาคซีโต้ไม่สามารถให้ความช่วยเหลือได้ทันทั่วทั้งที่อีกต่อไป

ในปี 1964 (2507) สหรัฐฯ ได้ยกระดับในการทำสงครามเวียดนาม จากการประกาศมติว่าดั่งเกีย โดยใช้แผนการรบยุทธการสายฟ้าคำราม (Operation Rolling Thunder) นำเครื่องบินจำนวนมากเข้าไปโจมตีและระเบิดปูพรมในสมรภูมิเวียดนาม ซึ่งเครื่องบินส่วนหนึ่งได้บินไปจากฐานทัพอากาศไทย ในช่วงเวลาดังกล่าวการใช้กำลังทางอากาศเข้าทำสงครามเป็นตัวเลือกที่สหรัฐฯ ให้ความมั่นใจว่าสามารถชนะศึกครั้งนี้ จึงทำให้กองทัพอากาศในฐานะเป็นที่ตั้งฐานทัพอากาศได้รับการสนับสนุนในการจัดระบบป้องกันภัยทางอากาศโดยทำการติดตั้งเรดาร์ เพื่อให้เครื่องบินสามารถปฏิบัติการรบทางอากาศได้อย่างถูกต้องและแม่นยำมากขึ้น ในส่วนสมรภูมิเวียดนาม กองทัพอากาศได้ส่งหน่วยบินลำเลียงในนามหน่วยวิคตอรี (Victory Wing Unit) ทำการรบร่วมกับทหารอากาศสหรัฐฯ และทหารในเวียดนามใต้ จนกระทั่งสหรัฐฯ มีนโยบายการต่างประเทศที่หันไปจับมือกับจีนแดงและประกาศถอนตัวออกจากสงครามเวียดนามในที่สุด

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถสรุปได้ว่ากองทัพอากาศไทยเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในสงครามเวียดนาม ในฐานะเป็นหนึ่งในกำลังทางอากาศที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน เนื่องจากสหรัฐฯ มองว่ายุทธวิธีการรบทางอากาศสามารถเอาชนะการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ได้ ซึ่งการสนับสนุนดังกล่าวทำให้กองทัพอากาศได้รับยุทธภัณฑ์ทางทหาร อันประกอบไปด้วย เครื่องบินขับไล่ เครื่องบินโจมตี เครื่องบินลำเลียง ทั้งที่เป็นแบบเก่าอย่างเครื่องบินโบพัตและเครื่องบินไอพ่นแบบใหม่ รวมทั้งเฮลิคอปเตอร์ ในส่วนเครื่องบินที่กองทัพอากาศมีความต้องการสูงคือเครื่องบินไอพ่น เนื่องจากเป็นเครื่องบินที่มีสมรรถนะความเร็วสูงและเป็นการเสริมสร้างการครองอำนาจทางอากาศของกองทัพอากาศ ในส่วนยุทธภัณฑ์ทางทหารต่อมาคือเรดาร์ เนื่องจากเป็นระบบป้องกันภัยทางอากาศที่เครื่องบินสมัยใหม่จำเป็นต้องมี เนื่องจากเป็นเทคโนโลยีในการช่วยรบทางอากาศในการชี้เป้าเข้าศึกได้เป็นอย่างดี การให้ความช่วยเหลือในการสร้างสนามบินและการให้ความช่วยเหลือในด้านงบประมาณและการให้ทุนการศึกษาแก่นักเรียนในกองทัพอากาศเข้าเรียนในสหรัฐอเมริกา เพื่อนำองค์ความรู้ทางกองทัพอากาศและเทคโนโลยีของสหรัฐฯ มาปรับใช้ในกองทัพอากาศและเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมอเมริกันไปพร้อมกัน

จะเห็นได้ว่าการผงาดขึ้นมาของกองทัพอากาศปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเป็นผลมาจากความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะเครื่องบินซึ่งเป็นยุทธภัณฑ์หลักของกองทัพอากาศ อันบ่งบอกถึงความทันสมัยของกองทัพอากาศที่เทียบเท่าระดับสากล ผลจากที่รัฐไทยเป็นสมรภูมิทางยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ เลือกลงให้การสนับสนุนยุทธศาสตร์ทางการรบทางอากาศเป็นสำคัญ ไม่เพียงทำให้กองทัพอากาศเข้ามามีบทบาททางการเมืองเป็นรองแค่กองทัพบก แต่หากเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในเวลาเดียวกันแล้ว การครอบครองอากาศยานและเทคโนโลยีการบินของกองทัพอากาศได้ก้าวกระโดดไปสู่แนวหน้าระดับภูมิภาค จากความช่วยเหลือเพียงทศวรรษทำให้สนามบินดอนเมืองได้กลายเป็นท่าอากาศยานนานาชาติ

การที่กองทัพอากาศได้รับการสนับสนุนทางด้านอาวุธยุทธภัณฑ์ การครอบครองอาวุธที่มีมูลค่ามหาศาลและอำนาจทางอากาศที่กองทัพอากาศยังคงทำการควบคุมอยู่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้กองทัพอากาศเข้าไปเป็นฐานอำนาจในการต่อรองทางการเมืองในฐานะหนึ่งในขุนศึกคนสำคัญของกลุ่มทหารบก แต่ไม่สามารถเข้าไปจัดตั้งกลุ่มทหารอากาศได้ เนื่องจากช่วงระยะเวลาดังกล่าวที่ทำการศึก กลุ่มทหารบกได้จัดตั้งกลุ่มมาอย่างยาวนานร่วมกับกลุ่มทหารเรือนับตั้งแต่รัฐประหาร 1947 (2490) แต่เมื่อกลุ่มทหารเรือได้สูญเสียอำนาจจากเหตุการณ์กบฏแมนฮัตตันในปี 1951 (2494) จากการปราบกบฏของกองทัพอากาศ ทำให้กองทัพอากาศเข้ามาแทนที่กลุ่มทหารเรือนับแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อกองทัพอากาศได้รับความช่วยเหลือและมีความสนิทสนมจากกองทัพอากาศสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้นตั้งแต่ปี 1954 (2497) เป็นต้นมา การมอบเครื่องบินในแต่ละครั้งจะปรากฏรูปท่านผู้นำ รัฐบาลทหารเข้าร่วมในการมอบแทบทุกครั้ง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่ากองทัพอากาศจะกลายมาเป็นกำลังหลักที่สหรัฐฯ เลือกใช้ในการทำสงคราม ทางกลุ่มทหารบกที่มีการแข่งขันภายในกันมาเป็นระยะเวลายาวนานจึงเลือกทหารอากาศคนสำคัญ โดยเฉพาะคนที่สามารถควบคุมกำลังรบอย่างกองบินยุทธการ หรือทหารอากาศที่มีอำนาจสั่งการในกองทัพอากาศเข้าร่วมเป็นหนึ่งในกลุ่มทหารบก จึงทำให้เกิดรัฐประหารในแต่ละครั้งกองทัพอากาศไม่สามารถเข้าไปแทรกแซงได้ เนื่องจากถูกกลืนเป็นเพียงหนึ่งในตัวแทนฐานอำนาจที่มาจากกองทัพอากาศท่ามกลางกลุ่มทหารที่เป็นทหารบก

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่ทำให้ทหารอากาศเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

- 1) ทหารอากาศที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการบริหารงาน
- 2) ทหารอากาศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำทหารบก
- 3) ทหารอากาศที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา

หากนำทฤษฎีการเมืองเชิงเครือข่ายของ Duncan McCargo. (2005) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีรากฐานจากแนวทางการศึกษาทางมานุษยวิทยาในช่วงทศวรรษ 1950-1960 ในวงวิชาการไทยได้นำทฤษฎีนี้มาใช้ในการอธิบายงาน ซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์ของ อาสา คำภา เรื่อง *ความเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายชนชั้นนำไทย พ.ศ. 2495-2535* ได้นำทฤษฎีดังกล่าวมาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ของเครือข่ายสถาบันกษัตริย์ จึงทำให้เห็นความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นกลุ่มการเมือง (Faction) และเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ซึ่งประโยชน์ของการนำทฤษฎีมาใช้ในการจัดเรียงข้อมูลส่งผลให้การนำเสนอประเด็นที่ศึกษาสามารถสร้างความเข้าใจต่อผู้อ่านได้ง่ายขึ้น อีกทั้งยังเป็นการถกเถียงและส่งเสริมการสนทนาต่อวงวิชาการการศึกษาประวัติศาสตร์

หากในปริญญานิพนธ์นี้นำทฤษฎีการเมืองเชิงเครือข่าย มาใช้ในการอธิบายถึงผลการศึกษาจากปัจจัยดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าการที่กองทัพอากาศสามารถเข้าไปมีอำนาจในกลุ่มการเมืองของกลุ่มทหารบก(Faction) ต้องเป็นนายทหารอากาศที่มีเครือข่ายทางสังคม (Social Network) ในลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้นำทหารบกและความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา แต่ในขณะเดียวกันจากบริบทการเมืองโลกของการเกิดสงครามเย็น ผลจากที่รัฐไทยได้เลือกข้างเข้าร่วมกับสหรัฐอเมริกา และเป็นประเทศบริวารที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์เหมาะสมต่อการเป็นที่ตั้งฐานทัพอากาศของสหรัฐฯ ในการทำสงครามเวียดนาม จึงเป็นเหตุผล

สำคัญที่ทำให้กลุ่มการเมืองทหารบกที่แม้จะครองอำนาจทางการเมืองอยู่นั้น ไม่สามารถละเลยบทบาทของทหารอากาศได้ เนื่องจากบริบทการเกิดสงครามเวียดนามยังต้องอาศัยบทบาทของกองทัพอากาศมาช่วยในการบริหารน่านฟ้าและเชื้ออำนาจความสะดวกให้กับกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา อันเป็นอำนาจเฉพาะของกองทัพอากาศในการครองอากาศ (Air Power) ซึ่งเป็นลักษณะพิเศษที่กองทัพอื่นไม่สามารถมีได้นั่นเอง

ผลจากการศึกษาทำให้ข้อเสนอในงานที่กล่าวไว้ว่า กองทัพอากาศมีอำนาจเทคโนโลยีการรบทางอากาศที่ทันสมัย ทำให้อำนาจของทหารอากาศได้รับการยอมรับและสามารถถูกนำมาใช้ต่อรองทางการเมืองในกลุ่มทหารได้ จึงสามารถสรุปได้ว่าข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ทหารอากาศเข้าไปมีอำนาจทางการเมือง แต่เนื่องด้วยอำนาจดังกล่าวยังต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างทหารและความสัมพันธ์ที่เป็นกลุ่มการเมือง ที่ยังคงสืบทอดอำนาจมาตลอดระยะเวลาที่ทำการศึก ซึ่งเป็นการยากที่จะให้ทหารอากาศรวมกลุ่มกันเพื่อทำรัฐประหารแย่งชิงอำนาจจากกลุ่มทหารบก เนื่องจากทหารอากาศที่ทำการคุมกำลังพลและกำลังรบได้ถูกแยกตัวออกไปเป็นฐานอำนาจให้กับกลุ่มทหารบกในแต่ละกลุ่ม ตลอดจนจำนวนการครอบครองกำลังพลของกองทัพอากาศไม่ได้มีจำนวนมากกว่ากำลังพลของทหารบก

หากพิจารณาจากกำลังของกองทัพอากาศ จะเห็นได้ว่ากองทัพอากาศถูกออกแบบมาไว้ใช้ในการทำสงครามในแบบ โดยใช้เครื่องบินเป็นยุทธโศปกรณ์อันสำคัญในการทำสงคราม ผ่านยุทธวิธีทางการรบจากอากาศสู่อากาศและจากอากาศสู่พื้นดิน ต่างจากกองทัพบกที่ถูกออกแบบมาให้ใช้กำลังพลในการสู้รบภาคพื้นดินเป็นหลัก จึงทำให้กองทัพบกทำการสะสมกำลังพลไว้จำนวนมาก หากพิจารณาจากสถานการณ์การปราบคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ทางกองบัญชาการทหารสูงสุดได้นำกำลังทหารของกองทัพบกมาใช้ในการทำสงครามนอกแบบ จึงทำให้กำลังพลของกองทัพบกมีความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่กองทัพอากาศทำหน้าที่เป็นเพียงกำลังสนับสนุนทางอากาศ จากการใช้เครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ทำการลำเลียงกำลังพลและสัมภาระให้กับกองทัพบกในการรบกับกองกำลังคอมมิวนิสต์

ในส่วนข้อเสนอแนะเนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลความมั่นคงของประเทศไทยและระยะเวลาศึกษาเล่าเรียนที่มีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้ผู้เขียนไม่สามารถนำเสนอเอกสารที่มีอีกจำนวนมากมาเสริมประเด็นที่ทำการศึกได้ครบถ้วนสมบูรณ์ ผู้เขียนจึงขอหยิบยกประเด็นที่น่าสนใจมานำเสนอเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ทำการศึกต่อไป คือ ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพอากาศกับสถาบันกษัตริย์ เนื่องจากผู้เขียนได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพล.อ.อ. บุญชู จันทรเบกษา ผู้บัญชาการทหารอากาศกับราชสำนัก ผ่านการรับใช้ใต้เบื้องพระยุคลบาทจากการ

ขับเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งฯ ในการเสด็จพระราชดำเนินตามต่างจังหวัด ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว กองทัพอากาศยังมีความเกี่ยวข้องกับราชสำนักในอีกหลากหลายมิติ เช่น อิทธิพลของเครื่องบิน ในยุคอเมริกันกับการสร้างแรงบันดาลใจให้กับรัชกาลที่ 10 ในการเป็นเจ้าฟ้านักบิน

ประเด็นต่อมาคือบทบาทของทหารอากาศกับการเมืองไทยหลังยุคอเมริกัน ซึ่งหากพิจารณาจากเหตุการณ์ทางการเมืองไทยจะเห็นว่า ทหารอากาศหลายนายยังคงมีบทบาทในตำแหน่งทางการเมือง เช่น การดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาฯ การดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศตลอดจนการเคลื่อนไหวในคณะรัฐประหาร อย่างไรก็ตามประเด็นดังกล่าวเป็นเพียงแต่การนำเสนอผ่านมุมมองของผู้เขียน หากผู้อ่านเล็งเห็นประเด็นอื่นที่น่าสนใจ หรือควรค่าแก่การนำมาศึกษาเพิ่มเติม คงทำให้การค้นคว้าของปริญญานิพนธ์เรื่องนี้ไม่สูญเปล่า ต่อวงวิชาการประวัติศาสตร์และวงการศึกษาการเมืองไทย

บรรณานุกรม

เอกสารชั้นต้นที่ยังไม่ได้ตีพิมพ์

กระทรวงกลาโหม. (2494, 18 มิถุนายน). คำสั่งกระทรวงกลาโหม(พิเศษ) ที่ 39/11017 เรื่อง การส่ง
หมูปบินลำเลียงและเจ้าหน้าที่หน่วยพยาบาลทางอากาศไปทำการรวมรบกับกองทัพ
สหประชาชาติในกรณีสงครามเกาหลี.

ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี. (2488). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 62 ตอนที่ 52, หน้า. 554-555).

ประกาศตั้งรัฐมนตรี, 12 ธันวาคม 2506. (2506). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 80 ตอนที่ 119 ฉบับพิเศษ,
หน้า 1-4).

ประกาศตั้งรัฐมนตรี. (2507). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 81 ตอนที่ 79. ฉบับพิเศษ, หน้า 9-10.).

ประกาศพระบรมราชโองการตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร. (2500). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 74 ตอน
ที่ 76, หน้า 1).

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการ กองบัญชาการทหารสูงสุด
กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2503. (2503). ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 77 ตอนที่ 26, หน้า. 1-10).

พระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการและกำหนดหน้าที่ของส่วนราชการกองทัพอากาศ กองบัญชาการ
ทหารสูงสุด กระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2505 วันที่ 31 กรกฎาคม 2505. (2505). ราชกิจจา
นุเบกษา (เล่มที่ 79 ตอนที่ 69. หน้า 806-815.).

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2494. (2494).
ราชกิจจานุเบกษา (เล่ม 68 ตอนที่ 9, หน้า 96-99.).

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2495. (2495). ราชกิจจา
นุเบกษา (เล่ม 69 ตอนที่ 75, หน้า 1414-1418).

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกองทัพอากาศในกระทรวงกลาโหม พ.ศ. 2498. (2498). ราชกิจจา
นุเบกษา (เล่ม 72 ตอนที่ 11. หน้า 264-269).

สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (1)มท.3.1.2.16/20 การตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านคอมมิวนิสต์ใน
ประเทศไทย (บก.ส่วนหน้า) (30 พ.ค.-6 มิ.ย. 2505.).

_____. (1)มท.3.1.5.18/2 การประชุมเพื่อพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับฐานทัพที่สหรัฐให้อยู่ในประเทศไทย
ไทย (19 เมษายน – 7 มกราคม 2519).

_____. (2)กต.1.1.1.7/9 บันทึกการประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ครั้งที่ 6/2513 (9 พฤศจิกายน
2513).

- _____. (2)กต.1.1/48 การเจรจาขอเพิ่มการให้ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา (25 ก.ค. – 8 ส.ค. 2498).
- _____. (2)กต. 1.1.1.7/10 การประชุมสภาความมั่นคงแห่งชาติ ครั้งที่ 8/2508 (20-22 ก.ย. 2508).
- _____. (2)กต. 17.2/5 รายงานการดำเนินงานขององค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (23 ม.ค. 2503- 11 มี.ค. 2507).
- _____. (3)สร.0201.3/17 ส่งนายทหาร บก. เรือ อากาศ (คณะมิชชัน) ไปเยี่ยมและดูกิจการต่าง ๆ ประเทศอังกฤษและอเมริกา (15 ก.ค. 2489 – 1 ก.ย. 2490).
- _____. (3)สร.0201.13.1/1 เรือเบ็ดเสร็จเรืออเมริกาช่วยเหลือแก่ประเทศไทย (4 มกราคม -15 สิงหาคม 2504).
- _____. (3)สร.0201.20.1.1/44 คณะทูตพิเศษของกองทัพอากาศไทย เดินทางไปเยี่ยมเยือน กองทัพอากาศประเทศต่าง ๆ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ (9 พฤษภาคม 2500).
- _____. (3)สร.0201.62/6 เรื่อง โครงการปฏิบัติงานกระทรวงกลาโหม (11 ก.ย. 2476 – 10 ต.ค. 2496).
- _____. (3)สร. 0201.3/16 ส่งนายทหารอากาศไปศึกษาและดูงานในยุโรปและอเมริกา (3 ก.ค. 2489 – 8 พ.ย. 2495).
- _____. (3)สร. 0201.4.1/60 งบประมาณของกระทรวงกลาโหม (17 มกราคม – 14 กรกฎาคม 2498).
- _____. (3)สร. 0201.13.1/32 การช่วยเหลือต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่สหรัฐอเมริกาให้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (22 ส.ค. 2500 – 24 ม.ค. 2501).
- _____. ก/ป2/2513/5 ยืนยันซื้อเครื่องบิน 300 ลำ ไม่มีการกินนอกกินใน. ชาวไทย 15 ต.ค. 2513.)
- _____. ก/ป2/2519/42 ป.2 ถ้าต้องรับตำแหน่งเดียว ผมก็ขอสละสิทธิ์. ประชาชาติ 2 กันยายน 2519).
- _____. ก/ป2/2519/42 ป.3 แต่งตั้งนายทหาร. ประชาธิปไตย 18 ก.ย. 2519).
- _____. ก/ป5/2510/48 ป.3 แม่ทัพฟ้าเซ็นสัญญาในนามรัฐบาลเปิดศูนย์สร้างเครื่องบินดอนเมือง. พิมพ์ไทย 1 ก.ย. 2510).
- _____. ก/ป5/2513/7 ไทยซื้อเครื่องบินรบจากสหรัฐ รุ่นแรกเป็นเงิน 300 ล้านบาท. สยามรัฐ 14 ก.ย. 2513).
- _____. ก/ป5/2513/7 พล.อ.อ.ทวี กลับจากสหรัฐ. สยามรัฐ 29 มิ.ย. 2513).
- _____. ก/ป5/2515/10 สหรัฐมอบเครื่องบินให้ไทย 1 ผู่ ตามโครงการความช่วยเหลือทางทหาร. ชาว

ไทย 11 ก.ค. 2515).

- _____. ก/ป5/2515/10 บาร์-ไนต์คลับ กลับมามีชีวิตชีวาที่ดาคาลี. เดลินิวส์ 7 พ.ค. 2515).
- _____. ก/ป7/2496/กน4. แม่ทัพอากาศเป็นห่วงสถานการณ์ ยึดเครื่องบินส่วนตัวผู้บัญชาการทัพ
อากาศอเมริกันบินกลับฐานทัพประเทศไทยด่วน. สยามรัฐ 1 กันยายน 2496).
- _____. ก/ป7/2496/กน4. ถ้าปรากฏมีหลักฐานทางคดีอาญาก็ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินตามระเบียบเมือง
ประชาธิปไตย 9 ก.ย. 2496.)
- _____. ก/ป7/2496/กน4. นายทหารอากาศไทยได้รับเหรียญกล้าหาญ. สยามนิกร 12 กันยายน
2496.)
- _____. ก/ป7/2496/กน4. หน่วยบินลำเลียงไทย ทำประวัติสูงเด่น ได้รับโล่ห์เงินและคำชมเชยความดี
ปฏิบัติงานโดยปราศจากอันตรายเต็มร้อยเปอร์เซ็นต์. ข่าวพาณิชย 7 มิถุนายน 2496).
- _____. ก/ป7/2496/กน 4. แสดงสมรรถนะกองทัพอากาศสมมติ ข้าศึกยกขึ้นบก ที่กองบินน้อยที่ 5
ศรีกรุง 25 ก.ย. 2496.
- _____. ก/ป7/2496/กน 4. ทหารอากาศทำพิธีสาบานธงและรับมอบเครื่องบินอีก 3 ลำ. เทิดไทย 14
พฤษภาคม 2496.
- _____. ก/ป7/2497/กน 2. แม่ทัพอากาศไทยได้รับปีกเครื่องหมายนักบินทหารอเมริกันชั้นสูงสุดเป็น
ครั้งแรกให้แก่ชาวต่างประเทศ. สยามรัฐ 7 พ.ค. 2497.
- _____. ก/ป7/2498/กน 3.1 เอกอัครราชทูตอเมริกันทำพิธีมอบเครื่องบินไอพ่นให้แก่ทัพอากาศ. ศรี
กรุง 6 ส.ค. 2498.
- _____. ก/ป7/2498/กน 3.1 อเมริกันตกลงส่งไอพ่น F.84 มาให้ไทยเมื่อนี้. สยามรัฐ 19 ก.พ. 2498.
- _____. ก/ป7/2498/บ.7.2 ศาลว่าหลักฐานของโจทก์อ่อน พิพากษายกฟ้องแต่ให้มีประกันระหว่าง
อุทธรณ์ สารเสรี 10 ก.ค. 2498.
- _____. ก/ป7/2499/กน 3 จอมพลอากาศพื้นดำริจะจัดให้มีประลองยุทธทางอากาศครั้งใหญ่ ของ
ประเทศภาคีที่ได้ในประเทศไทยบ้าง. สยามรัฐ 18 ต.ค. 2499.
- _____. ก/ป7/2500/กน.3 กองทัพอากาศฉลองวันเกิด. สารเสรี 18 มี.ค. 2500.
- _____. ก/ป7/2500/บ 3.3 กำหนดวันที่ 30-31 เดือนนี้งบประมาณค่าใช้จ่ายกว่า 1 ล้านบาท. เข้า
24 พ.ค. 2500.
- _____. ก/ป7/2500/บ 3.3 มีประลองยุทธชิงเอาโตทางอากาศในไทยเป็นการภายใน. ชาวไทย 24
มกราคม 2500.
- _____. ก/ป7/2501/บ.1.2 พรรคชาติสังคม เฉลิมเกียรติลาออกจากเลขาธิการสังคม “เหน้อย” และมี

“ภาวะ” เป็นเหตุผลลาออก สารเสรี 18 มิ.ย. 2501.

_____.ก/ป7/2501/บ.1.2 พรรคชาติสังคม จะวิพากษ์ในต้นสัปดาห์พร้อมการสังคายนาลูกพรรค สารเสรี 18 เม.ย. 2501.

_____.ก/ป7/2501/บ.1..2 พรรคชาติสังคม ที่ว่ารัฐบาลคุมสถานการณ์ไว้ได้ ชาติสังคมไม่เคยได้ทุนการค้า. พิมพ์ไทย 19 ก.พ. 2501.

_____.ก/ป7/2501/บ.6.6 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ระหว่างอยู่ที่ลอนดอน – กลับจากลอนดอน).

_____.ก/ป7/2501/บ.10.10 คณะปฏิวัติและหัวหน้าคณะปฏิวัติ. เสธ.อากาศสหรัฐพบจอมพลสฤษดิ์ จะช่วยไทยมากขึ้น. สารเสรี 27 ธ.ค. 2501.

_____. ก/ป7/2501/บ. 1.2 พรรคชาติสังคม ประกาศยื่นใบลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการชาติสังคม อ้างว่ามีหน้าที่ต้องคัดเลือกตั้ง สยามรัฐ 7 ม.ค. 2501.

_____.ก/ป7/2501/บ. 6.7 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ตอนไปอเมริกา). พิมพ์ไทย 24 ม.ค. 2501.

_____.ก/ป7/2501/อ.1.2 เผยความมุ่งหมายและการปฏิบัติ ‘การฝึกวายุบุตร’ ของภาคีชีอาโต. ชาวไทย 25 ก.พ. 2501.

_____.ก/ป7/2503/อ.44 พล.อ.ถนอม กิตติขจร รับสนามบินจากทูตอเมริกันที่โคราช. สารเสรี 22 มี.ค. 2503.

_____.ก/ป7/2504/กน.1.1 ถนอมเผยใช้เงิน 39 ล้านบาท สร้างสถานีเรดาห์เพื่อป้องกันภัยทางอากาศตาม จว. ชายแดนภาคอีสานหลายแห่ง. สารเสรี 11 ส.ค. 2504.

_____.ก/ป7/2504/อ.1 สยามนิกร. 6 มี.ค. 2504.

_____.ก/ป7/2504/อ.1 ถ้าไทยถูกโจมตีซีได้ส่งอาวุธมารบพันภายใน 6-9 ชั่วโมง วันที่ 5 จึงจะรู้ผลการฝึกทั้งหมด ฝึกซ้อมคราวนี้สหรัฐฯ ใช้จ่ายเอง. ชาวไทย 5 มี.ค. 2504.

_____.ก/ป7/2505/กน.1.1 กระทรวงกลาโหม-รัฐมนตรี ไทย-สหรัฐ ทำพิธีลงนามส่งกำลังช่วยรบ แดงการณร่วม. 21 มี.ค. 2506.

_____.ก/ป7/2505/กน.1.2 การช่วยเหลือทางการทหารของต่างประเทศ. ทหารไทย สหรัฐ ร่วมคุมเรดาร์ ป้องกันถูกโจมตี. พิมพ์ไทย 29 ก.ย. 2505.

_____.ก/ป7/2505/กน.1.2 ‘ฝั่งทะเล’ สหรัฐมาไทยช่วยปรับสนามบินอีสาน. หลักเมือง. 25 ต.ค. 2505.

_____.ก/ป7/2505/กน.1.2 การช่วยเหลือทางการทหารของต่างประเทศ. สหรัฐมอบเครื่องบินให้ไทย เปนไอพ่น 20 -กับชนิดฝึก 7. สยามนิกร 8 มี.ค. 2505.

_____.ก/ป7/2505/บ.1.12 ทหารสหรัฐยกพลขึ้นบกในไทยเนื่องจากสถานการณ์ลาว. สหรัฐส่งกำลัง

มาเสริมในไทย. พิมพ์ไทย 13 ก.ค. 2505.

_____.ก/ป7/2507/ กท.5.1 ตั้ฐานทัพอากาศที่เชียงใหม่. สยามนิกร 1 เมษายน 2507.

_____.ก/ป7/2507/ กท.5.1 ผบ.ทหารอากาศว่ารัสเซีย-ฝรั่งเศส ส่งอาวุธรบให้แก่เขมร ทำให้
สถานการณ์ไทยคืบขันยิ่งขึ้น. ไทรายวัน 18 ก.พ. 2507.

_____.ก/ป7/2507/กท.5.1 พิธีประดับปีกนักบิน. เดลินิวส์ 8 ส.ค. 2507.

_____.ก/ป7/2507/กท.5.1 ยศจอมพลอากาศสำหรับนายก. พิมพ์ไทย 17 ม.ค. 2507.

_____.ก/ป7/2507/กท. 1.2 เรือสหรัฐบรรทุกถลุงและยุทธโปกรณ์ มาสะสมในไทยเพิ่มมากขึ้นเพื่อ
พร้อมที่จะนำออกใช้ปฏิบัติได้. สยามรัฐ 25 มิ.ย. 2507.

_____.ก/ป7/2507/กท. 5.1 ราคา 4 ล้าน มีเครื่องมือและอุปกรณ์ทันสมัยที่สุด พิมพ์ไทย 3 ส.ค.
2507.

_____.ก/ป7/2507/กท. 5.1 สร้างรันเวย์ใหม่ราคา 10 ล้าน งบบริษัทเก่ารับทำให้ประมุล พิมพ์ไทย 4
ส.ค. 2507.

_____.ก/ป7/2507/กท. 5.1 สหรัฐให้เครื่องบินแก่กองทัพไทยล้วนเป็นเครื่องบินทันสมัยรวม 9 แบบ.
ไทรรายวัน 8 พ.ค. 2507.

_____.ก/ป7/2507/อ 1.2 ไทยร่วม 4 ชาติ ช้อมรบครั้งใหญ่ 10 วัน. สยามนิกร 18 เมษายน 2507.

_____.ก/ป7/2509/กท 5.1 นายกรัฐมนตรีมอบนามบินอยู่ตะเภา. สยามรัฐ 11 ส.ค. 2509.

_____.ก/ป7/2518/7 บุญชูเผยถูกทำดีสนามหลวงกรณีแต่งตั้งมยศรับถนอม. เดลินิวส์ 11 ม.ค.
2518.

_____.ก/ป7/2519/1ป.1 มางานศพพล.อ.อ. บุญชู คร่ำครวญ 'มีบุญคุณมาก'. เดลิไทม์. 9 พ.ค.
2519.

_____.กต.90.3.1.3.1.1/1 กระทรวงกลาโหมส่งนายทหารไปสังเกตการณ์ในเวียดนามใต้ (พ.ศ.
2507-2510).

_____.กต.90.3.1.3.1.1/3 ความตกลงระหว่างไทยกับเวียดนาม (พ.ศ. 2509-2511).

_____.กต.90.3.1.3.1.1/10 หัวหน้าคณะปฏิวัติจะเดินทางไปเยี่ยมกองกำลังทหารไทยใน
สาธารณรัฐเวียดนามและเยือนประเทศเวียดนามตามคำเชิญของรัฐบาลเวียดนาม (พ.ศ.
2514).

_____.จ/2507/11 การฝึกทางอากาศยุทธวิธี "แอร์บุณชู" ระหว่างวันที่ 22-30 เมษายน 2507.

_____. น.มท.0201/21 ข่าวทหารอากาศ มีนาคม พ.ศ. 2500.

_____.บก.สส. 6.1/3 ส่งกองกำลังไปร่วมรบในสงครามเกาหลี.

_____.สร.0201.2.1/37 แต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทน ประเภทที่ 2 (26 เมษายน 2499 – 29 กรกฎาคม 2501).

_____.สร.ม-(2) สร 0201/464 ความช่วยเหลือจากประเทศสหรัฐอเมริกา.

_____.ก/ป7/2500/ บ.4.3 ปลดผู้ใกล้ชิดกับ พล.ต.อ. เผ่า หลายนคนไปประจำกรมฯ หลวงชาติรับ
หน้าที่วันเดียวก็ถูกไปแทนพระยาราม. พิมพ์ไทย 20 ก.ย. 2500.

เอกสารชั้นต้นตีพิมพ์

เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร. (2499). คำแนะนำการฝึกอบรมสำหรับการยุทธอากาศ-พื้นดิน. มปท.: มปป.
พัน รัชแก้ว. (2519). รามสูรเสียงฟ้าฟาด. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์มณเฑียร.
สำนักนายกรัฐมนตรี. (2507). ประวัติและผลงานของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี.

หนังสือ

เบเคอร์ คริส, ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2562). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย. (พิมพ์ครั้งที่ 8.). กรุงเทพฯ: มติ
ชน.
แอนเดอร์สัน, เบนิตซ์. (2553). ในกระจาก : วรรณกรรมและการเมืองสยามยุคอเมริกัน. กรุงเทพฯ :
อ่าน.
โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2548). การเมืองการปกครองสหรัฐอเมริกา : แนวพินิจทางประวัติศาสตร์.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
ไบเยอร์, พอล. (2561). ประวัติศาสตร์อเมริกา: ความรู้ฉบับพกพา. (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ และ
อาวุธ ธีระเอก ผู้แปล). กรุงเทพฯ: บุกส์เคป.
โรเบิร์ต เจ. มัสแคต. (2536). สหรัฐอเมริกากับการพัฒนาเศรษฐกิจและความมั่นคงในประเทศไทย.
(กุสุมาลย์ รัชตะนันท์, สัญชัย สายบัว, และ ตีระพร บุญนาค ผู้แปล). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
กรมยุทธศึกษาทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2541). ประวัติการรบของทหารไทยในสงคราม
เวียดนาม. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
กองทัพอากาศ. (2503). ไร่อาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทหารอากาศ.
_____. (2503). อนุสรณ์เฉลิมเกียรติ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทหารอากาศ.

- _____. (2519). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอกบุญชู จันทร์เบกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ.
- _____. (2526). ประวัติกองทัพอากาศไทย พ.ศ. 2456-2526. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ.
- _____. (2528). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พลอากาศโท มูนี้ มหาสันทนะ เวชยันตรังสฤษฎ์. กรุงเทพฯ: กองโรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ.
- _____. (2530). อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพจอมพลอากาศพื้น รณอากาศ ฤทธาคนี. กรุงเทพฯ: กองโรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารอากาศ.
- _____. (2532). 36 ปี โรงเรียนนายเรืออากาศ. กรุงเทพฯ: ศรีสมบัติการพิมพ์.
- _____. (2545). เกียรติศักดิ์รักข้า มอบไว้แก่ตัว พลอากาศเอก กมล เดชะตุงคะ ม.ป.ช., ม.ว.ท., ท.จ.ว. (2460-2545). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ 'ข่าวทหารอากาศ'.
- _____. (2547). อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพ พลอากาศเอก เฉลิม ทิวะเวช. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- _____. (2549). นานูภาพได้รับพระบรมโพิธิสมภาร. กรุงเทพฯ: กองทัพอากาศ.
- _____. (2530). 72 ปี กองทัพอากาศ. กรุงเทพฯ: กองทัพอากาศ.
- กุลลดา เกษบุญชู มีด. (2552). ความขัดแย้งทางการเมืองของไทย : ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.
- กุลลดา เกษบุญชู มีด. (2552). 14 ตุลา ในบริบทความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ สมिति ทัศนศาสตร์ และ เก่งกิจ กิตติเรียงลาภ หมายเหตุเดือนตุลา#2 เดือนตุลาได้เงาสงครามเย็น. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.
- คณะกรรมการจัดทำประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี กองบัญชาการทหารสูงสุด. (2525). ประวัติกองทัพอากาศไทยในรอบ 200 ปี พ.ศ.2325-2525. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2517). สงครามอินโดจีน เวียดนาม เขมร ลาว. กรุงเทพฯ: พิชฌนศ.
- ชาติชาย พณยานนท์. (เอกสารประกอบการสอน). สงครามเวียดนาม (ค.ศ.1946-1975). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐพล ใจจริง. (2556). ขอฟันฟันในฝันอันเหลือเชื่อ: ความเคลื่อนไหวของขบวนการปฏิวัติสยาม (พ.ศ. 2475-2500). นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.
- _____. (2559). กบฏบวรเดช: เบื้องแรกปฏิวัติสยาม 2475. กรุงเทพฯ: มติชน.
- _____. (2563). ขุนศึก ศักดินา และพญาอินทรี: การเมืองไทยภายใต้ระเบียบโลกสหรัฐอเมริกา 2491-2500. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.

- _____. (2563). *ตามรอยอาทิตยอุทัย: แผนสร้างชาติไทยสมัยคณะราษฎร*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ดิเรก ชัยนาม. (2560). *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ศรีปัญญา.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2561). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5) (พรรณี ฉัตรพลรักษาและคณะ ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- นรุฒม์ เจริญศรี. (2563). *ทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เชียงใหม่: สำนักพิมพ์เชียงใหม่.
- นอม ชอมสกี. (2544). *อเมริกาอเมริกาอเมริกา วิพากษ์นโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา*. (ภาค ๖ วีระภาสพงษ์ ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ปรีชา ศรีวาลย์, พลอากาศตรี. (2534). *การรบทางอากาศ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ปาร์ค แท-กยุน. (2560). *สงครามเกาหลีและระบบสงบศึก*. (ภัททิรา จิตต์เกษม ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. (2543). *ดัชนี พลอากาศเอกดัชนี ชีวิตและความผูกพันเหนือน่านฟ้า*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เอ็ดดิสัน.
- พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2556). *สงครามเวียดนาม สงครามกับความจริงของประเทศไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2561). *การต่างประเทศไทยในยุคสงครามเย็น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินิตพันธุ์ บริพัตร ม.ล. (2562). *การต่างประเทศไทยร่วมสมัย: พหุมิติผลประโยชน์แห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ. (2555). *สยามเหาะ ชีวิตห้าแผ่นดินของ “นักบินไทยหมายเลข 1” พลอากาศโทพระยาเฉลิมอากาศ*. สุพรรณบุรี: มูลนิธิบ้านพระยาเฉลิมอากาศ.
- วริยา ศ. ชินวรโรจน์ ผู้แปล. จุลชีพ ชินวรโรจน์ แบรดลีย์, วิลเลียม แอล บรรณาธิการ. (2539). *เส้นทางมหาอำนาจ เอกสารด้านนโยบายต่างประเทศอเมริกาต่อเอเชีย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- วิวัฒน์ คติธรรมนิศย์. (2539). *กบฏสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- สมพงศ์ ชูมาก. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศยุคปัจจุบัน (ทศวรรษ 1990 สู่ทศวรรษแรกแห่งศตวรรษที่ 21)*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมร นิติทัศน์ประกาศ. (2531). *สหรัฐอเมริกาในโลกปัจจุบัน ค.ศ. 1945-1980 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

สัญญาชัย สุวัจนุตตร, อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์. (2558). *ยุโรป ค.ศ. 1815-1918*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2536). *5 ทศวรรษจากการต่างประเทศของไทย จากความขัดแย้งสู่ความร่วมมือ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ. (2551). *สายธารประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: พีเพรส.

_____. (2553). *แผนชิงชาติไทย ว่าด้วยรัฐและการต่อต้านรัฐสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม ครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500) (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: พีเพรส.

_____. (2553). *อีกฟากหนึ่งของยุโรป: ประวัติศาสตร์สมัยใหม่ของยุโรปตะวันออก ค.ศ. 1800-2000*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ยุโรปศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรชาติ บำรุงสุข. (2546). *นวัตกรรมทหาร กองทัพในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: อนิเมทกรุ๊ป.

हरिन หงสกุล. (2535). *หนังสือแฉงานศพ โดย พล.อ.อ. हरิน หงสกุล*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

วิจัย/วิทยานิพนธ์

กุลลดา เกษบุญชู มีด. (2550). *การเมืองไทยในยุคสมัยดิ-ถนอม ภายใต้โครงสร้างโลก*. วิจัย. กรุงเทพฯ: กองทุนปริทัศน์ พนมยงค์ มูลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย.

จุฬาร เอื้อรักสกุล. (2529). *กรณีมายาเกวซ : ศึกษาการตัดสินใจนโยบายในภาวะวิกฤตการณ์*. วิทยานิพนธ์ (ร.ม.). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐพล ใจจริง. (2552). *การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2491-2500)*. วิทยานิพนธ์ (ร.ด.). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิพย์วรรณ หอมกระหลบ. (2534). *ไทยกับความช่วยเหลือของต่างประเทศ : การศึกษาเฉพาะกรณีความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2493-2519*. วิทยานิพนธ์ (ศ.ม. ประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธนรินทร์ นามวงศ์. (2562). *โฆษณาชวนเชื่อในนิตยสารเสรีภาพ พ.ศ. 2497-2518*. วิทยานิพนธ์ (ศ.ม.). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัครศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. (2550). *บทบาททางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร พ.ศ. 2506-2516*. วิทยานิพนธ์ (อ.ด.). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรัชญากรณ์ ละครพล. (2561). *คณะราษฎรกับการปรับปรุงกองทัพไทย พ.ศ. 2475-2488*. วิทยานิพนธ์ (ศ.ม.)., กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พริมรดา จันทระโชติกุล, ร.อ. หญิง. (2562). *คติชนกับการสร้างอัตลักษณ์ทหาร: กรณีศึกษา*

สถาบันการศึกษาและการฝึกทางทหารกองทัพอากาศไทย. วิทยานิพนธ์ (อ.ด.) (สาขาวิชา ภาษาไทย) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ยุวรัตน์ พันธุ์ยุรา. (2531). *กองทัพอากาศกับการเมืองไทย พ.ศ. 2480-2519*. วิทยานิพนธ์ (อ.ม.).

กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2539). *ทุนขุนนางไทย (พ.ศ. 2500-2516)*. วิทยานิพนธ์ (ศ.ม.). กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาสา คำภา. (2562). *ความเปลี่ยนแปลงของเครือข่ายชนชั้นนำไทย พ.ศ. 2495-2535*. วิทยานิพนธ์

(ปร.ด.) เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อุกฤษฏ์ ปัทมานันท์. (2526). *สหรัฐอเมริกากับนโยบายเศรษฐกิจไทย (1960-1970)*. วิทยานิพนธ์

(ปริญญาโท) (ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตยสาร/วารสาร

จรัสศรี สมทนและชาติชาย มุกสง. (2563, กันยายน). *นายทหารนักการทูต: ชีวิตเสนาธิการทหารของ*

พลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ในกองทัพไทย พ.ศ. 2478-2517 หนังสือประมวลบทความใน

การประชุมวิชาการ (Proceedings) ระดับชาติ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ-วิจัยสาย

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 13 วันที่ 17-18 กันยายน พ.ศ. 2563. (pp. 295-312).

กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ป.ศิริ. (2509). *บทบาทเฮลิคอปเตอร์. นิตยสารการบิน, 11(9), 1-3.*

สุรชาติ บำรุงสุข. (2538). *การฝึกและอบรมทางทหารระหว่างประเทศ: เครื่องมือของนโยบาย*

การเมือง-การทหาร. วารสารธรรมศาสตร์. 14(2), 108-112.

ออนไลน์

โดม ไกรปกรณ์. (2561). *สงครามโลกครั้งที่ 1*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561, จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php>.

จุฑามาศ ประมูลมาก และ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2561). *กบฏเสนาธิการ*. สืบค้นเมื่อ 20

พฤศจิกายน พ.ศ. 2561, จาก <http://wiki.kpi.ac.th/index.php>

สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. (2563). “8 สิงหาคม 2508” (8-8-08) “วันเสียงปืนแตก” (ตอน 2). *ประชาไท*.

สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2563, จาก

<https://prachatai.com/journal/2009/08/25401>

สุมาลี พันธุ์ยุวรา.(2561). *กบฏวังหลวง*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561, จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php>

เอกสารภาษาอังกฤษ

Department of State United States of America. (1954). *United States Treaties and Other International Agreements*. Washington D.C.: United States Government Printing Office.

Fineman, Daniel. (1997). *A special Relationship: The United States and military government in Thailand, 1947-1958*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Goscha, Christopher E. (1999). *Thailand and the southeast Asian networks of the Vietnamese Revolution, 1885-1954*. New York: Routledge.

HQ PACAF Directorate of Operations Analysis CHECO Division. (1971). *The Royal Thai Air Force*. APO San Francisco: Department of the Air Force.

Staff of The Committee and The Department of State. (1950). *A Decade of American Foreign Policy basic Documents 1941-1949*. Washington D.C.: United States Government printing office.

Surachart Bumrungsuk. (1985). *United States Foreign Policy and Thai Military Rule, 1947-1977*. (Masters degree). Cornell University, New York.

Yong, M. Edward. (1995). *Aerial nationalism: a history of aviation in Thailand*. Washington, D.C: Smithsonian Institution Press.



1190089140

SWU iThesis gs621110112 thesis / rcv: 14062564 13:21:38 / seq: 51

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางสาวจรัสศรี สมตน

วัน เดือน ปี เกิด

04 ตุลาคม 2539

สถานที่เกิด

นครนายก

วุฒิการศึกษา

ศศ.ม. (ประวัติศาสตร์) คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ที่อยู่ปัจจุบัน

6 หมู่ 8 ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

ผลงานตีพิมพ์

- 1) จรัสศรี สมตนและชาติชาย มุกสง. (2562 มิถุนายน.) พัฒนาการอากาศยานและเทคโนโลยีการบินกองทัพอากาศไทย พ.ศ. 2454-2494. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ การประชุมวิชาการระดับชาติ SMART ครั้งที่ 9. วันที่ 21 มิถุนายน 2562. หน้า 97-108.
- 2) จรัสศรี สมตนและชาติชาย มุกสง. (2563 กันยายน.) นายทหารนักการทูต: ชีวิตเสนาธิการทหารของพลอากาศเอก ทวี จุลละทรัพย์ ในกองทัพไทย พ.ศ. 2478-2517. หนังสือประมวลบทความในการประชุมวิชาการ (Proceedings) ระดับชาติ เครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ-วิจัยสายมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ครั้งที่ 13 วันที่ 17-18 กันยายน พ.ศ. 2563. หน้า 295-312.